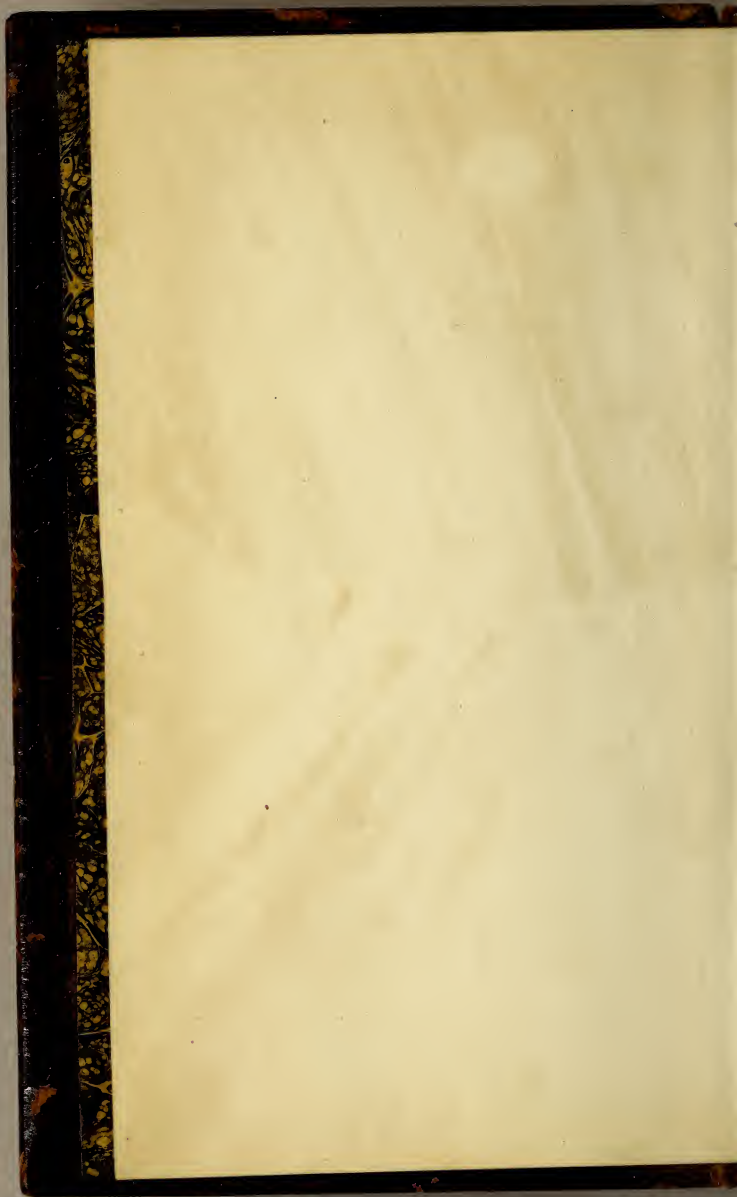

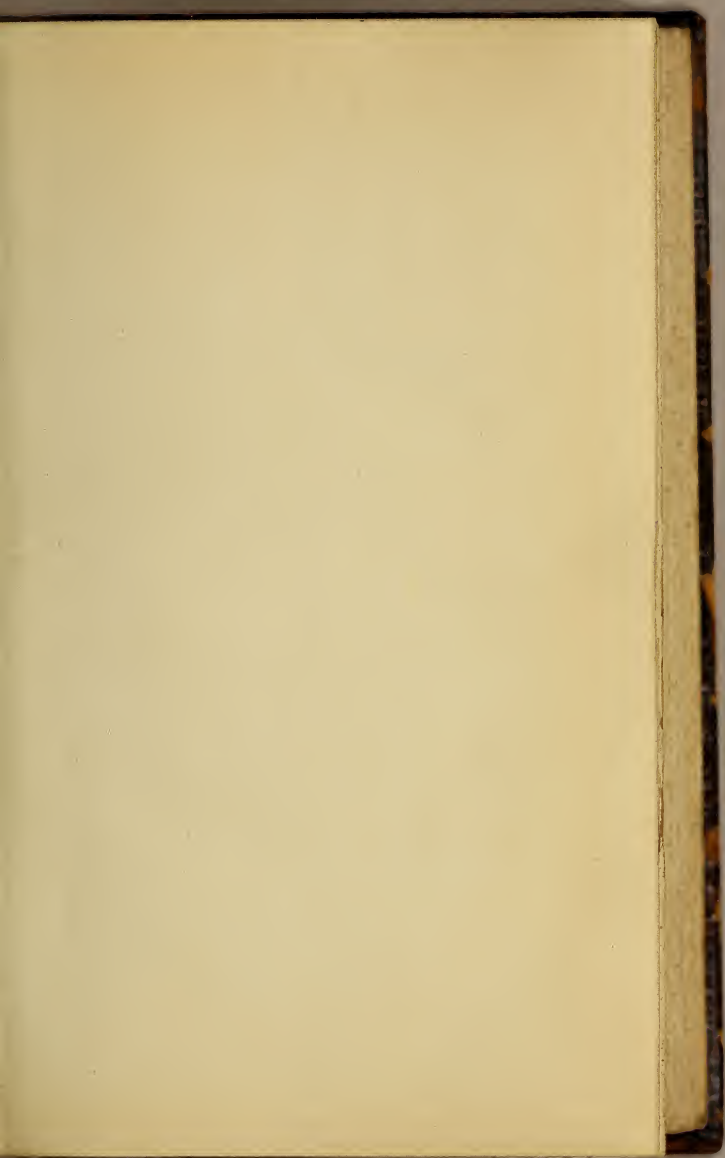

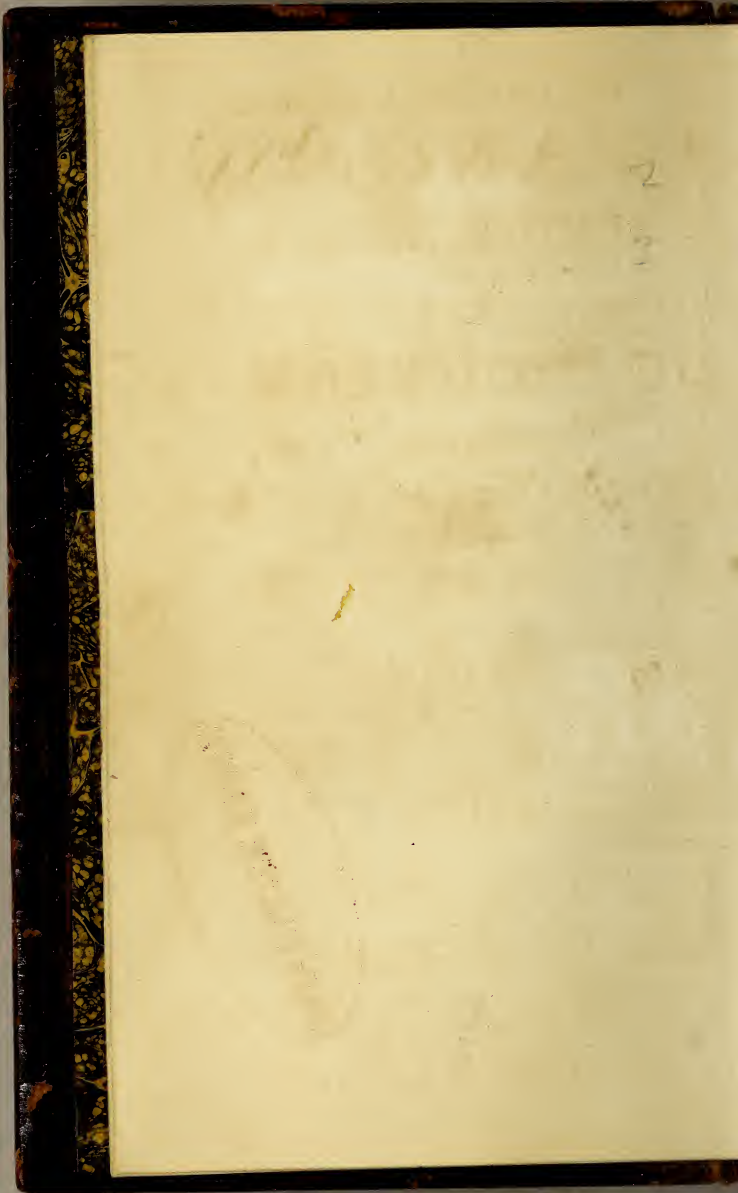

John Carter Brown.

DE PROMVLGANDO
EVANGELIO
APVD BARBAROS:

SIVE

DE PROCVRANDA

Indorum salute, Libri sex.

*Authore IOSEPHO ACOSTA Presbytero
Societatis IESV.*

EDITIO NOVISSIMA.

LUGDVNI,

Sumptibus LAVRENTII ANISSON.

M. DC. LXX.

SVPERIORVM PERMISSV.

Don Juan
de Soria

Juan de Soria y
Alvarado

~~Don~~
Soria

PRO O E M I V M.

DE procuranda salute Indorum, rectè atque aptè dicere, perdifficile est. Primum quòd Barbarorum gentes innumerabiles sint, vt cælo, locis, habitu, ingenio, mōribus, institutis latissimè dissidentes: quibus omnibus Euangelio conciliandis, instituendis, regendisque aliquid commune præcipere, atque in tanto hominum rerumque discrimine, accommodatè ac certò quid expediat definire, magnæ cuiusdam facultatis est, quam profecto nos minimè consecuti sumus. Deinde res Indicæ vix firmæ stabilisque consistunt, & nouum quotidie sui-que dissimilem habitum præseferunt, vt improbandum modo sit quod non ita pridem valè probabatur, & rebus mutatis vtilia ante conuulsa etiam perniciosa fiant. Quamobrem vt firmata ac perpetua præcepta ea de re tradantur, vix certè profectò potest. Vt enim alia pueritiæ alia iuuentuti vestis concinnanda est, neque potest eadem omnis ætatis esse mensura, ita Rempublicam Indicam institutis, religione, hominum

num genere varias veluti ætates subinde com-
mutante , non est mirandum , si doctrinæ
ritifices alias atque alias docendi rationes adhi-
beant. Ita quamvis priores scriptores pietatis
& sapientia præstiterint , tamen eorum vel de
putationes , vel commentarios , quos de rebus
Indicis ediderunt , nostra iam ætas non mag-
ni facit , quod non magnopere rebus pro-
sentibus accommodentur. Ex quo fit , ut
quoque , qui pro hoc statu rerum aptè con-
gruentèrque differuerint , eodem loco futuri
non longa abhinc ætate , profecto diuini
possimus. Ac nos certè rerum Indicarum in-
peritis , falsa fortassis & inter sese pugnan-
scribere sæpè videbimur , quod de Indorum
natura , moribus , fidei Christianæ progressu ,
riè variis in locis loquamur : contra periti-
rum , minus amplè & pro dignitate eadem
la dicta censebunt , atque plura ipsi & ap-
ra se afferre posse confident. Mihi verò
vel docti desiderent , vel indocti reprehē-
dant , non admodum curæ est. Illud prudē-
tissimus quisque facilè intelligit , eadem de
non eodem modo omni ex parte dicenda
esse , si veritati ac non libidini obsequenda
est. Neque fallit is , qui in argumento rati-
triplici pro rebus diuersis diuersa pronun-
Idem prorsus homo sui sæpè dissimilis est ,
dem vrbs , & domus eadem variis locis
laudari & vituperari non falsò potest. Li-
certè Apostolo Paulo in eadem Epistola ad
rinthios summis ornare laudibus , spiritu
sapien-

1. Cor. 1.

sapientes , quibus nihil deesset in omni grā
tia & dono dicere : eosdem ita deprimere , vt
carnales esse inflatos , spiritualibus rebus ine-
ptos exprobraret. Neque sibi contrarius est,
aut sui immemor : sed quæ per partes inerant,
potuit salua veritate , vt Chrysostomus com-
mentatur , vniuersis ascribere. Israëlẽ , &
Iudam iidem Prophetæ sæpè vituperant , se-
men nequam , filios sceleratos , populum Go-
morithæ , & id genus infinita conuicia iactan-
tes : quem tamen vel eadem interdum pagi-
na , summis laudibus euehunt , populum iu-
stum , filios Dei , hæreditatem dilectam , gen-
tem sanctam atque alia multa honoris causa
appellantes. Imò verò eadem periodo Paulus,
secundum Euangelium quidem , inquit , ini-
mici propter vos , secundum electionem au-
tem , charissimi propter patres. Quo magis no-
bis salua veritate licere putandum est gentes
Indorum , quarum est tanta diuersitas , modo
Euangelio aprissimas prædicare , vt verè sunt
maxima ex parte , modo valdè alienas accu-
sare , quod hominum scelere , & peruersa edu-
catione contingit. Vulgaris error est res In-
dicas tanquam rus aliquod aut oppidum an-
tiquè definitium , & sicut vno verbo dicun-
tur , ita vnus esse naturæ rationisque putan-
dum. Sed qui hæc nostra legerit , inueniet pro-
fecto nos nullo partium studio ductos & pro-
ba , & praua depromere , & iucunda & tri-
bitia æquè afferre. Nihil enim teste Domino
esu aliud opramus , atque agimus , quam vt

1. Cor. 3.

5.

Chryf.

hom. 2. in

1. Cor.

Isai. 16.

Isai. 6.

51.

Rom. 11.

pro comperta nobis rerum fide, quicquid est, ut est, aliis tradamus; quippe qui sciamus Deum nequaquam nostro egere mendacio. Neque vero gentes has vana, aut falsa concepta opinione rectè adiri & quæri ad salutem. Sed tum demum vnicuique constare animum, cum quale & quam magnum opus Domini aggradiatur, non inani rumore ductus, sed firmo diuinæ vocationis consilio nitens, secum prudenter expenderit.

Quamvis autem Indorum nationes innumera- biles sint, quarum singulis sui certi ritus & mores sunt, quas alio atque alio modo instituere oporteat, tamen cum id ego præstare non possem, cui plurimæ gentes ignotæ sunt, & ut maximè essent cognitæ, immensum opus existeret sigillatim de omnibus disputare, operæpretium duxi, ut Barbaris omnibus accommodatius scriberem, Peruenisium maximè habere rationem. Idque feci duabus ex causis, vna quòd hæ Prouinciæ mihi notiores essent, ut aliquid certius afferrem: altera quòd hoc Indorum genus veluti medium mihi inter cætera semper est visum, ex quo facilius veluti extrema iudicari queant. Etsi enim Indi vocantur Barbari omnes, quos nostra ætate Hispani & Lusitani suis classibus longissimo Oceano traiecto inuenerunt, non solum ab Euangelica luce alieni, sed ab humanis quoque institutis abhorrentes, tamen non omnes eiusdem ordinis sunt, sed Indus Indo, ut Comicè dicam, multum interest, Barbarus Barbaro longè præstat

præstat. Barbaros autem probati auctores eos esse definiunt, qui à recta ratione & hominum communi consuetudine abhorrent. Vnde Barbarica stoliditas, Barbarica feritas, Barbaricæ quoque opes & opera apud nobiliores scriptores celebrari solent, quæ & ab vsu hominum cæterorum valdè recedunt, & sapientiæ certæque rationis vix quicquam habent. Hos autem omnes noui orbis Barbaros, inde Indos appellatos existimo, quòd apud veteres remotissima regio, quæ fines orbis terrarum claudere putaretur India esset, quo Alexandrum Macedonem, & Traianum Cæsarem penetrasse, & sacri & profani scriptores tanquam terminos terræ adierint, cum magna laude commemorant. Ex quorum imitatione nostri nomen ad nouas à se inuentas gentes, deriuasse mihi videntur. Quamquam initio non Indi, sed Insulani aut Antiliani, Occidentales Barbari dicebantur. Cùm igitur horum Prouinciæ, nationes, genera plurima sint, tamen mihi diu rem diligenter peruestiganti tres veluti classes esse Barbarorum videntur, quæ magnopere inter se discrepent, ad quas ferè nationes hæ Indicæ redigi possint.

Prima classis eorum est, qui à recta ratione, & consuetudine generis humani non ita multum recedunt. Hi sunt potissimum, quibus & Respublica constans, & leges publicæ, & ciuitates munitæ, & magistratus insignis, & certa, atque opulenta commercia sunt, & quod omnium caput est, literarum celebris vsus. Nusquam enim literarum, & librorum monumenta

*D. Thom.
in ep. ad
Rom. c. 1.
lect. 5. &
1. Cor. 14.
lect. 2.*

1. Mac. 1.

extant, quin eæ gentes humaniores, & maximè politicae sint. In hoc genere primi videntur esse Sinenfes, quorum ego characteres vidi Syriacis perfimiles, qui librorum copia, Academiarum splendore, legum, & Magistratuum auctoritate, publicorum operum magnificentia plurimum florere dicuntur. Secundum hos sunt Iaponenses, tum pleræque Indiæ Orientalis Provinciæ, ad quas Asiatica, atque Europæa instituta olim peruenisse ego non dubito. Hæ gentes, quamvis Barbaræ re vera sint, & à recta & naturali lege plerisque in rebus discrepent; tamen ad salutem Euangelij non aliter ferè vocandæ sunt, quam olim ab Apostolis Græci, & Romani, cæterique Asiæ, atque Europæ populi. Nam & potentia præstant & nonnulla humana sapientia, atque à sua ipsi ratione potissimum, Deo intus agente, vincendi sunt, & Euangelio subigendi, quos si per vim & potentiam Christo subiicere pergas, nihil aliud agas, quam ut à lege Christiana alienissimos reddas. In secunda ego classe eos Barbaros numero, qui quamvis neque literarum usum norint, neque leges scriptas; neque Philosophica, aut ciuilia studia habeant; tamen Magistratus suos certos, habent Rempublicam, habent frequentes, & certas sedes, vbi politiam suam seruant, habent militiae & duces & ordinem, & religionis suæ celebritatem quandam. Denique ratione quadam humana reguntur. In hoc genere erant Mexicani, & Peruenfes nostri, quorum imperia & Respubl. & leges, & instituta merito admirari quisquis

quiuis possit. Et quod incredibile penè videatur, literarum inopiam, tanta ingenij dexteritate suppleuère, vt & historias & vitas, & leges, & quod est amplius, temporum cursus, & rationes numerorum ita teneant quibusdam à se excogitatis signis, & monumentis, quos ipsi Quipos vocant, vt nostri cum literis suis plerùmque eorum peritiæ cedant. Nescio equidem an certiores Arithmeticos, cum quidvis est numerandum, aut partendum, literæ nostræ faciant, quam hos signa illa sua. Memoriam verò omninò est admirabile, quam fidelem etiam rerum munitissimarum per Quipos suos diutissimè conseruent. Multum tamen etiam hi & à recta ratione, & à consuetudine generis humani absunt. Hæc autem classis latè patet, & primum imperia continet, quale Ingarum fuit, deinde regna minora & principatus, quales Caciqui plerique habent, tum Magistratus publicos ab ipsa Republ. creatos, quales Araucani, Tucapelenses, cæteri que Chilenses ferè sunt. His omnibus illud commune est, vt oppidatim viuant, ac non palantes more ferarum, vt certum iudicem præfectumque habeant, & iura sua cuique seruentur. Sed quia morum & rituum & legum monstra tot tantaque apud hosce sunt, & tanta in subditos scruendi licentia, vt nisi potentia superiore & auctoritate regantur, vix aut Euangelij lucem aut homine ingenuo vitam dignam accepturi videantur, aut si semel acceperint, non facilè in ea perseueraturi intelligantur, meritò his præfici, qui inter tales ad vitam Christianam transierint, Christianos Principes & Magistratus, cum res ipsa deposcit,

*Arist. 1.
& 5. Po-
lit.*

scit, tum Ecclesiæ auctoritas præcipit : sed ita tamen vt facultatibus fortunisque suis & legibus non naturæ , aut Euangelio contrariis vt liberè permittendi sint. Iam verò tertia atque extrema classis Barbarorum, quot hominum nationes, quot huius noui orbis regiones teneat, dici non potest. In hac sunt homines syluestres, feris similes, vix quicquam humani sensus habentes, sine lege, sine rege, sine fœdere, sine certo Magistratu, & Republica, sedes identidem commutantes, aut ita fixas habentes, vt magis ferarum specus, aut pecudum caulas imitentur. Huc in primis pertinent, quicunque à nostris Carybes dicuntur, nihil aliud quam sanguinolentiam exercentes, in hospites omnes sæui, qui humana carne vescuntur, nulla veste, vix ipsa virilia tegentes. Hoc Barbarorum genus Aristoteles attingit, cum ferarum more capi & per vim domari posse scripsit, quorum in nouo orbe sunt infiniti greges. Tales Chunchos, Chiriguanas, Moxos, Iscaycingas nobis vicinos nouimus, tales plerosque Brasilienses, tales Florida prope modum vniuersæ populos narrant. Pertinent etiam ad hanc classẽ ij Barbari, qui etsi atroces non sunt, neque tygrides, aut pantheræ, tamen à pecudibus parum distant, nudi & ipsi, timidi, fœdissimæ Veneri, aut etiam Adonidi, vulgò dediti. Quales esse ferunt, quos nostri Moscas vocant, in nouo regno, quale Carthaginis omnisque eius oræ promiscuum vulgus, & qui per magnos Paraguay fluij maximi campos incolunt, tum etiam plurimæ gentes, quæ infinitum vtriusque Oceani medium tenent, nondum nobis satis exploratæ, sed
fama

fama certæ. In Orientali quoque India Insulares permulti eius generis esse videntur, vt Maluquiani. Huc etiam spectat aliud Barbarorum genus mansuetum, sed sensu valdè exiguo, qui nonnihil superiores excellere videntur, quandam Reipub. imaginem præferentes, sed nugarum perfimiles & leges, & cultus gerentes: cuiusmodi esse feruntur, qui apud Insulas Salomonias dictas innumerabiles habitant, & maximæ continenti hæere dicuntur. Hos omnes homines, aut vix homines, humana docere oportet, vt homines esse discant, tum puerorum more instituere, & si quidem blanditiis sponte ad meliora ducantur, bene: sin minus deserendi non sunt, sed si aduersus salutem suam proteruiant, & in Magistros medicosque suos insaniant, per potentiam & honestam vim quandam ne Euangelium impediunt, coercendi sunt, & in officio continendi, quos de syluis transferri ad vrbes, & humanam vitam, & quodammodo inuitos ad Regnum introire compellere expediet. Neque enim de omnibus Indorum gentibus eodem modo pronuntiare oportet, nisi grauius errare malimus. Neque verò aut cupiditatem & tyrannidem magistrum adhibere Euangelij, aut quod æquè noxium est, otiosam, imperitorum quorundam Philosophiam certæ & exploratæ rerum ipsarum fidei & experientia anteferre. Mihi cum in has vastissimi orbis terrarum gentes tot sæculis ante ignotas oculos conuerto, nihil aliud magis dicere libet, quàm illud: Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum. Verè enim altissimi & nobis penitus inscrutabilis con-

Luc. 14.

Psal. 111.

filij

Ephes. 3. filij fuit, vt tot gentes multiplicarentur, quibus
esset tandiu salutis ignota via. Quas tamen nostro
sæculo, quod aliis generationibus non est agni-
tum, ad Euangelium vocare dignatur Dominus, &
concorporales facere, & participes mysterij
Christi: idque eo ordine & modo, ita aliud agen-
tibus nostris hominibus, vt altitudinem diuini
consilij humana mens penitus reformidet. Ho-
rum igitur omnium salutem procurandam & sen-
timus, & dicimus Christo duce: ac pro nostra ino-
pia aliquid asserere tentamus; quo ministri Euan-
gelij iuuari queant. Et res quidem ipsa difficilis,
noui varia existit: vires autem nostræ perquam
Matt. 23. exiguæ. Qui autem dicere dilucidè potest, & quæ
docuerit, animo persuadere, ille certè est, qui vnus
Sap. 7. est Magister omnium, idem sapientiæ dux, & sa-
pientium emendator, in cuius manu sumus & nos
& sermones nostri, ipsi honor & gloria, & nunc
& in diem æternitatis. Amen.

INDEX

INDEX LIBRORVM, ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

Quòd Prædicatio Euangelij apud Barbaros, etsi difficilis, tamen & necessaria, & fructu plena existat. p. I

- CAP. I. *Uod non sit desperanda salus Indorum.* p. I
- II. *Cur videatur multis difficilis & parum utilis prædicatio apud Indos.* 6
- III. *Quod difficultas prædicationis non debeat terrere Christi seruos, & qua ratione sint animandi.* 12
- IV. *De eadem re.* 17
- V. *Quod gentes Indorum quantumvis Barbare, auxilio tamen gratiæ ad salutem destituta non sint.* 23
- VI. *Quod Indos Deus iam vocet ad Euangelium.* 29
- VII. *Quomodo Indorum ingenia tractanda sunt, ut Christo lucrifiant.* 35
- VIII. *Barbarorum ineptitudinem non tam à natura, quam ab educatione & consuetudine proficisci.* 42
- IX. *Quod*

Index Librorum

- IX. *Quod lingua difficultas non deterrere debeat
ab Euangelij propagatione.* 45
- X. *De habitatione inter Indos.* 48
- XI. *Quod Euangelij Ministri curare debeant,
ne impedimentum Euangelio ponant.* 51
- XII. *De castitate & abnegatione necessaria ad
euangelizandum.* 55
- XIII. *Quantum officiat Fidei violentia.* 58
- XIV. *Qualis in religione Christiana magna ex
parte sit natio Indorum.* 60
- XV. *Nihilominus vera fidei ac salutis apud In-
dos spem esse magnam, alienumque esse à
Dei spiritu contra sentire.* 61
- XVI. *Quod etiam in presentia labore ministro-
rum fructus animarum sit longè maior.* 65
- XVII. *Patientia & labore effici ut copiosi fructus
ex hoc agro Dominico colligantur.* 70
- XVIII. *Quod non solum futuri fructus spes sit, sed
presentis etiam satis magni certa docu-
menta teneantur.* 76

LIBER II.

Quibus modis Prædicatio Euangelij apud
Barbaros aggredienda sit.

- CAP. I. **D**ifficile esse rationem tradere prædi-
candi Barbaris Euangelium. 82
- II. *Propter infidelitatem etiam pertinacem non
licere Barbaros debellare.* 85
- III. *Quod quibusdam visum sit propter crimina
naturæ contraria licere nostris Barbaros
debellare.*

debellare. 89

IV. *Confutatio superioris sententia.* 94

V. *Responſio ad obiectiones pro expugnatione Barbarorum.* 99

VI. *De bello propter defenſionem innocentium qui à Barbaris trucidantur.* 105

VII. *Quod omnia tam dicta de bello aduerſus Indos non ſolum diuina, ſed etiam regia lege firmentur.* 108

VIII. *Veterem & Apoſtolicam euangelizandi rationem non poſſe exactè ſeruari inter Barbaros.* 110

IX. *Cur miracula in conuerſione gentium non ſunt nunc vt olim à Chriſti prædicatoribus.* 115

X. *Quod etiam exiguo merito prædicatorum, ſignorum parcitas aliqua ex parte attribuenda ſit.* 121

XI. *De prædicatione inter eos qui fidem iam receperunt.* 124

XII. *De expeditionibus neceſſariis ad prædicandum Barbaris Euangelium.* 128

XIII. *Quo iure Chriſtiani expeditiones facere poſſint in regna Barbarorum.* 130

XIV. *Quid in terris Barbarorum Chriſtiani liceat.* 134

XV. *Quando liceat Barbaris infidelibus bellum inferre.* 136

XVI. *De officio prædicatoris Euangelici erga ſocios itineris.* 137

XVII. *Qualem ſe præſtare debeat Chriſti ſeruus in conuerſione infidelium.* 141

XVIII. *De tribus impedimentis qua conuerſionis gentium*

LIBER III.

De ciuili administratione Indorum saluti
necessaria.

- CAP. I. **N**on esse questiones omnes tractandas
ac deinceps de ciuili administra-
tione differendum. 151
- II. Barbaros fidem suscipientes ad curam di-
tionemque Principum Christianorum per-
tinere. 153
- III. Non oportere falsos titulos comminisci do-
minationis Indorum. 159
- IV. Quales administratores res Indica postu-
lent. 161
- V. Quam ob causam difficile inueniantur ido-
nei rebus Indicis praefecti. 167
- VI. Non esse iniquum tributa Indos pendere ad-
ministratores suis. 172
- VII. Improbantur tria genera tributa taxandi.
174
- VIII. Vulgaris ratio tributa imperandi expen-
ditur. 179
- IX. An propter reuocandos ab otio Barbaros
tributa grauiora imperanda sint. 181
- X. Quis modus in tributis taxandis tenendus.
185
- XI. Cause ob quas Hispanis Indi commendandi
sunt. 189
- XII. Quod

& Capitulum.

- XII. *Quod doctrinam fidei & moribus sufficientem patroni Indis susceptis prabere teneantur.* 195
- XIII. *Quid erga nondum baptizatos Indos patronis liceat.* 200
- XIV. *De temporali providentia patronorum in suos.* 204
- XV. *Quam circumspecte onerosa leges fortunae Indorum indicende.* 205
- XVI. *Quid in confessionibus patronorum audientis Sacerdoti providendum.* 208
- XVII. *De servitio personali Indorum.* 212
- XVIII. *De metallorum operatione.* 222
- XIX. *Quibus modis salus Indorum per seculares ministros procurari possit.* 227
- XX. *De ebrietatis malo Barbaris familiari.* 230
- XXI. *Quae mala ex ebrietate oriuntur.* 234
- XXII. *Quibus modis ab ebrietate Indi compeosci queant.* 240
- XXIII. *De pratoribus Indorum.* 247
- XXIV. *Mores Indorum Christo non repugnantes permittendos esse & de concordia pratoris cum Sacerdote.* 251

LIBER IV.

Qualem oporteat esse Ministrum salutis Indorum, quibus praesidiis hanc profequi debeat.

CAP. I. **D**E excellentia Sacerdotalis officij.

255

ē

II. Inter

Index Librorum

- II. *Inter Indos maximè Sacerdotes præstare oportere.* 260
- III. *Contra eos qui Indorum tarditatem accusant.* 263
- IV. *Contra eos qui peruersitatem morum Indorum fidei non receptæ causam asserunt.* 267
- V. *Messëm esse copiosam modo operarij idonei non desint.* 272
- VI. *De peritia Indicæ lingua necessaria.* 276
- VII. *De Parochis Indici sermonis ignaris.* 279
- VIII. *Quod quidam non rectè inscitie sermonis Indici consulant.* 284
- IX. *Quod oporteat ad Indos venientes prædicatores Indicum idioma diligenter discere.* 288
- X. *De scientia Sacerdoti necessaria.* 294
- XI. *Oportere in nouo orbe aliquos esse præstantes Theologos.* 298
- XII. *Vita probitas in ministro Euangelij, quod à Deo, & ab hominibus requiratur.* 301
- XIII. *Quod ij, qui inter Barbaros versantur humanis ad virtutem auxiliis sint destituti.* 306
- XIV. *Quæ libidinis & auaritiæ incentina occurrant.* 308
- XV. *Contra abusus Indicorum Parochorum.* 310
- XVI. *De orationis præsidio euangelizanti necessario.* 314
- XVII. *De vita exemplo.* 319
- XVIII. *De beneficentia.* 322
- XIX. *De correptione & disciplina.* 328
- XX. *Quid obseruandum in correptione Indorum.*

& Capitem.

XXI. De Catechismo & catechista tadio lenando.

335

XXII. De fructu ex catechizandis Indis sperando.

341

XXIII. Quid restet de Catechismo dicendum. 345

LIBER V.

Quænam Indorum populos, quibus de
rationibus edoceri oporteat.

- C A P. I. **F**inis doctrina, Christi cognitio & di-
lectio. 346
- I. Christi annuntiandi curam precipuam esse
debere. 348
- II. Contra opinionem eorum, qui sine Christi
notitia posse aliquẽ saluum esse volunt. 351
- V. Contra errorem illius, qui Christianos ru-
diores sine fide explicita Christi asseruit
posse saluari. 362
- J. Quod præcepto cætera mysteria, quæ conti-
nentur in symbolo, scire omnes Christiani
constringantur. 368
- VI. De mysterio Trinitatis omnibus tradendo.
372
- II. De mysterio Ecclesia tenendo. 375
- III. Quid in extremo mortis discrimine Indi do-
cendi sint ut baptizentur. 378
- X. De præceptis Decalogi, & de idololatria Bar-
barorum. 381
- . Contra idololatriam remedia. 387
- I. De euertendis idolorum signis & templis. 394
- ẽ 2
- XII. De

Index Librorum

XII. De recta dilectione sui.	397
XIII. De dilectione proximi.	403
XIV. De Catechismo vulgo Indorum necessario.	405
XV. In Instructione Indorum diu esse perseuerandum.	407
XVI. An expediat Parochias Indorum regularibus committi.	410
XVII. Salutem Indorum Societati IESU pro viribus esse procurandam.	413
XVIII. Cur multis videatur societas Parochias Indorum debere suscipere.	415
XIX. Quae rationes à suscipiendis Parochiis Indorum societatem deterreant.	418
XX. Quae in suscipiendis Parochiis moderatio adhibenda sit.	420
XXI. Missionum usus in Ecclesia antiquus & frequens.	423
XXII. Missionum utilitates inter Indos.	426
XXIII. Quod Parochi missiones utiliter & libenter accipiant.	428
XXIV. Quid cauere oporteat in missionibus.	430

LIBER VI.

Breuiter ea de Sacramentis attinguntur,
quæ rudibus Indorum populis necessaria visa sunt.

CAP. I. **Q**uatenus modo de Sacramentis agendum.

435
II. Multa

& Caputum.

- II. *Multa in his regionibus contra Ecclesia
consuetudinem geri.* 436
- III. *De voluntate Baptismo necessaria.* 438
- IV. *De fide & pœnitentia ad Baptismi gratiam
necessaria.* 444
- V. *De iis, qui se baptizatos, vel negant, vel men-
tiuntur.* 445
- VI. *De Sacramento Confirmationis & illius
materia.* 447
- VII. *De Eucharistia percipienda diuinum esse
præceptum.* 448
- VIII. *Quod quamuis diuinum præceptum sit de
communicando, possit tamen Ecclesia
pro iudicio suo communionem negare.* 452
- IX. *Quod omnino expediat priore consuetudi-
ne emendata Indos fideles communicare.*
457
- X. *Confutatio opinionis contraria.* 464
- XI. *De necessitate confessionis.* 469
- XII. *Confessionis vsum Indis in sua superstitione
fuisse.* 472
- XIII. *De peritia Indica lingua confessionibus au-
diendis necessaria.* 474
- XIV. *De prudentia Sacerdotum & tolerantia.*
476
- XV. *Quod confessiones non sincere fiunt, potius
Sacerdotum, quam Indorum fieri culpa.*
478
- XVI. *Contra errorem illius qui scripsit confessiones
ab Indis esse tollendas.* 489
- XVII. *Quas satisfactiones Indis iniungere oporteat.*
481

Index Librorum & Capitum.

- XVIII. De *Extrema-Vnctione.* 483
XIX. De *Sacerdotio.* 485
XX. De *ritibus matrimoniorum apud Indos.*
487
XXI. *Quid agendum sit de coniugiis infidelium
cum ad fidem Catholicam conuertuntur.*
491
XXII. De *matrimoniis explicandis, & iuuenibus
collocandis.* 495
XXIII. *Quibus ex rebus Indorum salus maximè
pendeat.* 498

LICEN

✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿
LICENTIA ORDINARII.

TMPRIMATUR hic Liber, cui Titulus est, *De Procuranda Indorum salute*, Authore P. IOSEPHO ACOSTA, è Societate IESV, Lugduni die 14. Octobris 1669.

DE NEVFVILLE, Vicarius Gen.

Consensus Procuratoris Regis.

VIlà approbatione supradicta, Librum inscriptum, P. IOSEPHVS ACOSTA Societatis IESV, *De Procuranda Indorum salute*, in lucem edi Sumptibus LAURENTII ANISSON, Bibliopolæ Lugdunensis annuimus. Lugduni die 18. Octobris 1669.

GALLIAT.

PER

P E R M I S S I O .

Viso Procuratoris Regis consensu , supra-
dictum Librum , typis mandari Sumpti-
bus LAURENTII ANISSON, concedimus:
& nequis ultra concessam ei facultatem denuo
excudat prohibemus. Lugduni die 19. Octo-
bris 1669.

DE SEVE.

DE

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.

LIBER PRIMVS.

Quòd Prædicatio Euangelij apud Barbaros etsi difficilis, tamen & necessaria, & fructu plena existat.

CAPVT PRIMVM.

Quod non sit desperanda salus Indorum.

SALVTEM Barbarorum, Fideique propagationem, qui longè positi sunt, ac rem voto suo metiuntur, facilem ac speciosam prouinciam arbitrantur & cum innumerabiles populos hoc altero orbe diffusos breui tempore ad Christi nomen transiisse audiunt, vberem copiosamque messem non multo negotio ex hoc agro sibi persuadent. Ita sæpe accidit, vt qui ad opus accedunt, tunc de manipulis & horreis cogitent, cum de aratro & eemente deberent. Contra qui periculo facto pro-

A
pius

pius rem viderunt, atque tractarunt, tot talesque difficultates offendunt, vt plerique labore victi penè desperatione frangantur: & sudores quidem magnos & diurnos, frugem verò vel nullam, vel perexiguam esse contendunt. Mibi verò si quid melius & vtilius sapere donatum sit, vtraque sententia corrigenda, ac moderanda videtur. Nam quemadmodum præclara omnia nequaquam cuiuis peruia esse solèt, ita profecto quæ necessaria homini Deus esse statuit, in iis qui diffidit, summæ prouidentia facit iniuriam. Neque enim genus aliquod hominum exclusum est in Euangelij, fideiq; cõmunicatione, vbi à Christo Domino A-

Marc. 16.

Luc. 24.

Act. 1.

Mat. 28.

2. Theff 3

Apoc. 7.

postoli audiunt, Eũtes in mundũ vniuersum prædicare Euangelium omni creaturæ. Et rursus, Prædicari in nomine eius pœnitentiam in omnes gētes incipientibus ab Hierosolyma. Et apertius, Eritis mihi testes in Hierusalẽ & in omni Iudæa, & Samaria & vsque ad vltimum terræ. Et alibi, Docete omnes gētes. Quis igitur tā illustris præcepti toties commendati autoritatem contēnat? Aut quam hominum nationem ad eò feram & ab omni humano sensu remotã beneficio Prædicationis, Fidei, Pœnitentiæ ac diuinæ doctrinæ destitutam putet, cum audiat Dominum de vniuerso mundo obeundo, de omnibus docendis discipulos contestantē? Quod si non omniũ esse Fidẽ Paulus docet, tamẽ id non conditioni hominum aut natalibus tribuit, sed peruersitati & importunæ cuidam obcæcationi. Certè enim vt nõ solum prædicationem Euangelij in toto orbe cogitaremus, verum etiam insignem vbiq; fructificationẽ, Ioannes in Apocalypsi in turba illa magna & beata

beata Agnū sequēte, omnem populum, omnē tribum, omnem linguam, quæ sub cœlo est, cōmemorat. Quin potius si attentius diuinas scripturas legamus, apparebit fortassis nō sine magna ratione, ac diuino quodam mysterio extremū & abiectissimum genus hominum, vel præcipuè ad formam Euangelij vocari. Æthiopia, inquit, præueniet manus eius Deo. Quæ verò gens despiciatior his, qui vel ipso tetrore & putore horrore pene habentur? De his Sophonias quoque Propheta: Attenuabit omnes Deos terræ, & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ gentium. Sed & vos Æthiopes interfecti gladio meo eritis, illo nimirum gladio, quem Dominus venit mittere in terram, quod est verbum Dei, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus. In eodem quoque Propheta legimus. Quia tunc redam populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno, vltra flumina Æthiopiæ inde supplices mei filij disperforum meorum deferēt munus mihi. Quosnam disperfos suos Deus noster intelligat, nisi quos alibi vocat filios excussorum? Quæd cœlesti virtute excussi, vt electæ sagittæ, ac toto orbe dispersi populos innumerabiles salutariter feriant, & vinctos, ac supplices Deo suo spoliis gloriosi post se agant. Vltra flumina verò Æthiopiæ si quis gentes positas quærat, inueniet sanè præcis scriptoribus ignotos Nili fontes Christianorum hominum peregrinatione superatos. Neque verò illud improbable est plerumque Insularum nomine in diuinis literis terras has omnes magno Oceano circumfusas designari, tametsi continen-

Ps. 67.

Soph. 2.

Mat. 10.

Heb. 4.

Soph. 3.

Ps. 126.

Tēque via

dent tri-

mi, qua-

runt ta-

men hi

quos; se

res, Æ-

thiopiūq;

feris alie-

no g' gē-

te cōpos.

Et te ar-

raru ne

scit eis

debea or-

bis. Luc.

10. Phari-

de Nilo.

In oratio-

ne fune-

bri baf-

lij, et ad

rostrum

mianum
Epif 71

tes plurima ex parte sint, fortassis, quod ea antiquorum sententia fuerit, vltra Asiæ, Europæque, atque Africæ sibi nota litora, vel nullam habitari regionem, vel eam, si qua esset, insularum esse tantummodo. Nam à Pindaro Poëta decantatum est vltra Gades mare esse hominibus impermeabile, quod prouerbij loco non semel sanctus Nazianzenus celebrat. Itaque cum vel Sophonias omnes Insulas gentium adoraturas dicit, vel Esaias ad Insulas longe ituros, qui saluati fuerint, vltra Africam, & Lydiam, & Italiam, & Græciam, & annuntiaturos Dei gloriam gentibus, de quæ iis omnibus adducturos fratres suos donum Domino: siue etiam cum hortatur ad decantandam Domino laudem eos, qui in extremis terræ habitant insularum incolas & maris: non absurdè profectò totius huius extremi orbis homines ad Christi nomen & gloriam agnoscendam conuocandos, conducendosque significare intelliguntur. Cur enim contemptos, ac sempiternæ obliuioni datos homines arbitremur apud pium Conditorum, & benignissimum Redemptorem? Nunquid non vnus est pater omnium? An alio sanguine Græci & Romani, alio Barbari & Indi redempti sunt? Ipsos certè Iesu Christi Apostolos scimus ad remotissimas, ac ferocissimas nationes penetrasse, neque earum belluinis moribus deterritos, neque sensus stuporem pertæfos & prædicasse Euangelium & baptisasse, & munus inde Domino iuxta propheticum varicinium obtulisse. Agnoscebant se debitores crediti talenti Græcis pariter ac Barbaris, sapientibus atque insipientibus. Intelligebant

Esai. 66.

Esai. 42.

D. Hier.

in Epistol.

ad Ephes.

c. 2.

Clemens in

Epist. sua

dicit. Post

Oce num

mundi sunt

al. Lo-

quitur

ibi, ut vi-

detur, de

gentibus

noni orbis.

Mat. 2.

Rom. 1.

bant in Christo Iesu non esse Iudæum, & Græcum, Barbarum & Scytham, sed nouam creaturam, quæ secundum agnitionem Dei renouatur in imaginem eius, qui creauit illam. Etenim quos paterfamilias licet debiles, licet pannosos, & horridos ad præclaras cælestis conuiuij epulas pro sua magnificentia inuitari iubet; cuius obsecro temeritatis, cuius impudentiæ erit, hos ut serui conuiuas dedignentur, auersentur, fastidiant? Nisi putamus melius esse perspectam ministris vel conuiuarum rationem, vel conuiuij dignitatem, quam ipsi omnium conditori & largitori? In illo certè linteo quod Petro esurienti cœlitus oblatum est, omne genus non solum uolucrum & animantium; verùm etiam serpentium ac reptilium expositum, ac præparatum diuina nos docuit historia, ut etiam fordidos, & abiectos atque, ut ita dicam, humi repentis à Domino sanctificatos intelligamus. Quod autem Deus sanctificauit, nobis ut immundum fastidire, ac repellere minime licet. Quamobrem defnamus vel tarditatem vel duritiam Indorum tantis diuinæ claritatis promissis opponere, & eum qui promisit fidelem existimantes, à communi omnium salute nullum genus mortalium putemus exceptum.

Colof. 3.
Luce. 14.

Act. II.

CAPVT II.

*Cur videatur multis difficilis, & parum
utilis prædicatio apud Indos.*

2. Pet. 3.
1. Tim. 2.
Ioan. 15.
Ecl. 15.
CVM has atque his similes diuinæ Scripturæ voces attendimus, satis elucet, quemadmodum Pater misericordiarum neminem velit perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti, omnes omnino saluos fieri, omnes ad sui nominis agnitionem venire: atque ita generaliter cogitantibus erigitur spes non mediocriter, studiũque illud accenditur, ad salutem animarum quærendam, cum ipse dixerit suis, Ego posui vos, vt eatis & fructum plurimum afferatis. Sed cùm venitur ad rem, adedò contraria humanæ imbecillitati apparent facta promissis, ita omnes aditus miseris hominibus interclusi ad salutem, vt calore illo refrigescente, sæpe diuinam potius cogitemus seueritatem, quæ non amat multitudinem filiorum infidelium, & inutilium. Ac præteritæ quidem infidelitatis iustum supplicium infidelitatem esse, vt qui Deum in natura docentem contempserunt, in Euangelio prædicantem, auribus aggrauatis quodammodo non sinantur audire. Vt enim arcani cuiusdam ac diuini iudicij fuit tam innumerabiles populos tot annorum millibus Dei notitia caruisse, ita quoque eisdem tribuendum esse, quòd notitia quædam tenuis offeratur, vel ita offeratur, vt facilè repudietur

dietur, vel ita demum recipiatur oblata, vt mox perniciosius deferatur. Quis enim cognouit sensum Domini? Verè iudicia illius abyssi multa. *Esai. 40.*

Itaque videtur experientia ipsa docere infinitam hanc Indorum barbariem, suis ita exigentibus malis, cum à luce Euangelica per mille quadringentos annos aberrasse; tum verò diuina ultione acrius perurgente, postquam, vt Psalmus habet, *Psf. 76.*

coruscauerunt orbi terræ fulgurationes eius, atque his locis illuxit veritatis radius, occæcatas esse mentes infidelium, ne fulgeat illis lumen Euangelij pacis. Nam quòd quidam Apostolicam tubam etiam his regionibus olim insonuisse arbitrantur, huc vocantes Prophetæ testimonium à Paulo pronuntiatum: In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum, non mihi videntur tantam rem satis conficere, cum etiam Augustinus sua ætate in Africæ quibusdam partibus ignotum adhuc fuisse Christi nomen affirmet, quo ne Romani quidem imperij fama peruaserat. Me verò vt illud secus intelligendum putem, mouet maior auctoritas Christi Domini, qui perspicue docuit tunc venturam esse mundi consummationem, cum Euangelium fuerit toto orbe vulgatum. *Mat. 24.*

Quamobrem illud, vt pleraque alia, ita de Apostolis accipiendum est, vt Apostolici viri simul cogitentur: quorum sonus in omnem quidem terram exit, sed gradatim, suisque temporibus secundum æterni consilij decretum. Familiare est prophetiis oraculis, vt tempora etiam seiunctissima, vno velut aspectu subiiciant oculis, deque iis vniuersis pronuntient, quæ per partes imple-

da sunt. Quam regulam plerumque necessariam esse sacris scripturis intelligendis, non ambiget vel tenuiter in iis exercitatus. Iam verò quod vestigia nonnulla reperta sunt, antiquam, vt apparet, Fidem notantia apud quosdam, vt crucis erecta signa, & alia quaedam, non satis apertum documentum est. Extat fanè in superioribus huius prouinciæ regionibus hodie quoque fama percelebris Indorum vetusta traditione vulgata & conseruata, venisse olim virum quendam insignem nostris similem, quem suo vocabulo Ticuiracocha ipsi appellant, qui multa vtiliter docuerit, sed nihil sermone proficiens, signis ac virtutibus clarus etiam martyrio coronatus sit. Huius effigiem multum ab Indorum habitu abhorentem, sanctorum porro nostrorum non ab similem quidam se vidisse confirmant. Sed vt vera hæc sint (cur enim negemus esse potuisse?) quid faciemus infinitis aliis gentibus, quarum etiam facies adhuc ignota est, quas tamen esse certissima ratione deprehensum est? Illud magis persuasum habeo, & magnam orbis partem adhuc restare intactam, quod tum Nauticæ tum Cosmographiæ peritissimi affirmant, & eam quam modo tenemus, vsque ad nostra tempora Christianis hominibus incognitam persistisse. Igitur, vt redeam ad institutum, apparet quibusdam hos populos, has gentes, hanc infinitam barbariem, vt olim destituti sunt Luce Evangelica, ita nunc quoque postquam copia illius facta est, ad percipiendam doctrinam salutarem, necessaria intelligentia & capacitate destitui. Vtrumque enim

æque

equè inscrutabilis iudicij esse, quod vt penetrare non possumus, ita neque accusare debemus. Re vera, quod in libro Sapientiæ de antiquo Chanaanæorum populo legimus, id aptissime in Indos quosdam conuenire facile annuerit, qui eorum ingenium moresque perspexerit. Non igno-^{Sap. 12.}rans, inquit, quoniam nequaquam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio eorum in perpetuum. Semen enim erat ab initio maledictum. Sunt ergo quidam ingenita ac velut hæreditaria malitia imbuti, quorum adeo pertinax & peruerso hærens cogitatio est, vt penè non auelli possit. Si mutare potest Æthiops pellem suam,^{Hiere. 13.} aut pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cū didiceritis malè. Tam profunde humana mens nequitia gurgite absorberi solet interdum, vt pene miraculo tribui debeat, si quis eam inde possit eruere. Ne verò conditorèm suum audeat vile figmentum accusare, diuinus sermo continuo præuertit dicens: Quis enim tibi di-^{Sap. 12.}cet, quid fecisti? aut quis stabit contra iudicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit si perierint nationes, quas tu fecisti? Hæc ergo prima, ac præcipua causa se offert, cur multo labore in his regionibus parum emolumenti sperandum sit, quod semen maledictum ac diuinis auxiliis propemodum destitutum in perditionem destinatum sit. Sed vt altiora consilia inuestigare definamas, certe doctrina Christi sublimis est, vita Euangelij plusquam humana. Homines in-^{Iacob. 2.}tegrus atque ingenuos postulat fidei verbum,

per

per legem, inquit, perfectæ libertatis incipientes iudicari. At natio Indorum (etsi alij alijs præstant,) vniuersa tamen est ab omni ingenuitate alienissima, tota sordida, tota seruilis. Ingenio vt plurimum obtuso, iudicio perquam imbecilli, inconstans prorsus & lubrica. Moribus

*Homi. 4.
in epist.
ad Titũ.*

infidi, ingrati, metu solum cedere & vi, honoris vix sensum habere, pudoris propemodum nullum. Hos dicas pinxisse Chrysolomum, cum genus seruorum quodam loco exponit. Vbiq; terrarum, istud pro comperto habetur, seruorum genus impudens ferme esse, formatuque difficile, lasciuum, lubricum, parumque idoneum ad virtutis doctrinam capessendam & cætera. Neque seruile tantum ingenium est; verum etiam quodammodo brutum: vt facilius putes feras cicurare, quam istorum vel frænare temeritatem, vel excitare torporem, aded ad perci-

2. Pet. 2.

piendum rudes, ad cedendum sunt duri & pernicaces. Denique vt irrationalia pecora naturaliter in captionem & prædam apta in corruptione perpetua degunt, neque matrimonij leges, neque naturæ reueriti: libidine pro ratione vruntur.

Matt. 7.

Quid ergo pergitur margaritas mittere ante porcos, & canibus sanctum dare, qui facile reuertuntur ad vomitum, & cœni volutabra delicias ducunt? An infantium insensatorum more

2. Pet. 2.

viuentes, parentes animarum inauxiliatarum, comestores viscerum humanorum ratione ac lege regendos credimus, ac non potius loris & ferro subigendos? Iam vero quoniam Fides ex

Sap. 12.

auditu est, auditus autem per verbum Dei

Rom. 10.

lingua opus est ad Euangelizandum. Hic qui negotium

gotium barbaros imbuendi assumunt, difficultates patiuntur eas, ut malint pene cum saxis, & marmoribus agere, quam de rebus in se quidem arduis & sublimibus, & elingues dicere, & à surdis audiri. Ferunt olim septuaginta duabus linguis confusum esse genus mortalium: at hi septingentis, & eo amplius inter se discrepant, ut vix vallis habitetur paulo latior, quæ non sua materna lingua gaudeat. Et si enim in vniuerso Ingarum imperio, quod ab æquinoctiali *Quito* usque ad longissimam *Chilæ* provinciam per gradus fere quadraginta distenditur, lingua generalis à Rege *Guainacapa* introducta viget, tamen & *Indorum* gentes innumerabiles sunt his terminis exclusæ, & eæ ipsæ non ita illa familiariter vtuntur, ut apud vulgus promiscuum in usu sit. Accedit quod mysteriis Fidei præcipuis vocabula sæpe desunt, ut indicæ linguæ periti tradunt. Per interpretem verò rem tantam agere, & cuiusque plebeij ac vulgaris hominis fidei, & sermoni committere documenta salutis, tamen si necessitate impellente factitatur, tamen res ipsa docuit, quam non solum incommodum sit; sed etiam perniciosum interdum, dum alia pro aliis interpretatur, aut quia non assequitur, aut etiam quia sequi docentem piget. Quid igitur faciet, qui linguarum donum non habet, neque interpretationem sermonum, qui cum barbaris cogitur, & ipse barbarus esse, ut cum loqui nesciat, tacere non possit? Linguæ difficultates, locorum non minores fortassis excipiunt. Nam, ut omittam nauigationem longissimam, molestiis periculisque plenissimam, ipsæ habitationes

Indorum

Indorum ferè inaccessæ spem salutis videntur excludere. Videas plerosque ferarum instar non vrbes, & oppida, sed rupes, atque antra incolere, neque gregatim vitam degere, sed sparsim, sæpè incertis vagari sedibus. Itinera ceruis aut ibicibus tantum peruia. Domus nullæ, non tectum, non paries fundamèto surgens. Caulas pecorum, aut biuaria dicas potius, quàm hominum cœtus. Hos quæso quis adeat? quis conueniat? quis

Ecl. 22. conuocet? quis doceat, & cohortetur? Cum dormiente loquitur, qui narrat stulto sapientiam, ait Sapiēs. Cùm sint igitur inter domesticos fidei, quibus doctrinæ panis erogari fructuose possit, *st. 15.* cur filiis tollendus est, & canibus dandus, vel potius proiiciendus? Quid consilij est incertis certa postponere, & labores subire maximos vtilitate nulla vel perexigua? Atque ad hunc sanè modum qui negotium salutis Indicæ vel difficile reputant, vel etiam exosum habent, sententiæ suæ causas, si ferio interrogentur, videntur mihi non improbables reddituri.

CAPVT III.

*Quod difficultas prædicationis non debeat
terrere Christi seruos: & qua
ratione sunt animandi.*

VALET sanè commemoratio difficultatum, quæ in diffeminando verbo Dei occurrunt, si

si prudenter adhibeatur, non parum, vt quorundam iuuenilis quidam ardor temperetur, ac refranetur audacia, quam rectissime Aristoteles dixit pericula vt ignota citius agredi, ita tentata celerius fugere. Fortes enim milites postulant bella Domini exercituum, non audaces & temerarios, qui more Ephraim inter suos otiose intendentes, ac mittentes arcum, in die praelij conuersi sunt. Est verò prudentis & fortis viri, pericula, difficultates omnes, rerumque incertos exitus secum ante meditari, non vt magnitudine laboris territus, spem abiiciat victoriæ, sed quo & paratior, instructiorque accedat ad rem, & dubiam fortem, si secus cedit, minus iniquè ferat. Ita certè videmus Mosè suas metientem vires detrectasse cum Pharaone congressum, Hieremiam prophetandi prouinciam deprecatum esse, Salem cum adhuc Dei spiritu regetur, ob regnum delatum latitasse, quos tamen omnes ceterosque homines Dei & si rei magnitudo probè perspecta terrebat; tamen Dei omnipotentis amplius recreauit, & confirmauit auctoritas. Illud enim verissimè à quodam nostro fratre diu multumque in hoc negotio Indorum exercitato dictum, etiam ipse experiri iam mihi videor, Inter omnes virtutes ad functionem eam necessarias caput esse humilitatem. Hæc neque magna sapit, neque sibi pollicetur illustria, neque labore vnquam frangitur, neque verò fructus etiam tenues dedignatur: sed quidvis per eam efficiat Dominus, id gratum pro magno habet. Verè humilibus dat gratiam Deus,

4. li. *Æ-*
ibi.

Pf. 77.

Exod. 3.
Hier. 1.
1. Reg. 10.

Iacob. 4.
1. Pet. 5.

confundit. Ac mihi quidem humilitatis maximè
 inopia in causa esse videtur, penuriam vt fru-
 ctuum videamus, & cum multum fortassis semi-
 nauerimus, metamus perparum, quia iuxta
 Agg. 1. Prophetæ sermonem, Vnusquisque in domum
 nostram festinamus, & domum Domini non
 curamus, id est, auidius nostram quam Dei glo-
 riam quærimus. Sed venio ad rem. Indorum ve-
 ram conuersionem ad Fidem perdifficilem esse
 dicunt. Est sanè. At illud non oscitanter cogi-
 tare oportet, semper fidei prædicationem fuisse
 difficillimam, & fructificationem Euangelij la-
 boriosiore longe existimatione nostra. Vt enim
 omittam dicere, quanta præcesserint, quanta
 consecuta sint, quæ semen Dei ne susciperetur
 vigerent, ne susceptum maturesceret, impedirent,
 profecto generalis ratio doctrinæ Christianæ sa-
 tis per se ipsam verticem formidabilem môstrat.
 Etenim ratione omni superiora docet, nec pro-
 bat: mores ab omni cupiditate, & gloria alie-
 nos instituit, vitiis omnibus funditus euerfis,
 quibus est humana natura plenissima, & diutur-
 na consuetudine offirmatissima. Præmia pollice-
 tur, quæ non videntur, ea, quæ videntur, con-
 temnere iubet: sensum hominis ad ea transfert,
 quæ sentiri nequeunt: vitam non humanam ho-
 mines agere vult. Quis igitur facile ac suauiter
 putet, belluas in Angelos transformare, idque
 voluntate ipsorum adnitente, quibus vis ista af-
 fertur? Verè opus hoc non hominis, non alte-
 rius cuiusquam, quam Dei vnus. Ipse sibi pro-
 prium vult. Hoc est opus Dei, inquit, vt cre-
 datis in eum. Et, Nemo venit ad me, nisi quem
 Patet

Legere
Chry. ho-
mil. 7. in
1. Epist.
ad Corin.

Joan. 6.
Ephes. 2.

Pater traxerit. Et, Dei donum est, non ex vobis, ne quis gloriatur. Quod si in ipsum Fidei nostræ autorem, & consummatorem Iesum, oculos conuertamus, est omnino aliquid, quod magnopere consolari, & erudire possit, vt obstruatur omne os, subditus fiat Deo omnis spiritus. Quis enim æternæ sapientiæ celsitudinem cogitans, miraculorum potentiam, benignitatis viscera, cum ad homines docendos, & allciendos se inclinaret, non pro certo sibi persuaderet, vel vna illius concione mortales omnes fuisse flectendos, vt tantum Prædicatorem innumerabili multitudine certatim orbis vniuersus sequeretur? At vide, quàm res euenerit secus. Diu Euangelizauit, summo conatu, magna diligentia, adhibitis signis ingentibus, quæ nemo aliàs fecit, vita innocentissima, conuersatione suauissima, autoritate diuina, quid egit? quid consecutus est? Si consilia æterna suspicias, plus quam intelligi possit. At si hominum gratitudinem & obsequium consideres, horror est dicere. In exiguo populo, eoque per plus mille annos instructo legis, & Prophetarum oraculis, vix paucos discipulos habuit, eosque neque præcipuos, neque constantes: plurimos aduersarios, innumerabiles obtrectatores, qui de malis verterentur in pessimos. Et indignetur homuncio non sibi latas segetes surgere ad primum seminis iactum? frustratum se conquertur, si ad prædicationem suam non cernat hominum millia datis manibus sterni? Ioannes Baptista ipsa hominum qui Christum sequerentur, paucitate commotus, dixit ad suos. Qui

Ioan. 3.

de

de cœlo venit super omnes est: & quod vidit & audiuit, hoc testatur, & testimonium eius nemo accipit. Nam pro doctoris dignitate, tam exiguus discipulorum numerus quasi nemo Ioannj merito videbatur. Audiamus verò ipsum ducem & Apostolum confessionis nostræ piè cum patre suo æterno expostulantem. Et ego dixi, In vacuum laboravi, sine causa & vanè fortitudinem meam consumpsi. Nonne labores tot & tantos prædicandi, pernoctandi, vicos & castella circumeundi, clamandi, nauigandi, curandi agrotos, diuina & mirabilia patrandi, vacuos & infructuosos penè dicas, si paucitatem Christi discipulorum spectes, cateruas inimicorum, & peruicaciam? Nonne frustra tantum robur, frustra illam fortitudinem consumptam putes, si morientem videas, confixum in domo eorum, qui diligebant eum: à suis partim desertum, partim proditum, ab alienis insatiabili crudelitate vexatum, cæsum, in crucem actum? Sed quam rationem inquit sapiens Magister? Quomodo se confirmat, & consolatur? Ergo inquit, iudicium meum cum Domino, & opus meum cum Deo meo. Id est, non amplius homines curo, non respicio ad relatam ab hominibus gratiam: sed Deum meum attendo, illius iudicij æquitatem scio: opus meum illi impendo: spem meam apud illum colloco, illius gratia cuncta libens & facio, & subeo, dispendia pro compendiis ducens: Hic animus erat, hæc mens saluatoris nostri Dei. Huc deberemus aduertere animum, quicumque opus Domini facimus, & operarij inconfusibiles haberi cupimus

Esa. 49.

Esa. 49.

pimus. Non nostrum, sed Dei negotium agimus, curam ipsi omnem latè ac promptè laborantes, atque rei exitum relinquamus. Qui hac humilitate verissima, hac syncerissima charitate opus Dei tractat, etsi videtur interdum sine fructu laborare, tamen audit statim diuinum responsum. Et nunc dicit Dominus formans me ex vtero seruum sibi, *ibidem.* vt reducam Iacob ad eum, & Israël non congregabitur, & glorificatus est in oculis Domini, & Deus meus factus est fortitudo mea, Et dixit, Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & fœces Israël conuertendas: ecce dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Satis plenè Christi Domini proposito exemplo tam perspicuo & illustri, quicquid est molestiæ leuari, quicquid querelæ deponi queat, si cordis aliquid ac frontis supersit homini. Neque enim discipulus supra Magistrum est, neque seruus maior Domino suo. *Ioan. 13.*

C A P V T IV.

De eadem re.

Sufficiebat quidem Christi seruatoris exemplum: sed redarguenda est adhuc nostra desidia, & compungenda per cætera exempla Patrum. Apostolorum sanè trophæa cernimus, & totius orbis victores signa crucis vltra Romanas aquilas extulisse miramur, magnæ fœlicitatis cursum ducimus, & si daretur, tantam gloriam iuaret imitari. Sed cohibeamus tantisper animum,

& illorum sudores, pericula, certamina, temporis difficultates, hostium magnitudinem cogitemus: intelligemus profectò longè carius illis steterisse victoriam, quam quisquam facile credat. Arma, inquit, militiae nostrae non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei. Quid igitur?

2. Cor.
10.

Rom. 15.

Commemorat se alibi ab Hierosolymis vsque ad Illyricum propagasse Euangelium Christi, & longè latè per circumpositas regiones, quas, si quis consideret immensa terrarum spatia, mirabitur potuisse vnus hominis peregrinatione cognosci, nedum doctrina Apostolica impleri: quo etiam in loco in Hispaniam profectionem suam praedicit, eamque praedictionem post priorem eius ceteram Romae re ipsa completam, non desunt, qui affirmant, in quibus esse videntur Hieronymus & Chrysostomus. Sed quibus periculis &

Hier. in
c. 5. A-
mos.

Chryso.
ho. 10. in

2. ad Ti-
mor. &

de Lau-
dib. Pau-
li ho. 7.

1. Cor.
11. & 12.

ærumnis tanta peregerit, nemo melius possit narrare, quam ipse in posteriore ad Corinthios Epistola. Pelagus illud laborum, ac tempestatem si quis intuetur, videt omnino nullo modo nisi per crucem crucis praedicatorum vicisse, eorum quoque æmulatores non aliter esse victuros. Verùm cum Crux non dissimilis sit, nescio tamen quomodo difficultates patimur nunc omnino contrarias, vt si quis attentius consideret, diuini consilij altitudinem admiretur. Nobis nihil est perinde graue, ac nimius stupor & insipientia barbarorum: contra Apostolos nihil ita exercuit, atque inflata illa praepotensque sapientia, tum Iudaeorum, tum Graecorum, tum maximè Romanorum;

norum : vt se veluti ridiculos exhibere viderentur
 Synagogis , Academiis, Curia. Nos prædicamus, 1. Cor. 1.
 inquit , Christum crucifixum , Iudæis quidem
 scandalum , gentibus autem stultitiam : ita vt in
 magna laude sua Paulus ponat, Non enim eru- Rom. 1.
 besco Euangelium , & ad Timotheum scribat, 2. Tim. 2.
 Noli erubescere testimonium Christi. Illos vrge-
 bat potestas sæculi , cum imminerent imperij fas-
 ces. Nos potestates quidem ac Magistratus Gen-
 tilium parum timemus , cum sit summa penes
 Christianos : sed ab eadem potestate non parum
 sustinemus nonnunquam molestiæ , & incom-
 modi, cum cernamus non raro euerti prauis exem-
 plis auaritiaque quorundam , quicquid ab aliis
 ædificatur ad fidem. Illi ingenia hominum nacti
 sunt elata , & peruicacia , ipsaque sæculi prudentia
 simplicitatem Fidei inflexibiliter respicientia:
 Nobis mobilitas contrà imbecillitasque natura-
 lis Indorum ingenij , molestiæ plurimum affert:
 vt illos quidem saxi mandare Euangelica semi-
 na dices , nos arenæ. Maiores nostros labor in-
 defessus , inopia , ignominia , cruciatus , necif-
 que quotidianum quodammodo discrimen : nos
 rædium , sermonis inopia , ipsa hominum igno-
 bilitas , solitudo quædam , ac desperatio maximè
 oppugnant. Itaque Fidei prædicatio sicuti res est
 magna , ac maior omni existimatione hominum,
 ita nunquam sine ingenti labore & constantia
 peragi potuit. Quis credidit auditui nostro, & bra- 1. Sai. 53.
 chium Domini , cui reuelatum est ? Sed in Deo
 ponenda spes , qui dat verbum Euangelizantibus Ps. 67.
 virtute multa : vt quamuis euntes fleant mittentes Ps. 125.
 res semina sua , venientes certè gaudeant por-

Mat. 10. rantes manipulos suos, ipse dicit, Ecce ego mit-
 to vos, ipse est, qui operatur Fidem, & dat in-
 crementum, vt Euangelium crescat, & fructifi-
Phil. 2. cet in vniuerso mundo. Verum nos tyrones ter-
Colof. 1. rent militiae labores & frangunt. Et dicimus. Quid
Ecl. 7. putas quia praeterita tempora meliora fuerunt?
 Stulta sine dubio cogitatio. Nam si in illa superio-
 ra incidissemus, tantam asperitatem, nequaquam
 ferre possemus. Sed quia praeterita sunt, foelicia,
 & suaui putantur. Si igitur antiquorum tempo-
 rum allicit nos, atque tenet mirabilis in Chri-
 stianitate proventus, & nostrae nos egestatis ta-
 det, cogitemus labores illorum nostris sine vlla
 comparatione fuisse maiores, & Dei sapientiae ac
 bonitati gratias agamus, quae pro magnitudine
 operis idoneos operarios parat. At sunt multi, qui
 tametsi illa magna atque Apostolica abesse aequo
 animo patiuntur; tamen pro modulo etiam dili-
 gentiae molestiaeque suae non respondere fructus
 vehementer dolent. Qua in re vt id. quam maxi-
 me verum sit, quod existimant, illa certè est fir-
2. Cor. 3. missima consolatio Apostoli monentis: Vnusquis-
 que propriam mercedem accipiet secundum suum
 laborem. Dei enim sumus adiutores. Dei aedifica-
 tio estis, Dei agricultura estis. Non igitur tam
 expendet fructus, Vineae procurator in merce-
 de reddenda, quam operam: & gratior erit for-
 tassis Patrifamilias labor sterilis, sed fidelis, quam
 facilis & foecundus. Quamobrem etiam ipsos ma-
 gnos fidei praecones videmus fructus exiguitate
Ezec. 3. saepe probatos. Nam vt omittam Ezechielem, cui
 Dominus testimonium fert: Si ad populos mul-
 tos profundi sermonis & ignota linguae mittere-
 ris

ris, quorum non possis audire sermones, ipsi audirent te: Domus autem Israël nolunt audire te: ut præteream Hieremiam contemptum & ludibrio habitum præ Hanania aliisque falsis Prophetis, Amos quoque aduersus Amasiam, cæterosque Prophetas: illi ipsi Apostoli sæpe magno labore nil nisi iniurias consecuti sunt. Paulus per biennium Cæsareæ tenetur vinctus, & cum pene quotidie disputaret ad Felicem, nihil egit. Ioannes propter testimonium Christi relegatum se videt: Iacobum illius fratrem vetus narrat historia in Hispaniis præter homines septem aut nouem ad fidem conciliaffe neminem, tam longa peregrinatione abusque Hierosolymis suscepta, tam diuturna prædicatione. Verè enim Dominus dixit: Non est discipulus supra Magistrum: si sermonem meum seruauerunt, & vestrum seruabunt. Quoties vero ille exclamauit, Cui comparabimus generationem hanc? Cantauimus, inquit, vobis, & non saltastis, lamentauimus, & non planxistis. Quanquam nescio quid iustæ querelæ habeat, si vel paucissimas animas, vel vnã potius totus noster labor & industria lucretur, pro qua Dominus gloriæ, si sola fuisset, easdem passiones subire minimè recusasset, vt sanctus Chrysostomus quodam loco præclare docet. Cuius aureum os audire libet tantisper de hac ipsa re, quam agimus. Nihil est quod animæ possit æquiparari, ne vniuersus quidem mundus. Itaque & si immensas pecunias pauperibus eroges, plus tamen effeceris, si vnã conuerteris animam. Et post pauca. Quod si hodie nemini persuaseris, persuadebis postredie, & si nunquam persuaseris, mer-

*Hier. 28.**Amos 7.**Act. 24.**Apo. 1.**Ioan. 15.**Matt. 11.*

*In 2. cap.
ad Gal.
in illa
verba,
Dilexit
me &
tradidit*

dit se-
metipsū
propter
me.
Hom. 3.
in 1. epif.
ad Cor.

cedem tamen integram habes. Et si non omnibus paucis tamen ex multis persuadere poteris. Nam neque Apostoli vniuerso orbi persuaferunt, licet cum omnibus disputarint, & mercedem in omnibus assecuti sint. Si quidem Deus non secundum bonorum operum euentum, sed iuxta factorum propositum coronas elargiri solet, etiam si duos obolos conferas, & quod vidua fecit, idem in docentibus operabitur. Noli igitur, cum orbem terræ saluum facere non possis, etiam parua contemnere: neque maiorum desiderio à paruis te abstrahas. Si centum nequis, decem curam suscipias: si decem non possis noli quinque despicere: si quinque vires tuas excedunt, vnum ne contempnas. Quod si ne hoc quoque possis, noli desperare, noli labori cedere. Nam si parua non contempserimus, assequemur & magna. Quæ beati Patris exhortatio ad recreandos confirmandosque animos Christi operariorum, vel sola est factis, modo se rationi quivis obsequentem præbeat. Denique vt communibus non vtamur, habet sanè Indorum causa propria ac peculiaria emolumenta, eademque magni apud Christum pretij. Primum humilitatis, quod labor omnis istis impensus tanto securior, quanto ab omni humana gloria remotior. Deinde charitatis Christi fidelissimum testimonium, cum extremæ indigentia, & periculo tot millium animarum peruentium vita ipsa consecratur. Præterea constantia, & patientia quodnam possit inueniri certius vel argumentum, vel periculum hoc ipso, quod plerisque maximè grauat, tædio pro Christi gloria deuorato, vt cum multum labores, parum promouere

mouere videaris? Pene dixerim, esse in hoc vno Apostolicæ gloriæ æmulam laudem. Postremo illud mihi verissimè persuasum habeo fructus esse pro labore, & merito longè maximos, vehementerque eos decipi, vel desidia, vel ambitione corruptos, qui suas operas in hac Christi vinea parum fructuosè locatas conqueruntur. Quod, vt habet, monstrare erit sui temporis & loci. Illud modo maneat, etiam si penuria quàm maxima existeret, in negotio animarum, tamen Christi Iesu fidelibus operariis non minus, vel gnauiter, vel alacriter desudandum esse, vbi & illius charitati amplius obsequuntur, & de propria mercede nihil deperit.

CAPVT V.

Quod gentes Indorum quantumvis barbaræ, auxilio tamen gratiæ ad salutem destitutæ non sint.

IAM verò respondendum est prioribus illis rationibus, quibus Indorum causa, & salus oppugnabatur, & respondendum est Deo adiuuante sobrie & vere. Quatuor igitur præcipue obiecta sunt: Diuinæ gratiæ subtractio: Naturæ morumque absurditas: difficultas sermonis: locorum atque habitationis incommoda. Principio multos esse homines suis tenebris relictos occulto Dei veroque iudicio, negare non possumus, neque

Ephes. 2. homines modo, sed & familias & vrbes, & integras sæpe prouincias & gentes. Qui & olim fuerunt, & nunc vsque sunt sine Christo, alienati à conuersatione Israël, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, denique sine Deo in hoc mundo. Cur autem tandiu eos diuina gratia atque electio præterierit, tot animarum millibus interim pereuntibus, humana ratione altius arcanum est, quod temerare velle impietatis sit. Hoc loco Paulus Apostolus cursum cohibet, & inquisitionem suam ad inscrutabilis sapientiæ excelsa suspendit. Cùm enim narraffet gentes Israël obcæcato vocatas ad Euangelium, in fine autem etiam ipsum saluum futurum, cum intrauerit plenitudo gentium, perpendens, quæ profunditas se se obiiceret peruestiganti ultra, cur Deus incredulitatem Israël diuitias gentium esse voluerit, & cur eo vsque salutem earum distulerit, eaquæ oblata repulsam tulerit Israël, quasi vtrumque populum diuina gratia capere nequiret, hæc & similia ex sua narratione consequi cernens, sistit gradum, & exclamatione illa mirabili mavult hominem in ignorantia suâ tuto hære, quam per obstructissimæ quæstionis abrupta præcipitem dari: nihil omittens, vt egregie dixit Ambrosius siue quisquis is author fuit de uocatione gentium (nam stylus magis referre videtur Prosperum Aquitanicum) de iis quæ non oportet ignorari, nihil contrectans de iis, quæ non licet sciri. Multa enim sunt, inquit, in dispensatione operum diuinorum, quorum causis latentibus soli monstrantur effectus, vt cum pateat, quod geritur, non pateat, cur geratur, negotio in medium deducto,

*Libr. 1.
de .7. voc.
gent. cap.
5.*

ducto, & in occultum ratione subducta: ut in eadem re & de inscrutabilibus præsumptio comprimatur, & de manifestis falsitas refutetur. Idemque rursus libro sequente. Et quis inter hæc querulis aut curiosis notum faciet, cur adhuc sol iustitiæ quibusdam gentibus non oriatur, & à tenebrosis cordibus etiam nunc radios suos veritas reuelanda contineat; Satius ergo esset in re tanta, tamque obstrusa infirmitatem nostræ scientiæ confiteri, tuto negotium integrum Dei æquo veroque iudicio committentes, quam dum nitimur quæ sunt ab oculis nostris abscondita videre contra præceptum, fortassis immensæ lucis fulgore cæcari. Sed quia creberrima est quæstio inter infideles, & quæ acrius animos pulsare solet & pungeri, addendum est aliquid, quod etsi elatam mentem non satis premat; tamen obedientem atque subiectam non parum consoletur. Id vero nemo melius explicet, quam beatus Augustinus, qui in hanc quæstionem diu ac sæpe à se versatam incidens in epistola ad Optatum Episcopum ita scribit, Cur autem creentur etiam illi, quos creator præsciuit ad damnationem, non ad gratiam pertinere, beatus Apostolus tanto succinctiore breuitate, quanto maiore autoritate commemorat. Deum enim dixit volentem ostendere iram, & demonstrare potentiam suam attulisse in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem, & ut notas faceret diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ. Et mox, Merito autem videretur iniustum quòd fiunt vasa iræ ad perditionem, si non esset ipsa vniuersa in Adam massa damnata. Quòd ergo fiunt nascendo vasa iræ, pertinet ad debitam

*Libr. 2. de
voc. gent.
cap. 2.*

Eclli. 3.

Epi. 157

Rom. 9.

debitam pœnam : quod autem fiunt renascendo vasa misericordiæ , pertinet ad indebitam gratiam. Ostendit ergo Deus iram suam, id est iustam fixamque vindictam , quæ de stirpe inobedienciæ ducitur propago peccati atque supplicij, ostendit & potentiam suam , qua bene vitur etiam malis , multa illis naturalia , & temporalia bona largiens , eorumque malitiam ad exercendos , & comparatione admonendos bonos accommodans , vt in eis discant agere gratias Deo, quod ab eis non suis meritis, qui in eadem massa pares fuerant , sed illius miseratione discreti sunt. Et infra. Notas etiam fecit diuitias misericordiæ suæ in vasa misericordiæ , ita enim quid præsteretur sibi discit , gratis iustificatus , dum non suo merito , sed gloria largissimæ Dei misericordiæ discernitur à damnato , cum quo eadem iustitia fuerat & ipse damnandus. Tam multos autem nasci voluit , quos ad suam gratiam non pertinere præsciuit , vt multitudine incomparabili plures sint illis, quos in sui regni gloriam filios promissionis prædestinare dignatus est; vt etiam ipsa reiectorum multitudine ostenderetur , quàm nullius momenti sit apud Deum iustum quantalibet numerositas iustissimè damnatorum. Atque vt hinc etiam intelligant , qui ex ipsa damnatione redimuntur , hoc fuisse debitum massæ illi vniuersæ, quod tam magnæ eius parti redditum cernerent. Hæc Augustinus , quibus generaliter quantum sacræ literæ insinuant , rationes attingit , cur tam innumerabilis hominum ac populorum multitudine suo dimittatur arbitrio, id est perire sinatur. Verū cur illum, vel illū populū ante vocauerit ad salutem,

lutem, illum autem, & illum tandiu in sua cæ-
 citate reliquerit, quis audeat inquirere? Cum le-
 gamus Apostolos aliquando parantes profectio-
 nem in Asiam, vt Euangelizarent, prohibitos esse
 à Spiritu sancto: & rursus in Bythiniam nauigan-
 tes non esse permiffos à Spiritu Iesu. Qui ergo ne-
 mini gratiam debet, ille, quem oporteat, vocare,
 & quo tempore, & per quem sapientia semp-
 terna disponit. Et quanquam hæc, quæ de sen-
 tentia Sancti Augustini, imo Apostoli Pauli di-
 spitata sunt, verissima sunt: sed illud tamen nihi-
 lominus intelligendum est, nullum vnquam ho-
 minum genus, ita à suo esse authore desertum,
 quin pro suo modo Dei testimonium, auxilium-
 que sufficiens haberet: ita vt sint inexcusabiles di-
 uinæ legis in suis cordibus scriptæ corruptores,
 ingrati beneficiis cœlestibus patientiæ, & boni-
 tatis tantæ contemptores. Quamuis enim, vt Pau-
 lus & Barnabas Lystris egregie prædicarunt, Deus
 in præteritis generationibus dimiserit omnes gen-
 tes ingredi vias suas, id quod hucusque etiam in
 non exigua orbis portione accidere videmus: ta-
 men non sine testimonio reliquit semetipsum, be-
 nefaciens de cœlo, dans pluuias & tempora fru-
 ctifera, implens cibo, & lætitia corda hominum
 vt ipsius naturæ admoniti operibus ex his, quæ
 videntur bona possent intelligere eum, qui est, &
 agnoscerent quis esset artifex, speciei enim gene-
 rator hæc omnia constituit, à magnitudine enim
 speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit horum
 creator videri. Huius sapientis sententiam secutus
 Ambrosius libr. 2. de Vocatione gentium, Adhibi-
 ta semper est, inquit, vniuersis hominibus quæ-
 dam

*Act. 16.
 ibidem.*

*Rom. 2.
 Act. 14.*

Sap. 13.

*2. de voc.
 gent. c. 5.*

dam supernæ mensura doctrinæ , quæ etsi parcioris occultiorisque gratiæ fuit, sufficit tamen sicut Dominus iudicauit , quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium. Non quod sine Christi fide salutem cuiquam , quod absit, permittat Ambrosius : sed quòd gratia in naturæ doctrina luceat , & sequentem , ad spiritum fidei & charitatis inducat. At dicet aliquis hoc loco. Quomodo credent , si non audiunt? Quomodo verò audient sine prædicante? Prædicabit sanè Philippus Eunucho, & Petrus ad Centurionem mittetur, modo illi præstent, quod per se possunt. Neque enim qui per naturam inuitat , deerit per gratiam , si liberum non reluctetur arbitrium, Quamobrem idem author in eodem opere. Quod si forte etiam nunc in extremis mundi partibus sunt aliquæ nationes quibus nondum gratia saluatoris illuxit: non ambigimus etiam circa illas occulto iudicio Dei tempus vocationis esse dispositum, quo Evangelium quod nondum viderant , audiant, atque suscipiant. Quibus tamen illa mensura generalis auxiliij, quæ desuper omnibus semper hominibus est præbita , non negatur : quamuis tam acerbo vulnere humana natura sauciata sit, vt ad cognitionem Dei neminem contemplatio spontanea plenè valeat erudire, nisi obumbrationem cordis lux vera discusserit. Quibus profecto verbis vniuersam Indorum causam præclare actam esse ab Ambrosio nemo non videat. Interim verò flagitia & crimina omnia istorum, quamuis veniam , neque mereantur , neque impetrent apud summum Iudicem Deum , leuius tamen omnino puniatur

Rom. 10.

Act. 8.

Act. 10.

*2. de voc.
gent. c. 6*

puniuntur. De his quippe scriptum est, sed partibus iudicans dabis locum pœnitentiæ, non ignorans quia nequam est natio illorum, & rursus. *Ve- Sap. 12.*
 niam dabis peccatis eorū, virtus enim tua iustitiæ initium est, & ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis, Denique vt quicumque *Rom. 2.*
 sine lege peccauerunt, sine lege iudicabuntur, ita & qui sine Euangelio peccauerunt, sine Euangelio iudicabuntur. Hæc eo commemorata sunt, vt querela multorum aduersus Deum comescatur, firmissimeque teneamus iudicia Dei omnia in tot & tantorum perditione populorum iustificata esse in semetipsis.

CAPVT VI.

Quod Indos Deus iam vocet ad Euangelium.

Verum quod ad institutum nostrum attinet, quanquam sunt, vt dixi, non solum homines, sed populi & gentes longo tempore permisæ infidelitati suæ; tamen nullum est hominum genus adeò ineptum, adeò brutum, & saxeum, quin ad Euangelij doctrinam idoneum sit. Omni enim creaturæ, quæ sub cœlo est, prædicari Euangelium præceptum est: & in semine Abrahæ omnes gentes *Mar. 16.*
 benedicentur: & vniuersæ familiæ terræ *Gen. 22.*
 venient coram Domino, vt adorent. Esse quidem *Pf. 21.*
 aliis alias nationes hominum aptiores felicioresque Euangelicæ frugi, vt agros fertiliores, negare planè

- planè non possumus : sed qui omnes vocat, neminem fastidiendum docet. Sunt hebetes, sunt lubrici, sunt fanè. Sed cui minus donatum est, minus requiretur ab eo. Non inuoluat seruus piger talentum vnum : & vno negotiari potest. Erant in arca Noë tristega siue tabulata infima, & media & suprema, omne genus animantium eo iubetur induci, vt cæteris pereuntibus, ipsa seruentur. Non excluditur coruus præ aquila, non lepusculus præ leone. Petrus quoque occidere iubetur audacter, & manducare de omnibus non solum volucris, sed etiam reptilibus, & nihil immundum, & alienum censere, quod à Domino sanctificatum sit. Habet cœlestis ciuitas mansiones plurimas non minus genere, & gradu, quam ipsa numerositate mirabiles. Neque aurum solum, & gemmæ, sed pili quoque caprarum tabernaculo Dei oblati recipiuntur. Denique qui abiectos istos ac miseros Euangelio ineptos putant, & patriæ cœlestis beneficio excludunt, qui contemnant, atque pessundant, audiant tandem Dominum, & suum, & ipsorum pariter, seuerè admonentem. Videte ne contempnatis vnum ex his pusillis : dico enim vobis quia Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est. Opinor non indignos humano suffragio, & patrocinio, quibus famulatus exhibetur Angelicus. Omnes enim administratorij spiritus sunt propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Nul- lum ergo etiam abiectum, & belluinum genus hominum à salute Euangelica alienum censendum est, cum Deus neminem vocet, cui non ad id consequendum quò vocat, intelligentiam, & gratiam
- Gen. 6.*
- Act. 10.*
- Ioan. 14.*
- Exod. 25.*
- Mat. 18.*
- Heb. 1.*

tiam idoneam conferat. Et si enim vocantur multi, eliguntur pauci, tamen nemo vocatus negligitur, nisi qui vocantem, cum liceret, audire contempserit. Notum à sæculo est Domino opus suum: *Act. 15.* nostrum est, quoniam ad omnes ire iussi sumus, neminem præterire, omnes vocare, omnes allicere, omnes conteneri. *Sap. 6.* Quinam ex quibusve assumendi sint, ille nouit, cui est æqualiter cura de omnibus, & tamen non omnes prædestinauit ad vitam. Sed ex omni genere, & natione assumi, & ostensum iam est, & præclaro Esaiæ testimonio tandem confirmandum. *Esai. 66.* In fine Prophetiæ illius Dominus loquitur: Et ponam in eis signum & mittam ex eis, qui saluati fuerint ad gentes in mare, in Africam, & Lydiam tenentes sagittam in Italiam, & Græciam ad Insulas longè, ad eos qui non audierunt, & non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam gentibus, & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino, in equis & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis ad montem meum in Hierusalem, dicit Dominus, quomodo si inferant filij Israël munus in vase mundo in domum Domini. Et assumam ex eis Sacerdotes & Leuitas, dicit Dominus. Hoc tanto circuitu verborum satis Spiritus sanctus ostendit, quàm esset Dei consilium immobile, nullum esse genus hominum tam remotum, ad quod Euangelij gratia non perueniret, & de quo pretiosa Deo munera non referret. Signum enim salutare Crucis ponit in frontibus suorum, quod sub Thau olim viderat Ezechiel, & sic armatos mittit *Ezec. 9.*
ad

*Hierony.
in vlt. c. j.
Theodo-
retus in
1. c. Ionã.*

Pf. 18.

*Aff. 10.
Aff. 11.*

adigentes in mare, siue vt Septuaginta legunt & in Hebræo est, in Tharsis, quo nomine Indiæ remotissima loca significari in scriptura Hieronymus hic refert, & Theodoretus in Ionam, aut immensum mare, vt alij malunt, id est Oceanum. Postquam autem Asiam, Africam, Europamque percurrerint, & ad Insulas vsque vltimas se protulerint, vt non sit loquela & sermo gentium adeo barbararum, vbi non audiantur, & resonent verba eorum, tunc munus Domino egregium afferent, id est fratres suos, magnum & gloriosum prædæ apparatus agentes in equis, in curribus, in quadrigis, in mulis, & carrucis, quod quid est aliud quam pro diuersitate venientium ad Fidem diuersa esse aptata vehicula? Alij equis vehi possunt, vtpote celeri & pernici ingenio, alij quadrigis gloriosi & curribus præpotentes. Sed qui tardiores fuerint & ignobiliores, habebunt etiam ipsi sua vehicula. Si equis minus sunt apti, at mulis insidere poterunt: si quadrigæ non erunt, at non deerunt vel carrucæ, quibus imponantur. Vt non solum Græci & Sapientes; verum etiam barbari & rudes in domum Domini, quæ est in Hierusalem, id est in Ecclesiam Christi congregentur. Atque vt intelligant omnes, etiam in istis beneplacitum esse Deo nostro, eliget de iis ipsis Sacerdotes sibi & Leuitas. Distribuet, inquam, spiritum suum, & charismata non solum Apostolis, & Israël, verum etiam gentibus, vt cum Petrus, qui est cæli ianitor, viderit Dei donum diffusum in eas pariter, prohibeat aquam, quæ introitus est Ecclesiæ: fratres quoque si fortè elatius disceptent, ipso

ipſo exemplo ac testimonio diuino edocti conticeſcant. Nihil enim magis confirmat animos fidelium Chriſti prædicatorum, quàm testimonium Spiritus ſancti per dona ſua, & chariſmata, quæ partitur, vt vult. Et quidem dona ſpiritus, ſigna & miracula, quæ in Fidei prædicatione innotuerunt, his etiam temporibus, quando charitas vſque adeo refrixit, enumerare longum eſſet tum in Orientali illa India, tum in hac Occidentali. Res Iapponenſium notæ iam ſunt. Synarum regio ingens diu tentata, iam vtrimque aperta navigatione Luſitanorum, & noſtrorum ex noua Hiſpania. De Mexicanis multa narrantur. De Inſularibus ipſe quoque aliqua ex parte nonnulla conſpexi. Hiſtoriæ inuenti noui orbis loquuntur multa, & miranda, & vera, quorum hodie quoque teſtes ſatis Fide dignos habemus. Duo, quæ recentia ſunt exempli gratia non morabor apponere. Fœmina in ſuæ infidelitatis errore obſtinata, & ſuperſtitioni cuidam veneficæ addictiſſima, quæ cæteris omnibus in illa familia baptizatis ſola repugnauerat: morbo iam vltimo laborans miſit ad ſacerdotem, vt ad ſe feſtinaret, non enim ſe poſſe exire de vita, niſi aqua prius ſalutari perfunderetur. Semel atque iterum accerſitus tandem venit, inuenit animum in extremis agentem, & baptiſmum magno affectu poſcentem: rogat, cur tandiu diſtulerit: reſpondet illa, ſibi nihil minus fuiſſe ſemper in animo, quàm fieri Chriſtianam, oderat enim, vel ipſum nomen, ſed tamen morti iam propinquanti aſtituiſſe ſibi iuuenem candidum, qui anteactam vitam acriter reprehenderit, & Chriſti religionem quantocyus ſuſcipere perſuaderet:

C

contra

contra verò tetrum quendam Æthiopem altera
 ex parte patriam superstitionem dñi inculcasse: &
 cum anxia diu hæreret, tandem vicisse iuuenem
 Christi: statim tantum sibi baptismi desiderium
 accensum, vt nihil aliud lamentaretur, quam se
 à prima ætate non fuisse Christianam. Quid multa?
 Interrogata de fide pro more, & pœnitenti-
 am ante actæ vitæ magno dolore significans, bap-
 tizatur, & baptizata protinus animam efflat,
 ipso sacerdote cum cæteris, qui aderant, admiran-
 te vehementer, cuius ego factum narratione cog-
 noui, qui etiam legitimo testimonio probatum
 ad Episcopum suum transmittendum curauit. Fuit
 vir quoque apud nos, qui hodie etiam viuít, con-
 iugatus in valle Humai vocata, olim baptizatus,
 & testimonium habens bonum in simplicitate
 sua, & sobrietate. Hic grauiter ægrotans, cum
 mortuus omnino crederetur ab vxore, quæ sola
 cadauer viri seruabat opertum, expectans ad se-
 pulchram alicuius adiutorium (erant enim soli in
 loco satis remoto) triduum integrum iacuit, vt
 putabatur, exanimis, panno coopertus: cum re-
 pente mouere se cœpit, & vxorem admirantem
 ac pauentem vocans, vera esse dixit, quæ à Patri-
 bus dicerentur de vita futura. Nam & se perdu-
 ctum à quodam multa ac stupenda vidisse. Cum
 res sacerdoti innotuisset, qui h omnis ruditatem
 optimè nosset, & miraretur tanta de rebus spiri-
 tualibus, & occultis ex ordine referentem, iam
 morbo leuatum ad Archiepiscopum examinan-
 dum transmisiit: cuius consilio, & à nostris fra-
 tribus, & à multis aliis diligenter interrogatus,
 apertè, & responsionum ordine, & sensu, & ipsa
 vultus

vultus constantia, & lacrymis ac profundo quodam affectu declaravit illa omnia non aliter sibi potuisse innotescere, quàm facta super eum manu Domini mirabilem extasim. Id quod vitæ demum innocentia satis postea confirmavit: atque hodie quoque Dominicus (hoc hominis nomen est) dicitur multa narrare de sæculo futuro iis, quos audituros vtiliter iudicat. Ferè eiusdem exempli est cum illo Curmacuriali, de quo Augustinus scribit in lib. de Cura pro mortuis agenda, & cum illo altero Steelsio, de quo narrat in historia Anglica. Non dubium est quin Deus charam habeat salutem Indorum, atque ex his numerosissimis populis multos in regnum Christi adoptarit, perducendos ad patriam eo ordine, & modo & tempore, quod ipse constituit. Firmum enim fundamentum Dei stat habens signaculum hoc, Cognovit Dominus, qui sunt eius.

*Aug. de
cura pro
mortuis.*

c. 12.

Bed. lib.

Angli.

histo.

2. Tim. 2.

C A P V T VII.

*Quomodo Indorum ingenia tractanda
sunt, ut Christo lucrifiant.*

Sed ingenium barbarorum, moresque belluini nobis stomachum mouent. Primùm quidem debemus non esse nobismetipsis sapientes, sed humilibus, ut monet Apostolus, consentientes. Deinde repetendum est sedulò Christum pro omnibus esse mortuum, ut qui viuunt non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, sed quia

Rom. 12.

2. Cor. 5.

non hoc, vt par est, æstimamus, idcirco charitas Christi non vrget nos. Quòd si pro barbaro, & Scytha mortuus est Christus, profectò à salute non alienantur homines, si dici potest, etiam irrationales, quod oportet etiam, atque etiam aduertere & animo altius insculpere. Non enim exiget amplius à quoquam Deus, quàm illius natura Deo adiuuante præstare queat. Barbaros præ Græcis atque Indos nonnullos præ nostris si quis dispiciat, nihil aliud ferè censeat, quàm præ hominibus rationalibus irrationalia iumenta. At vtrisque Dei bonitas locum parat, vtraque ad domum suam congregat. Seminabo, ait, in Hieremia, domum Iuda, & domum Israël semine hominum, & semine iumentorum. Vna est Ecclesia, quæ non solum propagatur humano semine, sed etiam belluino. Cuius magnificentiæ amplitudinem admiratus propheta exclamat, Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuâ Deus? Quid ita? Dixerat nempe homines & iumenta saluabis Domine. Quæ verba edisserens sanctus Ambrosius, *Ambrosius in Psal. 35.* Quid est homines & iumenta? Rationabiles vtrique & irrationabiles. Rationabilibus iustitia: irrationabilibus misericordia. Alij reguntur, alij nutriuntur. Quam interpretandi rationem vt per iumenta diuinæ literæ intelligant homines iumentis similes sensu, etiam Hieronymus sequitur, atque alij patres, vt Gregorius in illa verba. *Hier. in Hier. c. 31. & Ioan. c. 3. Greg. lib. 11. mor. c. 2. Ps. 67.* Animalia tua habitabunt in ea. Reuera in Ecclesia Christi etiam iumenta saluantur, quia Dei misericordia multiplicata est. Vides hominem, exigui sensus, ingenio tardum, iudicij inopem, ne contempnas, ne regno cælorum ineptum putes.

tes. At non percipit quæ Dei sunt, & stultitia est *1. Cor. 2i*
 illi quicquid spiritualiter dicitur, nec potest in-
 telligere. Adhuc noli repellere, & istum potest
 ac vult saluare, qui neminem vult perire. *1. Pet. 3i*
 Myste-
 ria fidei pronuntiat, neque intelligit, imo vix
 etiam pronuntiat: sæpe dicendo, sæpe inculcan-
 do nihil penè imbuitur, semper hebes, & trun-
 cus, perinde atque iumentum canere doceas.
 Rursus aio, ne desperes irrationalis est, iumentum
 denique Æthiops aut Indus. Audi Ambrosium
 istos esse regendos verbi capistro ad Fidem. Ne-
 que enim si satis ratione non potest capere, quæ
 docetur, non etiam poterit quantum sufficit Fi-
 de apprehendere, vt saluus fiat. Alioqui si non
 potest credere, vt illum oportet, quomodo qui
 non crediderit, condemnabitur? Nisi prædica-
 tione Euangelij contendas damnari posse, salu-
 um esse non posse. *Marc. 16*
 Quod impium nefas auertat
 Deus à Christiano. Certissimè igitur retinendum
 est nullam barbariem, sensu carere ad Fidem ne-
 cessario. Indi porrò, omnibus consentientibus,
 non vsque adeò ingenij ac sensus inopes sunt: quin
 potius, si velint animum appellere, acuti satis.
 At moribus, inquis, Indus est inuerecundis, ven-
 tri, & veneri, sine reluctance obsequens: su-
 perstitionis mirè obseruator, & tenax. Et isti
 etiam salus est, si regatur. Chamo & fræno con-
 stringe maxillas, onera congruenter, adhibe, si *Ps. 32.*
 opus sit, stimulum. Quod si calcitrarit, noli ira-
 tus gladium adigere, sed punge moderatè, & co-
 hibe paulatim, donec se assuescat præbere obe-
 dientem. Nempe si equus tuus impingat calces,
 siue equitem dorso, seu frænum depulit ore, non
 statim

statim ferro enecas, aut domo abiicis, propterea quod rem tuam, ac pretium pecuniæ tuæ non vis tibi perire. Quod si homo doctrinam statim non accipiat, neque se docenti bene accommodet, statim fastidiendus, aut exterminandus erit: Neque Christi pretium, & sanguis cogitabitur? Seruilem planè naturam esse barbarorum experientia magna ex parte docuit. Ac ferè nisi metus, & vis aliqua afferatur, more puerorum, obedire contemnunt. Quid igitur: liberali tantum, & virili ingenio salus speranda est? An etiam puero pædagogus in Christo adhibendus est? Est planè, est disciplina quædam cautior, & vigilatior exercenda, & virga interdum vtendum, sed in Christo, compellendi sunt intrare ad cœnam, sed in Domino. Non enim quæ ipsorum sunt, sed ipsi quærendi. Scriptum est, virga, atque correptio tribuit sapientiam: puer autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam. Et rursus, seruus verbis non potest erudiri, quia quod dicis intelligit, & respondere contemnit. Et alibi, Cibaria, & virga, & onus asino: panis, & disciplina, & opus seruo, operatur in disciplina, & quærit requiescere: laxa manus illi, & quæret libertatem, id est, cum adhuc premitur opere, cogitat desidiam, quid erit, si se solutum, & vacantem viderit? Fugam sanè cogitabit, atque ided adiungitur, iugum, & lorum curuant collum durum, & seruum inclinant operationes assiduæ. Et mox, mitte illum in operationem, ne vacet: multam enim malitiam docuit otiositas. Ac licèt præcepta hæc de moribus data à sapientibus de administrando & regendo conuenienter vniuerso mancipiorum

Luc. 14.

Prov. 29.

Prov. 29.

Ecc. 33.

Ibidem.

cipiorum genere perspicuè loquantur, & verè :
 quod experientia quotidiana satis indicat in his
 regionibus, vbi nulla domestica obsequia, nulla
 externa opera nisi à seruis Æthiopibus sunt, quo-
 rum re vera mores disciplinam seueriorem, & as-
 siduos labores exigunt : tamen de iis etiam acci-
 pienda sunt, qui, & si conditione serui non sunt,
 ingenuos tamen mores non præ se ferunt. Etenim
 iisdem testimoniis seueritatem rigidiorum aduer-
 sus contumaces homines adhibendam, etsi olim
 secus sensisset, tamen aperta experientia rei se
 commotum Augustinus profitetur scribens con-
 tra Donatistas & Circumcelliones genus homi-
 num improbissimum ac sæuissimum. Illud autem
 ab eodem glorioso Patre sæpe vsurpatum, mag-
 nopere ad rem pertinere arbitror : quemadmo-
 dum olim sub veteri testamento fuisse multos, qui
 ad gratiam noui testamenti pertinerent, id est, qui
 non spiritu seruitutis in timore, sed spiritu dile-
 ctionis, vt Dei filij ducerentur : ita nunc quoque
 sub Euangelio in Ecclesia plurimos esse, quibus
 veteris testamenti status & institutio quodammo-
 do congruat, homines magna ex parte anima-
 les, spiritum vix habentes, Qui tamen à salutis
 via non protinus excluduntur, sed pro suo modo
 conuenienter instituendi sunt. Docuit verò nos
 cœlestis sapientia antiquum illum populum cer-
 uicosum duabus maximè rebus frænatum, labore,
 & meru : quod vtrumque seruorum est proprium.
 Laborem quidem & inexhaustam quandam oc-
 cupationem videre licet in multitudine sacrificio-
 rum, lotionum, vnctionum, rituum, obseruan-
 tiarum, ceremoniarumque omnium, ita his vt

*Epist. 50.
 ad Bonif.*

detinerentur, vt vix idola sua & commenta cogitare sinerentur. Metum verò quæ legis pagina non incuteret? Vt terrore suppliciorum, & ipso sapias iam facto periculo ad præcepta salutis appellerent animum, & contentione deposita, Ducibus suis discerent obedire. Tale sanè erat eorum ingenium, meliora ac celsiora non caperet. *Ezec 20.* Quamobrem per Ezechielem Dominus ipse testatur, Eo quòd iudicia mea non fecissent, & præcepta mea reprobassent, & sabbatha mea violassent, & post idola patrum suorum fuissent oculi eorum. Ergo, inquit, & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuent. Itaque Hebræi atque carnalis populi more maximè regendas esse nationes barbaras has, præsertim Æthiopum & Indorum Occidentalium gentes, vt & per occupationum assiduarum salutare onus ab otio, & libidine reuocentur, & per timoris incussi frænum in officio contineantur, cum antiquæ ætatis exempla, tum verò peritissimi cuiusque recens & quotidiana experientia copiosissimè, ac manifestissimè declarauit. Hoc enim est lorum & iugum, quod sapiens commendat: hæc virga & onus. Hoc modo ad salutem vel inuiti compelluntur intrare. Quæ non eo commemorata sunt omnia, quo vim & sæuitiam à Christi visceribus alienissimam in Indorum nationes vlllo modo probem, aut tanquam in feruos dominandum putem, sed vt ostendam etiam illiberali & difficili ingenio non esse salutem desperandam, si & patienter feratur, & sapienter regatur. *1. Cor. 13.* Charitas omnia suffert, omnia sustinet, omnia sperat: patiens est, benigna est. Seueritas ergo

ergo quæcunque exercenda est, à charitate aliena esse non debet, Charitatis porrò nihil est ita proprium, quàm ut non quærat, quæ sua sunt. Hanc si & animo intimè seruet, & re ipsa declarat, qui infirmorum, & insipientium morbis curandis austeriorem se se interdum exhibet medicum, nò est timendum; ne hominum animos subditorum, ita offendat, ut vel à se, vel ab Evangelica simplicitate alienet. Facile enim recuperat charitas, quos disciplina commouerit. Imo verò per vtilem timoris vim ad libertatem filiorum paulatim homines diuinitus inducuntur.

CAPVT VIII.

Barbarorum ineptitudinem non tam à natura, quàm ab educatione, & consuetudine proficisci.

Ad dam verò, id quod plurimum interesse arbitror, omnino ad istam ineptitudinem animi morumque Indicorum feritatem non ita facere natalium, stirpisve, aut aëris natiui causas, quemadmodum diurnam educationem, & consuetudinem bestiarum vitæ non valde dissimilem. Equidem & olim ita mihi persuaseram, & rebus ipsam modo confirmatus ab ea sententia auelli minime possum. Ac generaliter sanè si quis contempletur, in humano ingenio longè plus efficit educatio, quàm natiuitas. Et si enim vim habet non

Tit. I.

non paruam genus , & patria, cum Apostolus Paulus Epimenidi Poëtæ subscribat de Cretensibus , Cretenses semper mendaces , malæ bestia, ventres pigri, tanquam ad morum peruersitatem patria multum contulerit, notumque illud sit alterius Poëtæ.

Horatius.

Bœotum in crasso iurares aëres natum:

Tamen infinitis partibus superat vitæ institutio, & exempla ab ipsa infantia per sensus insculpta rudi adhuc , & tenero animo. Sunt hæ viuæ formæ mentis humanæ , quibus imbuta ad appetendum , ad agendum , fugiendúmve propria ac familiari propensione fertur, quemadmodum natura quæuis iuxta formam sibi insitam operatur.

Aristot. 8.
Ethic.

Qua propter illud Philosophi probant omnes, non afferre dolorem consueta , sed voluptatem : & consuetudinis vim, alteram esse naturam, & illud

Prom. 22.

nostri sapientis , Adolescens iuxta viam suam etiam cum senuerit , non recedet ab ea. Ac re vera nulla est tam barbara natio , nulla tam stupida, quæ si ab ineunte ætate accuratè , & generosè educetur , non deponat barbariem , induat humanitatem , & morum elegantiam. Videmus, vel in ipsa nostra Hispania homines in pagis quibusdam natos , si apud suos perseuerent , ineptos haberi , ac ridiculos : eosdem traductos in scholas, aut Curiam , aut celebres vrbes miræ solertiæ, ingenio præstare , nemini cedere. Ipsos Æthiopum liberos , quibus nihil apparet absurdius , in palatio enutritos, adèd promptos ingenio, & ad quiduis paratos videas , vt si colorem detrahas, nostros putes. Plurimum potest consuetudo in omni genere morum in vtramque partem , & boni , & mali.

mali. Quamobrem D. Chrysoft. vbi mores perditos seruorum exposuit, parumque idoneos dixit ad virtutis doctrinam capeffendam, sapientiffimè adiunxit: Non id quidem naturæ causa, abfit: verum propter conuerfationis vitæque negligentiã, folent enim huiufmodi in iis, quæ mores tangunt, negligi à Dominis. Nihil enim fermè aliud curanti, in quorum poteftate funt, quàm ministerium fuum. Quod fi mores illorum componere aliquando ftudeant, & hoc fui gratia tantum faciunt, ne iftis negotia exhibeant, moleftique funt. Quæ B. Patris fententia noftroꝝ hominum vaticinatio mihi videtur: Accufant naturam, moresque barbarorum, ipfi nihil adhibent curæ, niſi vt feruis vtantur ad fuas priuatas commoditates. Qua igitur ratione homines pecudum inftar enutritos ad fidei doctrinam ineptos eſſe cauſaris? Si ipſe ita eſſes informatus, inter iſtos & te quid quæſo diſcriminis intereſſet: Audi eundem Patrem in cauſa adhuc ſeruorum immoꝝantem, Cum igitur ſic negligantur, inquit, nemi nemque habeant, cui componendi illos, ac formandoꝝ ſtudio ſit, meritò ad ipſa nequitia prærupta ac præcipitia deuoluuntur. Si enim vbi Pater inſtat, & Mater, & Pædagogus, & Nutritius, & Magiſter, & æquales, ipſaque libertatis opinio, & alia plurima, perdifficile quiſpiam malorum contubernia conſortiaque deuitat, quid putas his omnibus deſtitutos, qui quotidie ſcelſtis commiſcentur hominibus, & cum quibus volunt licenter congregiuntur, cum ſit nemo, qui ipſorum conuerſationem amicitiaſque diſquirat? Quid arbitrariſ eiufcemodi homines fore? Nonne
ad

*Hom. 4.
in epiſt.
ad Titum*

*In eadem
Homil.*

ad supremos scelerum vertices euasuros? Idcirco difficile est profecto seruum fieri bonum. Hactenus ille. Non ergo naturam barbarorum deinceps accusemus, sed locordiam potius nostram, & negligentiam. Perdifficile negotium est dediscere natales, & consuetudinem inueteratam, atque inde ad mores, & inusitados, & sensui ac libidini penitus iniucundos transformari. In omni antiquitate fuit non mediocris labor Euangelij Magistorum in transferenda ad Fidei regulas, & conuersationem veteri hominum consuetudine. Testis est historia vniuersa. Multa Iudæis legi assuetis Apostolica Ecclesia condonauit, vsque dum prorsus exuti Mosem, Christum induerent. Multa de Æthnicismo tolerauit antiquitas: in ipsis primæuis Christianis magna alioqui miracula edentibus vix victimarum cruor elui poterat, vt oportuerit Apostolum sapius ea de re monere Corinthios. Scribit Gregorius Papa ad Augustinum Anglorum primum Episcopum mores gentlicos, & patrios paulatim debere emendari, & patienter toleranda esse, quæ non possunt, ita facile corrigi. Lectio omnium pene nationalium Conciliorum indicat peculiarem sanctorum Patrum curam in relegandis paulatim ritibus quibusdam maiorum. In Africa multa vsque ad sua tempora Augustinus perdurasse testatur. Ne igitur desperemus, aut tumultuemur, si de pristina barbarie, & superstitione, & animali vita in baptizatis Indorum populis multum adhuc permanere videamus, cum præsertim, & ipsorum ingenia rudiora sint, & nostra diligentia nullo modo cum veterum labore comparanda. Mores sensim mutantur

Lege
Chry. e-
pist. 1. ad
Cor. ho. 7.

Greg. l. 9.
Reg. c. 17.

Aug. ep.
64.

tur in melius, Fides Christi magnam totius humani sensus, & affectus habet abnegationem. Pro lucro nom mediocri computandum est, quicquid ex tam horrida, tamque inculta barbarie humanitatis, aut etiam Christianitatis eluceat. Exemplo ac solatio sit Dominus omnium, qui populi ceruicosissimi mores adeò ingratos, & insuaves sustinuit per annos quadraginta, imo plusquam quadringentos: quem tamen, & delere facile poterat, & magnis potius beneficiis inuitabat, vt hominis improbitatem Dei patientia benignitasque superaret.

CAPVT IX.

Quòd linguæ difficultas non deterrere debeat ab Euangelij propagatione.

Sermonis autem, & locorum difficultates non exiguæ illæ quidem sunt: sed vt charitatem exerceant hominis Dei, non vt extinguant. Apostolis quidem datum scimus donum esse linguarum, propterea quod pauci Christi præcones toto orbe salutis nuntium breui insonare debebant. Quamobrem Paulus gratias agit Deo, quòd omnium lingua loqueretur. Quandiu verò generale illud munus spiritus in Ecclesia perduravit, neque apud veteres compertum lego, neque ego facile dixerim. Illud pro comperto habemus prædicationem Euangelij posterioribus sæculis processisse, cum linguarum dona cessassent, sed charitas omnium

1. Cor.
14.

omnium donorum maximum studiosè ageret , vt quod deerat in dono, augetur ad meritum. Profecto enim posteriores hac in re , & si secus aliis fortasse videbitur : non ita infœliciores fuere maioribus. Etenim vt Christus ad Thomam dixit,

Ioan. 10.

Fidem ex oculis , & tactu colligentem , Beati qui non viderunt , & crediderunt : ita etiam dicere quispiam queat beatos eos , qui non acceperunt sermonem , & tamen prædicauerunt. Hic enim vtrumque mercedis est loco , & pugnare , & ipsa sibi arma expensis propriis parare : & prædicare inquam , & sermonem necessarium prædicationi discere. Vt ergo in prima rerum conditione , ita naturas instituit summus opifex , vt vnumquodque perfectum ederetur iuxta genus suum , nullo terræ labore , nullo cœli circuitu : at mox iussit semen proferre , vnde terra laborata genus vnumquodque repararet : ita sanè oportuit in regeneratione mundi per verbum idem omnipotens primas stirpes diuinitus perfectas surgere , deinceps harum feminibus accedente humani studij labore genus Euangelicum propagari , cum iam , & numero multi essent , & temporum non premerentur angustiis. Beati quidem oculi , qui viderunt Dominum : sed beati quoque qui non

Luc. 10.

Ioan. 20.

viderunt , & crediderunt. Fœlices quibus Spiritus sanctus dedit donum linguarum , interpretationem sermonum : at non infelices , qui per charitatem spiritus de suo ponunt in opere Domini , quod non acceperunt. Quanquam , & hoc ipsum posuisse , accepisse est. Iam illud multum mouere nos debet , quod videmus ad gentes profundi sermonis , & ignotæ linguæ homines

mines penetrare lucri spe, nec deterreri barbarie immensa, sed vniuersa mercium gratia lustrare, non Æthiopum innumerabiles linguas, non Sy- narum, non Tartarorum, non Brasiliensium, non extremi Oceani litora recusare, & quicquid inter Mendocinum Promontorium, & Fretum Magellanicum situm est infinitis terræ, ac maris spa- tiis, idque vtroque ex latere, & Boreali, & Au- strali, magno studio obire: denique, & si quem tellus extrema refuso summouet Oceano, vel si quem extenta plagarum, Quatuor in medio diri- mit plaga solis iniqui, hunc perscrutantur, huius linguæ vel balbutientes se accommodant, vt au- rum, argentum, ligna pretiosa, mercesque ex- quisitas ad suos euehant, quæstum vndique au- geant: tam longam, & periculosam peregrina- tionem auidissimè suscipiunt, vt profecto admi- rabile sit omnes pene portus vtriusque Oceani, omnes sinus orbis terrarum stationibus nauium Hispaniensium teneri, omnes Indorum Satrapas cum nostris mercatoribus & nautis commer- cium habere. At qui pretiosissimas merces quæri- mus animas Dei imagine insignes, qui lucra non incerta, aut breuia; sed æterna in cœlis speramus linguæ difficultatem, locorum asperitatem causa- mur, vt appareat verè prudentiores esse filios hu- ius sæculi in generatione sua filiis lucis. Et sermo- nis quidem difficultas in hoc spatiofo regno Piru magna ex parte leuata est, cum generalis illa In- garum lingua, quam Quichuam vocant, vbique in vsu sit, & ea ipsa non ardua scitū præsertim ad artem iam redacta diligentia, & studio viri de In- dorum natione optimè meriti. Quod si in supe- rioribus

*Virg. 7.
Æneid.*

Luc. 16.

rrioribus prouinciis ea potissimum viger quæ appellatur Aimara, neque ipsa est valde difficilis, neque multùm ab illa altera abhorrens. In Mexicano Regno aiunt esse linguam quoque generalem, vt facilius sit communicatio inter se tam multorum populorum, & gentium. Quod si Christianus Princeps id effecisset in Christi gratiam, quod barbarus Guainacapa imperio suo effecit, vt vna lingua omnes vterentur, aut vna certe vbique haberetur, profecto maximam prædicationi Euangelij commoditatem fuisset allaturus. Verum vbi id fieri minus potest, superest, vt charitas ardens in Christum, industria, & labore perficiat, quod deest naturæ. Qua in re P. Francisci Xauerij admirabile extat exemplum, qui in perdiscenda Malauarica lingua tantum operæ, & sudoris posuit, tantundemque in Iapponensi, atque aliis longè inter se diuersis, vt si Apostolico dono linguarum præditus esset, non posset maiore gloria Christi nomen in tanto terrarum orbe
 1. Cor. 13. vulgare. Certè enim Charitas omnia potest & cum linguæ cessarint, vna charitas pro omnibus est.

C A P V T X.

De Habitatione inter Indos.

INter obiectiones supra propositas postrema petebatur ex incommoda habitatione barbarorum. Huic modo respondendum est hoc excepto

50 DE PROCVRANDA INDORVM
mum sunt planè frequentiffimæ prouinciæ Indo-
rum, & populi numerosiffimi, vbi commodè &
fructuofè Chrifti doctrina tradi poffit. Id quo-
que quod diu efflagitatum, & non ita du-
dum institutum eft de reductione Indorum
ad certos populos, vt non fparfim more fera-
rum, fed communiter oppida inhabitent, dici
non poteft quantæ fit vtilitatis futurum ad

Mat. 10. omnem vitæ barbarorum informationem. De-
inde ficut faluator fuos admonuit, fi non re-
ceperint vos in hac ciuitate, fugite in aliam;
Amen dico vobis non consummabitis omnes
ciuitates Ifraël, donec veniat regnum Dei: ita
nobis quoque dictum arbitremur, vt disper-
fos fratres nostros quæramus: quod fi alicun-
de, aut locorum iniuria, aut fermonis incom-
moditate depellimur, aut ipfa rerum neceffita-
te vrgemur, tranfeamus ad alios. Neque enim
timendum eft, ne aut electos, Dei fermo præ-
tereat, aut vbi laboret vtiliter, Chrifti opera-
rius non inueniat. Dabit Dominus, dabit ver-

Pf. 67.

Ioan. 15.

bum Euangelizantibus virtute multa, qui
diuina authoritate promiffit, Ego
pofui vos, vt eatis, & fructum
plurimum affe-
ratis.

CAPVT XI.

*Quòd Euangelij ministri curare debeant,
ne impedimentum Euangelio
ponant.*

Qui verò Euangelizandi munus suscipiunt, curare magnopere debent, ne Euangelio ipsi impedimento sint. Accidit enim sæpenu-mero, vt Indorum desidiam ac vecordiam ij maximè accusent, qui ministerium suum mini- mè implent: qui si diligentius se ipsos excute- rent, synceriusque iudicarent, profecto inueni- rent ipsis potius, quam Indis tribuendum esse, quòd interdum minus fœliciter res Christiana processerit. Quidam, inquit Paulus, non synce- re Christum annuntiant, quidam autem ex bo- na voluntate. *Quin* etiam addit, omnes quæ sua sunt quærere, non quæ Iesu Christi. Quominus mirandum est si de nobis etiam tale aliquid dici queat. Vtinamque illud ad nos minimè pertineat, Væ vobis qui circuitis mare, & aridam, vt faciatis vnum profelytum, & cum factus fuerit, facitis illum filium gehennæ duplo, quam estis vos. Quod vehementer Augustinus execratur in libro de Fide, & operibus, Nec sic, inquit, faciamus Christianos, quomodo Iudæi profelytos, quibus Dominus ait: Væ vobis & cætera. Sæpè enim quos pastores cura, beneficentia, fide sen-

Phil. 1.

Mat. 23.

*Lib. de Fi-
de, & per
cap. 26.*

52 DE PROCURANDA INDORVM
tore oportuit, hos potius sæuos lupos miseri gre-
ges, experiuntur. Comminantur certè diuinæ li-
teræ nobis, Qui violenter, ait Michæas, tollitis
pelles eorum desuper eis, & carnem de super ossi-
bus eorum. Atque alius quoque Propheta, Odio
habuerunt corripientem in porta, & loquentem
recta siue perfectè abominati sunt. Idcirco pro
eo quod diripiebatis pauperem, & prædam ele-
ctam tollebatis ab eo, domos quadro lapide
ædificabitis, & non habitabitis in eis, vineas
plantabitis amantissimas, & non bibetis vinum
earum. Quod profectò vaticiniū vereor ne Indicæ
opes nimium experiantur, cum instar somnij ni-
mium prosperatæ fortunæ, & oriantur, & occidant,
& quæ de meretricibus congregata sunt, ita Deo
comminante, vsque ad meretricis mercedem
reuertantur. Festinata quippe substantia minue-
tur, deficientesque sicut fumus deficient, quo-
niam non prosperabitur possessio scelerata. Igi-
tur temporales Domini Indorum, ne cupiditate
& violentia salutem eorum impediant, timen-
dum est. De nobis autem, id est, de ministris
Ecclesiasticis fortassis non sit minor querela, at-
que vtinam minime ad nos pertineant illa pro-
phetica, Principes eius in medio eius, quasi lupi
rapientes prædam ad effundendum sanguinem,
& ad perdendas animas, & auare sectanda lucra.
Prophetæ autem eius lineabant eos absque tem-
peramento, videntes vana, diuinantes eis men-
dacium, populi terræ calumniabantur calum-
niam, & rapiebant violenter egenum, & pau-
perem affligebant, & aduenam opprimebant ca-
lumnia absque iudicio. Sine temperamento hi
liniunt,

Mich. 3.
Amos. 5.

Mich. 1.
Prov. 13.
Pf. 36.
Eccli. 5.

Excc. 22.

liniunt, qui peruersis ausis colorem vndecumque
 quærunt, etiam si nulla vera ratione subsistat.
 Sed illud formidandum & dolendum, quod ad-
 iungit sermo diuinus. Et quæsiui de eis virum,
 qui interponeret sepem, & staret oppositus con-
 tra me pro terra, ne dissiparem eam, & non in-
 ueni: & effudi super eos indignationem meam.
 In igne enim iræ meæ consumpsi eos, viam eo-
 rum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus. *Mich. 3.*
 Nec dissimilis Michæas est, Principes eius in mu-
 neribus iudicabant, & sacerdotes eius in merce-
 de docebant, & super Dominum quiescebant
 dicentes, Nunquid non Dominus in medio no-
 strum? Non venient super nos mala. Propter hoc
 causa vestri Sion quasi ager arabitur, & Hierusa-
 lem quasi aceruus lapidum erit, & mons tem-
 pli in excelsu sylvarum. Sophonias quoque
 in clamat, ac post multa concludit, Desolatæ *Soph. 3.*
 sunt ciuitates eorum non remanente viro, neque
 vlló habitatore. Quæ prolixè recitata sunt pro-
 phetica oracula, quod similia quadam ex parte
 hisce quoque temporibus accidisse cernamus.
 Noui equidem permultos esse & Ecclesiastici,
 & sæcularis ordinis viros, qui piè ac religiose
 Neophytorum causam agant, atque ita commo-
 dorum suorum rationem habeant, vt salutem
 fortunæque Indorum non negligant. Verum
 apud alios res ita habet, vt expressit sermo pro-
 pheticus. Neque id mirari homines debent, cum
 his certè in locis auaritia maximè vigeat, vbi il-
 lius plurima materia est, atque argenti copia
 plurima. Quæ enim alia est remotissimas regio-
 nes penetrandi causa? Cur immensos Oceani cir-
 cuitus,

54 DE PROCURANDA INDORVM
cuitus, & labores homines subeunt? Nempe vt
modestissime dicam, propriis fortunis consulere
arbitrantur, cum aut suam, aut suorum inopiam
argento ex India collecto se depulsuros confidunt.
Neque id ego reprehendo modo, sed illud ago,
vt non omnem in Indos culpam reiciamus, si
proventus Euangelici in hoc agro non ita lati
atque vberes extiterint. Existent profecto qua-
les volumus, si nos ij operarij simus, quos ager
dominicus postulat, si Christum, non nostra quæ-
ramus. Nam quæ fidei propagatio, quæ morum
institutio speranda sit, si iuxta Prophetam sacer-
dotes non solum mercede doceamus, sed mer-
cedem etiam potissimum requiramus? Re vera
verendum est, ne vænale putent barbari esse Euan-
gelium, vænalia sacramenta, neque animas nô-
bis curæ esse sed nummum. At dignus est opera-
rius mercede sua. Dignus planè. Sed manducan-
dum est, vt Euangelizes, non Euangelizandum,
vt manduces. An verò Euangelizandum, vt dite-
ris? Vt congeras? Vt opibus plenus reuertaris in
patriam? Iam verò quam factè, quam integrè,
quam innocenter viuamus omnes qui Christi san-
ctissimam legem barbaris promulgamus, nos
ipso interrogemus. Certè barbari fidem nostram
de moribus iudicant. Procliuius quippe est, quod
videas, credere quàm quod audias. Rarò per-
suadet factis sermo contrarius. Illud autem ma-
gnopere prouidendum est iis qui inter fidei ty-
rones versantur, ne priuato suo malo publicam
Christianæ familiæ existimationem lædant, atque
corrumpant, neve dum ex quibusdam cæteros
coniectant, omnes criminentur. Vitium enim, vt
scitè

Mich. 3.

scitè dixit Gregorius Theologus similem causam agens, ad omnes facilè manat, atque ob multorum vel etiam quorundam culpam, vniuersus ordo in inuidiam crimenque vertitur. Quodque miserimum est hæc criminatio non in nobis consistit ac desigitur; verum vltius se porrigit, ac magnum & venerandum religionis nostræ mysterium in inuidiam trahit. Hoc illud est, quod Deus vehementer queritur, Propter vos iugiter nomen meum blasphematur inter gentes. Desinamus igitur tantopere barbarorum infidelitatem, & morum peruersitatem accusare, & nostram aliquando agnoscamus ignauiam, qui non dignè Euangelio Christi conuertemur, plúsque operæ in colligendo argento ponamus, quam in acquirendo populo Dei.

In oratione de Pace. 3.

*Esai. 52.
Ezec. 36.
Rom. 2.*

CAPVT XII.

De Castitate & abdicatione necessaria ad Euangelizandum.

TRia verò sunt, quæ fidei prædicationi & cultui vehementissime officiant, avaritia, impudicitia, violentia: quemadmodum numero totidem Euangelium maxime promouent, Vitæ continentia, Abdicatio omnium, Mansuetudo. Quæ, si quis velit parumper aduertere, Apostolis & à Domino commendata, cum prædicando Euangelio instituerentur, & ab ipsis diligenter seruata comperiet. Atque impudiciæ quidem

labes manifeste contemptum parit. Nihil enim perinde homini Philosopho ignominie ac dedecori est, ac more pecudis libidini prosterni. Et quidem in omni doctorum aut magistratuum gradu ita res habet: at in Euangelico viro, qui vitam totam supra humanam ac penitus cœlestem instituit, id dedecoris dici non potest, quantum offendat oculos, quàm reddat abiectum, & aspernabilem. Quam ob causam vt ego sanè opinor, etsi sunt alia grauiora crimina, nulla tamen ab antiquis patribus grauius animaduersa in homine Ecclesiastico, vt qui priscos canones legit, merito miretur ob semel admissum stuprum, irrecuperabiliter de omni sacerdotali gradu & ministerio Ecclesiastico depelli conuictum. Idcirco Apostolus Paulus & toties & tantopere Discipulos Timotheum & Titum, in quibus Ecclesiæ magistros informat, castitatis cuiusdam perfectæ admonet. In omni castitate, inquit, & rursus, Te ipsum castum custodi. Et alibi, Te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate. Vt enim nihil contemptum ita ingenerat præceptoris vt turpitudine ista, & sordes, ita nihil est quod magis admirabilem reddat, atque perfecta quædam & omni etiam suspitione libera pudicitia. Admirantur, inquit, non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem. Virtutis cuiusdam cœlestis id esse homines opinantur, quod nostri barbari, vbi forte intuentur, adeo suspiciunt, vt vix credant. Cum quadam in vrbe in foro clericum concionantem, inter cæteros audisset Curaca quispiam Indorum, & sermonis ardorem ac vim admiratus esset,

1. Tim. 2.

Ibidem.

Tit. 2.

2. Pet. 4.

esset, conuersus ad Hispanos, quæsiuit, Quænam ratio hominis, & quod institutum esset? Cum respondisset quispiam, Hominem esse sanctum, qui salutem ipsorum tantummodo quæreret. Perrexit ultra quærere, vtrum deliciis, opibusve vacaret, cum esset responsum minimè isthæc ab illo quæri, subdidit barbarus, Cur ergo non alio vitur habitu ac veste, vt genus vitæ declaret? Vide obsecro quam apud illum laborarit ordo Ecclesiasticus. Atque vtinam solus esset. Quemadmodum verò impuditiæ fœditas despiciabilem reddit Prædicatorem, ita auaritiæ sordes faciunt odiosum. Atque haud scio an quicquam aliud magis audientium animos à verbo Dei auertat, & alienet, dum pietatem quæstum putant, & sicut scriptum est, vitæ conuersationem compositam esse ad lucrum. Quam professionis Euangelicæ pestem Christus Dominus à prædicaturis discipulis diligentissimè amolitur. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in Zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque virgam, dignus est operarius cibo suo. Gratis accepistis, gratis date. Quam expresse, quam diligenter, quam etiam minutim inculcatum? Cibum solum Euangelistæ suo Dominus permittit, & quidem vt prædicationis non sit causa, sed fructus. Quærite primum Regnum Dei, & iustitiam eius; & hæc omnia adiicientur vobis. Sed ne ipsum quidem cibum Paulus excellentissimus Prædicator admittit, sed laborat manibus suis, ne quem grauet, vt sine sumptu ponat Euangelium, & gloriæ ducit quod nemini onerosus sit, cum possit oneri esse, vt Christi Apostolus.

1. Tim. 6.

Sap. 15.

Matth.

10.

Luc. 9.

Matth. 6.

1. Thes. 2.

1. Cor. 9.

2. Cor. 11.

58 DE PROCURANDA INDORVM
stolus. Animaduertebat optimus Architectus &
fapiens fabricam Euangelij magnopere quavis
commodi specie etiam iusti, etiam necessarij, vel
impediri, vel certè retardari, ob eam rem eligebat
potius mori, quam vt gloriam hanc suam, id est
fructum Euangelij copiosum perderet. Quamob-
rem præ omnibus Apostolis non solum amplius
laborauit, sed multò etiam vberius fructificauit.
Ingenerat re vera expoliatio hæc Euangelica ani-
mis hominum admirabilem quandam viam amo-
ris, vt quem tuis commodis insudantem videas,
oblitum sui, rem propriam negligentem, hunc to-
tis visceribus complectaris, tanquam syncerè &
paternè tua curantem. Quare cupiditatem om-
nem, & turpe lucrum Principes Apostolorum Pe-
trus & Paulus, in Ecclesiæ ministris sæpe & gra-
uissimè detestantur, si qua ergo plaga dolenda est
in hac causa, auaritia est. Quid enim non agat
mali auri sacra fames?

1. Cor. 9.

1. Cor. 15.

1. Pet. 5.

Tit. 1.

C A P V T XIII.

Quantum officiat Fidei violentia.

Sed præter hæc incommoda, ipsa Fidei pri-
mordia ex multa nocendi licentia non medio-
cre damnum accepere. Atque vt stirps primis ini-
tiis nata peruerse, & inflexe, non facile mox vi-
tium deponit, cum creuerit, sed aut perfringi, aut
natiuo suo errori permitti debet, ita profus cum
Indorum natio bellici apparatus potius authorita-
te,

te,quam germana prædicatione magna ex parte initio Christum acceperit,dubitarè non possumus,quin animo conceptum metum, & seruillem conditionem non in genuè in Filios Dei translata per regenerationem, adhuc retineat, ac rebus ipsis, vbi sibi impune licere putat, ostendat. Nihil enim ira fidei susceptioni aduersatur, atque vis omnis, & violentia.Non enim est fides nisi volentium, vt prouerbij loco sit illud Augustini, cætera posse hominem etiam nolentem, credere non nisi volentem. Quamobrem mansuetudo, & suauietas vel præcipuè commendatur Euangelicis viris. Omnem, inquit, ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. Et alibi, Cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati, nequando Deus det illis pœnitentiam, & respiscant. Et Iacobus Apostolus monet, in mansuetudine suscipere insitum verbum, quod potest saluare animas nostras. Quoniam ergo voluntarium est ac liberum cuique obedire Euangelio credendo, neque fides per vim extorta aliorum potest esse, quam dæmonum, suauius ac beneuole ducendus est, non protrudendus auditor. Hinc diuinus præceptor missurus suos ad Euangelizandum exorditur, Ecce ego mitto vos sicut agnos in medio luporum. Ac vide Domini magnificentiam, ab agnis lupi superati sunt, ac deposita feritate in eundem se gregem adiunxerunt. Quando obsecro ferocia potentium minis cederet? Quando orbis domaretur vi? Tacendo, tolerando, benemerendo de inimicis, vicerunt Christi milites, non cædendo, non terrendo, non minitando. Quod si non receperint Euangelium, quid præcipis, Domine? Iubebuntne ignem de cælo

*Aug. tr.
16. in 10.*

Ti. 3.

2. Tim. 2.

Iacob. 1.

Iac. 2.

Mat. 10.

60 DE PROCVRANDA INDORVM
 cœlo descendere? Ruinæ tradent ciuitatem? Nescitis, inquit, cuius spiritus estis. Filius hominis non venit perdere, sed saluare. Quid ergo? Si non receperint vos in ista ciuitate, ite in aliam. Quam benigne? Quam dulciter? Itaque qui sponte Euangelio cedunt, verè cedunt, fidem corde concipiunt, & ore confitentur, & fixi manent, & toti Dei sunt, non partim in Deo, partim in Baal claudicantes, specie & voce Christiani, animo, & re infideles. Id enim consequatur necesse est, vbi contra naturam suam, contra Domini voluntatem, Fides extorquetur inuitis.

C A P V T XIV.

Qualis in Religione Christiana magna ex parte sit Natio Indorum.

4. Reg. 17

AC mihi quidem videtur res Indorum per similis antiquæ Samaritanorum historiae, quam in 4. lib. Regnorum legimus, vbi terrore ac metu ferarum incurfantium perculsi habitatores petierunt Dei sacerdotem, qui Dei legem doceret. Cum venisset igitur, ait, vnus de sacerdotibus his qui captiui ducti fuerant de Samaria, habitauit in Bethel, & docebat eos, quomodo colerent Dominum. Et mox post enumeratas superstitiones varias illorum adiungit, Et cum Dominum colerent, Dijs quoque suis seruebant, iuxta consuetudinem gentium, de quibus translati fuerant Samariam, vsque in præsentem diem morem sequuntur

quantur antiquum. Non timent Dominum, néque custodiunt ceremonias eius, atque iudicia & legem, & mandatum & cætera. Postremo concludit: Fuerunt igitur gentes istæ timentes Dominum, sed nihilominus, & idolis suis seruietes. Nam & filij eorum, & nepotes sicut fecerunt patres sui, ita faciunt vsque in præsentem diem. Non puto totum nostrorum Indorum habitum, & religiositatem describi potuisse, vel plenius, vel elegantius. Et Christum colunt, & dijs suis seruiunt: & timent Dominum, & non timent: vtrumque enim confirmat scriptura diuina: Timent ore tenus, timent dum instat Iudex, aut presbyter, timent denique simulatoriam Christianitatis speciem præferentes: non timent animo, non colunt serio, néque corde credunt ad iustitiam. Quid plura? Filij, & nepotes eorum, sicut fecerunt patres sui, sic faciunt vsque in præsentem diem.

C A P V T X V.

Nihilominus veræ Fidei, ac salutis apud Indos spem esse magnam, alienumque esse à Dei spiritu contrà sentire.

EN nostrorum temporum Samaria: vbi Christus habitat cum Socot Benot Babylonio, cum Nergel Cuthæo, cum Afima, cum Nebahaz, 4. Reg. 17. & Thartac, & Adramelech, & Anamelech, & quibuscunque alijs portentis Deorum. Vbi non tam colitur

colitur cum alijs, quam iniuriam suam, & contumeliam ferre quodammodo cogitur, Dæmonibus confociatus, & eorum honores consortio suo cumulans. Sed non sunt ideo Samaritani nostri auerſandi, non statim desperandi. Et Samaria quoque recordabitur Dominus: & erit, cum accipiat verbum Dei, & Simone relicto Philippum audiat, Petrum ac Ioannem prædicatores mereatur. Erit cum dicat, Et nos credimus, quia hic est vere Saluator mundi. Omnino Samaritanis quoque sui ipsius copiam facit Christus, & ostendit suis regiones iam albas ad messẽ, & laborem fœlicem pronuntiat, & fructum copiosum pollicetur in vitam æternam. Cur ergo spem abijcimus? Cur Iudæorum supercilio Samaritanos procul abire iubebimus? Ac non magis Dominum illiusque Apostolos imitantes Euangelium proferemus? Et quod in toto mundo fructificat, & crescit, & hîc in terra arida, & inuia aliquando tandem fructificaturum credemus? Nam quæ erat sitiens, erit in fontes aquarum, quia scissæ sunt in deserto rupes, & in flumina eruperunt. Veniet, veniet prorsus tempus suum Samariæ: & qui prius in mandatis acceperant, In viam gentium ne abieritis, & ciuitates Samaritanorum ne intraeaudient postea Dominum præcipientem, Accipietis virtutem Spiritus sancti superuenientis in vos: & eritis mihi testes non solum in Iudæa, sed in omni etiam Samaria, & vsque ad vltimum terræ. Ac mihi sanè persuasum est, neque inde possum reuocare sententiam, & si aliquanto serius, & laboriosius, & parcius fortasse pro initijs, tam

*Act. 8.**Ioann. 4.**Ibidem.**Isa. 1.**Esa. 35.**Matt. 10.**Act. 1.*

men aliquando Spiritus sancti benignitate Indorum gentes fore, vt in Euangelij gratia multum locupletentur, & vberes coram Domino Sabaoth fructus ferant. Neque verò alias ego difficultates perpendo aut timeo, quam operariorum fidelium, & prudentium in Christo magnam inopiam cum magna profecto copia mercenariorum, & eorum qui sua quærunt, non quæ Iesu Christi. Igitur si *2. Tim. 1.*
 Dominus veros operarios miserit in messem *Phil. 2.*
 suam operarios, inquam, inconfusibiles, rectè tractantes verbum veritatis, quos hæc natio hominum, non sua quærere, sed se perspiciat, qui libenter filijs thesaurizent, insuper & seipsos impendere pro animarum salute promptissimi sint, *2. Cor. 12.*
 quibus adeo chari sint filij spirituales, vt non solum Euangelium Christi, sed ipsa quoque viscera *1. Thes. 2.*
 tradere ament, qui probati à Deo ita loquantur, vt non quærant hominibus placere, sed Deo, qui probat corda, quorum sermo non sit in specie adulationis, néque in occasione auaritiæ, denique qui non suã sed Dei gloriã syncerissimè quærant: tunc planè manipuli pleni in area Christi colligentur, tunc consumpta sterilitate, lætissimæ segetes surgent, & congregabuntur in vitam æternam. Patientia interim opus est, & fideli ad Deum oratione, vt mittat operarios suos. Néque leuiter hæc & temerè pronuntiata quisquam putet: ipsa rei experientia locuples testis est. Sunt homines Dei, rari illi quidem, sed sunt certè, qui exemplo suo comprobauerunt Indorum perniciem non ex ipsis esse, qui nacti fideles, strenuos, ac prudentes sacerdotes ac duces, sentiunt planè doctrinæ vim, & vita ipsa respondent, paulatim quidem

Marc. 4.

quidem vt solent omnia, sed tamen accipiunt semen, & vtrò fructificant primum quidem herbam, id est externum religionis cultum, deinde spicam intelligentiæ, & affectus qualiscunque, postremo plenum frumentum in spica, hoc est Fidem iam plenè per dilectionem operantem dignè Deo. Néque enim summa incrementa exigenda sunt vno statim die. Quod si quæ à Catholico Rege, & illius senatu (pro magno Christianæ religionis ardore, & studio salutis Indorum, edicta manarunt, rei fortunisque istorum bene ac sapienter prospicientia tam diligenter ac fideliter executioni committantur, quàm sunt necessariò procurata, non solum facilis, & iucunda; verum etiam fructuosâ admodum futura esset breui Indicæ salutis administratio. Et tamen vtròque res hætenus se habuerit, non tam malè habet, quin multa Indorum millia Christo lucrifiant: atque vbi quidam Helicæ ac nimij zelatores omnes Indorum gentes post Baal suum abire conueruntur, omnes, retinere Guacas suas, & suo Zupai seruire clamant, ibi reliquit sibi Dominus plusquam septem millia, qui non curuant genua ante Baal, ibi & Abdias interdum est, etiam Prophetiæ dono cumulatus. Nouit Dominus qui sunt eius, omnes gentes seruient ei. Quæ cum ita sint, non est Christiani pectoris, sed à Christi spiritu alienissimi, homines inde auocare, & à negotio gerendo dehortari: cum difficultates omnes quantacunque sint, Dei præcepto, & gratia superiores esse non possint, fructusque animarum, vt parcissimè succedat in tam infinita multitudine non possit non esse copiosus, & merces apud Deum multò maxima.

*3. Reg. 19
Rom. 11.**2. Tim. 2.
Psal. 58.*

Isai. 9.
Isai. 10.
Ose. 1.
Rom. 4.

spinarum improbitate corrumpitur. Pauci sunt reuera, qui saluantur: neque semper multiplicata gente, magnificatur statim læritia. Sed & si fuerit multitudo filiorum Israël, vt arena maris, reliquæ saluæ fient. Tota enim electorum ciuitas magna quidem ipsa per se, sed cum numerositate filiorum sæculi huius comparata, exigua est: vt verissimè à sanctis Prophetis, reliquæ saluæ esse dicantur, veluti ex magno aliquo aceruo, aut copioso conuiuio. Hæc ed pertinent omnia, vt inanis quorundam opinio refellatur, qui iusticiam Dei ignorantes, & suam volentes statuere, iusticiæ Dei non sunt subiecti. Hi tum demum messem vberem, & fructum copiosum sibi cogitant, cum ad votum succedunt omnia, atque hominum myriades lucro suo vix sufficere putant: quorum, vt est laudanda voluntas, ita corrigenda sententia: ne si gloriam Apostolicam æmulentur, & primitias Euangelij, quicquid inferius est, aut minus amplum, sterilitatem, & inopiam arbitrentur. Contentus certè esse debet operarius, si in vinea labore & fructu, Domini atque hæredis voluntati satisfactum sit. Sed vt lucra Euangelica ipsa multitudine metiamur, equidem non intelligo, cur labore, & opera ministrorum non longe maior appareat fructus salutis Indorum. Nam vt ea afferam, quæ omnes norunt, quæque ipsi causæ Indorum infestissimi confitentur, profecto, & renascentium, & in Christo morientium turba non potest non esse plurima. Quot enim infantium millia quotidie de interitu aeterno eripiuntur salutari lauacro? Qui empti statim de terra teneri Christi sanguinis fœtus Deo immaculati offeruntur. Et si enim

enim frequens est vbiq̄ue infantulos recentes ab
 vtero extingui, ob quam causam Aristoteles scri-
 bit gentium fuisse consuetudinem, non ante no-
 men imponere quàm octauus dies veluti iam vi-
 cturum puerum renuntiaret, quòd primo dierum
 septenario vix vitæ nomine dignus haberi possit,
 propter naturæ inconstantiam: tamen, vt quo-
 r̄undam opinio fert, nescio quo cœli, aërisve
 occulto tactu in tota prope regione duobus cir-
 culis Tropicis comprehensa, multò frequentissi-
 mum est, recens ortos pueros ante paucos dies
 interire, vt vix ausim dicere, vtra portio sit maior
 abeuntium, an permanentium. Quos omnes
 cum sibi Christus amator paruulorum sacro sui
 sanguinis fonte purgatos lucrifaciat, quis non
 vel integrum hoc vniuersi laboris Indici operæ-
 pretium ducat? Ipsos grandiores intueamur. Illud
 firmum est diuinæ legis oraculum, in vltimo ago-
 ne vitæ, de tota causa pronuntiat: vt quem mors
 iustificatum inueniat; huic non admodum obsit
 vitæ superioris iniquitas. Atque de Indorum gen-
 te hæc plurimorum sententia est, eorūque maxi-
 mè, qui diutius cum iis versantur, vrgente me-
 tu mortis, plerosque sacerdotem protinus sibi vo-
 care, Patrem adesse obnixè petere, peccata sua
 dolenter, & seridè confiteri, magna Fidei, & pœni-
 tentiæ indicia præbere, idque cum liceret illis, vel
 sine teste res suas agere, & pro arbitrato compo-
 nere. Quem eorum animum cum à nonnullis au-
 dissim, & aliqua ex parte ipsè quòque expertus
 essem, quæsiui tamen diligentius ex aliis, quos ex-
 perientiores iudicabam, & minus causæ Indorum
 affectos: & quamvis non pauci essent præcipue

*In lib. de
 hist.
 anim.*

inter Satrapas, & Curacas ac vetustiores Indorum, qui etiam tunc infidelitatis suæ signa proferrent, tamen plerosque, vt dixi, ita se comparare omnium testimonio comprobauit. Quæ vna res magnam profecto salutis Indorum spem facit: propterea quod certum esse videtur internæ fidei & religionis iudicium, eo tempore penitentiam Ecclesiasticam exoptare, quo maxime veritatis & sensus intimi ratio haberi solet, vtpote nulla iam fictionis aut metus causa restante. Quocirca narrabat Episcopus Popaiianensis, cum ipse iam olim in Partibus Mexicanis simul cum aliis sui ordinis viris versaretur (erat enim Augustinianæ familiæ) vehementer admirari se solitum illorum Indorum fidem, qui iam extremo morbo laborantes & morti propinqui, à suis se portari præciperent, ita vt erant decumbentes lectulis, aut quas Hamacas vocant, longo itinere sex aut septem interdum etiam pluribus milliariis confectis vsque ad sacerdotem aut monachum, vt fieret sibi copia confitendi peccata, adeo vt in ipsa via iacentes horum non pauci patris præsentiam præstolantes occurrerent, interdum in ipso itinere extinguerentur. Ac reuera credendum est horum non mediocrem turbam pro sua pietate ac fide, salutari penitentia remissionem consequi apud benignum Deum, atque ad vitam migrare perpetuam. Primum quod quibus minus naturalis talenti donatum est, ab iis iuxta saluatoris sententiam, minus requirendum sit, exiguo quippe conceditur misericordia. Deinde istorum crimina vt plurimum, non eius generis sunt, vt inexorabilem sibi reddant Deum, atque in ipso

interitu

Luc. 12.

Sap. 6.

interitu vetera vlciscentem, cuiusmodi scripturæ prædicant, maxime peccata in Spiritum Sanctum, ex certa malitia perpetrata. Peccant enim plerique vel ignorantia vel carnis infirmitate incitati, quibus si ebrietates, & scortationum flagitia adiungas, vix quicquam reliquum sit. Postremo, neque restitutionibus rei alienæ, neque iniuriis, aut inimicitiis impediuntur; neque obstinatione quadam scelera perpetrandi, cum vix avaritiæ, aut violentiæ apud eos sensus sit. Quibus omnibus rebus merito adducimur, vt de istorum extrema salute non parum speremus, eius præsertim intuentes clementiam, qui pauperis, atque inopis oblationem licet exiguam non contemnit. Mihi verò persuadeo, vt de istorum miserorum confessione, & pœnitentia melius sentiam, quam de multorum sæculi huius potentium ac sapientium in extremo vitæ spiritu ingenti apparatu, & pompa, etiam si sacerdotum longo ordine cingantur, & de male partis diuitiis magna legata Ecclesiis relinquant. Solus ille, qui nouit omnes, scit vnde plures salui fiant. Sæpe quod altum est hominibus, abominatio est ante Deum. Nemo igitur iudicet alienum seruum, neque stulta, & ignobilia mundi contemnat. Itaque vbi operariorum non cernimus vsque adeo magnos sudores pro Christo, non possumus terræ sterilitatem acculare, siquidem in tanta desidia ministrorum hos certè fructus viderimus, visuri sine vlla dubitatione longe cumulatiores, si modo dignitati Euangelij responderit dignitas ministrorum. Neque verò pro paruo ducendum est, quod expulso Diabolo Christus regnat, ac pro nefariis, & impuris idolorum cultibus

*Prout:
Hier. 7.
Esai. 65.*

Luc. 12.

bus Ecclesiastica Sacramenta celebrantur ; quòd veneficiorum, flagitiorum, paricidiorum quotidie decreſcat furor, nèque audeat ſcelus impune graſſari. Fremit Satanas ſe pulſum, & quantis poſteſt viribus, agit, vt liceat redire ad priſtinam domum iuxta Euangelium. Idcirco vacuam Chriſti miniſtris optat, & dolens ſe ſpoliari antiquiſſima hæreditate, in omne ſe latus vertit, cui nomina mille, mille nocendi artes, vt ſeruis Chriſti perſuadeat vanos, & inutiles ſuos eſſe labores, vt torpore ac deſperatione ſuperati relinquunt diſſipatas Chriſti oues, ab immaniſſimo lupo protinus trucidandas. Sed ſtat Dominus pro populo ſuo, & clamat, Qui non colligit mecum, diſpergit, & qui non eſt mecum, contra me eſt. Adhuc monet, adhuc hortatur leuare oculos, & videre regiones albas ad meſſem : vt qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit.

Matt. 12.

Matt. 12.

Ioan. 4.

CAPVT XVII.

Patientia, & labore effici, vt copioſi fructus ex hoc agro Dominico colligantur.

Ioan. 4.

ILLa verò Domini ſententia comprobantis in hoc eſſe verbum verum, quia alius eſt, qui ſeminat, & alius eſt, qui metit, ſatis nos confirmare, & conſolari deberet, ſi pro diligentia ſeminandi ſalutis verbum, non apparet illico fidei, & charita

charitatis fructus affurgere. Fieri enim potest, vt
 fementis iaciendæ præfens tempus fit, futurum
 aliquando certè mellis colligendæ. Apostoli in
 Prophetarum labores introiſſe dicuntur, neque
 tamen, vel hi, vel illi ſibi fructificaverunt ſed Deo,
 qui nouit opportuna tempora iuxta ſapientis ſen-
 tentiam vniciuique negotio. Hominis autem af-
 flictio multa eſt propterea quod futura ſcire non
 poteſt. Sed tamen & qui arat, in ſpe debet arare
 fructus percipiendi, & huic ſuæ ſpei, etiamſi di-
 lata affligat, debet nihilominus patientiam & lon-
 ganimitatem adhibere. Ecce agricola, ait Iacobus
 Apoſtolus, expectat pretioſum fructum terræ, pa-
 tienter ferens, donec accipiat temporaneum &
 ferotinum, patientes igitur eſtote & vos, & con-
 firmate corda veſtra. Abraham longanimitate fe-
 rens adeptus eſt repromiſſionem. Ac ferè omnis
 hiſtoria, omnis ſermo diuinus eo maxime tendit,
 vt per patientiam ſcripturarum ſpem & conſola-
 tionem habeant, qui laborant quidem, ſed labo-
 rum ſuorum emolumenta non vident. Nihil ma-
 gnum nihil gloria dignum ſine patientia vnquam
 peractum eſt. Ipſos Romanos rerum dominos pa-
 tientia maxime & tolerantia, orbis potitos, non
 ſolum profanæ, verum etiam ſacræ literæ com-
 mentarunt. Neque tam fuit admirabilis potentia
 in proſpera, quàm in aduerſa fortuna conſtantia.
 Non videmus nos modo naſcentis Eccleſiæ diffi-
 cultates à Chriſtianis orti, inter ſolos Chriſtianos
 educari. Certè fides vbi nunc firmiores altiorèſ-
 que radices egit, ibi initia habuit longè diffici-
 liſſima. Non igitur ſementis Euangelicæ fruges ex
 præſentibus tantummodo metiendæ ſunt. In lege

*Eccleſ. 8.**1. Cor. 9.**Prou. 13.**Iac. 5.**Heb. 6.**Rom. 15.**1. Mach. 8.*

Leuit. 19.

fanè scriptum legimus : Quando ingressi fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera , auferetis præputia eorum , poma , quæ germinant, immunda erunt vobis , nec edetis ex eis. Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino. Quinto autem anno comedetis fructus , congregantes poma , quæ profuerunt. Fortassis in terram nuper ingressi ex plantatis lignis nondum poma matura atque elui apta decerpimus : fortassis fides Indorum nondum fructus satis fame Prædicatorum dignos edidit: adhuc præputia auferenda sunt : adhuc multus pristinae infidelitatis gustus est. Sed quid agimus ? Itane semper futurum est ? Imò vero posterorum saltem generatione quis dubitat fructus diuino conspectu dignos, omni verustatis sapore abolito, exorituros ? Erunt nati parentibus feliciores, quod experientia satis docet , erunt fidei magis idonei paterna sua superstitione minus imbuti, religioni diligentius innutriti. Neque video cur quisquam contra nobis ominetur infausta. Natio nulla est hominum obsequentior , nulla subiectior. Ingenio nequaquam duro & obtuso, imitandi quicquid viderint , mirè cupidi. In quibus potentiam & regendi authoritatem conspiciunt, nimium venerationis , dicto citius obsecundantes. His moribus Indos esse præditos , quicumque vel exiliter expertus est, non ignorat. Si ergo magistros nati sint strenuos, Christi charitate feruentes , qui bono exemplo, ac sana doctrina greges sibi commissos sollicitè pascant, quid non sperandum est, diuina in primis, quæ non deest suis , gratia aspirante? Sed quoniam omnia hic aspera, omnia aduer-

ſa narrantur, vel certè exiſtimantur à multis,
 offendam labore & patientia cuncta ſuperari, &
 de deſperatis atque ærumnoſis initiis in lætiſſimos
 exitus ſolere conuerti. Oſtendam verò non tam ra-
 tionibus, quam exemplo Patrum, quod efficacius
 perſuadet. Ac placet paulò ſuſius referre, quæ de
 ſancto Malachia Epifcopo cœtaneo ſuo B. Ber-
 nardus ſcribat, cum primum creatus eſt Paſtor
 Connereth, quæ ciuitas eſt in Hybernia. Cùm cœ-
 piſſet, inquit, pro officio ſuo agere, tunc intellexit
 homo Dei, non ad homines ſe, ſed ad beſtias deſti-
 natum. Nuſquam tales expertus erat in quanta-
 cùmque barbarie, nuſquam repererat ſic præter-
 uos ad mores, ſic ferales ad ritus, ſic ad Fidem im-
 pios, ad leges barbaros, ceruicoſos ad diſciplinam,
 ſpurcos ad vitam. Chriſtiani nomine, re Pagani
 non decimas dare, non primitias, non legitima
 inire coniugia, non facere confeſſiones, pœnitentias
 nec qui peteret, nec qui daret, penitus inueniri.
 Miniſtri altaris pauci admodum erant, ſed quid
 opus plurium, vbi ipſa paucitas inter laicos prope-
 modum otioſa vacaret? Non erat quod de ſuis fru-
 ſtificarent officiis in populo nequam. Neque
 enim in Eccleſiis, aut prædicantis vox, aut cantantis
 audiebatur. Hoc ſtatu his moribus nemo
 opinor cauſæ Indicæ tam iniquus ſit, qui non ſœ-
 liciore, vel potius minus infœlicem prouin-
 ciam iſtam noſtram agnoſcat. Sed pergamus audi-
 re, quod optimi Chriſti miniſtri in tam perdito
 populo officium fuerit. Quid faceret, inquit, ath-
 leta Domini? Aut cedendum turpiter, aut pericu-
 loſè certandum. Sed qui ſe paſtorem, non merce-
 narium agnoſcebat, elegit ſtare quam fugere, pa-
 raturus

*In vita
 Malach.
 cap. 6.*

ratus & animam dare pro ouibus, si oporteret. Et
 quanquam omnes lupi, oues nullæ, stetit intrepidus
 in medio luporum, omnimodis argumentofus,
 quomodo faceret oues de lupis, Monere communiter,
 secretò arguere, flere per singulos, nunc asperè,
 nunc leniter conuenire, prout cuique expedire videbat.
 In quibus minus hæc profecissent, cor contritum,
 & humiliatum offerebat pro eis. Quoties noctes totas
 peruigiles duxit, extendens manus in oratione?
 Et cum venire ad Ecclesiam nolent, per vicos,
 & plateas occurrebat inuitis, & circumiens
 ciuitatem quærebat anhelus, quem Christo
 acquireret. Sed horum conatuum exitum forsitan
 quis expectet? Vbi ergo Bernardus iniurias,
 & difficultates pro Christo multas à B. Malachia
 toleratas narrauit, adiungit, Perseuerauit
 pulsans, & secundum promissionem tandem
 aliquando pulsanti apertum est. Cessit duritia,
 quieuit barbaries, & domus exasperans paulatim
 leniri cœpit, paulatim correctionem admittere,
 recipere disciplinam. Fiunt de medio barbaricæ
 leges, Romanæ introducuntur, recipiuntur
 vbiq; Ecclesiasticæ consuetudines, contrariæ
 rejiciuntur, reedificantur Basilicæ, ordinatur
 Clerus in illis, Sacramentorum ritè solemnia
 celebrantur. Confessiones fiunt, ad Ecclesiam
 conueniunt plebes, concubinatus honestat
 celebritas nuptiarum. Postremò sic mutata in
 melius omnia, vt hodie illi genti conueniat,
 quod Dominus per Prophetam dicit, Qui ante
 non populus meus, nunc populus meus. Hactenus
 Bernardus de S. Malachia, quæ tam fusè recitata
 sunt, vt in casu simili imò longè deteriore
 industriam atque operam
 boni

*Matth. 7.
 Luc. 11.*

Os. 2.

boni militis Christi discamus, & fidei ac perseuerantiae certissimos atque vberimos fructus contemplemur, ne nostra dissimulata inertia inculti ac syluosi soli sterilis natura culpetur. Alterum quoque exemplum eodem pertinens, quamvis alia ratione ex historia Bedae probata afferamus. Is l. 2. Anglicarum rerum refert Mellitum olim à magno Gregorio cum Augustino missum, propter fauientis regis iniurias & plebis exiguum numerum pulsam propria sede Cantuam venisse, vt cum Laurétio & Iusto Coëpiscopis suis tractaret, quid facto opus esset. Decretumque communi consilio fatius esse, vt omnes in patriam redeuntes libera ibi mente Domino deseruirent, quam inter rebelles fidei barbaros sine fructu residerent. Itaque Mellitus & Iustus in partes Galliae recessere. Cum verò Laurentius eos iam secururus, ac Britanniam relicturus esset, iussit ipsa sibi nocte in Ecclesia B. Apostolorum Petri & Pauli stratum parari: in quo cum post multas preces, & lachrymas ad Deum pro statu Ecclesiae fusas, obdormisset, apparuit ei beatissimus Apostolorum Princeps, & multo illum tempore secretæ noctis flagellis arctioribus cædens, sciscitabatur Apostolica districtione, quare gregem, quem sibi ipse crediderat, relinqueret? An mei, inquit, oblitus es exempli, qui pro paruulis Christi, quos mihi in iudicium suæ dilectionis commendauerat, vincula, verbera, carceres, afflictiones, ipsam postremò mortem & mortem crucis ab infidelibus etiam inimicis Christi ipse cum Christo coronandus pertuli? His B. Petri flagellis simul, & exhortationibus animatus, atque eruditus Laurentius,

manere

Lib. 2.

c. 5. & 6.

76 DE PROCVRANDA INDORVM
manere decernit, socios ex Gallia reuocat, Regem sibi haectenus infestum adit, ostensis vulneribus flectit, Deo lucratur, gentis totius salutem ad finem vsque multa cum alacritate procurat, & perseuerantia tandem meritis impetrat. Sola mirum est, qua coronatur perseuerantia. Quibus profecto documentis satis Christi milites admonentur certare vsque ad mortem, & in rebus aduersis diuino auxilio freti, constanter sperare victoriam. Nostrum est pugnare pro viribus, Dei autem, qui bella conterit, vincere. Dei agricultura est, Dei aedificatio est: & neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus, vnusquisque verò secundum laborem suum, mercedem accipiet.

1. Cor. 3.

C A P V T X V I I I .

*Quòd non solum futuri fructus spes sit; sed
praesentis etiam satis magni certa do-
cumenta teneantur.*

ATque haec ferè ita à me disputata sunt, tanquam de Indorum gente ad Euangelij veritatem perducenda, tenuiter, & angustè ipse quoque sentirem, neque praecleari alicuius fructus ex his laboribus colligendi spem vllam certam tenerem. Quod quanquam his gentibus, quibus valde me fauere profiteor, non solum parum honestum; verum etiam, vt quidam nostri rectè admonent,

ment, prorsus iniquum, & iniuriosum est, attamen
 libenter facio, quod malim in causa Indorum as-
 serenda modestus defensor, quam nimius lauda-
 tor existimari. Ut enim omnes nationes hæ, quæ
 magno Oceano ambiuntur, ita essent barbaræ,
 absurda, inhumanæ, ingrata, leues, obtusæ,
 Evangelio denique, & omni spirituali nego-
 cio ineptæ, quemadmodum plerique merce-
 nariorum calumniantur, tamen ipsa illorum
 justificatione effectum est certè hætenus, ut
 de gentium salutem nullo modo desperare de-
 beamus, neque verò salua rerum fide possimus.
 Itaque quamvis verum esset, quod sumunt sa-
 tis Indicæ oppugnatores, tamen quod maxi-
 mè volunt, minimè efficiunt. Ego verò si planè
 quod sentio dicturus sum, immeritò prorsus in
 causa Evangelij harum gentium ingenium natu-
 rumque accusari nullo modo dubito, atque equi-
 tum certus sum, si Evangelij introitus in has re-
 giones is extirisset, quem Evangelij conditor
 maximè docuit, non alios illius progressus fu-
 ros fuisse, quam quos in prima, & Apostoli-
 ca Ecclesia legimus. Nam si post talem nostrom
 hominum corruptionem, Christum tamen
 voluit, & si quando magistrum præfectum ve-
 raulò modestiorem nacti sunt, mirifice, & aus-
 ultant, & colunt, & seipos quavis cetera molli-
 ores præbent, & quicquid præclari, atque hone-
 sti vident, imitari contendunt, quid Deus bone,
 futurum fuisse arbitramur, si ex ipsis prædica-
 tionis exordiis speciosos Evangelizantium pa-
 trem pedes conspexissent, si se solos Christo, non
 sua quæri, & verbis, & rebus ipsis didicissent. No-
 stræ

78 DE PROCURANDA INDORVM
stræ certè minimæ societatis Patres qui in his Pe-
ruensibus regionibus annos iam octo versantur, &
harum gentium mōres experti sunt, tum missio-
nes diuturnas multasque obeundo, tum eorum
Parochiās propriè suscipiendo, tum verò siue Pa-
rochi munere continenter cum his agendo, om-
nibus prorsus modis se se fructus opinione maio-
res inuenisse tam seridè testificantur, vt Deum in-
uocent in animam suam, si non ita res se se ha-
beat. Quidam etiam in primis inter nostros gra-
ues, & maturi viri se nusquam, neque faciliores,
neque meliores Euangelij segetes vidisse, scriptis
litteris confirmarunt, qui tamen, cum ex Hispania
aduentarent, vulgari, idest, contraria opinione te-
nebantur, quam facto abundè satis periculo pe-
nitus exuertunt. Nam & ingeniosos esse hos Indos,
& dociles, & mansuetos, & bonorum sacerdotum
amatores, & obediētes, & fastus, opumque con-
temptores, & quod multi minus credunt, si semel
ferio, atque ex animo, religionem virtutemque
susceperint, in sententiā constantes. Quod ego vt
sententiā, non difficile adducor, cum videamus
Ingarum fidei deditos, aut Guacarum superstitione
astrictos, pro occultanda sibi commissa ido-
lorum vanitate, aut gaza recondita, libentissimè
passim occumbere, citiusque fortunas vitamque
ipsam suam, quam paternæ superstitionis arcanam
prodere. Quis enim nescit Indos flagris sæpe con-
cisos, sæpe flammis exustos, neque verbum tamen
in his cruciatibus contra suam sententiā protu-
lisse? Cur ergo Diabolum Christo fortiorem in se-
tuendo putemus? Aut ad falsa, & pernicioza, quam
ad vera, & salutaria conseruanda constantiore
futura.

uturas esse gentes à Deo, & conditas, & redemptas: Da mihi certe apud Indos Apostolicos viros, reddam ipse vicissim ex Indis Apostolicos fructus. Ad nostros, quod nescio quam vitæ honestioris speciem, & cupiditatis abiectioem fortè conspexerint, ita Indi accurrunt, vt passim confessionis faciendæ causa remotissimi etiam veniant, triginta, aut octoginta leucas emensi: conuersiones sacras ita frequentasse vidimus, vt insatiabili Dei verbi fame ferri viderentur, vnam ex aliisque ad quatuor, & quinque eodem die aduenientes, idque omnibus diebus Dominicis, & festis: pœnitentiæ sacramentum perpetua quadam frequentia ita, & peti, & reddi, qui cerneret, iubilium, aut magnæ hebdomadæ tempus omnino crederet, Dari sibi graues pœnitentias postulant, & si minus pro votis graues imponuntur, ipsi arriunt, lachrymis & acerbo dolore se conficientes. Inuicem alij alios ad pœnitentiam tanto ardore, vt nostri non posse omnibus satisfacere, & illorum precibus importunis se opprimi conquerantur. In melioris vitæ proposito ita constantes, vt nonnullas fœminas, qui sexus fragilior est, conueniet, neque precibus, neque minis, neque verò periculo cominus mucrone, & iugulo opposito peruenire potuisse, vt veteribus amatoribus obsequerentur, sua omnia libenter dant: Christi corpus avidissimè esuriunt, & quibus conceditur, munificissimè accipiunt, & religiose conseruant, neque ultra se semel communicatos locum criminari posse testantur. Quod secus cum esset aliquando factum, tanta indignatione aduersus se ipsum Indum commotum scimus, vt à se strangulando

lando tanquam impio, & sacrilego Domini corporis proditore vix manus temperare potuerit. Quosdam ea deuotione diuinitus impleri constat, vt de rebus diuinis sapienter profus, & excelsè sentiant, & nonnunquam dono cœlesti futura præuideant. Immodica hæc, & per exaggerationem dicta plerique existimabunt, aut etiam velut ficta ridebunt. Verum ego certa, & explorata loquor. Ac quicquid ij, qui videntur sibi soli esse Christiani, contrà discerpent, in nationes quoque gratia Dei diffusa est, & nihil Deus discernit inter istos, & nos, fide purificans corda eorum. Et quidam sane rebus ipsis iam victi fatentur se nihil vnquam tale, aut vidisse, aut de Indorum gente sperasse, atque ita & admirantur, & Deo optimo Patri orphanorum gratias agunt: nonnulli etiam nostros sequi, & se socios adiungere in hac Euangelij felicitàte contendunt: plurimi contra oppugnare pergunt, quos oportebat de fratrum salute lætari, & coadiutoribus suis beneuolè gratulari. Quod verò à nostris hæctenus effectum est, tantum est quantum operarius quivis Euangelij non infidelis, & imperitus efficere possit. Et ij ipsi ex nostris hanc operam nauantes saluti Indorum pauci admodum numero sunt, præ innumerabili Indorum multitudine. Quibus ex rebus facile profecto intelligi potest, quam sint futuri præclari, atque vberes fructus, si plurimi huic agro excolendo operarij iis viribus, & industria, qua decet, à Domino messis mittantur. Quamvis autem, multas Indorum nationes Euangelio ita esse aptas existimemus, vt nunc scribimus, ac Peruenes profecto

tales experti sumus, tamen in reliquo etiam opere modum tenebimus, neque ita ample de rebus Indorum dicemus, ne alias Indorum nationes, quas minus esse idoneas non ignoramus, præterisse videamur. Nam etsi nostros Indos, quos nominamus, præcipuè spectamus, cuperemus tamen fieri posset, omnium saluti prodesse, quod scribitur. Nam ex iis quoque, quos in extrema classe posuimus, barbaris, scimus Euangelij gratiam copiosos, & illustres manipulos ferre. Brasilienses profecto constat, nulli barbarorum nationi ingelij feritate, & morum absurditate cedere, quos tamen Societatis Iesu maximè opera, ita esse dominos, & humanis diuinisque legibus assuefactos, nostrorum literis accipimus, ut & homines, & Christiani boni simul esse didicerint. Habet etiam tunc Fides gentium primitias suas. Habet Euangelium inter nationes fructus omni opinione maiores. Illud solummodo orandum est, ut Christus Dominus dignos nos reddat noui testamenti ministros. Nam ad hæc quis tam idoneus? Atque actenus prædicationem Euangelij apud barbaros, & si magna ex parte difficilem, tamen, & necessariam, & fructu plenam ostendimus. Iam quibus modis aggredienda sit, sequenti disputatione explicandum est.

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.
LIBER SECVNDVS.

*Quibus modis Prædicatio Euangelij apud
barbaros aggredienda sit.*

CAPVT PRIMVM.

*Difficile esse rationem tradere prædicandam
barbaris Euangelium.*

VÆ duæ res maximè inter se di-
dere videntur, annuntiatio Euan-
gelicæ Pacis, & intentatio bellici g-
dij, eas nescio quomodo nostra h-
tempora non solum coniunxerunt
verum vt necessariò cohærentes certa lege san-
runt. Et reuera complurium barbarorum hu-
nouum orbem incolentium ingenium eiusm-
est, vt nisi more ferarum, aliqua ratione cog-
tur, vix vlla spes sit, aut profus nulla, fore
quando, vt humanitatem libertatémque filiorum
Ephes. 2. Dei induant. Porrò altera ex parte Fides ipsa

uri reclamationem se Dei esse donum, non opus hominum, & suapte natura ita liberam, ut qui coactam velit, nullam potius efficiat. Itaque hæc sibi aded repugnantia conciliare, & certam aliquam inire rationem, ut intelligentiæ vera luce consistant, & studiosa charitatis industria cohæreant, maius omnino opus est, quàm ut nostra diligentia, aut ingenio perfici possit. Sed, qui simul nuptias præclaras in Evangelio ac verè regias apparauit, simul conuiuas non nisi laceros & pannosos ac barbatos profusus offendit, docebit pro sua diuina sapientia seruos suos, qua ratione neque ad epulas admittant indignos, neque quantumvis tamen liberales & sordidos tanta Domini liberalitate frustrentur, etiamsi honesta quædam vis, ac voluntaria, ut ita dicam, compulsio afferenda sit. Huius tam difficilis negotij in conuersione Barbarorum dux & magistra charitas est, quæ omnia sustinet, omnia sperat, quæ non agit perperam, neque cogitat malum, & ut semel omnia dicam, non quærit quæ sua sunt. Charitatis verò venenum singulare cupiditas est, pessima fidei propagandæ ac nutriendæ nouerca, patrona mendacij, meretricis magistra, comes violentiæ: quæ mammonæ seruos specie pietatis interdum induit, sed virtutem eius funditus abnegat atque euertit. Funditus igitur extirpanda est, si in ouile Christi per ostium cupimus introire quam plurimos, nam qui contra fecerint, Religionis Christianæ ampliandæ prætextu Christi nomini infestissimos se hostes præbebunt, eruntque de eorum numero, de quibus perspicuè Propheta prædixit. Et eos qui transibant simpliciter, conuertistis in bellum, cau-

Luc. 14.

1. Cor. 13

Mich. 2.

fam paulo superius attulerat , Quoniam contra Deum est manus eorum. Et concupierunt agros , & violenter tulerunt & rapuerunt domos , & calumniabantur virum & domum eius , virum & hæreditatem eius. Hos alius quoque Prophetæ mihi compellare videtur : cum ita vehementer inuehitur : Væ qui congregat auaritiam malam domui suæ , vt sit in excelsu nidus eius , & liberari se putat de manu mali. Cogitasti confusionem domui tuæ , concidisti populos multos , & peccasti anima tua. Quia lapis de pariete clamabit , & lignum , quod inter iuncturas ædificiorum est respondebit , & reliqua ; quæ sequuntur , vaticinium sanè in multis istorum melius oculi cernunt , quam legunt in Prophetæ codice. Auaritia quidem manifesta est omnibus , & auaritiæ causam nidus excelsus ambitionis : vnde magnus error consequitur hominum , sibi vt putant consulentium , cum potius , & sibi , & suis ruinam parent. Mirabile dictu est , quam cito multorum opes effugerint , atque euanuerint , vt ad nepotes ex tantæ re vix aliquid peruenerit , occulto Dei consilio sed manifesto ad eum effectu , vt eas omnes copias præstigias putare homines possint. Viderint ergo hi , an ad ipsos pertineat , quod Prophetæ loquitur , concidisse populos multos ac domui suæ confusionem potius cogitasse , quam splendorem & gloriam. Sed de his alio loco dicendum est. Illud modò teneamus , quod est omnium maximum , & præcipuum fundamentum , In hac disputatione de ratione prædicandi Barbaris Evangelium , Cupiditatem nullo modo esse audiendam , cuius suffragio periclitetur Fides necesse est

Charit

Charitatem verò prudentem pro Magistra semper habendam, quæ cum fideliter salutem proximorum quærit, inter difficiles causas viam inuenit, & omnibus rationibus agit, vt consequatur quod cupit, & quamvis impedimenta interdum multa patiatur, fœlices tamen Deo bene iuuante exitus sortiri solet.

CAPVT II.

Propter Infidelitatem etiam pertinacem non licere barbaros debellare.

Existit verò hoc loco quæstio à multis quidem copiose grauitérque tractata, sed necessariò nobis quoque repetenda, An charitatis Christianæ sit barbaros bello domare, vt debellati Fidei prædicationem recipiant. Illud autem primum sit in causa barbarorum, Non esse facienda mala, vt *Rom. 3.* veniant bona, quod sentire blasphemiam genus interpretatur Apostolus. Bella ergo si iniqua sunt, recipienda non sunt, etiam si certam salutem, vel timido orbis allatura videantur. Quamobrem nullam aliam patere viam prædicationi interdicos constaret, quam belli expeditione non iusta, clausam potiùs illis Euangelij ianuam oportet existimare, quam vt lege Dei perfracta ad eandem legis obseruandæ prædicationem irrumperetur. Si enim ea proposita quæstione, vbi quisquam baptizandus in potestate sit impiorum, atque infidelium constitutus, ad quem perueniri non possit vt lauacro regenerationis abluatur, ni-

August.
lib. con-
tra Men-
dacium,
c. 20.

Ioan. 3.

Ioan. 5.

Mar. 16.

Mat. 10.

Rom. 10.

Esai. 52.

Nahu. 1.

Ephes. 6.

si deceptis mentiendo custodibus, Augustinus Theologiæ decus ita respondendum existimat, ut clausum omnino reputandum sit, ubi ad subueniendum animæ æternæ salutis solum per mendacium aditus patet, quis non videat, quanto facilius responderet, si ostium fidei ferro iniuste aperiendum sit, clausum potius existimare oportere? Sed quoniam documentum hoc omni dubitatione vacat, quæ sunt consequentia videamus. Quæritur, An iusti belli causa in barbaros sit infidelitas ipsa, quod Euangelium repudient? Sed breuiter & absolute, iusta causa non est infidelitas quæ solum Deum habet iudicem, & ultorem. Quod incredulus est, inquit, ira Dei manet super eum. Et, Qui non credit iam iudicatus est. Et, Qui non crediderit condemnabitur. Hoc ad illos sanè. Ad nos verò quid? Si non receperint vos, exeuntes excutite puluerem pedum vestrorum in illos. Non dixit, stringite gladios vestros in illos, iacite euibrate. Quomodo verò iacula aut gladium intentare præciperet, qui etiam virgam & baculum de manu abstulerat? Qui non solum inermis ad prædicandum mittit, verum etiam seminudo, discalciatos sine pera, sine argento. Neque enim ait, Ecce ego mitto vos lupos inter oves, sed oves potius inter lupos. Quam speciosi pedes Euangelizantium pacem, annuntiantium bona. At, quam terribiles pedes minantium gladium, effundentium sanguinem. Et si armandi sunt milites Christi, qui bella Domini exercituum præliantur, longe aliis armis, quæ Paulus magnus dux ostendit, State succincti lumbos mentis vestræ in veritate, & induti lorica iustitiæ, & calciati pe-

in preparationem Euangelij pacis, & reliqua, quæ
 numerat. Dicit aliquis, Quid si verba non pro-
 ficiunt, & profunt verbera? Si pacem oblatam fasti-
 liunt, bellum intentatum timent? An non fatius
 erit vel per vim saluos facere, quam per nimiam
 indulgentiam perire permittere? Rectè ista qui-
 dem, si in subditos proferantur. Infideles vero
 quod nobis ius subiecerit, quære: & inuenies
 Paulum, qui de data sibi à Christo potestate glo-
 riatur, se inde colligentem, Quid mihi de iis,
 qui foris sunt, iudicare? Nonne eos, qui foris sunt,
 Dominus iudicabit? Legamus sanctorum Patrum
 commentarios, certam sententiam Apostoli con-
 sentienter docentium, Ecclesiæ ius & fas non
 esse in infideles, sed in eos tantum, qui per ia-
 nuam baptismi ingressi sunt in ouile Christi.
 Quamobrem Augustinus in quodam sermone al-
 loquens quosdam Christianos, qui ethnicorum
 se sacrificiis contaminauerant: De iis, inquit, qui
 foris sunt, nos non iudicamus, illis blandiendum
 est, vt credant, in vobis putredo hæc refecanda
 est. Et mox, Non tollo, inquit, idola illorum, quia
 non habeo in illos potestatem, habebō autem cum
 fuerint facti Christiani. Diuinè quoque Bernar-
 dus Eugenium admonet libro de consideratione
 secundo, Vicario Christi non dominatum in or-
 bem, sed Apostolatū conuenire. Nam Principes
 gentium dominantur eorum: at non ita erit in-
 ter vos. Neque ante paratum se Paulus dicit vl-
 triscisci inobedientiam suorum, quàm illorum prior
 fuerit completa obedientia, id est, vt alibi Augu-
 stinus interpretatur, non ante in quenquam agere
 lege fas est Ecclesiastico viro, quàm per Fidei obe-
 dientiam

2. Cor. 10.

et 13.

1. Cor. 5.

Aug. 10.

20. ser. 6.

Ber. 2. iib.

de consid.

2. Cor. 10.

August.

epist. 50.

ad Boni-

facium.

88 DE PROCURANDA INDORVM
dientiam se ipse Ecclesiæ sponte submittat. Siue
ergo infideles sint, & Christum ignorent, siue an-
nuntiatum etiam rejiciant, nobis in illos belli
decernendi ius nullum est, nulla honesta causa.
Quam sententiam satis autoritate sua confirma-
uit D. Thomas, cum perspicuè docuit, ad Eccle-
siam non pertinere infidelitatem in illis punire,
qui nunquam Fidem receperunt. Et quoniam ma-
gna copia est eorum, qui ista accuratè exposue-
runt, illud solum admonendum arbitror, veniam
iis, dare oportere, si qui sint, qui zelo fortassis po-
tius, quam scientia ducti, dum summi Pontificis
nunquam satis commendatam autoritatem am-
plificare pergunt, etiam extra septa Ecclesiæ gla-
dium illius, & leges proferri volunt, quod tam est
absurdum, ut à nemine melius confutetur, quàm
ab ipsis summis Pontificibus, & Ecclesiæ Catho-
licæ perpetuo sensu, atque usu, quæ nunquam in
Paganos, aut Iudæos, quod Christi Fidem respue-
rint, animaduertit, neque religionis diuersitatem
causam belli iustam interpretata est. Quando nam-
que vel minimum iurisdictionis actum Ecclesia
exercuit in infideles per mille quingentos annos?
Quando legem tulit? Quando denique sibi subiici
nolentes coëgit, vel etiam attentauit? Nisi fortè
temporalem dominatum gentium iure obtinen-
tes, etiam temporales leges sibi subiectos infide-
les, Christiani Principes tulerint. Quod quia si-
ne controuersia omnes sentiunt, qui modo ali-
quid sentiunt, non est, quod morosa disputatione
euegetur in dubium.

*Th. 2. 2.
q. 12. a. 2.*

*Concil.
Trid. ses.
24. 6. 2.*

CAPVT III.

Quòd quibusdam visum sit, propter crimina naturæ contraria, licere nostris barbaros debellare.

QVonia verò infidelitatis etiam pertinacis, & positivæ, ut loquuntur Theologi, crimen sibi, vivorum, & mortuorum Iudici, puniendum, Christus referuari voluit, neque vlla Ecclesiastica lege in rebelles animaduerti fas est, illud diligentius discutiendum est, quod potest serio in quæstionem vocari, An seposita causa Fidei ob id possint Barbari debellari, quòd crimina multa eadèmq; atrocia perpetrant contra ius naturæ. Itaque vtrum possint necne cogi, ut ab idololatria abstineant, à nefariis sacris, & collocationibus, quas cum ipso Diabolo perquam frequentes habent, à concubitu masculorum, ab incestuosa pollutione fororum ac matrum, & reliquis id genus flagitiis? Nam facinora longum esset commemorare, quomodo alij alios in dicta causa enecent, comotationes ac temulentias suas cruore misceant, humanis multi carnibus pro summis deliciis vescantur, alij pueros innocios simulacris mactent, alij suorum inferias aliorum sanguine peragant, plerique potentiam ad nihil aliud, quam ad nocendum, & sæuendum, sibi datam arbitrentur, perinde, atque immanes
feræ,

90 DE PROCVRANDA INDORVM
feræ, quæ naturaliter gradu inferiores ac viribus
imbecilles pecudes, prædæ suæ vendicant : vt
idem sit apud istos dominari, & prædari : nihil
aliud subditum esse, quam potentioris libidini
obnoxium esse. Quanta sit, & quam latè patens
hæc feritas barbarorum in hoc vastissimo orbe,
qui ritus portentosi, quæ legum ac dominorum
tyrannis, referre exacte, iusti voluminis opus ef-
fet. Historiæ Indicæ quanquam multa narrant;
exigua tamen est portio præ illis, quæ res ipsa
habet. Verum quod ad rem pertinet, certum est
mores Indorum plurimorum esse ferinos, vt quod
fabulæ canunt de quibusdam facie quidem ho-
mines esse, corpore vero aut pisces, aut sues, aut
lupos, id verum esse nostri barbari suis moribus
probent. Fremit ergo nostrorum hominum turba
ac tumultuatur, cum ista audiunt, aut etiam in-
tuentur : horum se scelerum ultores æquissimos,
milites putant : quicquid contra nefarios naturæ
violatores ferro, cæde, incendiis sæuierint, glo-
riæ ducunt, ac tum demum excursions suas in
barbaros laude ac præmio, & apud Deum, &
apud homines dignissimas iactant. Neque vero
huic vulgari opinioni patroni defuere. Nam vt
omittam eorum sententiam, qui penes Ecclesiam
& Ecclesiæ caput Rom. Pont. ius esse ad hæc
Ethnicorum crimina plectenda statuerunt, qui
non tam nostra quam Apostolica voce iam du-
dum explosi sunt, cum de incestuoso flagitio Co-
rinthij illius (quod contra naturæ leges pugnare
quis nesciat ?) suos, id est, Christianos acriter
obiurgans, eorum, qui foris sunt nempe Pagano-
rum similia crimina ad se nihil pertinere testatus
est.

1. Cor. 5.

est. Illi porro probabilius aliquid afferre sibi videntur, qui huiusmodi ius ad vindicanda naturæ contraria scelera, non Ecclesiasticum, sed naturale esse volunt penes optimum quemque Principem, qui possit ac debeat in Remp. perditis legibus ac moribus institutam, si verbo audiens non fuerit, ferro decernere, & belli iure subiectis iustas leges imponere. Quod si ab iis quæras, cum multi Principes, sapientes, & probi, vel sint, vel sibi esse videantur, cui potissimum hoc opus delegandum sit, respondent, in hac re vt in cæteris natura communibus, primo occupanti locum cedere. Ipso ergo iure naturæ barbaros istos posse ab Hispanis debellari, quibus per Rom. Pont. prouincia hæc demandata sit, quique victricia signa primi vltra Herculis columnas extulerint, & ad immensa terrarum spatia omni antiquitati hæcenus ignota prouexerint. Néque mirum esse si fortunis suis exciderint Indi, cum potuerint propter sua mala merita etiam vita spoliari iustissime. Et quoniam quibusdam dicere aliquid videntur, & magnopere cum populari sententia istorum consentit oratio, quæ pro causa argumenta afferant, recitemus necesse est. Aristotelis, inquit, sententia est, qui in libris Politicis ita scripsit: Quod potest mente prospicere, natura imperat, & dominatur: quod autem potest corpore hoc facere, paret natura, & seruit. Et mox, Barbari quod natura dominetur, non habent: quamobrem aiunt Poëtæ, Græcos barbaris dominari oportere, quod idem natura sit barbarus, & seruus. Cum ergo barbari isti nostri supra modum barbari ac ferini reperti sint, néque mentem

Primum.
Arist. 1.
Pol. c. 1.

92 DE PROCVRANDA INDORVM
tem habeant ad se , & sua regenda idoneam , na-
tura ipsa comparatum est , vt illis subsint ac pa-
reant , qui dominari rectè possunt , atque eos se-
cundum naturæ leges conuenienter regere. Quod
si repugnent, debellari posse iustè idem author af-
firmat. Bellica, inquit , vi vti oportet contra be-
stias , & contra eos homines , qui ad parendum
nati sunt , nec volunt parère : quia natura id bel-
lum iustum existat. Alibi quoque Philosophus
suam hanc sententiam de iusto bello in barbaros
amplius explicat ita scribens : Néque exercitatio
rerum bellicarum ob id est meditanda , vt in ser-
uitutem adigant immerentes. Sed primum ne
ipsi aliis seruire compellantur. Deinde vt impe-
rium quærant gratia vtilitatis subiectorum , non
ante omnia dominationem. Tertio vt eis domi-
nentur , qui seruire sunt digni. Hæc ille. Atque
huc pertinere videtur aliqua ex parte Romanorū
historia , qui quòd æqui , & boni obseruantes fo-
rent, omnium potiti existimantur, diuino ita de-
cernente consilio , quorum imperium à sanctis
Patribus laudatum legimus , & quod est amplius
in ipsis diuinis libris. At infinitis partibus præ-
stant Christiani barbaris, quam olim Romani cæ-
teris. Secundum sit , Filij Israël ob idololatriam
atque scelera debellarunt Amorrhæos , & reli-
quas gentes , quarum scriptura meminit , vt libri
Iosue , & Sapientiæ copiosè docent. Cur ergo non
liceat Christianis veri Dei cultoribus iniurias il-
lius vlcisci , & ad verum vnus Creatoris cultum
idololatrias reuocare ? Quam rationem Cypriani
confirmat authoritas , si ante aduentum Christi,
inquit ille , circa Deum colendum , & idola sper-
nenda,

1. Pol. c. 5.

*Lib 7.
Pol. c. 14.*

*Aug. 5. de
Ciu. c. 12.
S. Tho. de
Reg. Pri.
c. 4. 5. 6.
1. Mac. 8.
Secundum.*

*Cypr. lib.
de Exhor.
ad Mart.
c. 5. 2. 5. 9.*

nenda, hæc præcepta seruata sunt, quanto magis post aduentum Christi & cætera? Præterea, si in lege naturæ uiuerent homines, quando nulla erant regna diuisa, nondum Respub. collocata, liceret sapienti, & probo viro improbum à malefactis compefcere, vel verbo, vel vi, liceret de pertinace pœnas sumere; nisi velimus naturam ad eò sui oblitam, vt nullum constituerit naturaliter suarum legum iudicium, nulli potentiam ad dominandum detulerit. Igitur ad eundem modum Reipub. bene institutæ barbaros, & illeges fas erit ad rationis iura compellere. Alioqui immantissima scelera naturaliter, & multa, & inemendata, imò ne emendabilia quidem permaneant neccesse est, quo nihil videtur absurdius. Adde quòd si pueri, vel homines stupidi & semiamentes Réimpub. aliquam gubernarent, idque cum insigni detrimento subditorum, liceret profectò vicinis Principibus lege charitatis, & iure naturæ, si non possent aliter perditam illorum administrationem emendare, armis & vi, magistratus, & populum cogere, vt aut sibi Principem crearent idoneum, aut si ne id quidem effici possit, Reipub. ipsius administrationem suscipere per seipfos, multum licet reclamantibus illis. Atqui natio Indorum minus habet, vel æquitatis, vel prudentiæ, & iudicij, quam pueri, & semiinfani. Quid ergo culpatur si vel ab inuitis pro ipsorum salute, & pace eripitur Principatus? Postremo innocentem ab iniuria, & cæde defendere quis potest, atque si opus sit, aggressorem mulctare fortunis, & vita ipsa. Manifestum vero est inter istos innumerabiles innocentium cædes perpetrari,

*1. c. Si
audieris.
Tertium.*

Quartum.

Quintum.

94 DE PROCURANDA INDORVM
trari, cum & obuios quosque capiunt, & trucidant, & in suos quóque immaniter sæuiunt, pueros, fœminas, & miserabile genus neci dantes, adeo vt cruore humano macelli cuiusdam instar permulta loca redundare comperta sint, quorum testis locuples esse potest Mexicana Prouincia. Quamobrem non licere solum, sed etiam quàm maximè expedire barbaros ita insanientes bello domare, rationi consentaneum apparet. Hæc potissimum sunt, quæ pro causa belli Indici afferri à nonnullis solent.

CAPVT IV.

Confutatio superioris sententiæ.

Verum si partium studiis sepositis, quæ tanquam nebulæ quædam crassæ veritatis lumen abscondere solent, lex ipsa æterna consulatur, non dubium est, quin purissimis radiis omnem hanc caliginem, quæ nobis offunditur, depulsura sit, dilucide ostendens, æquè esse iniquum, si vel non iusta fiant, vel quæ iusta sunt, non iustè fiant. Iustè quod iustum est exequeris, ait diuinus Legislato: quam rem præclare explicat Dionysius magnus, & diuinæ, & humanæ sapientiæ ponderator. Infideles sane, idololatras, masculorum concubitores, incestuosos, sine fœdere, sine misericordia, parentibus non obediētes, ingratos, scelestos, & quibusvis aliis nominibus verè notatos coërceri, multari fortunis, atque

*Deut. 16.
Dionys.
epist. 8. ad
Demophilum.
Rom. 2.*

que ipso capite plecti, iustitia, & æquitate plenum est, quis hoc neget? Verum à quo, & qua auctoritate, id verò quæritur. Néque enim quia tu peccasti, idcirco mihi statim de te pœnas sumere fas est, nisi & ius ego in te habeam, & causâ tuam legitimè transigam. Néq; verò si Resp. aliqua peccet leges condendo flagitiosas, & turpes, aut si moribus perditis Princeps ac Magistratus labefactantur, continuò ius erit Reipub. vicinæ, aut Principi leges ferre meliores, inuitos compellere, vt recipiant, & seruent, non obsequentes ferro aggredi, repugnantes bonis, & vita exuere. Etenim si tantum licentiæ Reipub. in Rempub. tribuas, nihil aliud agas, quam vt breui vniuersum terrarum orbè perturbes, & discordia, ac cædibus impleas. Melius, melius omnino diuina, incommutabilis, atque æterna lex sanxit, nullius vnquam emendanda sapientia, aut temeritate violanda, vt id iuris Principi in Principem, Reipub. in Rempub. sit, quod attinet ad leges ferendas, & scelera profliganda, quod est ciui in ciuem, priuato viro in priuatum. Vbi illud solum interesse volunt clarissima ingenia, quæ totam hanc rem copiosissimè, & dilucidissimè profecuta sunt, vt non modo fas sit Reipub. se defendere contra aggredientis iniurias, quod etiam priuato licet, vt vim repellat vi, verum etiam iam acceptas propria auctoritate vindicare queat, quod priuato nequaquam licet, id ita docente ratione clarissima, quod ciuis ac priuatus habeat apud quem exoptulet, vbi repetat, à quo iniuriæ recompensationem merito expectet, publicum Magistratum: at Resp. contra Rempub. alteram

96 DE PROCURANDA INDORVM
ram nullum habet, quod adeat, commune tribu-
nal; ac nisi ipsa propria autoritate vlciscatur ini-
urias, futurum sit, vt rebus omnibus læsa repa-
rari nullo modo queat. Quæ cum ita se habere-
tum in ipsa naturæ luce veluti in aperta lege no-
tassent, tum perpetuo ab ipso mundi exordio de-
cursu ab omnibus mortalibus seruata, quotquot
iustitiæ qualemcúnque prætextum bello gerendo
præferrent, animaduernerent, sapientes omnes &
nostri, & externi eam solam causam bello aggre-
diendo æquam, & iustam statuerunt, ad resarcienda
damna, & iniurias vindicandas, vel suas, vel
suorum, id est ciuium, aut sociorum, aut eorum
etiam, qui iniquè læsi ipsorum opem imploras-
sent. Præter hanc causæ acceptæ iniuriæ, aut vio-
lati iuris gentium, nullam nostri majores iustam
agnouerunt, néque gloriæ quærendæ, néque cum-
mularum opum, néque amplificandi domi-
natus, néque verò religionis propagandæ. Quot-
quot verò non læsi arma sumplerunt, eos prædô-
nes potiùs, quam milites vocitandos censuerunt.
D. quidem Augustinus sic ipse ingenio, acerrimus
quæstionum obscurarum indagator, in hac
vero etiam Manichæorum calumnijs, & Ethni-
corum contra Fidem Christianam opprobrijs ex-
citatus, sæpe ac diligenter totum hoc de bello ge-
rendo negotium tractans, illud vbique constituit,
causam iustam belli solam esse iniuriæ depellen-
dæ necessitatem. Ita quodam loco, bella, inquit,
iusta definiri solent, quæ vlciscuntur iniurias. Am-
brosius quoque cum de fortitudine in lib. de Of-
fic. disputaret, ita scribit: Non se ipsam commit-
tit sibi, alioqui fortitudo sine iustitia iniquitatis
mate

*Aug. l. 6.
Quæst. in
Iosue, c.
10.
Ambros.
l. 1. offi.
c. 25.*

ateria est, quo enim validior est, eo promptior
 est, vt inferiorem opprimat, cum in ipsis rebus
 bellicis, iusta bella an iniusta sint, spectandum pu-
 tur. Nunquam David nisi lacessitus bellum in-
 it. Vides quale bellum Ambrosius iustum desi-
 nat. Illud planè quo exemplo David non nisi la-
 cessitus Princeps arma induit. Hos Isidorus secu-
 s bellum iustum definit, quod ex edicto geritur
 e rebus repetendis, aut propulsandorum homi-
 um causa. Denique bellum gerere necessitatis
 est. Quod etiam Tullius vidit, cum in tertio de
 rep. libro vt idem Augustinus refert (nam ad nos
 non peruenit opus illud præclarum) definiuit nul-
 lum ab optima ciuitate bellum suscipi solere, nisi
 ut pro Fide, aut pro salute. Fidem intelligens ini-
 cum cum sociis fœdus, salutem ipsum Reip. con-
 tra oppugnantes statum. Et planè quotquot in di-
 uinis literis à sanctis viris bella suscepta referun-
 tur, qui ob id laudantur, quòd fuerint fortes in
 bello, quòd castra verterint exterorum, à primo
 quod magnus Patriarcha Abraham pro fratris
 salute gessit vsque ad extrema Machabæorum ge-
 ra pro patria, lege, & libertate, semper mentio est
 ceptæ prius iniuriæ, vt magis non recusata cum
 set opus, quam quæsitæ cum non esset, appareat,
 cepto quòd diuina autoritate quædam inter-
 um peracta sunt, quæ non humanis auspiciis sed
 celesti præcepto ascribenda sunt. Sed vt vetera
 mittamus, Ecclesiæ Catholicæ, quæ firmamen-
 tum est veritatis, sensum atq; vsum tenemus aper-
 tum, quæ per mille quadringentos annos nunquam
 ab barbaros, aut paganos nihil non aliàs lædentes,
 arma, vel ipsa sumpsit, vel suis cõsuluit, cum essent

G poten

Isidor. lib.
18. cym.
c. Gratia.
Caus. 23.
q. 1. 2. c.
3.
Augu. ad
Bonifac.
Augus.
lib. 22. de
ciu. c. 6.

Heb. 11.
Gen. 14.

potentissimi ac religiosissimi Principes, atq; con-
 staret externos omni scelere obstrictos. Scit enim
 fidelis populus Dei Christum interpellatum à
 quodam, respondisse, O homo quis me constitui
 iudicem inter vos? Si legati nationis Indorum re-
 bus suis componendis vltro accerferent nostros,
 haberet fortassis aliquid rationis eiusmodi intro-
 ducta potestas leges ferendi, emendandi, punien-
 di. At nunc molestissimè ferunt causæ suæ non vo-
 catos iudices, vltro neos disceptatores, qui non
 solum leges, & ius dicant inuitis, verum iam olim
 admiffa ferociter vindicent. An sapimus nos plus
 quam maiores nostri? An Fidei zelo vehementius
 ardemus? Omnino verum est, quod sanctissimus
 Gregorius de hac re scripsit, Qui Fidem asperitati-
 bus propagare volunt, suas magis quàm Dei cau-
 sas probantur attendere. Interim quis illud non vi-
 deat, quam implacabile isto modo Christiani no-
 minis odium apud barbaros excitetur? Quam gra-
 ue, & immedicabile scandalum? Tota ista res ver-
 git in obstinatam quandam inuidiam, & odium
 Fidei, & certam perniciem hominum. Neque verò
 scandalum istud separabile est vllò modo ab hac
 causa, aut in iis numerandum, quæ non data, se-
 accepta dicuntur. Christus quod non debet tribu-
 tum soluit, ne scandalizet; nos nullo modo debi-
 tas terras, si spoliemus, vexemus, prædemur, nul-
 lumne iustum timebimus scandalum? Res ipsa sa-
 tis clamat per se. Neque enim ea exempla hacten-
 nus vidimus, quæ licentiæ, & furori militari fran-
 laxanda persuadeant. Et quod caput est, Catholi-
 corum nostrorum Principum leges longe aliter
 faciendum esse edicunt, quibus obedire par est
 Quam

Lucc. 12.

*Greg. lib.
 11. Regist.
 c. 15 dist.
 45. c. qui
 sincera,
 idem l. 1.
 epist. 45.*

Matth. 16.

Quamobrem præclarissima & sui ordinis & nostri temporis lumina, quæ in causam Indorum propriè inciderunt, eiusmodi belli suscipiendi consilium, idque iuris gravissimè cum disputationibus suis, tum etiam scriptis de industria libris improbarunt. Quorum sententia iamdudum apud omnes obtinuit, Salmantino & Complutensi illustribus Gymnasiis damnantibus, ut audio, atque explodentibus scriptum cuiusdam librum contra causam Indorum, atque ipso Catholici Regis Senatu longe aliam rationem in expeditionibus Indicis præcipiente, cuius æquitatem opportune exponemus, si prius obiectionibus supra propositis responderimus.

CAPVT V.

*Responsio ad obiectiones pro expugnatione
Barbarorum.*

AC primum quid sibi voluerit Philosophus barbaros natura feruos asserens, non est obsecrum cernere, si paulò altius illius disputatio repetatur. Sentit & quidem sapienter, in Rep. bene constituta, natura ipsa docente, alios debere dominari, alios parère, sapientes & viros imperare, imperitos & fœminas obedire, quod profecto verissimum est. Hinc colligit Græcos natura comparatos esse ad imperandum, quod essent sapientiores, barbaros utpote rudes & imperitos ad fer-

*Cait. 2. 2.
9. 66. art.
8. Vito-
ria Bel.
de Indu,
& de bel-
lo, n. 23.
24. & 40.
Soto in 4.
d. 5. q. 1.
art. 10.
& l. 4. de
inf. &
iur. q. 1.
art. 2.
Anton.
Corduba
Minorit.
1. p. que-
stionarij,
9. 57.
Cov. 2. p.
relec. Re-
gul. Pec-
ca. §. 10.
Ad pri-
mâ obiect.*

100 DE PROCURANDA INDORVM
uendum. Quid obsecro verius quam senes &
matturos præfle natura, adolefcentes obtempera-
re, fœminas virorum, pueros maiorum arbitrio
naturaliter regi? Iam qui velit colligere ex his, à
barbaris imperium quod iam habent, eripere li-
cere, eadem ratione conficiet, à fœmina, aut adole-
fcente, vbi regnat, poffe per vim extorqueri do-
minatum, itémque à rege imperito regnum, & à
præfule indocto Pontificatum: quod omnibus, &
diuinis, & humanis legibus, quàm repugnet, nemo
non videat. Aliud est enim quid faciendum fit ex
ratione ac fecundum naturam: aliud, quid fi fiat,
infectum fieri nequeat. Iure ergo fapientiores, &
elegantiores regnant: fed re ipfa imperitus, & bar-
barus fi regnet, non ius fed iniuria est, de regno
hunc pellere. Alioqui rapinæ, & cædi res mortali-
um omnes expositas effe oportebit. Quod ex eo-
dem Philofopho adiunctum est de iusto bello in
barbaros, qui feruire recusant, obfcurius profectum
est, & quod fufpicionem non exiguam parit, illa
non tam ex philofophica ratione quam ex popu-
lari quadam opinione profecta effe. Intelligi ta-
men potest, fi in hac quoque re Aristotelis autho-
ritas magnopere conseruanda est, in eos barbaros
feruire nolentes bellum iustum decernere, quod
Remp. nullam habent propriam, neque Magiftra-
tus, neque leges, fed ritu ferarum incertis, & fedi-
bus, & legibus vagantur: quales & fuisse olim, &
effe hodie quam plurimos notiffimum est. Bellum
autem in hos non omnis illa cædis, & feruituti
licentia cogitari debet, fed moderata quædam vis,
quatenus humanè, & non bestialiter prorsus viue-
re perfuadeatur. Quod fi Alexandri, vt quidam fe-
ruunt,

unt, potentia delectatus, signa Macedonica in orbem vniuersum proferrī voluit, nobis non admodum curandum est, quid ille adulatoriē magis quam Philosophicē scripserit. Quanquam non diuersa à nostris sapiens, Rhetorica ad Alexandrum, suscipiendum bellum esse constituit in eos qui Remp. & eius siue amicos, siue socios iniuria violare moliantur. De Romanis parum ad rem pertinent, quæ afferuntur. Etsi enim laudari solent, neque fortassis immeritò quod legibus æquioribus subditos gubernarint, fœdera, & societates fidelissimè custodierint; tamen multa vsurpasse tyrannicè ne ipsi quidem dissententur; ita non nemo dixit:

Non ius arma dedit: potius ius arma dedere.

A S. Augustino illorum imperia vocantur honorifica latrocinia. Neque tamen, si me non fallit memoria, eorum historici celebriores bella gesta narrare solent, nisi quæ aut pro salute, aut pro Fide, ut eorum dixit egregius author, suscepta videri velint. Nā quod de expugnatis Chananæis per Israelitas assertur, multò robustius nostram confirmat sententiā. Nam cum sanctarum scripturarum tractatores in eam quæstionem incidunt, diligenter causas iusti belli exponunt, & vnā quidem potissimā Augustinus reddit, illud genus belli iustū asserens, quod Deus imperat, qui nouit, quid cuique fieri debeat, in quo bello dux ipse, aut populus non tam author, quam minister iudicandus est. Ut ergo præcipienti Deo necem filij innocentis, religiosè paruit Abrahā, utpote vitæ omnium Domino, ita quoque vel Iosue filius Naue, vel quicumque alius sententiā Dei in populos reos exequi debuit, & iudici ac dominatori omnium manus administras

*Aristot. in
Rhet. ad
Alex.
c. vlt.*

August.

*Ad eccl̄-
dā obiect.*

*Aug. lib.
6. Quæst.
q. 10. in
Iosue.*

præbere: neque tamen ob id liceat vel patri in filium vel principi in externum populum quantumvis impium, gladium stringere. Adde quod iidem sacri scriptores humanas rationes adiungunt, quibus ex iure gentium bella Hebræorum contra Amorrhæos & cæteros Palæstinos non inique gesta declarent. Eas modo persequi longum esset, & instituto non necessarium. Illud modo agimus, vt fiat perspicuum sanctos Patres nullo modo existimasse vel idololatriam, vel quævis alia contra naturam piacula causam idoneam extitisse, vt de loco suo pellerentur illæ gentes, vastarenturque ab Hebræis, siquidem tam sollicitè causas alias exquirunt. Et reuera eadem sunt vel minus grauia nostrorum barbarorum crimina, quam quæ illorum scriptura commemorat. Ita enim de his loquitur liber Sapientia: Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos exhorruisti, quia odibilia tibi opera faciebant, per medicamina & sacrificia iniusta, & filiorum suorum necatores sine misericordia, & comestores viscerum hominum & deuoratores sanguinis à medio Sacramento tuo, & authores parentum animarum inauxiliatarum perdere voluisti per manus parentum nostrorum, & reliqua. Non opinor horribiliora obiici Indis, iis quoque, quos Carybes vocant, qui sunt omnium truculentissimi. Ob id aptè paulò inferius diuinam auctoritatem exitio illarum gentium interponens, subdit per interrogationem, Quis enim imputabit tibi, si perierint nationes quas tu fecisti? Non enim alius est Deus quam tu, cui cura est de omnibus, vt ostendas, quia non iniuste iudicium

*Aug. lib.
44. quæst.
9.4. super
Num. c.
20. & ser.
105. de tē-
pore.
Cassianus
collat. 5.
cap. 24.*

c. 12. Sap.

Sap. 11.

cium. Hoc est, non inuadis aliena, neque vsur-
 pas iniquè iudicium, si gentes impias cogis com-
 meritas pœnas suorum scelerum dare. Cypriani
 verò ineptè profertur authoritas, cuius longe
 alius sensus est. Suscipiens enim illo opere cau-
 sam Martyrij agere, idolorum cultum vult adeo
 Christiano viro execrandum, vt quidvis potius
 perpetiatur, quam id impietatis admittat. Quod
 vt confirmet, admonet, quam fuerit quondam
 infestus Deus Idololatriæ, vt ob id cæde grassari in
 exteros suis iusserit, quanto ergo tempore gratiæ
 reuelatæ amplius amare debet fidelis ob fugien-
 dum idolorum cultum sanguinem quoque pro-
 prium fundere? Ita enim concludit, si ante Chri-
 sti aduentum circa Deum colendum & idola
 spernenda hæc præcepta seruata sunt, quanto ma-
 gis post aduentum Christi seruanda sunt, cum ille
 veniens non verbis tantum nos hortatus sit, sed &
 factis, post omnes injurias & contumelias passus
 quòque & crucifixus, vt nos pati & mori exem-
 plo suo doceret. Hæc Cyprianus. At verò quod
 de lege naturæ afferebatur, militat potius pro
 causa Indorum. Neque enim iure Naturæ priua-
 tus de priuato pœnas sumere posset, neque vim
 aliquam coercèdi haberet, cum sint omnes homi-
 nes natura pares. Quoniam vero mores institui
 recte non poterant, neque Societas in officio
 contineri, placuit omnibus publicam potestatem
 create, in quam jus suum quisque transferret, quæ
 proinde & leges condere, & supplicio affice-
 re peccantes authoritate totius multitudinis in se
 transfusa posset. Quod si Magistratus, aut Resp-
 barbarorum suo muneri non facit satis, habet
 iudicem

Cypri. c. 5.
 de Exhor.
 ad Mar.

Ad terribi
 obiect.

iudicem Deum, non Rempub. aut principem aliquem externum. Alioquin cum grauissima peccent interdum Principes, aut Magistratus nostri, licebit, vel Gallo, vel Italo, vel Anglo, Hispaniensis Reipub. peccata castigare, & ius dicere, vt vicissim inter se Principes hac autoritate fungatur. Hoc neque ineptius; neque rebus humanis exitiusius dici quicquam potest. Neque vero vbi subditorum consentit voluntas, praesidentium stoliditas, atque insipientia potest per vim compefci. Itaque si Principes barbarorum inique ac tyrannice tractarent suos, possent innocentes per vim (si secus non esset locus) ab illorum scelere, & iniuria eripi. Sin autem corruptio morum ea est, quam ipsi quoque subditi libenter sequuntur, non possunt ab extraneis compelli ad virtutem. Neque est eadem ratio in pueris, & amentibus Rempub. administrantibus. Naturale est enim, vt pueri non dominantur in viros, cum puer etiam si sit omnium haeres, nihil à seruo differat teste Paulo, ac multo minus insanis in mentis compotes iuris aliquid esse potest, quemadmodum, neque belluæ in hominem. At barbari isti, & imperantes, & feruientes æquè vel sapientes sunt. Quare si ligna syluestria, vt est in antiqua parabola, Rhamnum sibi prætermissa oliua, ficu, & vite, Regem creant, quid mirum si illius incendio concrementur? Hoc enim in summa interest, quod barbarus non natura, sed studio, & moribus talis est, puer, & amens non studio, sed natura. Quamobrem quæ barbari peccant, non est cuiusvis animaduertere.

Ad quartam obiect.

Gal. 4.

Iudic. 9.

CAPVT VI.

*De bello propter defensionem innocentium,
qui à barbaris trucidantur.*

N sine huius de bello disputationis non præteribo sententiam illustrium Theologorum, qui defensionem innocentium, iustum titulum bello addico posse prætendi significant. Aiunt, si mores aut aded tyrannici legesque, vt innocentes passim trucidantur, quod Carybes faciunt, vt eis veniantur, diisque suis immolent, tunc sanè temporis curam nostris, & cuius Principi eiusmodi infelices homines à cæde tyrannica eripere, ac si opus foret, ferro decernere, & barbaros ab ea immanitate reuocare. Cuius documentum manifestam esse rationem quod fas sit homini priuato innocenter alterius nece, etiam cum inuasoris cæde, si opus sit, eripere, multò ergo melius id Reipub. libet in Reipub. alteram. Vnicuique enim mandasse Deum de proximo suo. Et rursus, Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Addunt præterea non constare rationi iam dictæ, si ipsi, qui occiduntur, morte patiantur, & seipsos offerant neci, imò etiam à nostris liberari inde quàm maximè reuerent. Neque enim esse Dominos vitæ suæ, & sanè quamvis libens patris irati mucroni, filius opponeret iugulum, liceret, nihilominus vel interitum à cæde eripere. Hæc illi disserunt: quibus equidem

Ad quintam obiectam.

*Ecl. 17.
Prou. 24.*

equidem nullo modo contradixero, cum sciam pro fide iuste suscipi bellum, fidē verò seruādam ei qui læsus à potentiore, ad nostra auxilia confugit. Innocentis verò defensionem à morte præsertim, etiam si ipse taceat, natura ipsa clamante, cuius valenti operi ferre, commendatam esse etiam atque etiam omnes quantum puto consentient. Itaque efficitur, iusti belli causam contra barbaros homicidas, defensionem innocentium esse. Verum hæc quamvis disputata subtiliter, si tamen conferantur ad rem parum accommodata inteniuntur. Cum enim defensio ista cum minimo lædenti damno adhibenda est, vnde neque domino spoliari barbari possunt aut vita, si possunt terrore aut subiectione aliqua contineri: tum verò nullius est rationis eos velle defendere, quorum grauiorem perpetres cædem. Constat verò copiosissime, bello Indico plures infinitis partibus absumi quam vlla barbarorum tyrannide. Quare si moraliter loquendum est, vix poterit, vel potius nunquam omnino poterit suscepti belli aduersus Indos causa iusta in defensione innocentium collocari. Etenim quod & supra admonui & sæpe repetendum est, vastationis Chananæorum & terræ Palæstinæ occupatæ neque hanc commemorarunt sancti Patres causam, cum profecto sacræ literæ manifestè doceant nationes illas omni scelere contaminatas, neque etiam à plurimo innocentium sanguine temperasse. In libro Sapientiæ loquimur ad hunc modum: Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insaniam plenas vigiliis habentes, neque vitam, neque nuptias mundas iam custodiunt, sed alii

Sap. 14.

rum per inuidiam occidit, aut adulterans con-
 ristar, & omnia commixta sunt, sanguis, homi-
 cidium, furtum, & fictio, corruptio, & infidelitas,
 turbatio, & periurium, tumultus bonorum, Dei
 immemotatio, animarum coinquinatio, natiui-
 tatis immutatio, inordinatio mœchiæ, & impu-
 dicitia. Infandorum enim idolorum cultura, om-
 nis mali causa est, & initium, & finis. Atque hæc
 quidem sunt illa opera gentium, quæ Dei popu-
 lum didicisse ex earum consortio Propheta do-
 ceter meminit: Commixti, inquit, sunt inter *Ps. 105.*
 gentes, & didicerunt opera eorum, & seruerunt
 sculprtilibus eorum, & factum est eis in scanda-
 lum. Et immolauerunt filios suos, & filias suas dæ-
 moniis, & effuderunt sanguinem innocentem,
 sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum,
 quas sacrificauerunt sculprtilibus Chanaan. Quæ
 eò fufius commemorata sunt, quò minus nostro-
 rum barbarorum mores fœdos, & sanguinarios
 miremur, cum sciamus familiare id fuisse perpetu-
 uo nefariæ idolorum culturæ, quæ, vt sapiens
 dixit, omnium malorum causa est, & initium, &
 finis. Ita demum intelligemus eas omnes, quæ à
 nonnullis aduersus Indos causæ prætexuntur, non
 defuisse antiquis iustis sub lege aut etiam sub
 Euangelio agentibus, contra sui temporis infide-
 les, & barbaras nationes: sed nequaquam tamen
 eas satis esse existimasse, vt bello infestandas ar-
 bitrarentur.

CAPVT VII.

*Quod omnia iam de bello aduersus Indos
non solum diuina: sed etiam regia
lege firmentur.*

HAud parum perfectum est, quod omnes belli causas aduersus barbaros, quæ nostrum ad illos ingressum antecedunt; remouimus, vt vulgari errore profligato putantium beneficij locoponendum esse, quod barbaris pro agris, & libertate prærepta, Fidem Iesu Christi, & vitam hominibus dignam reddamus, quorundam etiam plus sapere volentium; quàm par sit, sententia perspicuè refellatur, qui nostris ad illorum scelera, vel compescenda, vel etiam plectenda ius faciunt: quod summæ potius iniuriæ tribuendum esse abunde, vt opinor, apparuit. Hinc iam consequens esse videbatur, vt exponeremus; quid illis faciendum sit, qui eiusmodi expeditiones in Indos secuti, fortunis potiti, & opera ac seruitute miserorum iure belli abusi sunt, quorum superstites sunt hodie quoque non pauci. An potuerint excusari ignorantia? An sint restitutioni obnoxij omnibus modis tum ipsi, tum res ipsorum, ad quoscunque tandem deuolutæ sint? Et quid remedij tandem in tanta perturbatione afferri queat? Sed de iis quànquam est difficilis, & periculosa censura, tamen alio loco si Deus annuerit, dicetur opportunè. Nunc vniuersè, ius, & iniuriam indicendi belli tracta

tractamus : atque illud tanquam totius actæ cau-
sæ firmamentum adiicimus, quòd cum in omni-
bus regnis Indiarum tam multa prælia commissa
sint, & tot nationes subactæ; nullum tamen genus
Indorum seruituti subiecit regia lex, quin potius
Indos omnes, & liberos esse, & suis rebus liberè
vri declarauit, grauissimis pœnis propositis, iis,
qui veluti iure belli captos, sibi manciparent. Imò
verò in omnibus expeditionibus quæ fiunt, fa-
ciendæve suat, siue ad nouas gentes quærendas,
siue ad iam quæsitas peruestigandas, inuiolabili
lege sancitum est, vt neque nostri milites aggre-
diantur non laceffiti ad vexandos, cædendosve
barbaros, neque illos vndecumque captos seruire
cogant. Qua vna lege plenissime demonstratur,
nullum belli ius nostris ex quantavis Indorum
barbarie, & inhumanitate concedi. Superest vt
quoniam, & diuinis, & humanis legibus bello
laceffendi Indos omnis causa sublata est, hac ex-
clusa via prædicandi Euangelium ijs, quos ar-
morum vis subegisset, persequamur, an alius
aliquis aditus pateat ad annuntiandum gentibus
Christum.

CAPVT VIII

*Veterem & Apostolicam Euangelizandam
rationem non posse exactè seruari
inter barbaros.*

TRibus igitur modis, quantum mihi diligenter cogitanti occurrit, ad prædicationem Fidei apud barbaros insisti potest: quorum notum æquitatem, tum prudentiam expendere necesse est. Primus est, vt more, & instituto Apostolico, gratia Dei freti eant prædicatores ad gentes, & prædicent Euangelium, omni militari remoto apparatu. Alter, vt gentes nouæ non adeantur, sed quæ iam fuerint principibus Christianis subiectæ siue per ius, siue per iniuriam, iis demum operam suam impendant verbi Dei ministri. Tertius, vt adeant quidem, & prædicent Christum, vbi nominatus non est, sed tamen humanis præfidijs, & copijs adiuti, quibus seruentur illæsi. Habent autem hæ singulæ viæ, proprias & commoditates, & difficultates suas, neque parum diuinæ lucis expetendum est, vt intelligatur, primùm, an quævis istarum probanda, improbandæve sit, tum quæ debeat cæteris anteponi, si omnes sequi non vacet, postremo quid in vnaquaque providendum sit Christi seruo. Prima igitur illa non dubium est, quin sit non solum officij, & æquitatis plena, verum etiam omni laude superior, in ipso duce, & Apostolo conuersionis nostræ Iesu Christo primùm

primùm dedicata, deinde in sanctis eius Apoſto-
 is illustrata, qui patientia ſua, & eximia pauper-
 ate potentiam mundi vicerunt, de quibus Eſaiàs
 præcinit: Conculcabit ciuitatem ſublimem pes
 pauperis, grefſus egenorum. In quo genere Euan-
 gelizandi proſus Euangelico (neque enim dici
 aliquid maius poteſt) primùm conſolationis eſt
 olurimum, ipſis Dei miniſtris, quod vitam cœle-
 ſtem inſtituant, ab omni cupiditatis, & violen-
 tiæ ſpecie remotam, ideóque iucundam, & li-
 beram. Ipſe enim dixit. Non te deſeram, neque
 derelinquam. Et, Cum miſi vos ſine ſacculo, & ſi-
 ne pera, nunquid aliquid deſuit vobis? Teſtis
 cuius rei locuples eſt M. Franciſcus noſter, qui
 tanquam de alio loquatur, tantum diuinæ volu-
 ptatis, & conſolationis flumen in illa ſua verè bea-
 ta peregrinatione in animum influere ſolere affir-
 mat, vt cogeretur à Deo petere, vt aut imbecillitati
 ſua parceret, aut ſi ita decreuiſſet, iuberet ſe vi-
 tam commutare, quòd tantam vim cœleſtis dul-
 cedinis ferre non poſſet. Id fortasſe minus facile
 credent homines: ſed experti ſciunt, quid acci-
 piant, & nemo ſcit, niſi qui accipit. Deinde fru-
 ctus ipſe Euangelij merito ſperatur vberior, vbi
 verbis facta non diſſident, ſed exemplo ſuo, man-
 ſuetudine, paupertate, benignitate, Chriſti præ-
 dicator vehementius pulſat animos, quam aures
 quibuſvis vocibus. Nihil Paulus audebat loqui
 eorum, quæ per illum non efficeret Chriſtus. Ad-
 mirabilis eſt vita Euangelica, & oculos ad ſe om-
 nium animóſque ipſa nouitate conuertens; cum-
 que intelligunt homines non ſua, ſed ſe quæri,
 tunc neſcio quomodo, & ſe & ſua libenter imper-
 tiunt,

*Eſai. 26.**Heb. 13.**Luc. 22.**Apo. 2.**Rom. 15.*

112 DE PROCURANDA INDORVM
tiunt. Postremo quicquid molestiæ accidit, quicquid
quid difficultatis & periculi, mors denique ipsa
& quivis cruciatus, si tandem designetur in Christi
sui militem, videtur ad illius gloriam cumulari
dam pertinere, neque tam in fugam vertere, quam
palmam offerre, & certaminum omnium fructur
pretiosissimum Triumphum Crucis. Quæ cum in
se habeant, plerique eorum; qui ad munus dilan-
tandi Evangelij excitantur, eam sortem felicitatis
rem putant, vbi potest, vt dixi, Evangelium
Euangelicè prædicari. Atque in ea re non dubium
est, quin præclarè cum nostris magna ex parte in
India Orientali actum sit, in qua verè more Apo-
stolico licuit inter tot gentes Christum annun-
tiare Indis, Persis, Arabibus, Æthiopicis, Malau-
ricis, Iaponensibus, Sinensibus, & infinitis aliis.
Quam tamen Evangelizandi rationem si in
plerisque huius Occidentalis orbis gentibus ac-
cipimus tenere quis pergat, nihil aliud quam
amentiam extremam damnandus sit, neque imme-
ritò. Experientia ipsa omni exceptione superior
testis rem abunde monstravit. Nam vt de aliis ta-
ceam, sola terra illa Florida semel, atque iterum,
& tertio pacificè ad se venientes prædicatores,
inauditos indicta causa trucidavit, quod, & Do-
minicani probarunt, & nostri plus satis experti
sunt. Itaque institutum illud Apostolicum vbi te-
neri commodè potest, nihil prius, neque melius.
Vbi autem non potest, vt ferè in omni barba-
rie res habet, non est prudentiam, specie iustitiæ
sanctioris committere, vt salutem ipse abicias, &
alienam nihilo amplius compares. Mihi verò at-
tentius intuenti in hoc instituti genus, duæ
occurrere

occurrere causæ solent, ob quas Apostolica illa Regula, & forma inter has nationes teneri exactè non posse videatur. Vna est satis nota, quòd hæc gentes sicut bestiarum moribus vtuntur, ita humanitatis parum permittant, sine fœdere, sine misericordia, prout quidvis collibitum est, ita tenerè agentes. In hospites, & externos nullum gentium ius obseruantes cum ne inter se quidem naturæ leges sciant. Quamobrem qui horum se rationi, & arbitrio commiserit, poterit is cum serpentibus & crocodilibus amicitiam inire. Neque verò pro istis Martyrium expectandum est, quæ fortassis res tantum discrimen leuaret, non enim pro Fide, pro Christo, pro Religione moriendum est: sed vt vel suauiores epulas de te præbeas, quod in gentibus, & toti Septentrionali oræ huiusmodi vulgare est, vel spoliū præbeas barbaris regans, vel denique quia visus es nunquam, & quid in te sibi liceat, experiri iuuat. Apostoli prædicabant Christum Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, aliis sapientiam, aliis magna quærentibus: sed vtrique tamen ratione agent: oderant verò illos propter nomen Christi, quæ ita beatos potius faciebat persecutio; per quam etiam miro modo Dei gratia amplius dilatatur. At barbari, excepto hoc quod homines sunt, nihil cogitant, imo illud quoque diu adhibuisse non pauci comperti sunt. Altera causa in gentibus est, cur Apostolica prædicatio institui omnino Apostolicè non possit, quod miraculorum nulla facultas sit, quæ Apostoli plurima perpetrarunt: quorum splendore & potentia freti, auctoritatem dicendi apud quosvis quicquid placebat,

1. Cor. 2.

H
facile

114 DE PROCVRANDA INDORVM
facile vendicabant. Habebantur homines Dij si-
miles, atque ita cætera eorum paupertas, abiectio
ignobilitas, ineruditio sæcularis, ornamento po-
tius erant, quam contemptui & fastidio, diuina
eorum vim admirantibus, & prudenter iam ind-
colligentibus gentibus, quam essent homines af-
fectibus superiores, & toti pene cœlestes. Quo-
de Sergio Paulo Proconsule viro prudente diuina
commendandum memoriæ putarunt. At nostri
nunc temporis, cum talium operum maiestate se-
se barbaris admirandos, & timendos non præ-
beant, nihil restat, nisi vt reliqua vitæ inopia &
impotentia penitus contemnatur, neque à gene-
roso & excelso animo sed à misera & aduersa for-
tuna profecta intelligatur, atque aded cum sordid-
illiberalisque isti maxima ex parte sint, omniur-
rerum penuria nostros consequatur necesse est. E-
si enim ob cibum Euangelizare non expedit se-
sine cibo tamen Euangelizari non potest. His ac-
cedit, quod perfecta nostrorum hominum auari-
tia & ferocia ita hæ nationes percussæ sunt, vt sit-
consulendum putent, nostris vbicunque conce-
ditur, sine vlllo discrimine interemptis. Non se-
lum ergo signorum vis nostris temporibus deef-
verum pro iis etiam scelera vbique feruent. Qu-
grauissimo incommodo interclusa ferè videtur
via ad primam illam penitus Apostolicam Euan-
gelizandi rationem: vt maiores societatis nostræ
sapienter edixerint, specie Euangelicæ perfectio-
nis non esse temerè arbitrio barbarorum, præd-
catores Euangelij committendos. Quandiu enim
porcorum, & canum socordiam, atque impuden-
tiam agnoscimus, nobis quoque à Christo Do-
min

47. 10.

14. 6

28.

47. 13.

nino præceptum existimare debemus, ne pretio- *Matth. 7.*
 as margaritas frustra mittamus ante eos, qui &
 as conculcent pedibus suis, & conuersi disrum-
 pant nos.

CAPVT IX.

*ur miracula in conuersione gentium non
 fiant, nunc, ut olim, à Christi
 Predicatoribus.*

Mltos verò inter hæc illud quærere & ad-
 mirari non temerè solere animaduerti,
 id sit, quod nostra ætate in prædicatione Euan-
 gelij, apud nouas gentes miraculorum illa vis non
 tatur, quam Christus suis promisit, quæque ad *Marc. 16.*
 nfirmamanda super humana dogmata singulariter
 icax est. Nam & nationes innumerabiles sunt,
 arum salutem Deo esse charam dubitare non
 ssumus: & hæ, siquæ vnquam aliæ, externis fi-
 is. & operibus prodigiosis fidem commodare *Barbari
 act. 28.*
 squam dici queat, facillè solent. Argumento est
 rabilis illa, & inaudita nostrorum hominum *prius
 Paulum
 homici-
 dam, mox
 Deū dice-
 bāt, quòd
 nihil la-
 sus esset
 à vipera.*
 egrinatio in terra Florida, vbi ex immenso
 fragio quatuor illi homines tantum supersti-
 Cabeça de vaca, Dorantes, Castillo, & quidam
 is, diuinitus gratia curationum donati & ope-
 Apostolica perpetrantes, homines alioqui mili-
 is & profani, inter immanissimos barbaros
 totum decennium non solum illæsi seruati
 sunt,

116 DE PROCVRANDA INDORVM
sunt, verum infinitas populorum cateruas post se
agentes, itinera ad id temporis inaudita confe-
cere ab Oceano Arctico vsque ad Antarcticum
mare penetrantes. Qua in peregrinatione, quem
admodum eorum fide digni commentarij habent,
propter sanitarum operationes vitæque innocen-
tiam tantum admirationis, & gloriæ apud barbaros
sunt consecuti, vt propemodum adorarentur
pro diis, & quicquid imperarent, non aliter
quam de cælo profectum acciperetur. Quæ res
abundè monstrauit, vt eorum etiam quidam li-
teris prodidit, quam esset facilis, ac certa via ad
conuersionem gentium harum, vitæ innocentia
præsertim signorum splendore decorata. Quid er-
go? Cur putamus Excelsi dexteram se continere
neque quod facillimè potest, gratia miraculorum
tot populos ad fidem trahere? Iuuat interdum illi
Prophetica oratione exclamare ad Dominum

Eccel. 36.

Miserere nostri Deus omnium, & respice nos, &
ostende nobis lucem miserationum tuarum, &
immitte timorem tuum super gentes, quæ non
exquisierunt te, vt cognoscant, quia non est
Deus nisi tu, vt enarrent magnalia tua. Allee-
uam tuam super gentes alienas, vt videant po-
tentiam tuam. Sicut enim in conspectu eorum
sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro
magnificaberis in eis: vt cognoscant te, sicut &
nos cognouimus, quoniam non est Deus præter
te Domine. Innoua signa, & immuta mirabili-
glorifica manum, & brachium dextrum, & reliqua.
Atque hæc sanè oratio huic temporis, & negotio
non aliena videretur. Verùm cur tanta ignorantium
parcitas sit, cum videatur tam esse efflu-
nece

necessitas, merito cruciat animum. Etsi enim
 Apostolica tempora vberiore Spiritus Sãcti dono
 ditata sunt, & Spiritus primitias habuerunt; ta-
 men non statim cum sæculo illo primo euauit
 potestas signorum. Ecclesiastica historia narrat
 tempore Constantini Magni totam Iberiam Pro-
 uinciam, quæ est Armeniæ proxima, Christianæ
 mulieris captiuæ opera, & signis, ad Christum
 esse conuersam. Legimus in historiis Anglorum
 quot & quàm magna per Augustinum, & Iu-
 lum, & Mellitum, cæterosque monachos mira-
 cula Christus ediderit, & magni Gregorij in hac
 causa testimonium tenemus, quod gentium sa-
 uti Deus tanta indulgeret. Cur ergo nostra tem-
 pora deserta sunt, quibus tanta orbis portio in-
 motuit, vt cum ea Anglia vniuersa si conferatur,
 vix domus exigua ad. ingentem urbem futura sit?
 Multos ergo, vt dixi, ad hunc modum secum co-
 gitantes, pia hæc neque indocta quæstio tenet.
 Mihi verò illud Augustini opportunè occurrit,
 qui cum commemorasset paulò ante, diuinam
 vocationem interdum signis externis aliquando
 interno potius impulsu fieri, mox adiungit, Hæc
 autem vocatio quæ siue in singulis hominibus,
 siue in populis, atque in ipso genere humano per
 temporum opportunitates operatur, altæ & pro-
 fundæ ordinationis est. Quis enim cognouit sen-
 tum Domini, aut cum quo iniit consilium? Po-
 pulum Israël sibi charum, in initio de seruitute
 Egypti Pharaone toties profligato ingentibus
 prodigijs eripuit: eundem populum longè post
 de Babylonica captiuitate patriæ restituit non ita
 magnis operibus perpetratis: illic quidem per

H 3

Moysem,

Aug. lib
83. q.
9. 68.

Esai. 40.

Exod. 14.

*Agg. 1. 2.**Zach. 1.**3. Esdr. 5.**Hier. 16.**Ephes. 3.**1. Cor. 1.*

Moyſen , & Aaron , hîc per Zorobabel & Ieſum : neque tamen minus ſe mirabilem prædicari vult ſecundo iſto reditu quam primo illo ingreſſu in terram promiſſionis. Proinde Hieremias loquitur

Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicetur ultra, Viuit Dominus, qui eduxit filios Iſraël de terra Ægypti, ſed viuit Dominus, qui eduxit filios Iſraël de terra Aquilonis, & de vniuerſis terris ad quas eieceram eos. Cui rei non diſſimile mihi videtur, quòd Eccleſiam ſuam olim in ipſis Euangelij cunabulis, multorum ſignorum & variorum chariſmatum copia congregauerit, eandem modo de gentibus non minus mirabiliter mirabilium paritate colligit, diuerſa tempora ſecundum altiſſimas ſapientiæ ſuæ leges diuerſis rationibus adminiſtrans. Attamen in re obſcura, quantum ſapere datur, non nihil etiam rationis inuenire poteſt humana cogitatio, modo ſobriè quærat, in charitate primum radicata & fundata, vt poſſit comprehendere. Ac mihi quidem aliquoties iſta animo repetenti tam perſpicuæ diuerſitatis in poteſtate ſignorum, illa occurrere cauſa ſolet, quod priſcis temporibus omnino neceſſaria fuerint, noſtris non item. Etenim fides myſteriorum ſublimium omnem humanam rationem ſuperantium aſtruenda tunc erat apud homines maximè ratione ſua cuncta metientes, & ad ſolitos calculos reuocantes, Græcos, inquam, atque Românos, cæterosque illa maximè ætate ſapientia huius ſæculi florentes. His quomodo per homines paucos, ignobiles, imperitos perſuaderi poſſet, doctrina omnibus humani ingenij viribus validiſſimè obſiſtens, quam proinde ſtultitiam Dei Apoſtolus

stolus vocat, nisi diuina quædam, atque ineluctabilis euicisset autoritas, contestante Deo signis, & prodigiis, & variis charismatibus? Quod etiam Paulus Apostolus sæpè commendat. Sermo meus, inquit, & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei, & alio in loco, Qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri, per quem accepimus gratiam & Apostolatam ad obediendum fidei in omnibus gentibus. Ita religio Christiana, vbi humana præsidia prorsus aberant, diuinis est fundata miraculis. At nostrorum temporum longè alia ratio est. Nam & ij, quibus fides annuntiat, omnibus rebus inferiores sunt, ratione, cultu, autoritate: & ij, qui annuntiant antiquitate religionis suæ, multitudine suorum, ingenio, elegantia, cæterisque copijs ad persuadendum superiores sunt, & abundant. Neque barbarorum ingenia ea sunt, quæ fidei difficultatibus terreantur, cum à maioribus suis obseruent ipsi longe incredibiliora. Ac reuera si Christus annuntietur, vt opus est, obsequentes & ad credendum faciles sese exhibent. Denique quid magnorum signorum confirmatione opus est, vbi potius desideratur acutior intelligentia, quæ altitudinem doctrinæ nostræ aliqua curiositate disquireret? Vnum illud his gentibus huic nouo orbi potentissimum, & ad Fidem efficacissimum ac pene singulare miraculum necessarium est, mores cum Fide congruentes. Hoc & abundè

*Heb. 13
1. Cor. 23*

Rott. 83

120 DE PROCURANDA INDORVM
sufficit, & omnibus concessum est, modo velint.
In hoc argumento explicando de signorum rari-
tate, mirifice versatur S. Ioannes Chrysostomus in
epistola priori ad Corinthios tractans illa verba
Apostoli, vt Fides vestra non sit in sapientia ho-
minum, sed in virtute Dei. Ac primum quidem
monstrat signa Euangelicæ prædicationis initio
patrata Fidem non illi solum sæculo, sed & futu-
ris peperisse. Si enim illa tunc peracta creduntur,
certum est, doctrinam, cui confirmandæ adhibe-
bantur, diuinitus, esse profectam & inspiratam, sin-
autem historiæ, ac veritati signorum minus genti-
lis credat, at longè omnibus signis maius est, ho-
mines paucos, ignobiles, illiteratos, omnibus mor-
talibus exosos toti orbi persuasisse Religionem
adeo intellectu arduam, & omnibus affectibus
oppositam, quam neque ratione firmarent, neque
potentia defenderent, neque visibili aliquo præ-
mio persuaderent. Non ergo Fides iam satis fun-
data miraculis, nouis indiget confirmari, quin po-
tius vtilius esse asserit signis nunc carere, quo-
niam maioris meriti sit. Postremo, id quod de vi-
tæ integritate ad fidem conciliandam Euangelio
admonui, adeo confirmat, vt dicat, Quod etsi in
præsentia signa viderentur, quis tamen persuade-
ret? Quis externorum aures nobis accommodaret,
cum tantopere increbrescat malitia? Etenim pro-
bata Christianorum vita maiorem apud multos
authoritatem sibi vendicabit, quàm signa. Siqui-
dem hæc apud impudentes, & malos homines
malam concitant opinionem. Vita autem pura,
etiam ipsum Diaboli os maiorem in modum ob-
struere poterit. Hæc ille. Quibus ego addiderim
inter

1. Cor. 2.

*Chryso.
6. in 1. ad
Corinth.*

inter Apostolica signa ad subiugandum orbem in obsequium Christi hoc maximum extitisse. *2. Cor. 12:* Signa, inquit Paulus, Apostolatus nostri facta sunt super vos: in omni patientia in signis, & prodigiis, & virtutibus. Vide, obsecro te, quid loquatur, ubi inter signa Apostolatus primum locum tribuit Patientiæ, secundum miraculis, & prodigiis. Atque ad Thessalonicenses, Ipsi scitis, fratres, *1. Theff. 2:* introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit, sed ante passi, & contumeliis affecti, & cætera, ubi qualis fuerit vita, qui mores, quam ab auaritia, ab adulatione, à fastu omni remoti, id verò pro certo, & insuperabili veritatis annūtiatæ testimonio profert. Sit vita pura, & innocēs, in Christi prædicatore: & hæc signorū omnium vim obtinebit.

CAPVT X.

Quod etiam exiguo merito Prædicatorum, signorum parcitas aliqua ex parte attribuenda sit.

Qvod si quis præter allatam rationem, amplius adhuc requirat, accipiat etiam alteram. Miracula quidem etiam per homines à charitate Dei alienos effici posse, notior res est, quam ut longa probatione indigeat. Habes Paulum dicentem, si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Habes ipsum Dominum perspicuè docentem. Multi dicent mihi in illa die, Nonne in nomine *1. Cor. 13:* *Mat. 7.* mine

*Auguſt.
lib. 83. q.
9. 79. ſu.
5.*

mine tuo prophetauimus, & virtutes multas fecimus? Quibus ipse respondebit, Amen dico vobis, nescio vos: Discedite à me operarij iniquitatis. Quo in loco Basilius Magnus, & author de Ecclesiasticis dogmatibus seridè monent vitæ potius fidendum esse quàm signis, quod his interdum etiam peccatores abundant. Nam & ille in

Luc. 9.

Euāgelio dæmones expellebat, qui Christum non sequebatur. Hæc quanquam ita se habent, tamen non dubium est, quin frequentissimum sit, & veluti lege fixum, vt quo quis fide & sanctitate magis eminuerit, eo aptius instrumentum sit, per quod Spiritus sanctus tam præclara opera perpetret. Vix enim inter multos vnus occurret, qui vera signorum gloria claruerit, qui non idem egregia fide opus Domini operatus sit. Cum enim Apostoli etiam semicinctia ac sudaria magna in oppressis peragerent, scæuæ cuiusdam filij viribus maiora conantes, etiamsi Christum inuocarent, & Paulum commemorarent, tamen iustè audierunt sibi à malignis spiritibus responderi,

Act. 19.

Iesum nouimus, & Paulum scimus: vos verò qui estis? Quo facto nos admonitos scriptura voluit, etiamsi Christi nomen ad profligandos hostes ex corporibus humanis satis potens esset, sed tamen malorum meritis impediri sæpe rem tantam. Quid ergo mirum, si rara illa, & admiranda testimonia aufugerint, si signa nostra vt est in Psalmo, non videamus, neque sit Propheta in terra,

Pſ. 73.

vbi Fides exigua est, vbi charitas refrigescit, rarusque omnino est, qui parem animi cum corpore curam gerat, & celebretur ille pro sancto, qui paulò studiosius pueriles carnis illecebras, & sæculi

culi vanitates ab se abdicarit? Equidem non dubito si illa priorum prisca fides, si pietas, spiritusque feruor ille rediret, quin prisca etiam opera spectaturi essemus. Conuertamus oculos in nostri sæculi hominem B. Magistrum Franciscum, virum Apostolicæ vitæ, cuius tot, & tam magna signa referuntur per plurimos, eosque idoneos testes, vt vix de alio, exceptis Apostolis, plura, aut maiora legantur. Quid M. Gaspar, alique socij non pauci in India Orientali, quantum diuinæ magnificentiæ laudem nouis conuertendis populis operibus admirabilibus pepererunt? Quod in alijs sacrorum Ordinum viris perspectum etiam est, & in nostra quoque Occidentali India non omnino inusitatum. Verè humilibus dat gratiam Deus. Atque vt eos canales infundendo liquori sapiens artifex eligit, qui neque comminuti, neque vitiati aliqua ex parte sint, ne tumorem infusum, vel non transmittant quo oportet, vel propria affectione corrumpant: ita profecto Spiritus sanctus ad suam potentiam, & gloriam declarandam, eius puritatis viros, atque humilitatis assumit, qui nihil sibi sumentes, totum Deo cuius est omne donum perfectum, & saluti proximorum syncerè refundant. Quod quia magnum, & rarum est, ita scilicet, Deo esse fidem, vt neque in magno, neque in paruo Dei gloriam sibi quis suffuretur, idcirco rara etiam sunt talia dona. Si enim in iniquo mammona inuideles estis, ait veritas, quod vestrum est, quis redet vobis? Hoc profundè significans, quod qui etiam de puerilibus, & sæcularibus superbimus, de opibus, de genere, de elegantia, quod

Iac. 4.

1. Pet. 5.

Luc. 16.

VOCAT

124 DE PROCVRANDA INDORVM
vocat iniquum mammona , & alienum , quia
verè, neque nostrum est , neque iusto dignum,
quomodo non magis intumescemus , si spiritus
dona illa magna , & præclara nostræ fidei com-
mittantur ? Atque has ego duas præcipuas esse
causas reputare soleo in raritate signorum : & al-
teram diuinæ esse iustitiæ , alteram sapientiæ,
quibus suprema illa , & inexhausta potentia
quodammodo cohibetur , atque libratur , ne se
secundum diuitias suas effundat. In omnibus verò
bonitatem superexcedentē considerare licet, quæ
etiam hoc ipsum quod minus præstare , atque in-
dulgere videtur , ad hominum certam salutem
accommodat, atque conuertit. Ipsi gloria in sæ-
cula. Amen.

C A P V T XI.

*De Prædicatione inter eos qui Fidem
iam receperunt.*

IGitur morem illum Apostolicum Euangeli-
zandi vbi nominatus Christus non est , vt om-
nium beatissimum , vbiicumque licet , retinen-
dum esse , vbi id vero minus conceditur propter
malitiam ; vel regionum , vel hominum , saltem
suspirandum , & quoad eius fieri potest , imitan-
dum, satis , vt reor , monstratum est. Sequitur vt
de eo prædicandi genere differamus , in quo au-
ditores iam vtcumque Christianos offendimus,
& legibus nostris subiectos. Id quod est modo
vsi tatius

vitatius, propterea quod non tam nouis regionibus inuestigandis, quàm olim repertis excolendis, magis inuigilare hominum studia cœpère. Quæ in re duo præcipienda videntur. Vnum, vt Principum ciuili iurisdictioni minimè resistatur. Alterum vt in Ecclesiastica cura religiose, & magno animo perseueretur. Nihil perinde instructioni, & saluti Indorum nocere compertum est, atque peruersam quandam, & malignam potentatum temporalis, & spiritualis concertationem, aut imminutionem, aut quoquomodo offensionem. Atque, vt de cæteris modo magistratibus sæcularibus taceamus, certè grauiter errant quidam specie fortasse pietatis, ius regium, & administrationem vocantes in dubium, quærentes interdum, quo titulo, & iure Hispani dominantur Indis? Num hæreditario iure ad nos deuoluti sint, an bello iusto subiecti? Quæ sanè disputatio eò pertinet, vt administrationis Indicæ, vel tollatur, vel certè debilitetur authoritas, quo semel si gradus fiat, quanta sit futura pernicietas, quæ perturbatio rerum omnium consequatur, dici vix potest. Neque verò id ego modò suscipiam, vt bella, bellorumque gestorum rationes defendam, atque omnes illos superiorum temporum turbines. Illud religiosè & vtiliter moneo non oportere in hac causa amplius disceptare, sed veluti præscriptum iam sit, optima fide agere debere Christi seruum. Neque alia subtilior petenda est causæ euictio, quam quòd, vt demus quam maximè peccatum esse in usurpatione dominatus Indici, tamen neque restitui iam potest (cui enim, aut quibus modis?) neque si maximè

116 DE PROCVRANDA INDORVM
maximè posset, Fidei Christianæ semel susceptæ
euidens iniuria, & periculum, id vlllo modo pate-
retur. Nam etsi infideles ad Fidem profitendam
cogi violenter ab alienis præsertim principibus,
disciplina Christiana grauissimè detestatur, &
prohibet: eadem tamen ipsa religionem semel,
siue iure, siue iniuria susceptam, nullo modo de-
ferendam esse, & desertores coercendos esse se-
uerè decernit. Qua de re extant Patrum antiqua
decreta in Concilio Toletano, Oportet, inquit,
vt Fidem etiam, quam vi, vel necessitate suscepe-
runt, tenere cogantur, ne nomen Domini blas-
phemetur, & Fides, quam susceperunt, contem-
ptibilis habeatur. Plus enim habet iuris, vt Au-
gustinus censet, quod in eis Dominicus chara-
cter agnoscitur. Adde, quod subditorum non est
ist a examinare, sed honorem potius omnem de-
ferre Principibus. Certè Cæsarum dominatus in
orbem inuectus, si quis exactius discutiatur, maxi-
ma ex parte tyrannicus fuit, neque tamen Pau-
lus, & Petrus eorum potentia resistendum do-
cuerunt, quin potius honorem, obedientiam ac
tributa reddenda diligenter præcipiunt, idque
non solum propter iram, sed etiam propter confi-
cientiam. Ac licet aliis gentibus iure aliquo im-
perarent Romani; at in Iudæos iniuriosè profe-
ctò iruerant: tamen Christus Dominus, neque
censum, neque tributa reprehendit, sed soluit ipse
quoque libertate sua non vtens, cum esset filius
summi Regis. Et cum multa in Herode Ioannes
Baptista acriter obiurgaret, potentiam tamen
nunquam increpuit, imo verò milites stipendia
Romana, qualis est in Actis Apostolorum, ille
Centu

Conc.

Tol. 4.

c. 55. d.

45. De

Iuda.

Epif. 50.

ad

Bonifa.

Rom. 13.

Tit. 3.

1. Pet. 2.

Mat. 22.

Matt. 17.

Luc. 3.

Act. 10.

Centurio, rectè mereri sanxit. Denique & magnam opum & Regnorum maximè iura, cum sæpe per iniuriam introducta sint, tamen videmus in sacris literis in principibus sua imperia constare, & subditos obedientiam doceri. Igitur siue iniuria vsurpatus sit dominatus Indicus, siue quod magis existimandum, & prædicandum est, quantum attinet ad Regum administrationem, iure & ordine, nequaquam expedit Indorum administrationem, quæ illis vtilissima est ad salutem æternam, Christianis principibus derogare. Hoc sibi cum persuaserit Euangelicus operarius, poterit sine vlla offensione, & scrupulo in hanc latissimam segetem falcem mittere: & tam de salute Indorum, quàm illos administrantium in Christo cogitare, atque operam suam omnem impendere fideliter, ingressurus sine dubio vastissimam quandam syluam, multis quidem asperitatibus horribilem, sed tamen fertilitati Euangelicæ commotissimam, modo zelus Dei vigeat, & tolerantia non desit cum fiducia coniuncta. Et quoniam, quod ad caput alterum attinet de Ecclesiastica, & religiosa disciplina conseruanda tam in nostras, quàm in ipsos Indos, vbi iam Fides Christi suscepta est, prolixiorum orationem desiderat, tractanda res est vberius consequentibus libris. Modo illud maneat, vt in militari disciplina res habet, non rectè prouinciam aliquam expugnari, & in ditionem redigi, nisi deducta colonia, & præsidio imposito, gradus figatur, ita profectò in Indorum infidelium conuersione, nihil sperandum esse lucri, nisi obfirmato animo, iis corripiendis, instruendis, atque ad perfectum vsque promovendis

128 DE PROCURANDA INDORVM
tendis consilia , curæ , conatúsque omnes admo-
ueantur. Neque enim repente quicquam legitima
incrementa suscipit.

C A P V T XII.

*De expeditionibus necessariis ad prædi-
candum barbaris Euangelium.*

QVoniam constat antiquo , & Apostolico
more non posse plerisque infideles obiri,
& debellari barbaros prius , vt mox domiti reli-
gionem Christianam recipiant , multis , & ma-
gnis rationibus peruersum esse monstraui-
mus , non exiguæ occurrere videntur angustia , quo-
nam modo , & via verbum Dei ad nouas natio-
nes peruenire queat. Sed quia omnibus gentibus
prædicari Euangelium oportet secundum Salua-
toris præceptum , & prædictionem , & nulla est
hominum portio , quam incurabilem reliquerit
summus conditor , colligitur , nouo aliquo Euan-
gelizandi genere vtendum esse , nouo quoque
hominum generi accommodato. Vt enim barba-
ri , veluti mixta humana & ferina natura con-
stant , vt moribus non tam homines , quam ho-
minum monstra videantur , sic quæ cum illis in-
stituenda est consuetudo , partim humana & li-
beralis , partim subhorrida , & ferox sit , necessè
est , vsque dum natiua illa sua feritate deposita
paulatim mansuescere incipiant , & ad discipli-
nam humanitatémque traduci. Non igitur ne-
gligenda

ligenda est accuratior de expeditionibus tracta-
 tio, quibus, vel incognitæ nationes exploran-
 tur, vel iam exploratæ adeuntur, idque sæpius na-
 vigatione proluxa, interdum terrestri itinere.
 Quo in utroque genere in hoc Occidentali or-
 be, atque Oceano Antartico novæ quotidie
 gentes, & hucusque inauditæ occurrunt, qua-
 rum salus nullo modo contemni potest. Simul
 ergo proficisci oportet viros militares, necessa-
 ria humanæ vitæ præsidia in tam longa, tamque
 periculosa peregrinatione ferentes, simul vitæ
 æternæ præcones, castris Christi militantes, ut
 diabólica tyrannide captas animas Deo expu-
 nent. Id ita coniuncto officio oportere fieri,
 non solum ratio docuit, verum ipsa iam longo
 usu comparata experientia. Quare si qua spes est
 salutis barbarorum, in his certè expeditioni-
 bus posita est. De quibus primum quod ad mi-
 nistria leges spectat secundum omnium supremam
 Dei legem, dicendum erit: deinde quod ad præ-
 dicationem conuersionemque gentium pertinere
 tractabimur. Prius enim quod animale est, de-
 inde quod spirituale. Tria igitur quæri posse vi-
 dentur, Primum quo iure, quæve ratione novæ
 expeditiones in barbarorum terras suscipiantur:
 secundum quid in iis fas sit agere nostris: postremo qui-
 bus iniuriis laceffiti Christiani possint sibi barba-
 ros subijcere, vel bello vel vi.

1. Cor. 15.

CAPVT XIII.

*Quo iure Christiani expeditiones facere
possint in regna barbarorum.*

REgna igitur barbarorum quo iure Christiani adierint, adireve possint, si quis exquirat, facile responsurus sum non alio oportere esse quam ipso communi naturæ, quod homines sint. Peregrinari cuius quocunque fas est: nefas verò hospitem pacatum, neque lædentem neque suspectum communi solo excludere. Quamobrem leges illæ Chinesium, quæ capitum supplicium in hospites iniussu Regis venientes statuunt, iniquæ profectò sunt, & ab omni humanitate alienæ. Nam ut nihil aliud, certè innatus amor noua discendi, atque experiendi, iuribus cuique facit, ut remotissima quæque, si libeat oculis, atque animo lustret, quod ad rerum humanarum, atque etiam physicarum prudentiam non parum conferre censuit Poëta, qui sagacissimi viri laudes exordiens: Qui mores hominum, inquit, multorum vidit, & vrbes. Itaque hostibus tanquam pœna dignis aditum ad nos præcludimus, cæteris non item, nisi meritò in suspicionem veniant. Iam verò mercaturæ artis proprium est, ut quæ apud suos abundant, deferant ad externos, & quibus vicissim illi circumfluunt, reportent suis. Ita enim communis nostri generis author mortales omnes inter se sociandos

*Homerus
initio
Odissæ,
ut vertit
Horatius.*

dos, & quadam communiōne in officio retinendos existimavit, si sibi essent vicissim opportuni, & commodi. Atque ut in hominum ingeniiis alios alia curare cernimus, ut hic calceos parat, ille contra domum ædificet, ita ipsas orbis terrarum regiones suo quoque quodam fœdere coniunxit, dum rerum aliarum aliis atque aliis feracitatem attribuit, nec fœlicitatis humanæ esse censuit, quod ille cecinit:

Omnis feret omnia tellus.

Virgil.

Auri atque argenti haud scio an ditior vlla regio possit concurrere hoc ipso Piru, aliarum pene omnium rerum olim summopere indigente. Alibi metalla, alibi gemmæ abundant, alibi ligna, piper, herbæ medicinales, lana, serica, artificia, & id genus sexcenta. Qui ergo commoditates suas, nauigantes aut peregrinantes apud exteros quærunt, illis vicissim vtilis futuri, operæpretium facere quis non videat? At in istis, dicit aliquis, cupiditas potius regnat, & immoderata rapacitas, sicut & illis aliis perniciofa sæpe curiositas aut ostentatio potius, quam vtile aliquid discendi communicandive studium. Neque humanitatis est officium, sed auaritiæ sitis, qua feruntur. Quis hoc neget? At modo non quid vitiositas hominum habeat, sed quid ipsa communis vtilitas concedat, expendimus. Licet ergo, licet sine vlla dubitatione barbarorum fines penetrare, idque si tenuant nulla vel accepta vel meritò expectata iniuria, iniqui sunt. Verum his sepositis rationibus, quas habet ipsa natura communes, est omnino singularis quædam causâ Christianis, & ab

I 2

ipso

ipſo omnium conditore ius conditum, v̄t quæ à Deo didicerunt, doceant ipſi cæteros mortales, quorum ſalutem optare & quærere debent.

Matth. 16.

Qui ergo dixit, Ite in mundum vniuerſum, & prædicare Euangelium omni creaturæ, is certè aditum liberum quocunq; terrarum aperuit, quem qui nobis præcludere velint, & ſummi Dei præcones ac legatos inauditos à ſe relegant, non ſolum contra ſalutem ſuam facere putandi ſunt, verum etiam inſignem Chriſtianæ Reip. contumeliam irrogare. Quod ſi barbari prædicatione Euangelica commonendi excitandique ſunt, neque id fieri vnius, & alterius Sacerdotis peregrinatione permittit, vel ipſorum ingenium ferox, vel regionum immenſa diſtantia, neceſſario præſidio deſtituta, perſpicuum eſt complurium hominum cætu, & rerum opportunarum apparatu opus eſſe: quæ fanè duo in Expeditionis ratione continentur. Nouas ergo ſiue Expeditiones, ſiue profectiones; ſiue alio melius vocabulo appelles, ad Indorum terras, conuictumque explorandum, eſſe æquitatis, & officij plenas, ſi genus ipſum per ſe ſpectetur, ſatis ex his perſuaſum puto. Ariſtoteles quidem in Politicis ſuis, Peregrinis non admodum fauere videtur. Seditioes, inquit, concitat peregrinitas, donec in eandem ſimul conſpirationem deuenerit. Quapropter quicumque adhuc inquilinos ſuſceperunt, vel aduenas, omnes ferè ſeditionibus iactati ſunt, cuius documenti exempla plurima accumulât. Cæterum & ſi rectè ac perfectè inſtitutis ciuitatibus peregrinorum turba meritò ſuſpecta eſſe debeat, ac proinde purgatio aliqua iuſta ſit, tamen barbarorum

Ariſtot.

ſ. Pol. c. 3.

rum alia longè ratio est, qui vel ob hoc ipsum externis indigent, vt eorum Respub. rectè constituantur, imò verò vt possint eo nomine dignam habere Rempub. quippe cum ferarum magis vitam agant, quos ad societatem legesque naturæ accommodatas attrahere, & reluctantes quodammodo compellere, seclusa tamen seruitute, & cæde, potius officio assignandum est. Quod vsque adeo certum habuit Philosophus, vt barbaros homines parère nolentes, bello etiam domare, iustum natura decernat, quod nos ita temperamus, vt capi quidem, aut cædi, aut profligari barbaros nequaquam sinamus, propterea quòd naturalem seruitutem nullam agnoscimus, sed tamen melioribus, & sapientioribus pro sua salute docendos ac regendos, non illiberaliter committamus.

Aristot. 8.
Pol. 6. 5.

CAPVT XIV.

*Quid in terris barbarorum,
Christianis liceat.*

Vnde fit consequens ea omnia, quæ huic fini honestè præscripto necessaria sunt, ipsa lege naturæ, & Christi, nostris apud illos licere, imò verò etiam expedire, modò id quod ubique quidem, sed in hac maximè causa seruandum est, modus adhibeatur, vt ne quid nimis. Quoniam ergo natura barbarorum est maximè inconstans, atque infida, opus est, vt qui apud illos versantur, securitati suæ consulant, &

neque nocere cupiant, neque tamen se frustra lædi permittant. Quare quæ defensionis sunt propria & tutelæ, ea nemo culpæ debet, si Christiani satagant. In quo genere sunt portus naualibus stationibus occupati, arces erectæ, ac munitæ, præsidia militaria cætera, quo confugere violati queant, & barbaros quantum satis erit, terrore ipso, in officio continere. Hoc à Lusitanis factitatum in plerisque Orientis maritimis urbibus, non sine egregia ipsorum gloria, & magna Christianæ Reipub. commoditate, nemo est, qui non laudet. Quod si morosior quisquam id interpretatur iniuriam, propterea quod in suo regno munitiones, & præsidia extrui ab externis, quibus nostrorum Principum grauius indignaretur, & quantis posset viribus obsisteret, intelligatur oportet, barbarorum ingenium eiusmodi esse, ut nullam patiantur iniuriam, si contra ipsorum iniurias se quisquam muniat, quod in nostris humane & pro dignitate se se gerentibus secus habet: qui enim inter suos non nisi armatus incederet; iniurius esset, idem si inter externos, & merito suspectos armatur, cautus & prouidus potius dicitur. Adde quod ipsorum barbarorum interest, ut nostri cum illis consuetudinem habeant, quam fieri possit, tutissimam, & diuturnam, ut religionis veræ, ac salutis suæ, documenta percipiant. Atque hæc quidem militaris apparatus, & disciplinæ causa est, quam dixi. Iam quod ad commutationes rerum pertinet, & mercimonia, nihil est quod hoc loco peculiariter præcipiendum sit, præterquam ut pretia rerum

rerum iudicio boni viri atque prudentis constituantur. Qua in re non mediocrem habet quaestionem, vtrum quanti barbari merces nostras aestimant, tanti transigi possint. Nam bracteolas, & calculos, & gladiolos, & sistras, & vitrea, id genus nugas ac serupea; tanto in pretio apud gentes haberi compertum est, vt auri, aut argenti non paruam vim, interdum eximios etiam simagdos cum his commutare perlibenter ament. Verum ista discutere enucleate, non huius negotij est. Illud exploratum teneamus, omne genus mercimonij cum istis exercere licere, pretium vero neque lege, neque certa ratione constare, sed iudicio sapientis, qui perspiciat quantum abundant iis, quae ipsi reddunt, & quanti faciant, vel ad vitae praesidia, vel ad ornatum quendam ipsis charum ea, quae accipiant a nostris, quanta horum copia inopiave sit: vt omnibus probe perceptis atque libratis quae rerum aestimatio iusta censenda sit, statuere possit. De agris vero colendis, & fructibus faciendis, dummodo fundi iis necessarii aut culti non occupentur, non dubium est quin beneficij etiam loco ponendum sit, si desertos & infecundos agros nostri exerceant, & sementem faciant, atque Europae frugibus assefaciant. Idem in gregibus iudicium est, ubi pascua vberissima nullis vsibus vacant, quod plerique barbarorum armenti, ac pecoris negligentes sint, venationibus delectentur. Denique quicquid vtilitatis nostris ex illorum solo accedere potest, sine vilo eorum detrimento, imo cum non exiguo emolumento, id iure naturae concessum

136 DE PROCVRANDA INDORVM
cessum esse dubitare non possumus. Quamobrem
quod ad auri & argenti fodinas exercendas spe-
ctat, quod præcipuè nostrates curant, pro conce-
so reputandum est, quicquid barbari pro negle-
cto habent. Ita metalla fodienda suscipere, aut
auri grana ex fluuiorum obicibus cogere, aut ar-
genti fundendi industriam sequi, aut gemmas ex
fundo expiscari, aut pretiosos vniones eruere, aut
quicquid denique rarum est, & indigenis, vel ig-
notum, vel despectum, non est contra æquitatem,
si harum rerum studiosi sua diligentia & industria
persequantur. Sed obseruandum tamen, vt ne-
que iam ab incolis occupata, & habita in pretio,
injuriosè dolo, aut vi præripiantur, neque ipsi-
met nostris ad nostras non ipsorum commodita-
tes seruire cogantur: quod vtrumque periculi ple-
num est.

CAPVT XV.

*Quando liceat barbaris infidelibus bel-
lum inferre.*

QVod si barbari, vt sæpè solent, nullis injuriis
læsi, sed humanè ac beneficè affecti, nostros
lædere pergant, aut fide violata cædem mediten-
tur, præsidia aggrediantur euertere, agros populen-
tur, fruges corrumpant, naues iniecto igne crema-
re studeant, dolo alimenta surripiant, aut denegēt,
cæterásq; injurias adorianur, non solú nostris sese
defendere, ac tueri licebit, verumetiam dāna illata
reparare

reparare, & acceptam contumeliā vlcisci, ac si
 res exigit, serio agere, & bello prosequi rem.
 Nam belli eam iustam definiuimus causam, vbi
 iniuria laceffitus princeps arma induit. Verum il-
 lud summopere aduertendum, non eodem modo
 barbarorum iniurias ac cæterorum hominum
 persequi oportere. Cum enim sint imbecilli, ac
 puerili ingenio Indi, magis puerorum ac fœmi-
 narum, vel potius pecudum more tractandi sunt,
 vt non tam eos serio vlcisci velis, quam necessario
 castigare, & terrere, neque tam gladius in istos
 acuendus est, quam intentandum flagellum, vt
 vel ita mulctati discant timere & parère. Non
 enim ad illa sæua statim veniendum est, ad ædes
 incendio conflagrantes, viros ferro trucidandos,
 peruitem perpetuam, & reliquas bellorum cala-
 mitates. Sed quatenus progrediendum sit, & vbi
 sistendum, Ducis Christiani charitas cum salutarī
 prudentia coniuncta, & melius dictabit, & ple-
 nius, modò meminerit se Christi religionem pro-
 mitteri, & verbo & exemplo debere, vt non tam
 vias curet, vel incommoditates, vel iniurias, quam
 pretiosa animarum lucra Domino acquirat.

C A P V T XVI.

*De officio Prædicatoris Euangelici erga
 socios itineris.*

His ita explicatis, iam quod sit Euangelici
 prædicatoris officium in nouarum vocatio-
 ne

ne gentium, inttendum est. Atque illud in primis præcipiendum, ne quoniam nouo modo & immutata ratione Christum barbaris annuntiaturus sit, septus militari præsidio & multiplici apparatu idcirco se Apostolico officio minus fungi arbitretur, animúmque demittat, quasi Euangelium non euangelicè annuntiet. Oportet Dei seruum diuinæ per omnia voluntati promptissimè subdi, ac se æterna illius sapientia regi, generosè permittere. Non omnium eadem tempora, sed cuncta

Eccles. 3. fecit Deus bona in tempore suo. Nouo generi hominum, nouam Euangelizandi rationem non ingratè suscipiet, quisquis non suam, sed Dei gloriam meditatur. Sæpè aurea illa & depicta ante oculos antiquitatis laus, si ad nos referatur, nihil aliud, quam umbram quandam & factum & nominis appetentiam immoderatam sapit.

Phil. 4. Etenim quid magis Apostolicum quam vbi-que, & in omnibus institutum esse, vt sciat Dei seruus, in quibus est, sufficiens esse, & abundare

Matt. 10. & penuriam pati. Aliquando Christi discipuli sine sacculo, sine duplici tunica Euangelizant, aliquando vero etiam penulam postulant, & sollicitè præmitti iubentur, vt ne quid illis desit.

Tit. 3. Quod si militum & sæcularium profana turba
Act. 27. mouet Christi seruum, meminerit Paulum apud Iulium nauigantem cum cohorte Italica eaque superstitionis Gentilicæ, eundem doctorem Gen-

Act. 28. tium recolat Romam caput mundi primum ad se ingredientem spectasse vinctum, & militari custodia circumdatum. Quis vero ita crederet? Maximi prædicatoris in maximam urbem ingressum quam alienum, quam incommodum putes,

humanas rationes consulas? At si diuinas, Quæ
 circa me sunt, inquit, magis ad profectum vene-
 ant Euangelij. Verbum enim Dei non est liga-
 tum. Quamobrem gloriosè profus non hortar-
 strenuus militiæ cœlestis dux, Vt in omnibus
 exhibeamus nos sicut Dei ministros, non solum
 in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia,
 in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto,
 in charitate non ficta, in verbo veritatis, quæ po-
 stea commemorat, verum etiam in iis, quæ prius
 admonenda putauit, in multa patientia, in tri-
 bulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in
 plagis, in carceribus, in seditionibus, in labori-
 bus. Denique, In virtute Dei, per arma iustitiæ à
 dextris, & à sinistris, per gloriam, & ignobilita-
 tem, per infamiam, & bonam famam, vt sedu-
 ctors, & veraces, sicut ignoti & cogniti, quasi
 morientes, & ecce viuimus, vt castigati, & non
 mortificati, quasi tristes, semper autem gaudentes,
 sicut egentes, multos autem locupletantes, tan-
 quam nihil habentes, & omnia possidentes. His
 cœlestis tubæ vocibus generosè animatus Christi
 miles, cum ad rem induxerit animum, & se totum
 iuino arbitrio permiserit, iam quid sibi præstan-
 dum sit erga cæteros, animaduertat oportet. At-
 que hic aduersus socios itineris, vel maritimi, vel
 terrestris, partes suas diligenter intelligat, vt eos
 quantum fieri possit, in disciplina Christiana con-
 ueruet, primum beneuolentia in omnes, omnibus
 omnia factus, vt omnes Christo lucrifaciat, affa-
 bilis, suauis, sermonem habens semper in gratia
 sale conditum, vt sciat quomodo vniciuique eum
 oporteat respondere, ac nihilominus tempus re-
 dīnat,

Phil. 1.

2. Tim. 2.

2. Cor. 6.

1. Cor. 9.

Col. 4.

Ephes. 5.

Rom. 15.

- Gal. 6.* dimat, vt sibi interdum vacet & Deo. Infirmi-
 res aliorum portare, & non sibi placere, & præ-
 occupatum in aliquo delicto si spiritualis est, in
 spiritu lenitatis instruere, omnem hominem iux-
Col. 1. ta Apostolum, & corripere, & docere, & conari
 vt exhibeat perfectum in Christo Iesu. Hoc vt ef-
Hier. 23. ficiat, frequenter Verbum Dei proponet in spiri-
 tu, & virtute conterens petras. Neque valde loci
 aut temporibus impediatur, sciens Paulum in li-
Act. 21. tore orasse, & prædicasse in plateis, in tentoriis,
 in nauigio, omnem locum Dei verbo non in-
 commodum iudicabit. Ad pœnitentiam maxi-
 mè hortabitur omnes, confessiones indefessè ex-
 cipiet, & scelerum, neque multitudine, neque ma-
 gnitudine perterrebitur, sciens Christi sanguinem
1. IOAN. 2. propitiationem esse pro peccatis totius mundi. In
 summa duo magnopere providere debet, vnum,
 vt saluti suorum consulat verbo, & re, quantum
 licebit: alterum idque præcipuè, vt infidelium ac
 neophytorum illis curam seridè ac sape commen-
 det: ne nostrorum, vel iniuriis læsi, vel malefa-
 ctis offensi Christianæ religionis nomen blasphem-
 ent. Quid illis fas sit, quid nefas, tum quid de-
 ceat, & expediat, secundum ea, quæ supra sunt
 disputata, docebit, atque eos quamvis in militari
 classe, tamen Apostolorum quodammodo officio
 satisfacere debere admonebit. Denique fataget
 Christi seruus omnibus modis, vt Christiani Chri-
 sto, si non militent, vt par est, ne saltem bellum
 implacabile indicant, facti laqueus (vt scriptum
 est) speculationi, & rete expansum in Thabor.

1. Cor. 5.

CAPVT XVII.

*qualem se præstare debeat Christi seruus
in conuersione infidelium.*

Uin nostris cura erit, quam diximus. Cùm
infidelibus verò ad Christum conuertendis,
ius rei causa omnis iste labor susceptus est, om-
s charitatis vires exeret operarius Domini, me-
or se opus Domini operari, repetens verò ani-
o, & alius expendens, Neminem venire ad *Ioan. 6.*
ristum nisi quem Pater traxerit, Fidémque Dei *Ephes. 2.*
num esse, & corda hominum in manu Domi-
, in quo voluerit vertat, Voluntatémque à Do- *Prou. 21.*
ino præparari, & multa talia quibus Spiritus
ctus certissimos nos esse voluit, nullius esse in-
stria, nullius diligentia nostræ vocationem
ntium ad Euangelium, sed solius miserentis,
præuenientis Dei; ad orationes, & preces affi-
as, atque feruentes totum se conferat, spem
nem in cœlesti gratia collocans, & diuinæ mi-
cordiæ fores diutissimè pulsans. Et quamvis in
ani negotio orationis præsidio fidendum sit; at
hac vna re nihil oratione magis necessarium,
nil omnino potentius: hæc vna impetrat gra-
m, cui acceptam oportet referre Fidem. Apo-
li quidem cum cætera beneficentiæ officia ab-
ablegassent, Nos, inquiunt, Orationi, & mini- *Act. 6.*
tio Verbi instantes erimus, adèd inter se duo
a cohærere intelligebant. Nunquam Petrus, &
annes, nunquam Paulus ante precem ad Deum
fusam,

fufam, de Chrifto ad populum verba fecerunt

- Dionif. de*
Diu. nom.
cap. 3.
Auguft. 4.
lib. de Do-
ctin.
Chri. c. 15.
Sap. 7.
- Et rectè Dionyfius monet ante omnem actum
Theologiæ præfertim, orationem præire oportere.
Auguftinus quoque cum Ecclefiafticum Ora-
torem informat, initio sermonis fe, & fua om-
nia, & fructum atque exitum orationis Deo com-
mittere ingenuè admonet, In cuius manus fumus
& nos, & sermones noftri. Ipfe mediator De-
& hominum Chrifto Iefus non ante ad prædi-
candum Apoftolos mittit, quam in oratione per-
uigil pernoctarit. Neque enim tam sermonis, &
diligentiæ fuæ fructum, quam orationum expe-
ctare debet fidelis Dei minifter. Neque fuis tan-
tum facrificiis, & precibus quamuis affiduis
quamuis feruentibus, contentus effe debet, fe
aliorum etiam Chrifto feruorum auxilia ftudiose
finè efflagitare, vt ex multarum perfonis facie-
rum gratiæ agantur pro eo, & confensus fratrum
super omni re, quam petierint, in nomine Chri-
fti, obtineat apud Patrem mifericordiarum. Pau-
lus tantorum apud Deum meritorum vir per om-
nes epiftolas pro fe orari obnixè contendit, vt ser-
mo Dei currat, & clarificetur, vt liberetur ab im-
portunis, & malis hominibus, vt detur illi fiduci-
a in apertione oris fui, vt loquatur Dei verbum ita
vt oportet eum loqui. Atque hæc, & alia huius
generis cogitans Chrifto feruus, maximam atque
optimam minifterij fui fpem, in efficacibus & fre-
quentibus, & fuis & fuorum orationibus collo-
cabit. Deinde exemplo fuo, ac vitæ integritati
& innocentia fecundas partes attribuet, patiens
benignus, humilis, beneficus, continens, manfue-
tus, super omnia verò Chrifto, & fratrum charita-

Luc. 6.

2. Cor. 1.

Matt. 18.

2. Thef. 3.

Ephes. 6.

Col. 4.

ardens. Sermones nostros minus fortasse barbari intelligent : at virtutis officia, ubique & clare loquuntur, & perfecte intelliguntur, & potentissime persuadent. Sed in hoc genere peculiariter des, ac syncera beneuolentia in barbaros ac veluti paterna quaedam prouidentia exhibenda est. Nihil aequè animorum fidem conciliat ac beneficentia: ut de eo factis optime mereri studeas, quem iustis tuis audientem velis. Quamobrem praedicturos Apostolos iubet Christus infirmos curare, leprosos mundare, daemones eiicere, gratis accepta gratis dare, quod expeditissima ad conciliandos Euangelio homines via sit benignitatis & beneficentiae. Sentiant infideles, sentiant catechumeni, sentiant neophyti Patrem, & aduocatum : pro iis saepe interpellat apud Ducem, & magistratum, hos à militum iniuriis tueatur, horum gestati consulat, vel propria mendicitate. Si quid cerbius designandum erit in aliquem, huius ipse ad minister non sit. Thesaurizet potius filii patens, ac non solum sua, sed & se libenter impedit, & superimpendat pro animabus eorum, licet plus diligens minus ipse diligatur. Neque datum requirat, sed fructum. Dicit non potest, quam sit ad persuadendum efficax charitas, & viscera digna apostolo. Vbi tamen (ne & hoc praetereamus) sic dilectionem impendere norit, ut se se tamen non improuide committat alienis: ne, quod quibusdam contigit nostris, dum plus aequo indulget infidis, emeritatis suae poenas luat. Nihil mutabilius barbarorum ingenio. Paulo Apostolo naufragati exhibent non modicam humanitatem pyra accensa, eundem à vipera appetitum, homicidam reputat, mox

*Luc. 9.**2. Cor. 12.**Philip. 4.**Act. 18.*

mox nihil à bestia læsum , pronuntiant Deum.
Huiusmodi barbarorum ingenium est. Qui heri
habebatis pro amico summo, hodie indicta causa
interire iuberis , quem paulo ante homicidam &
extremo supplicio dignum ducebant , mox , si ita
res tulerit , adorabunt pro Deo. Itaque prudens
ac fidelis Dei seruus, & illis consulat quantum po-
terit , & sui nihilominus non erit negligens. Iam
tertias partes in ministro Euangelij , Verbum Dei
sibi vendicabit , qua vna in re vehementer , & in-
defesse laborandum. Primum , vt sermonis aliqua
cõpia sit , vel interpretem fidum vel per seorsum,
si consequi potuerit. Quocirca non multa neque
ardua , sed pauca eadẽque sæpius repetendo ele-
menta sermonum Dei tanquam pueros edocebit:
& M. Francisci industriam sequens, sermone ven-
naculo atque ipsis familiari mysteria fidei præci-
pua & vitæ Christianæ regulas repetet : illorum
fabulas ac nugas facillè confutabit : exemplis vte-
tur atque similibus, quam fieri possit, ipsis accom-
modatis : interrogationibus vrgebit non insuaui-
ter. Si deprehendat in quopiam ingenij aliquid
atque iudicij , disputationes non admodum phi-
losophicas sed populares potius instituet. Signa
adhibebit externa, & ceremonias cultumque om-
nem Ecclesiasticum plurimi faciet, vt vel hoc mo-
do homines sensu obtusos commodius instruat.
Iam concionibus publicis statis temporibus aget,
iam priuatis colloquiis. Demulcere verbis , inui-
tare præmiis , minis terrere , persuadere exemplis,
sed in Christi virtute , non in hominum sapien-
tia. Deus , pater misericordiarum aderit seruo suo
in omnibus, vt verbum Euangelij recipiatur, non

ut verbum hominum, sed sicut est vere, ut ver- 1. Thef. 2.
 um Dei. Sed quoniam cum de ordine, & modo
 catechizandi agetur, latius ista explicabuntur,
 atis fit vel exiliter adumbrasse Euangelici prædi-
 catoris officium.

CAPVT XVIII.

*De tribus impedimentis, quæ conuersioni
 gentium maximè obstant.*

VERUM in conuersione gentium ad fidem,
 hostis nostri generis diabolus, cum acer-
 rissima torqueatur inuidia, quibus potest viri-
 us atque artibus agit, ne opus Domini prospere-
 ur. Itaque innumera impedimenta molitur, vt
 uctum sementis diuinæ de cordibus audien-
 um rapiat. Ad hæc paratum atque constantem
 portet militem Christi stare, ne asperitatibus
 ffensus, ab incepto pedem referre incipiat, tum
 erò vt contrariis vndique perspectis, remedia
 dhibere opportuna conetur. Ostium fortasse 1. Cor. 16.
 rit apertum & euidens; sed tamen aduersarij
 multi. Et quanquam sunt impedimenta verbi
 Dei plurima, tria tamen præcipua sunt: quorum
 num à nostris, alterum ab externis, tertium ab
 olismet, quibus Fides annuntiatur, proficisci-
 ar. E nostris quidem, solent plurimum Indo-
 um veram conuersionem retardare pessimi
 K exempli

Ecol. 34.

exempli mores. Vnus autem ædificans, & alter destruens, quid proficit eis nisi labor? Nullam vera ego grauiorem difficultatem sentio in hac causa: propterea quòd cum barbari religionis nostræ ignari sint, omnes nos similes ac veluti vnus coloris reputant. Ita crimen huius atque illius, in omnium redundat infamiam, & quòd est grauius ipsum Christianum nomen apud infideles in odium venit. Huic malo quid potest afferri remedij, nisi vt nostrorum hominum licentia, quibus modis possit, frænctur, neque vsque ad miseram infidelium animas sæuire sinatur? De-

*De cate-
chi. rudi-
bus. c. 25.*

inde illud multum à B. Augustino commendatum in catechizandis rudibus documentum accuratè seruetur, vt admoneantur ij, qui Fidem suscipere parant, ne religionem nostram ex nostris hominibus metiantur, sed ex ipsius potius æquitate, & sanctitate. In nostris si quem viderint modestum & probum, eum secundum legem, & Fidem sese gerere, quos vero arrogantes, auaros, obscænos, immites notarint, hos nobis quoque odio esse persuadeant, ac iuxta legem nostram multo grauißimas suorum scelerum pœnas duros. In omni genere hominum bonos esse & malos: neque Christum cogere quenquam vi, sed in futuro iusta vel præmia, vel supplicia cuique pro meritis reseruare. Ad hæc quantum licebit, vt à talium consuetudine & familiaritate abstineant, curandum, & boni viri frequentius barbaris obiiçendi, & mutuo connectendi. Ad quæ omnia præsidis, siue ducis voluntas religiosè ac beneuolenter affecta, multum

multum momenti asferet, vt cohibeat atque castiget nimiam suorum insolentiam. Verum à suis quoque fidei candidati molestiam patiuntur non mediocrem, tum à Dominis, & proceribus, qui suos ad alienas leges transire grauiter ferunt, tum maximè à veneficis & præstigiatoribus, & idololatriæ magistris, qui auaritia & ambitione corrupti lucri & gloriæ iacturam facere se vident Christianæ religionis augmento. Hi vt quondam Iamnes & Mambre Moyfi, Elymas Paulo & Barnabæ, obstinatè resistunt veritati. Quemadmodum in India Brachmanes, in Iapponia Bonzos, apud Noui regni incolas Piaches, in nostro Piru Humos cernimus. Et quidem Dominorum ac Principum suauiter, ac diligenter tentanda voluntas est, & expugnanda in Christo, & suorum obsequia, iuxta nostram legem promptiora futura, & gloriæ plurimum accessurum, cum his etiam crebrius & liberalius agendum. Multum quippe in vtramque partem horum studia promouent. Qua in re grauiter à nostris peccatum esse in Atabalipæ Ingarum Principis nece, ipsi quoque eius successores conquerebantur, quod affirmarent, si regis voluntas delinita obtineretur, breui admodum futurum, vt vniuersum Ingarum imperium fidem libentissimè acciperet. Miro enim modo barbari omnes Regibus suis ducibus addicti sunt. Aduersus Magos acrius agnandum erit: eorum fuci ac fraudes detegendæ, & traducenda insipientia, & ridenda deramenta, & confutandæ versutiæ. Quòd si reperiscere nullo modo velint, & facultas non de-

2.Tim.3.

Act.13.

fit, à cæteris separandi, & grauius interdum mulctandi, modo plebem reliquam maior turbatio non sequatur. Sed his ambobus majus ac difficilius Fidei impedimentum ex ipsa inueterata consuetudine proficiscitur. Vbiq; sanè consuetudo magnas vires habet, sed in barbaris longe maximas, quippe vbi rationis est minimum, ibi consuetudo radices profundissimas agit. In omni natura motio eo diuturnior ac vehementior, quo magis est ad vnum determinata. Ita lapidem sursum ferri, impossibile: deinde bruta animantia dedocere, difficile: mox hominem parum mente vigentem à consuetis retrahere, graue. Proinde in hac vna palæstra omnes suos sudores, operas, conatus exercebit copiosè Christi discipulus. Proderit autem quam plurimum, ritus, & signa, & omnem externum cultum diligenter curare. His quippe, & delectantur, & detinentur homines animales, donec paulatim aboleatur memoria, & gustus præteritorum. Quæ causa fuit Moyfi, vt populum Ægyptiis ritibus affuetum, multitudine sacrificiorum, & ceremoniarum distineret. Neque enim prius quod spirituale est, sed quod animale. Postea superstitionis antiquæ monumenta cautè, & gradatim extinguenda curabit, vt idola sua Guacas, adorationesque omnes penitus dediscant, ac pro his alias, atque Christianas frequentent. Deinde teneriores animos puerorum nondum illa superstitione imbutos Christiana consuetudo, & disciplina suauiter occupet, & paternas nugas ridere, ac contemnere iubeat, quod M. Franciscus

1. Cor. 15.

Franciscus sapienter faciebat. Præmiis, & laudibus paruulos inuitet, atque animet, maiores puerorum exemplo pudefaciat, & terreat. Potremo quod omnium est, & præcipuè confidendum, & diligentissimè obseruandum, non facile credet verbis, & quibusvis significationibus Barbarorum, etiam si Fidem tenere, & Baptistinum appetere se proclamant. Cum enim sint leues corde, facile credunt, non Fidem concipientes ex Deo, facile quoque id retractant inconstantes, & leues. Diu & multum tenendi, vt quid profiteantur; intelligant, vt veterem consuetudinem idolorum deponant; vt mores alios induant. Denique consuetudinis peruersæ venenum alterius consuetudinis antidoto curandum est, vt verè Christum induant, ac non partim in Christo, partim in Baal claudicantes, sibi grauiorem acquirant damnationem; & sancto nomini grauem faciant iniuriam. Non multitudine; sed veritate, animarum lucra computanda sunt. Ita religio Christiana pluris fiet, & qui illi dant nomina, gloriæ atque honori erunt.

CAPVT XIX.

Epilogus dictorum.

Quoniam verò de vniuersa catechizandi ratione vberius in quarto libro dicetur, nihil præterea addendum arbitror, nisi vt sum-

150 DE PROCVR. IND. SAL. LIB. II.
mam eorum omnium, quæ differui, ad hoc
vnum conferam, vt per iniuriam fides nullo mo-
do propaganda existimetur, tum verò vt nouo
generi hominum nouam Euangelizandi ratio-
nem non fastidiat Christi seruus: & quantum per
rerum & temporum opportunitates licebit insti-
tutum vetus atque Apostolicum conseruet: vbi
minus, id exactè fieri patitur conditio hominum,
intelligat, neque de merito, neque de laude, ne-
que vero de fructu aliquid sibi perire, si fideliter
Dei gloriam quærens atque animarum salutem,
labores suos, & curas omnes in Euangelij dila-
tandi studio ad finem vsque consumat.

DE

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.

LIBER TERTIVS.

*De Ciuili Administratione Indorum
saluti necessaria.*

CAPVT PRIMVM.

*Non esse questiones omnes tractandas, ac
deinceps de ciuili administratione
differendum.*

Ci o equidem , in iis, quæ de iure belli, deque promulgandi barbaris Euangelij ratione hactenus disputata sunt , multa posse quæri, multa tractari , quæ à me parum explicata ; vel etiam prætermiffa videantur. Neque verò dubito quin studiosi ac literati nonnulli diligentiozem , atque vberiozem harum rerum , quæ sunt per se quidem grauiffimæ , & prenuunt quotidie vehementer animos religiofos, tractationem defideraturi fint, quibus in te tanta

152 DE PROCVRANDA INDORVM
communiter hæc, atque vniuersè dicta non faciunt satis, sed priuatas, ac familiares quæstiones suas minutè ac sigillatim solui mallent. Quibus profectò ita obsequi cupimus, vt quamvis peculiare de moribus sermones esse vtiliores præuideamus, tamen instituti nostri rationem de tota causa Indorum susceptam, varijs, implicatisque quæstionibus obscurandam, ac veluti extenuandam non arbitremur. Etenim neque doctrinæ, neque experientiæ nostræ tatum tribuimus, vt explorare liquidò omnia, ac certò definire possimus, quæ præclarissimis etiam ingenijs negotium successunt: neque si id mediocriter præstare possimus, ad propositum nobis finem accommodatum esset, quibus illud maximè animo est, ea afferre quæ & intelligantur ab omnibus, & quantum fieri poterit, nemini non probentur. Nam in tanta sylua eaque ita spinosa, ac densa, illud potius optandum esse videtur, vt via aliqua ad barbarorum salutem certa, ac tuta muniatur: omnes verò latebras exquirendi, omnia abstrusa lustrandi, omnia denique impedita, atque implicata perpurgandi onus tantum nemo nobis æquus imponet. Quamobrem & in ijs, quæ de rebus Indicis administrandis dicta sunt hæctenus, & in ijs, quæ deinceps plura dicentur, præcipuas quidem res, ac veluti capita, quantum Christi Iesu dono licet, explicare, & confirmare satis putamus: tenuiora verò cætera, atque illarum veluti radicum, vel fibras, vel germina, valde illa quidem alioqui necessaria, persequi hoc loco minimè suscipimus. Igitur Euangelij ad barbaros profectio, & ingressu superioribus libris declarato, quid illis præstandum sit, qui diuinitus ta-

*Arist. 1.
Ethic.*

ti verbo veritatis manus dant, & in ouile Christi intrare volunt, deinceps pertractandum restat. Hi erò tanquam in Christo geniti infantes multa cura, diligentiaque egent, ac quemadmodum Reij pueri tum pædagogo regendi traduntur, tum magistro erudiendi; ita hi, & ciuiliū magistratum administratione solerti regendi sunt, vt in officio disciplinæque teneantur, & præceptorum virtualium, idest, sacerdotum doctrina accurate imbuendi. Itaque de cura, & Politica, & Ecclesiastica saluti Indorum necessaria differendum est. Cum verò id quod animale est, præire Apolus desinierit, tum verò sequi quod spirituale est, hanc partem ciuilis administrationis si ante persequamur, ex ordine certè faciemus, Qua verò ratione barbari omnes, qui Christi nomen profitentur, ad Principum Christianorum curam, ditionemque pertineant, ante exponendum est, quæ eis agatur, quæ vel Indorum populis illi præstare debent, vel ab ipsis vicissim percipere possunt.

I. Cor. 15.

CAPVT II.

Barbaros Fidem suscipientes ad curam, ditionemque Principum Christianorum pertinere.

Principio nemo est, qui neget, modo catholicè sapiat, Euangelij promulgationem per totum terrarum orbem ad Romani summique pontificis auctoritatem pertinere. Is enim proprie

154 DE PROCURANDA INDORVM
priè est, cui in Petro ouile dominicum commi-
sum est, cui grex omnis Christi traditus est, cui
proinde interest non solum oues iam congrega-
tas pascere, verum etiam dispersas, ac dissipatas
quin potius nondum oues quærere, vt oues fiant
atque vt intra septa Euangelij cum reliquo greg-
pascantur, euocare: de quibus sanè Christus di-
xit, Alias se oues habere, quas oporteret ad-
duci, vt fieret vnum ouile & vnus pastor. Han-
sua curam, & agnouerunt, & præstiterunt
Romani Pontifices. Nam & Petrus Apostolus in
Ægyptum Marcum misit, & Clemens Dionysium
Areopagitam in Galliam, & Gregorius Augusti-
num sociosque eius in Angliam, Gregorius iten-
secundus Bonifacium in Germaniam, Hispanian-
quoque, & Africã per sacerdotes à Romana Sede
destinatos Christum recepisse historiæ veteres tra-
dunt, atque eiusmodi Euangelicis expeditionibus
ad expugnandum Christumque subiiciendum ter-
rarum orbem factis per summos Reip. Christiana
Imperatores, idest, Apostolicæ Sedis antistites, ple-
nia est omnis antiquitatis historia. Et nomē ipsum
Apostolicum valde consentit. Neque enim ob id
solum Apostolicam Romanã Sedem vocari puto,
quod Apostolorum fuerit, nam fuit & Ephesina, &
Herosolymitana, & aliæ non pauca; verum etiam
quia Apostolorum munus pro Christo legatione
fungendi, & vsque ad terminos terræ, illius Fidem
immobili firmitate testificandi propriè ac præci-
pue in Romano Pontifice perseuerat. Hoc cum
ita sit, quis dubitat, quin sanctissimi Patres, cum
ipsis per se orbem obire non liceat, eam curam
aliis demandare & possint, & debeant? Neque vt
cant

Ioan. 21.

Ioan. 10.

ant solum, sed vt destinent ipsi ac mittant, quos
 oneos iudicant. Id ergo negotij in noui orbis
 entibus adeundis, & infinitis, & difficillimis Ro-
 ani Pontífices Catholicis Hispaniarum Regibus
 tutelère, vt tanquam proprium, ac peculiare mu-
 us agnoscerent, & curarent. Cum enim classibus
 que adeo crebris, & magnis, apparatu quoque
 sumptu ingenti opus sit propter immensam
 ceani nauigationem, & terrarum regiones ple-
 mque incommodas, & egentes, non potuit vllò
 modo nisi Regiæ potentia res tanta committi.
 ur verò Hispaniæ Regibus potius aut solis, si
 modo absit inuidia, non est ab æquitate alienum,
 um & illorum auspicijs, atque ope primum in-
 enta, vtraque India sit, & nauigationi Oceani op-
 ortunissima Hispania sit. Denique primi illi eam
 ouinciam, & petiuerunt, & studiosè curarunt.
 neque est cur de summorum Pont. voluntate
 onqueratur quispiam, si onus, vt re vera est, idque
 rauissimè premens, cogitetur. Eiusmodi prædi-
 cationem consequitur, vt qui ex infidelibus bar-
 aris, Christianam Religionem profiteri velint, ad
 ram Principum Christianorum, tutelámq; per-
 neant. Id cum literæ Alexandri VI. copiosè do-
 ceant, quarum concessionem ad hunc modum re-
 è viri doctissimi intelligunt, non est, cur in hac
 ausa diutius hæreamus. Neque enim posset ali-
 er Fides in tot populis recens, & tenera perma-
 ere ac accrescere, nisi Christianorum Principum
 atrocinitio, fide, potentia aduersus inimicorum
 christi defenderetur iniurias. Barbari natura effe-
 ati & insolentes, fœdera, atque amicitias parum
 urare soliti, rationè facilè contemntes, quonã
 modo

156 DE PROCVRANDA INDORVM
modo frænari, tenerique possint, nisi nostrorum
vim pertimescant? Qua ratione Christi caracte-
impessus in novis Euangelij tyronibus non sum-
mò opprobrio sit, si semel baptizati Indi suorum
scelere, & parricidio Fidem statim sint prodituri
Denique in tam remota orbis regione, & à cæ-
ra Christianitate seiuncta, in medio nationis præ-
uæ & peruersæ, quid spei superesse potest, homi-
nes vt infirmi, iudicij inopes, moribus perditæ
natura instabiles perseuerent, nisi nostrorum
gum sinu foueantur, atque vlnis infantium mo-
gestentur? Cuius rei cum aliæ pleræque natione-
tum maximè Æthiopicæ, Angolæ, & Manicor-
gi testimonium abundè dant, in quibus lauacrum
Christi susceptum maiorum perfidia & temer-
tate ignominiose fœdatum est, cursus Euangelij
abruptus, salutis hominum aditus omnis occlu-
sus, qui si vim nostrorum sentirent, non in religio-
nem Iesu Christi tam perniciose sæuirent. Re-
ctissimè omnino sentiunt summi Theologi esse
penes Ecclesiam integram, absolutamque potestatem
Fidem ab hostium iniurijs, & contumelijs
tuendi, eaque nisi grauiora exinde mala con-
sequantur, aduersus consilia & vim pessimorum
esse vtendum. Itaque si expedire censeat, potest
ne vlla dubitatione Ecclesia infideles Reges, at-
Dominos de Fidelium dominatu, & dititione de-
cere, eamque ad Fidei defensionem committere
Christianis. Ac ne noui aliquid afferre videamus
præter concordem, vt dixi, sententiam, vetus factum
est Apostoli Pauli præceptum, in causa matrimo-
nij si infidelis conjux fidei, fraudi & impedimen-
to esse cõperit, liberum esse fidelem ab eiusmodi
serui-

*Th. 1. 2.
9. 10. ar.
8. ibidem
Caiet.
Dur. 2. d.
44. q. 3.
ar. 2. Vñ.
Relect. de
Indis. So-
tus 4.
dist. 5. q.
vni. ar.
10.*

*1. Cor. 7.
Inno. 3.
c. Quæsto.*

ritute. Et certè constat arctius ac magis naturale vinculum esse coniugij, quam cuiusvis subiectionis, & seruitutis. Itaque si periculo Fidei etiam soluto coniugali vinculo pro data sibi à Domino potestate, occurrendum putat Ecclesia, quid inimum est, si in eadem Fidei causa subditum, servumve Fidelem ab infidelis Domini seruitute liberet? Adde quod idem gentium Doctor causas, acceptationesque Fidelium non vult ad ethnicos magistratus deferri, sed ipsos sibi legere, qui ius dicant, propterea quod Fidei iniuriam ab impijs timerescebat. Quin etiam re ipsa Iudæos omnes Sacra nos hominum Christianorum seruitutis pridem spoliavit Ecclesia, cum primum ex infidelibus seruis fieri illi Christiani liberi velint. Qua de re etiam legem Iustinianus Imperator tulit, ut siue Paganorum, siue Hæreticorum serui, siue Iudæorum, ad Christianam religionem transire velint, dominorum potestati eripiantur, nullatenus etiam dato pretio. Quominus mirandum est, quod tyrannide in recens effectos Christianos infideles Domini abutentes, omni in illos ditione ac potestate, Ecclesiæ autoritate interposita, excidere possint. Quod si Evangelio prædicando, & propagando nullo modo obsistant, neque suis impedimento sint, quominus Christo, qui vel dare volunt, fidem dent, vel quam semel dederunt, non violatam seruent, etiamsi ipsi alioqui in erroris sui cæcitate persistant, non idcirco suorum gubernatione spoliandi sunt: sed est nihilominus summus veluti Imperator ab Ecclesia constitutus Christianus Princeps, ut causam Fidei, & Fidelium providentiam, quotiescunque res postulet,

Et cap. Gauæmus, de Diuor- tiis. Conc. Tol. 4. ca. 61. 62. Refertur 28. q. 1. c. Iudai. Et cap. Sape malorū. 1. Cor. 6. Gelaf. d. 54. c. Generalis. D. Greg. eadem, d. c. Fraternalitatem, ex li. 5. Regist. c. 131. Et titul. de Iudæis, Et Sara- cenis, c. 1. Et seq. Et fin. Conc. Mariscō. 1. cap. 16. apud Gra. d. 54. c. Mancipia. L. Deo nobis, §. His ita dispositis, C. de Episcopis.

158 DE PROCURANDA INDORVM
postulet , diligenter agat. Quoniam verò rarissimum est ac penè impossibile , vt barbari Domini in suo regno auitam religionem contemni , euertique , ac leges plerasque mutari non ægrè ferant , & quibus possint modis nouam religionem auertant , dæmonibus præsertim furoribus , ac multum apud suos ea de re tumultuantibus , commune ac veluti canonicum debet haberi , vt hoc tempore Indorum populi , quicunque Christum sequi destinarunt , sub nostrorum regum cura , atque administratione sint. Et tamen moderatione se nostri gerant oportet , Christianam Rempub. saluam esse volunt , & religionis dignitatem pro virili sua parte tueri , neque ferro , nisi extremum discrimen urgeatur in barbaros , neque de commoditatibus ac dominatu suo pellantur , nisi quatenus iniuriam Fidei , & suis perniciosi deprehendantur , neque grauius quicquam designetur , quo Christi Euangelium lædi , perturbariue possit. Denique vt agnoscat religiosus Princeps potestatem suam à Christo ad ædificationem , non item ad destructionem datam. Et quamvis Christiani Principes Domini sint , parentes se tamen præbeant , neque tam quæ Indorum sunt sibi , quam Indos ipsos omnium Domino quærere videantur.

- 2. Cor. 13.

CAPVT III.

*Non oportere falsos titulos comminisci
dominationis Indorum.*

IOc igitur ius administrationis, ac subiectionis Indorum ex propria ac certa Ecclesiæ commissione generale est, & commune tum iis, qui hactenus explorati sunt, tum iis, qui procedente tempore occurrent. Quod quidem nisi aliunde turbetur iniuria, æquum ac salutare esse cont. Alios verò titulos, quos afferre quidam nitentur, Regiæ potentia, vt mihi quidem videntur, inuictores nõ necessarij, ne assentatores dicam, qui inuictum ex tyrannide Ingarum in hoc regno, atq; usurpato per vim Imperio, itémque ex polycratia gentium plurimarum legitimo Rege carentium (has Hispani Behetrias vocant) contendunt Christiano Principi regnandi ius facere, equidem neque ius intelligere, neque certè probare possum. Etenim si à prædone alterius rem deprædari, & tibi iudicare non potes, quæro quid æquitatis, quid iustitiae habeat, quòd à tyrannis (vt ita esse facias) Indorum dominatum eripias, tibi que ipse adhibas? An idcirco iustior Sylla, quòd Rembrando Marij seruituti eruerit, addiderit suæ? Non verò alienum scelus, nostro ius facit? Hoc verò perdidicimus, & Æsopica fabellæ persifile. Adde quod istorum imperia, per vim licet usurpata, tamen annos iam sexcentos confirmata sunt: quam ætatem si in aliis plerisque imperiis neges

160 DE PROGVRANDA INDORVM
neges præscriptioni esse satis, profecto res hu-
manæ omnes misceantur, necesse est. Quod enim
regnum est, quod non violentia magna ex parte
initio quæsitum sit? Vt non ineptè apud veteres
& Reges, & Tyranni eodem nomine censeantur.
In Polycratiis vero, aut communitatibus, præter
civium ipsorum consensum, imo contra omnem
omnium sententiam, externum principem indu-
cere, si tyrannide vacat, nescio planè quis vir
quam tyrannus haberi debeat. Neque vero abnu-
multis Indiarum locis ex bello iusto ac legitime
quod propter iniurias hominum, aut fidei offensam
existere forsitan potuit, ius peculiare Christianarum
Principi dominandi fieri, nam eiusmodi Lusitan-
cæ Historiæ nonnulla referre videntur. Verùm
cum de communi, ac certo titulo disputatur, Ec-
clesiæ auctoritatem, Fidei periculum, ipsorum ba-
barorum salutem, Rempub. Indicanam admini-
strandi, & æquissimum ius præbere Principibus
Christianis, & illud per se abundare, certo nobis
persuadet cum ratione valde experientia ipsa con-
sentiens. Quamobrem siue alij tituli etiam si
siue non sint, constat ad Regum Catholicorum
curam maximè pertinere salutem Indorum, e-
procurandæ, & religionis præceptores, & discipli-
næ civilis administròs lectissimos mittant, opo-
ret, vt Deo atque Ecclesiæ iniuncto sibi mune-
perfungentes, vt ipsos decet & causa tanta exigi-
satisfaciant.

CAPVT IV.

*Quales administratores res Indicæ
postulent.*

[Gitur quam refert vniuersitatis Indorum præfe-
 ctos, ac magistratus optimos apud Christia-
 nos nancisci, quantumve ponderis in vtram-
 que partem vel salutis, vel exitij ciuilibus admini-
 stratio habeat, quouis etiam tacente, res per
 se ipsa declarat. Nam cum in omni Repub. Ma-
 gistratus perinde sit, atque pædagogus quidam,
 vt est ab Ambrosio præclare dictum, atque iusti
 & æqui custos immortalis, facile quivis intelli-
 get, ita ad Ecclesiasticam, ac spiritualem institu-
 tionem comparatam esse ciuilem & humanam,
 quemadmodum ad Christi Euangelicam legem,
 naturalis iuris disciplina necessaria est, quippe
 nisi hæc fuerit obseruata, vt ait beatus ille, illa
 custodiri non possit. Quamobrem Paulus docet
 non esse potestatem nisi à Deo, easque quotquot
 sunt, à Deo ordinatas esse administras boni, mali
 vtriusque. Quibus consentaneum est illud Petri
 qui & Regibus, & Regum ducibus obediendum
 monet; quod bonis laudi, improbis terrori eorum
 officium sit. Ergo si sunt hæc capita populorum,
 si pastores, si duces, gubernatores, aurigæ, tum
 etiam lumina, specula, leges viuæ, & quibuscun-
 que aliis nominibus tum diuinæ tum Philoso-
 phicæ literæ ornandos ducunt, quis satis dicere
 L. queat,

*In Epist.
 ad Rom.
 c. 1.*

*Ibidem.
 Rom. 13.*

1. Pet. 2.

*Amos 6.
 Hier. 23.
 1. Reg. 9.
 Ezec. 27.
 Arist.*

Eccles. 10.

queat, quantum in horum integritate, & fide
 præsidij ac salutis Reip. situm sit? Qualis enim
 rector est ciuitatis, tales inhabitantes in ea, &
 secundum iudicem populi, sic & ministri eius.
 Quem totum locum ab omnibus penè Reipub. le-
 gùmque tractatoribus externis copiosè grauitèr-
 que versatum, à nostris Ecclesiasticis, sacris, &
 exemplis, & documentis discretissimè illustratum,
 quanquam diutius proferre non opus est, tamen
 inuat insignem Basilij ea de re accumulare sen-
 tentiam. Necessè est, inquit, huiuscemodi viris
 mandare magistratus, ac eos aliorum constituere
 duces qui ceteros omnes prudentia, constantia,
 ac vitæ sanctimonia longè antecant, vt virtutes,
 quibus præditi sunt, communes fiant eorum om-
 nium, qui eos imitantur. Nam ad mores eorum,
 qui gubernacula tenent, componere se totos ij,
 qui parent, solent, ita vt quales duces fuerint, ta-
 les esse necesse sit eos omnes, qui sequuntur, &
 quales fuerint in Republica Principes, tales vt
 plurimum existere solent reliqui ciues. Atque hæc
 quidem Magistratum, atque potentiam optimo
 atque aptissimo cuique demandandi cura in omni
 Reipub. in omni Principe debet esse vel maxima
 at in noui huius orbis administratione, in barbarorum
 nationibus, & subigerendis & continendis
 in Fide, quisquis rerum Indicarum vel tenuiter
 experiens sit, nullo modo dubitabit eam, neque
 primam, neque maximam esse debere, sed omni-
 no ac penitus singularem. Etenim à præfectis, à
 ducibus, à iudicibus, à Regiæ denique maiestatis
 ministris, perinde, atque à fonte fluiuium, ad
 res omnes Indicas, vel perniciem, vel salutem, vel

Cyp. 20.

quid aliud tertium est, deriuari, ac permanere
 conspicuum est. Neque dici potest, eo fonte vi-
 uato, quam latè lues influat, quàmque omne re-
 medium respuat. Ac ne cui forte videar in susce-
 pta causa amplificanda studio magis, quam ratio-
 ne duci, afferam non nisi certa, & explorata ar-
 gumenta, quæ vtinam quantum habeant ponde-
 ris & ipse exponere possim, & ij, quorum inter-
 est, velint attendere. Primum in aliis Rebusp. ac
 ciuitatibus ex multa antiquitate fundatis, & con-
 titutis, habent moderatores adjuncta plurima
 eademque maxima, quibus etiam volentes non
 inuntur errare. Sunt leges publicæ vtilis, est pa-
 triæ consuetudo, sunt exempla majorum, est de-
 ique quidam rerum veluti cursus ipsa antiquita-
 te firmatus, quo in otio & negotio facilè ac tran-
 quille ciuitatis status per se pene consistit, vel
 certe si deflectat paululum, modica rectoris mo-
 tione dirigitur, sicut in tranquillo ac tuto mari
 nauum tenenti vsu venit. At in Indicana guber-
 natione, cum præsertim noua regna adeuntur,
 que habitantur à nostris, omnino est secus.
 Omnia noua, nullæ consuetudines certæ, leges
 uraque omnia, naturali excepto, nihil prope-
 modum firma autoritas, exemplaque superio-
 rum temporum vel nulla, vel non imitanda, euen-
 tus quotidie inopinati, repentinæ plerumque ac
 periculosæ mutationes, municipalia iura tum ig-
 norata, tum non satis firma ad iudicandum, His-
 panienfes, Romanæque leges magna ex parte
 tum barbarorum diu retentis moribus repugnantes,
 status ipse Reipub. adeo inconstans & varius.
 atque dissimilis, vt quæ heri commodissima rectif-

164 DE PROCVRANDA INDORVM
simâque habebantur, hodie rebus commutati
iniquissima, ac perniciosissima existant. Hic qui
non videat qualem moderatorem eiusmodi Res
pub. efflagitet, quàm sapientem, quàm cordatum
quàm prouidum, quàm integrum, atque con
stantem, quippe cuius consilio, & prudentia com
missa sint omnia, in quo praesidia omnia belli pa
cisque constituta, collocataque sint? Si enim pri
mos ciuitatum conditores optimos, ac sapientis
simos esse antiquitas voluit ad prima fundamenta
iacienda, profecto perspicuum est, non nisi praes
tantissimos, lectissimosque viros orbis indagato
res, ac nouarum gentium duces esse debere. Haec
planè, vel vna ratio ad obtinendam causam facta
erat. Adiungam tamen alteram non minus effica
cem, atque robustam. Nam cum remotissimae re
giones haec sint, caputque huius vniuersae Reip. sive
Regiam, sive Pontificiam maiestatem spectes, longis
gissimè distitum, licentiae, ac libidini Praefectorum
campus latè patens ostenditur, vt quicquid
collibeat, licere sibi etiam opinentur. Quod eni
lòge distat, quasi nihil ad se pertineat, facile temeritas
humana cõtemnit. Hinc seditiosa consilia, et
multis etiam, atque aded totius Reip. perturbatio:
remedium verò oppido serum, atque incertum.
Quarum rerum testis locuples est hoc ipsum regnum
Peru toties intestinis armis concussum, atque
iustar procellosi maris contrariis ventis agitur.
Itaque vt Medici pulmonum, si aegrotare cõp
erint, curandorum perdifficilem esse rationem docent,
quòd ad traducendum eo vsque medicamentum
longa & valde clausa via sit per stomachum, vt
pharmaci vis valde iam debilitata perueniat.

iat, aut ne perueniat quidem, ita planè longin-
 quitas supremæ Potentiæ, atque authoritatis, hu-
 us Reip. ægritudini leuandæ remedia opportuna
 vix plerúmque sperare permittit. Quamobrem
 quicquid in rebus Indicis à Præfectis peccabitur,
 propemodum dixerim sine emendatione peccabi-
 tur. Quod equidem perspexisse Romanos mihi
 persuadeo, cum ad remotissimas quasque provin-
 cias non nisi lectissimos, atque integerrimos viros
 mittendos censerent, aliquando quoque, si res po-
 tulari videtur, ipsi Consules Reip. lumina non
 cunctantèr proficiscerentur, quippe qui egregiè
 nosset, quos animos faceret temeritatis dilata
 vindicta, vtque soleat à reliquo grege seiunctus
 vel ipse bos efferari. Postremo si hæc tanta non es-
 sent, illud non paruum existimari potest, quod vel
 leuia peccata gubernatorum, & procerum in re-
 bus Indorum ingentia crimina haberi debent, pro-
 pterea quod teneros adhuc illorum animos vehe-
 menter fauciant, & à Christiana religione perni-
 ciosissimè auocant. Etenim & publicorum Magi-
 stratuum culpæ abscondi non possunt, quia vt
 Tragicus dixit,

Pellucet omne Regia vitium domus.

Et infirmi adhuc, & rudes Indorum sensus nullo
 modo de Christiana gente, deq; Christo ipso aliter
 iudicare norunt quàm ex his, quæ perspiciunt in no-
 stris sublimibus præsertim, atque authoritate emi-
 nentibus. Quæ res quanti fiat apud æquissimū ho-
 minū conditorem, atq; parentè, inde facile intelli-
 ges, quod cū lachrymis ac dolori intimo sãcti Re-
 gis Dauid flagitiū admissum condonasset libenter,
 illud tamen seuerissimè vindicauit, & questus est,

L 3 quod

*Seneca in
Thyeste.*

2. Reg. 12. quod inimicos Domini nomen blasphemare fecisset, cum inter se reputarent, Deum eius regis amicum habitum, qui tanta perpetrasset, quod ad diuinæ existimationis contumeliam quandam pertinere videbatur. Propheta sanè Ezechiel, etiam de suo Israëlè narrare videtur, verius tamen de nostri æui hominibus vaticinari credendus est cum illa, diuini doloris & querimonix plena

Ezec. 36. pronuntiat, Et ingressi sunt ad gentes, ad quas introierunt, & polluerunt nomen sanctum meum, cum diceretur de eis, Populus Dei iste est, & de terra eius egressi sunt. Quas sanè ironicas voces fastidij, & despicientix testes, cum inter se gentes de nobis sapissimè vsurpant, tum verò cum acrius obiurgantur etiam in os nobis iactare non verentur, eadem quippe ipsi agimus, quæ in illis maxime reprehendimus. Si quis igitur animaduertat

Rom. 2. rerum Indicarum varium, ac mutabilem statum, tum supremæ potestatis tam longe positam fedem, mox animorum in fide recentium teneritudinem fateatur necesse est, ad nullam aliam prouinciam regendam, ad nulla negotia gerenda amplio rem desiderari sapientiam, integritatem, pietatem, vt mihi quidem sæpenumero occurrat, quod à Probo dictum sanctus Paulinus narrat

In vita Ambros. Ambrosio cum res Mediolanenses id temporis difficiles & præsumètes iret administraturus, Non tam se iudicem quam Episcopum, vt putaret benignitate, zelo, paterna cura erga omnes. Quæ de re Valentiniani illius maioris non erat parua gloriatio, quod eos ipse iudices daret, quos Ecclesia sibi legeret Sacerdotes. Atque vtinam nunc, vel Ambrosios, vel Nectarios, vel si qua sunt præse

præfectorum celebriora nomina haberemus: pro-
 ecto noui orbis administratio tales se maxime
 ecerere ipsis rebus ostenderet; quibus, quod Leo
 magnus Theodosio Augusto gratulabatur, non
 lum regius animus; sed etiam sacerdotalis in-
 let.

CAPVT V.

*Quam ob causam difficile inueniantur
 idonei rebus Indicis præfecti.*

HOS igitur duces, hos magistratus res Indi-
 cæ postulant, neque vlla argumenta, quan-
 quam vrgent illa quidem satis, tanti facienda
 unt, quanti ipsa longi temporis experientia.
 Quam causam cum diserte ageret vir quidam
 clarissimus; & inter regios ministros Princeps,
 colligebat nusquam fidem, prudentiam, animi
 magnitudinem magis requiri, tum vero adiunge-
 bat aptissimè. Et cum tales ministros efflagitent
 res, qui homines ad hæc venimus? Vt potius exo-
 nerandæ Hispaniæ causa quam huius reipublicæ
 capessendæ missi esse videamur. Quotum enim
 quemque inuenies; cui si in Hispania magistratu
 potiri, si præfectura licuisset, Oceanum trajectu-
 tus fuisset; atque hæc in extremo orbe quæsitu-
 rus? Ita melioribus rebus exclusi ad hæc veluti
 extrema conuertimur. Mihi vero hæc prudentis-
 simi viri oratio, non tam esse iniuriosa videtur in

168 DE PROVANDA INDORVM
multos, quos provinciæ hæ, & habuerunt, & ha-
bent præstantissimos, Christianæque ac sapientis
administrationis laude florentes, quam commo-
nere potius, & conqueri Indicarum rerum natu-
ra ipsa comparatam difficultatem. Etenim cùm
penetrandi ad Indos plerisque, vt modestè dica-
mus, familiaris rei angustia in causa sint, ac re-
lictam patriam, liberos, charos omnes, labores
quoque immensos, & pericula navigationum
itinerum, noui cœli, ea vna cogitatione compen-
sent, quòd aliquando tandem ex India reditur
sint diuites, ac beati, vt quod reliquum est ætatis
in otio splendide agant, suos etiam fortunis iu-
uent (quis enim si cogitationes, consiliaque sua
inspiciat, ita se animatum neget?) Quis obsecro
non videt cupiditati, atque auaritiæ ianuam effe-
patefactam amplissimam? Vt cumulandæ pecu-
niæ cura sit prima, cætera omnia huic vni post-
habeat, quippe cuius causa se tanta suscepisse,
tanta perpeffum esse secū reputat, dedecorq; sibi,
& ignominia vertendum, si ex India non opti-
mè nummatus reuertatur ad suos? Sic vsus
atque hominum existimatio habet. Hac lege
quis iam magistratus, vel supremus, vel infimus
non cupit familiaris rei suæ commoda augere?
Quod non potest non vehementer nocere Reipub-
licæ. Aristoteles quidem magnopere interesset
Reipub. censet, ne egentes ad magistratum vo-
centur, quòd pauperes in magistratu vanales
fieri ob egestatem asserat. Moyse quoque de
creandis iudicibus Iethro focer sapienter consi-
filium dedit, quod ille libenter accepit. Prouide,
inquit, de omni plebe viros sapientes, & timentes
Deum,

2. Pol. c. 7.

¶ l. 3.

c. 8.

Exod. 18.

eum, in quibus fit veritas, & qui oderint auari-
 am. Et quamvis Indicis magistratibus stipendia
 imple constituta sint, quibus viri boni contenti
 sunt, sæpe tamen fitis illa opulentiè in patriam
 evertendi iusto nescit expleri, vt hîc quoque ve-
 rum sit illud Salomonis: Rex iustus erigit terram,
Prov. 19.
 ir auarus destruet eam. Atque inde quoque re-
 us Indicis altera non leuior ærumna proficisci-
 tur, quòd cum gubernatores omnes, ac iudi-
 ces Hispaniam cogitent, studia sua omnia, &
 curas illic collocent, Indicum solum veluti
 alienum, atque extraneum habent, ita parum
 curant, quòd nihil amant, quòd quantum sta-
 tui, atque incrementis Reipub. obsistat, dici
 non potest. Inter laudes eorum, qui ciuitatem
 aliquam administrant, & necessarias dotes, il-
 lam primam Philosophus numerat, vt statum
 præsentem Reipub. ament. *s. Pol. c. 9.*
 At Rempub. hanc
 ita plerique ab animo suo alienant, vt exilij
 loco habere videantur: aut certè præclare cum
 rebus Indicis agatur, si quemadmodum mili-
 tares præfecti vbi castra ponunt, in id tempo-
 ris, quòd eo in loco se acturos intelligunt,
 comitatum, cæteraque opportuna curant: in-
 de abeuntes dissipata omnia, atque exiusta
 relinquunt, ita nostri homines ad id saltem
 ætatis, quòd hîc exacturi sunt, vt cumque res
 Indicas constare velint. Hæ sunt administratio-
 nis Indicæ graues difficultates. Ad quas acce-
 dit quoque alia longè quidem maior, verum
 non ita communis, sed propria eorum, qui nouas
 Indorum terras adeunt, sedibus ibi collocandis
 intenti, quòd cum ad barbaros eant, non nisi
 armorum

170 DE PROCVRANDA INDORVM
armorum præsidijs fulti rebus se incertis committant, vbi vel se tueri oportebit, vel ferro etiã aperire viam. Itaque totus iste primus ingressus militaris est. Quãmobrem ei demandari prouincia solet, qui peritia militari excellit, neque ad copias ductandas tam Ducis probitas, quam militaris peritia spectari solet. Hic quid occurrat incommodi, facile quis cogitare potest. Cum enim primus ingressus fidei, prima exordia Euangelij; prima Christi annuntiatio pro ductu ac voluntate hominis, vt parcissimè dicam, militaris transigenda sit, illius sententiã in omnibus princeps sit, cumque dux ipse profanus sit, manus vero satellitum temeraria, qualem expectare debemus administrationem, quam rebus Christianis prouidentiam? Quãmobrem illud etiam atque etiam Catholici Principes, horumque proreges, aut cuiuscunque demum intersit, cogitare deberent, cum ad eiusmodi expeditiones bellicas duces præfectosque legunt, vt pij, Christiani integri, Deum timentes, salutemque hominum plurimi facientes quærantur, denique ij, qui se Episcoporum, imo verò Apostolorum munus sustinere perspiciant. Quanquam enim ad arma tractanda non tam viri probitas, quam militaris peritia, vt Aristoteles voluit, spectanda sit, tamen vbi de fidei initiis agitur, de salute tot barbarorum, denique de ipso Christi honore, atque estimatione, infinitis partibus pluris faciendã est vitæ integritas, atque constantia. Neque enim tam dilatandæ Reip. causa res geritur, quam Fidei amplificandæ. Huic verò duci & moderatori probetiam adiungere oportebit cohortem non hominum

im perditorum, ac profligatorum, sed si non
primam ac religiosam, tamen non pessimam, &
infamam. Quod si quis nimia ista censebit, ri-
dens fortassis in cogendis militaribus copijs eius-
modi despectanda probitate præcepta, is sic ha-
beat, longè magis esse risu dignum; ad Euangelij
primum introitum eos reputari commodiores,
qui ad nocendum procliuiiores sint. At neque vir
a probitate ac modestia facilè reperietur, in-
uident, neque delectus ille hominum ad expedi-
ones bellicas vlllo modo haberi potest. Primum
fieri nequeat, expeditiones ne fiant. Neque enim
mat Christus annuntiarum cum insigni Christianæ
religionis dedecore. Deinde non vsque adeo du-
ra res est, modo voluntas ne desit, præfectus quis-
quam quæratum non solum militari laude clarus,
verum Christiana pietate cõmmendatus: vtque ad
alius comitarum si non deligantur pij homines,
tamen non admittantur nefarij. Si enim homines
infames, & sordidos Imperatoribus militare Ro-
manæ leges non iniuria vetuerunt, quid est cur
Christo in primo illius ad infideles ingressu per-
nitissimus quisque nomen dare sit permittendus?
Quamobrem cum in omni Magistratu Indico,
cum verò maximè in prima ad barbaros profectio-
ne viros idoneos sapientia, & pietate præstantes
præficere oportet, magna adhibita diligentia, vt
tales omnino quærantur, inuentique præmijs, at-
que honoribus ad rem pro dignitate gerendam
permoveantur. Quanquam magna apud Deum
gloria copiosaque pro meritis rei tantæ remu-
neratione nihil potest amplius ac præstantius co-
gitari. Assiduæ autem nostrum omnium ad Do-
minum

172 DE PROVANDA INDORVM
minum preces esse deberent, si modo tot homi-
num millia amamus, aut alicuius facimus, vt ne-
que det reges in ira sua, neque propter peccata
populi regnare faciat hypocritas, sed mittat po-
tius pastores iuxta eor suum.

Osee 13.

Iob. 34.

Hier. 3.

CAPVT VI.

*Non esse iniquum tributa Indos pendere
administratoribus suis.*

QVoniam administrationem nouæ Christia-
nitatis penes nostros principes esse iam di-
ximus, & his ex Dei, Ecclesiæque præcepto
incumbere, saluti Indorum ministros idoneos
tum ad spiritualia, tum ad ciuilia præbeant,
exinde dicendum est, vtrum ad horum ipsorum
necessarios vsus, possit ab Indis exigi aliquid,
quidve illud sit: mox, quod vicissim Indis re-
pendi debeat, Tributa ergo necessaria ad spi-
ritualem, politicamque gubernationem certa
ratione moderata, ac definita non iniquè In-
dorum gens pendere existimanda est. Nam vt
omittam, Philosophorum Respubl. suas consti-
tuentium, de publicis tributis sententiam, qui
semper moderatoribus publicis, negotiisque
communibus de publico, & communi cen-
su tribuendum docent, certè in diuinis noui
testamenti literis, vsque adeo expressa res est,
vt nihil amplius. Paulus sanè Apostolus hunc
totum locum scribens ad Romanos excellenter

illustrat:

ustrat: Necessitate subditi estote, inquit, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruietes. Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal, cui timorem, timorem, cui honorem, honorem. Quo loco non oscitanter notari debet, quos alloquatur Paulus, & de quibus. Scribebat sanè ad Romanos iam Christianos subditos verò Cæsaribus, qui in liberam ciuitatem per vim irruerant ad potentiam. Et tamen his necessariò parentum monet, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, id est, non timore hominum solum, sed etiam Dei ita urgente. Deinde tributorum pensiones præcipiens, atque commendans, causam reddit æquissimam, quod publici magistratus ministri Dei sint in commune bonum seruietes, ac proinde eos, ali atque honorari à subditis iustum sit. Qua ex re colligit reddendum esse quicquid debetur, siue tributum sit, siue vectigal, siue quidvis aliud. Quæ in hoc loco commentetur Chrysostomus, placet etiam ascribere. Innumera bona, ait ille, ciuitatibus per magistratus obueniunt, quæ si sustuleris, omnia simul perissum ibunt, ita vt neque vrbes, neque agri, neque domus, neque forum, aut aliquid aliud consistere queat, sed omnia simul subuertantur, potentioribus imbecilliores impunè deuorantibus. Propterea ab antiquis temporibus communi omnium sententia principes à nobis sustentari debere visum est, ob id quod sua ipsorum negligentibus, communes res curant. Et mox, Quodd si Paulus tunc cum gentiles adhuc essent Principes,

ista

Rom. 13.

Hom. 13.

174 DE PROCURANDA INDORVM
ista præcepit, multò magis oportet ea fidelibus
exhibere. Eam Apostoli sui doctrinam Christus
Dominus non solum præcepto ante constituit
verum etiam exemplo commendauit suo. Nam
de Cæsari reddendo censu rogatus, Cæsari, quæ
Cæsaris sunt, reddenda esse respondit, magisterie
obedientiæ, vt ait sanctus Ambrosius, & nos in-
hæremus, dum soluimus, quæ sunt Cæsaris, Cæ-
sari, & quæ sunt Dei Deo, tributum Cæsaris est,
non negamus. Ipse verò recens natus Saluator in
Bethleem etiam profectus est, ac descriptus, &
Augusto Cæsari Iudæam tunc cum cætero orbe
obtinenti censum persoluit, quemadmodum vult
D. Nazianzenus. Quam rem cum & diuinorum
librorum authoritas, & ratio ipsa satis muniat, at-
que confirmet, neque nostrorum Theologorum
eorum quoque, qui causæ Indicæ studiosiores
sunt, aliquanta ab iis tributa, exigi posse quis-
quam neget, nihil est cur in loco plano, & expen-
dito amplius immoremur.

Matth. 22.

*In oratione contra
Auxentium.*

Luc. 2.

*In oratione sine
epistola ad Iulianum.*

*Et Aug. de car.
vud. c. 21.*

CAPVT VII.

Improbantur tria genera tributa taxandi.

TAmetsi ab Indis tributa exigere nostris licet, re manifestum sit, at quanta illa tamen, & qualia quæue ratione, & sorte, & quoyisque, id sane perobscurum est, & ad explicandum impense difficile. Neque enim statim inmodicas exactio- nes probaturi sumus, neque auaritiæ, ac rapacitati

rati multorum conuiuere debemus, quæ vna
 totius regni euerfio fit, atque Indici fundi,
 comicè dicam, calamitas. Nam quod hos ca-
 re oportet, illa intercipit. Ac fit licet maior
 facultate nostra certum aliquid in re vsque
 ed incerta & dubia definire: tamen operæ pre-
 m facturus sum, vt mihi videor, si diligen-
 ter rationes aliquas tributa taxandi excuffero.
 imum igitur documentum fit, Indis multæ
 omine tributa imponi minime posse. Nam vbi
 stè aliqua ciuitas, aut gens debellata est, solet,
 que meritò, pecuniaria redditio pro victoris
 bitrio imperari, vt temeritatis suæ pœnas luat.
 anc vel potissimam tributorum originem exti-
 te, Gregorius Theologus vult, ita scribens,
 peccato penuria nata est, perniciofa cupi-
 tatis mater, quæ bella peperit, à quibus orta
 ant tributa, quibus in diuina condemnatione
 nil grauius est, & acerbius. Hæc Gregorius. Ad
 unc modum proffigato ac vincto Ioachaz Rege
 da à Pharaone, centum talentis argenti & ta-
 nto auri terram esse mulctatam diuinæ literæ
 adunt. Hoc genus tributorum tum profanis, tum
 cris literis frequentissimum est. Sic Moab à
 dauide percussus sub tributo seruisse, itemque
 yrum Damascenum, sic Chananæum tributa-
 um factum Ephraim autore Iosue, nec non
 aliquas illas nationes Iebusæorum, Amorrhæo-
 um, atque aliorum Salomonis opera perpetuo
 tributo soluendo addictas esse populo Israël fa-
 ra historia commemorat. Quod sane nullo mo-
 o iniuriosum esse, non solum sanctorum virorum
 exempla demonstrant, sed etiam aperta ratio, quæ
 iure

*Orat. ad
 Iulianū.*

*4. Reg.
 23.*

*2. Reg. 8.
 1. Par. 18.
 Iosue 16.
 Et 17.
 3. Reg. 9.*

iure belli victos victoribus subdit, neque fortuna
 solum, sed libertate quoque vitæ ipsa reddi
 obnoxios. At Indorum populi, vt supra satis dispu-
 ratum est, à Christianis debellari non possunt, a
 proinde neque libertate, neque argenti pensione
 mulctari. Quid enim nostros læserunt, quorum ni-
 nomen quidem audierant? Dei verò offensas, natu-
 ræque iniurias vlcisci, nostra nihil interesse, opino
 alias satis esse monstratum. Itaque grauius profe-
 cto peccarent, qui eo iure debellatos barbaros in-
 star Amorrhæorum, & Chananæorum, vel potius
 vt præsentia loquamur, Maurorum, atque Turca-
 rum, seruitute, atq; multa pensione onerarent, exi-
 stimantes etiam beneficium se collocare, quod ne
 capite plecterent. Neque enim tam stolidi rati-
 nisi ab imperitia, & insolentia militari proficisci
 potest. Quod si id genus quippiam hætenus per-
 petratum est, consulant certè conscientis suis, qui
 ita se compararunt. Atque hoc sanè documentum
 certissimum est: sequens verò multò certius, Nefas
 esse in exigendo censu rationem habere Euangelii
 illis communicati, quasi retributio expectetur, vt
 pro Fide, & Baptismo, Christi que notitia imperi-
 tita vicissim repetatur argentum. Hæc tota sordid-
 dissimã cogitatio hominum tum imprudentium
 tum improborum Euangelium veluti licitantium
 (nam & hoc à quibusdam jactari aliquando sol-
 tum audio) nihil profectò à Simone illo abest, nisi
 quod ille nefarius pecuniam potius dare pro gra-
 tia, isti gratiam pro pecunia cupiunt commutare.
 Nullo ergo modo ferendum est, vt in designando
 tributo, quid per Christianismum sint consecuti
 barbari, cogitetur. Quæ enim gratis accepimus,
 gratis

Act. 3.

Matt. 10.

ratis quoque dare iubemur. Tertium documentum esto, Barbaros causa soli, terræ ab ipsis cultæ, & habitatæ nihil debere Principibus Christianis. Quod ut intelligatur, meminisse oportet tunc nemum ratione soli pensionem perfolui Principibus, aut Reip. ab homine priuato, cum Principis auctoritate, & iure conceditur. De quo genere tributorum Ambrosius videtur loqui in sua illa contra Arrianos defensione mirabili. Si tributum, inquit, Imperator petit, non negamus. Agri Ecclesiæ soluunt tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vendicandorum, & cætera ræ persequitur. Hoc igitur ita habet, cum ager suo iure possidetur. Quare videmus tum subditos Dominis, tum externos à ciuibus agros ea ratione accipere, ut certos semper census inde perluant. Isto sanè exemplo sanctus Ioseph vniuersam Ægypti terram subdidit Pharaoni, quinta portione frumentaria Regiis vsibus perpetuo adacta, quod quibus agros ipsos tribuisset, rectè & iure posset cum his de reddenda ea semper portione pacisci. At hæc ratio in tributis Indorum miri nequaquam potest. Neque enim solum nostrum ipsi occuparunt, sed nos illorum, neque ad ipsos ipsi, sed ad illos nos certè peruasimus. Itaque barbarorum terra subditur quidem Christianis Principibus, cum primum populi ipsi subduntur, sed nihil, illius ratione barbari debent, quam à nobis mutuati non sunt, sed nobiscum potius comunicarunt. Plurimum verò interest, utrum homines ratione loci subdantur, an potius hominum causa locus ipse. Hic enim res nullo modo adduntur, sed integrum ius penes dominos manet,

M

Quam

*De hoc
tributi
genera lo-
quitur
Zacharia-
ria Papa
in ep. ad
Benifacium. De
sclauis
Christianorum. Cæc.
Extas
lib. 5.
epist. 11.
quest. 1.
Si tribu-
tum 24.
q. 8. cap.
sancitum.
Gen. 47.*

178 DE PROCURANDA INDORVM
Quamobrem Indis (huc enim nostra iam dudum
tendit oratio) pro modo ac magnitudine posses-
sionum, agrorum, gregum, pascuorum, tributa
etiam exaggerare, & cumulare, vt pro tanto
tantum certa ratione persoluant, iniquissimum
esset, si quidem rebus nihil per se debentibus
census imponeretur. Quod sane, neque factita-
tum hactenus esse scio, sed est fortasse improbo-
rum cupiditate tentatum. Neque tamen illud mo-
do disputo, An Rex, quemadmodum Ingarum
Imperio successit apud nos, & Motecumæ apud
Mexicanos, ita quoque in omnia illorum iura
concesserit, vt agros, greges, pascua, mineralia
cæteraque principum suo ipse iura adeat. Nam
si rectè & ordine ab illis ista obtinebantur, &
legitimè ac iustè nostri illis successisse censetur
rectè quoque ista omnia retineri consequens est.
Verùm vero aut illud ita habeat aut illud, exami-
nare ac diiudicare nostrum non est. Habent Ca-
tholici reges consilia, senatusque suos, habent
conscientiæ magistros. Subditis, dum iniuria non
est euidens, pro iure suorum principum sentien-
dum, pronuntiandumque est, vt Apostoli Petri
præceptum integrè conseruetur, Regem hono-
rificate. Illud hoc loco solum agimus, quod &
fatentur omnes & est per se satis certum, etiam
barbari conuertantur ad Christum, non tamen
rerum suarum iure excidere, neque verò nostris
quamvis subdantur ad fidei susceptæ tutelam, ve-
seruitute vel fortunis suis obnoxios esse, id quo
Paulus quoque Pont. max. apertè decreuit,

v. Pet. 2.

CAPVT VIII.

*Vulgaris ratio tributa imperandi
expenditur.*

Perisque autem illa ratio tributa imperandi videtur æquissima, vt perspiciatur primum, quibus rebus vnaquæque prouincia abundet, utrum frugibus, veste, gregibus, mineralibus, argento: tum verò numero Indorum oppidatim tributimque inuito, ea summa quotannis impetur, quæ possit commodè conferri, ita vt singuli certa portione tantum attribuant, quantum vel ex hisce rebus, vel ex operis suis locandis sustentata familiola, præbere queant. Quæ sanè consuetudo obtinuit, vt viritim tributa pendatur. Extant regia edicta grauiter cauentia, ne ab Indis ea exigantur, quæ & ad se sustentandos, atque ab ægra valetudine, si acciderit, recreandos, & ad liberos educandos, ac matrimonio collocandos necessaria habent. Quam Christiano pectore dignam legem laudare par est. Qua in re totam quoque illam prouincias lustrandi diligentiam, prouentus, ac commoditates perspiciendi, tum vt ea iniungantur quæ commodissime possunt præbere Indi, vt nihil supra vires, nihil nimis graue sustineant, cæterasque instructiones eodem pertinentes, comprobare profectò decet: quin ne illud quidem improbandum est, vt singuli, qui modo vel ætatis imbecillitate, vel corporis affecta valetudine, vel officio publico non

180 DE PROCVRANDA INDORVM
impediuntur, aliquid in communè conferat, vnde
tributi pensio fiat. Bene hæc sanè omnia. At quod
viros in primis doctos non bene habet, quo etiam
me moueri vehementer fateor, illud est, quòd so-
lum cogitatur, quid Indi soluere possint, quid verò
soluere debeant, non item. Quæ sanè consideratio,
vt non exigantur, quæ non possunt reddere, neces-
saria est: sed nullo modo sufficiens, nisi præterea
addatur, vt neque ipsi ab Indis capiamus, quæ nos-
tra non sunt, Iustitiæ sempiterna lex docet, ad exi-
gendum ab aliquo quidpiam, tametsi necesse sit
vt possit ille præbere, tamen nullo modo id satis
esse, nisi & possit soluere, & insuper debeat. Nam
siue non possit soluere, siue non debeat, æquè
est iniqua exactio. Et si enim supra satis monstra-
tum est Indos nostris aliquid debere reddere,
quorum in administratione sunt, non tamen
continud efficitur, vt quantum possint, tantum
debeant, etiamsi rem temperes verbo leniore, vt
tantum tribuant, quantum commodè queant.
Itaque ratio hæc peruulgata ad tributa barbaris
imperanda, qua solum spectatur, quid quantumve
vnusquisque soluere queat, licet plerisque vt dixi,
sancta ac legitima appareat, tamen penitus in-
specta, non satis idonea, imò verò exitiosa de-
prehendatur necesse est. Quæro enim, cur Hispani-
s, & Gallis cæterisque per Europam, si ista con-
ditio offeratur, vt singuli tantum pendant, quan-
tum possunt commodè, iniquissima, & iniuriosis-
sima sit, Indis verò iusta & æqua? An istos sua im-
peritia, imbecillitas, tenuitas fecit obnoxios? Deinde
quid hoc à feruorum conditione abest, à qui-
bus iustè exigitur quidquid reddere possunt, quicquid

quicquid seruus acquirit, Domino acquirit? Præ-
 terea si bello iusto domiti, mulctæ nomine tribu-
 ta pendere cogerentur, quid posset grauius impo-
 ni, quam id vnusquisque vt det, quod potest?
 Nam quod non potest, ne tyrannus quidem exi-
 gendum putat.

CAPVT IX.

*An propter reuocandos ab otio barbaros,
 tributa grauiora imperanda sint.*

AT dicunt qui res Indorum, atque ingenia
 maximè callent, hoc magnoperè barbaris
 expedire, vt tributis grauentur, propterea quòd
 natio hominum ignaua, & otiosa, nisi cogatur
 laborare, & industriam, atque operam in quæri-
 ando censu ponere, focors more pecudis vitam
 transigit, turpiter belluinis rebus vacat: quippe
 qui neque rem familiarem augent, neque sibi con-
 sulunt in posterum, sed hodierno tantum cibo
 contenti, genio indulgent. Ad hanc quidem ratio-
 nationem, quæ peritissimo cuique maximè fa-
 miliaris esse solet, nos sanè ita respondemus, vt
 barbaros laborare, negotiari, occupatione & cura
 distineri, per quam ipsis salutare esse fateamur,
 imò verò illorum Reipub. vtcunque constituendæ
 necessarium omnino. *Qua* de re Ingarum pro-
 ceres ingenio sine dubio peracri, iudicioque præ-
 stantes, in eo vel maximè rectam istorum ac
 diuturnam administrationem esse censuerunt,

182 DE PROCVRANDA INDORVM
vt quam maximè exerceantur, minimèque vacare sinerentur. Itaque vbi necessaria aut vtilia deerant, etiam rebus superuacaneis distinebantur, vt qui eorum disciplinam cognouerit, merito miretur, quod veteres narrant, etiam vermiculorum colligendorum certam mensuram quibusdam imperatam, alios saxi vltro citroque voluendis serio occupatos. Neque verò causa aut obscura est, aut longè posita, cur Indos negotio vrgeri maxime expediat. Etenim barbari omnes ingenio sunt serui, seruis verò nullum otium esse debere, etiam in prouerbum abiisse Aristoteles dicit, quòd otium petulantes faciat, id quod noster sapiens præclare monuit, Mitte, inquit, seruum in operationem, ne vacet, multam enim malitiam docuit otiositas. Igitur exerceri Indi debent, non negamus, sed libentissime amplectimur. At cui exerceri, cui negotiari, cuius inferuire commodis debeant, hoc verò quæritur. Cum enim illud à tyrannico dominatu regalis absit, quod hic in subditis moderandis non suam, sed ipsorum magis vtilitatem spectet, profectò non est obscurum sincere cernentibus, operas atque negotia Indorum in ipsorummet emolumenta debere conuerti. Non enim instar apiari id tantum mellis in alucaribus relinquendum est, quantum apibus alendis sufficit, ne intereant, reliquum omne auferendum: neque vt greges detondendi sunt, quibus vellera ita defecamus, vt radices solum denuo procreandæ lanæ saluasse sinamus. Excepto igitur eo, quod & spiritualibus & ciuilibus præpositis necessarium esse prudens charitas sanxerit, quicquid vltra salutis

Indorum

7. Pol.
cap. 15.
Ecc. 33.

Indorum prætextu nobis vsurpamus, pro rapina
 lucendum est. Atque equidem vereor, ne vbi se
 uidam Catones Muriôsve profitentur, more-
 que barbarorum censura sua seuera notare atque
 emendare pergunt, Pharaones potius existant, *Exod. 5.*
 repositaque censoria larua, qua tam rigide incre-
 ditant, Vacatis otio alteros se Nabuchodonoso- *Hier. 52.*
 res exhibeant, omnia expilantes, & miseros du-
 ram seruitutem seruire cogentes. Desinant ergo
 tam tandem homines auari, & inhumani saluti
 se Indorum iactare, fortunisque consulere,
 Agnoscant potius, ac fateantur priuatis se com-
 modis seruire, nulla publicæ disciplinæ cura te-
 neri, nullo gentium harum adiuuandarum desi-
 derio tangi. Omnino fucus ipse se prodit, neque
 sustinet diu cupiditas prouidentia sibi falso no-
 men impositum. Quod si duri esse pergamus in-
 miseros, neque nostræ cupiditatis ardorem eo-
 rum lachrymæ extinguant, profectò timen-
 dum est, ne multus ac creber clamor Indorum
 celos omnes penetrans ad ipsum æquissimi iudi-
 cis tribunal irrumpat. Regnum, ait Spiritus san- *Ecccl. 10.*
 ctus, transfertur de gente in gentem propter in-
 iurias, & contumelias, & iniustitias, & dicer-
 sos dolos. Auro quoque dicit nihil esse scelestius.
 Et qui calumniatur pauperem, vt augeat diui-
 tias suas, dabit ipse ditiori, & egebit. Et in san- *Prou. 22.*
 cto Iob terribilius. Hæc est pars hominis impij *Iob 27.*
 apud Deum, & hæreditas violentorum, quam
 ab omnipotente suscipient. Si multiplicati fue-
 rint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius
 non saturabuntur pane: Qui reliqui fuerint ex
 eo sepelientur in interitu, & viduæ illius non

184 DE PROCVRANDA INDORVM
plorabunt. Si comportauerit quasi terram argen-
tum, & sicut lutum præparauerit vestimenta, præ-
parabit quidem, sed iustus vestietur illis, & argen-
tum innocens diuidet, ædificauit sicut tinea do-
mum suam, & sicut custos fecit umbraculum. Di-
ues cum dormierit nihil secum auferet, aperiet
oculos suos, & nihil inueniet, apprehendet eum
quasi aqua inopia, nocte opprimit eum tempestas.
Quas sane diuinæ seueritatis minas in pauperum
oppressores, violentosque alieni sudoris exactores
videant qui volunt, an de nonnullis huius sæculi
hominibus res ipsa copiose declarauerit. Filios ca-
sos, nepotes auita hæreditate deiectos, vix pane
saturatos, posteritatem omnem extinctam, vi-
duas etiam virorum obitu lætas, & voti compo-
tes, argentum terræ propemodum coæquatum ac
pauperes deuolutum, sacras domos pretiosis illo-
rum spolijs, & veste coornatas, ac reliqua, quæ de
violentorum vltione diuina Iob loquitur, prom-
ptum est cernere in plerisque nostræ ætatis homi-
nibus, quæ quicumque meminerit, fateatur ne-
cesse est, etiam nostræ Reipub. & gentis referre
plurimum, vt modus teneatur diuinæ autoritatis
lege præscriptus: quem si exactiones excefferint,
non solum non erunt adiumento, verum etiam
Deo iustissimè vindicante, certi exitij, & ruinæ
causa plenissimæ. Extat sanè epistola grauissima
Gregorij magni ad Constantiam Augustam, in
qua multa seuerè locutus adiungit, Idcirco for-
tasse tantæ expensæ in hac terra minus ad vti-
litatem proficiunt, quia cum peccati aliqua
admixture colliguntur. Præcipiant ergo serene-
nissimi Domini nihil cum peccato colligi. Nam
seie

*lib. 4.
Reg. epi-
folia 33.*

io quia & si parum Reipub. attribuitur vtili-
tibus, ex eo multum Respub. adiuuatur. Qua
pietissimi Patris sanctissima sententia causa
prius Indicanæ nullum proferri potuit vel ple-
nus, vel certius oraculum.

CAPVT X.

*Quis modus in tributis taxandis
tenendus.*

SI quærat ex me, Ad quam igitur Regulam
respicere debent, qui tributa neophytis barba-
ris ex bono & æquo taxare cupiunt, ego certe
nullam noui aliam præter eam, quam D. Thomas
fert de lege humana eleganter differens, quam
Theologi reliqui summopere probant. Vt in
lege ferenda onerosa præsertim, finis ipse penitus
aspiciatur, atque pensionis tantum imponatur,
quantum fini proposito congruit, tum verò in
distribuendis eiusmodi oneribus proportionis æ-
qualitas conseruetur. Hinc quoties excesserit,
pro iniqua legem computari oportere. Hæc illu-
rium Theologorum, rationi prorsus consenta-
nea, de tributorum impositione sententia est. Duo
ergo accurate prouidenda sunt ei, qui in lege de
tributis ferenda nolit errare: Vnum ex parte Indo-
rum, vt non grauentur nimium, sed ea exigantur,
quæ possint opportune præbere & commode: al-
terum ex parte nostrorum, vt quod ab Indis ac-
cipitur, pro officio ijs ac necessaria prouidentia
imper

1.2.9.96.

artic.4.

Sylu. Ga.

bella, 3.

q.2.

Sor. lib.1.

de Inst.

q.6.a.4o

Caiet.

verb. lex,

in sum-

ma.

186 DE PROCVRANDA INDORVM
impertienda æquum, congruensque sit. Huc enim
Theologi, & Theologorum decus Thomas reser-
piciunt, cum dicunt tributa ratione finis necessa-
ria licere imponere, ea verò eòsque debere pro-
gredi, quòsque finis ipse efflagitat. Itaque quòd
supra iam dixi, repetendum est diligenter, vehemen-
ter eos errare, qui Indorum gentes perinde
atque prædia quædam, aut greges reputant, vnde
quidquid emungi potest, dummodo ne interea
funditus, sed futuris vsibus referuetur, siue age-
sit siue pecus, id totum honesto ac liberali lucro
assignant. Sed labuntur profecto grauissimè, qui-
cunque ita se comparant. Neque enim Indos tuo
numerare potes, & quasi de tuo inde quidvis ac-
cipere. Quin potius si quid accipis, ob id accipis
vt tu vicissim aliquid aliud rependas, quod si non
dederis ipse, quidquid abstuleris, iniquum est, &
iniuriosum. Vt Medicus ab ægroto, Aduocatus
à cliente iustè pretium capit, pro impensa opera
& officio: ita Patronus ab Indo si quid accipit
pro officio accipit. Itaque quemadmodum mili-
tibus Reip. causam suscipientibus de publico, &
annona, & stipendia præbentur, quæ sanè à cæte-
ris pro collato in se beneficio Reip. tuendæ iuribus
exiguntur, neque tamen militiae prætextu quan-
tumvis extorquere, & corradere fas est, sed hæc
tantum, quatenus militi, præfidiisque compa-
randis, ac tenendis opus est: ita profus quæ Chris-
tiani à barbaris tributa capiunt, eòsque solui
progredi oportet, quòsque fini proposito necesse
sarium est. Est verò ille finis ratione præscriptus
vt ministri salutis, & administrationi Indorum necesse-
sarij non desint, honorenturque congruente

i verò in duplici genere sunt. Primi ac præcipui
 numerantur Pastores animarum, Ministri salutis
 æternæ, quos eorum largitionibus, & prouentibus
 alijs, quos ipsi diuino verbi, & Sacramenti pane
 nutriunt, non tam dispositionis humanæ, quam
 diuini esse iuris notissimum est. Id omni lege de-
 cerni Paulus gentium Doctor disertè ostendit.
 Nam de lege gentium hoc argumentum versans,
 Quis militat, inquit, suis stipendijs vnquam? Quis
 plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis
 nascit gregem, & de lacte eius non manducat?
 Ne verò secundum leges humanas tantum agere
 deatur, producit statim diuinam Veteris Testa-
 menti. Nunquid secundum hominem hæc dico?
 Non & lex hæc non dicit? Scriptum est enim in
 lege Moyssi, Non alligabis os boui trituranti. Si
 vos spiritalia vobis seminauimus, magnum est,
 carnalia vestra metamus? Nescitis quoniam qui
 in sacratio operantur, quæ de sacratio sunt edunt,
 & qui altari deseruiunt, cum altari participant?
 Atque hæc quidem iuxta legem veterem, quid
 erò noua, & Evangelica? Nequaquam ab his
 discrepantem monstrat, Ita & Dominus ordina-
 uit iis, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio
 & viuere. Dixerat quippe Dominus, Dignus est
 & merari mercede sua. Nihil ergo opus est testi-
 monijs alijs, quæ sunt plurima, eadèmq; grauissi-
 ma. Vnus Paulus, vel potius Spiritus sanctus in
 ore loquens nobis abundet. Verùm præter Sa-
 cerdotes Domini non est dubium, quin politicæ,
 & humane administratiõni Reip. barbarorum,
 præterquam necessarij sint sæculares præpositi. Hi
 verò distributi videntur apud nos in duas species,
 Nam

1. Cor. 9.

Deut. 25.

Deut. 18.

Luc. 10.

Mat. 10.

188 DE PROVVRANDA INDORVM
Nam & iudices Magistratusque sunt, de quibus
dictum est supra, & si quid restat, dicitur postea
sunt propriè susceptores Indorum, siue Patroni
(ita enim appellare malo, quos vulgus nostrum
suo sermone Encõmmenderos vocat) quibus pro
cura, ac prouidentia, quam gerere debent hominum
num suæ fidei, ac tutelæ commissorum, licet san-
tributa quædam vicissim capere. Quo in loco
accuratè intuendum est Regiam Maiestatem in
illud omne, quod habet ad exigenda tributa à po-
pulis neophytorum sibi ab Ecclesia in fidem datam
in eiusmodi Patronos transfundere, eosque penitus
collocare, certis quibusdam pactionibus interpo-
sitis, de quibus mox opportunè dicemus. His e-
go, si eos se se exhibeant, quos fide iurata profes-
tentur, tributa rectè solui non est, cur reuocetur in
dubium, cum manifestum sit licere Principi ali-
attribuere, quæ percepturus ipse esset. Qua de re
nostrorum Theologorum, iurisque prudentium
concors sententia est, & accedit B. Gregorij nulli
modo contemnenda auctoritas, qui ad nobiles
quosdam viros Sardiniaë scribens, eosque & qui
debeant præstare subditis sibi commissis, & quidem
infidelibus adhuc, & quid eam ob rem percipi-
ab illis possint, commode admonet. Ad hoc quip-
pe, inquit, illi vobis commissi sunt, quatenus & ip-
si vestrae vtilitati valeant ad terrena deseruire, &
per vestram prouidentiam, eorum animabus ea
quæ sunt æterna, prospicere. Vnde apparet rectè
posse nobilium hominum, ac bene de Rep. me-
ritorum fidei curæque committi, vt saluti barba-
rorum consulant, eaque ex causa ab his sua ipsi
emolumenta percipiant. Quoniam verò cum ei
conuenti

*lib. 3.
Regist.
epist. 23.*

inuentio aliqua, vt. ob hoc illud detur, certa
 eadem ratio ac proportio seruetur necesse est,
 aut hinc excedat, aut inde deficiat, omnino
 respiciendum est, ad quæ & qualia Patroni Indo-
 rum obligentur, vt inde verissimè cognoscamus
 quanto & quovsque iustum sit talibus tributa
 solui. Sed ante considerandum erit, Anne ex-
 erit Indorum populos in Fide rudes eiusmodi
 patronis committere, quibúsve ex causis id ex-
 gitatum, effectumque sit.

 C A P V T XI.

*Causæ, ob quas Hispanis Indi com-
 mendati sint.*

¶ Causas igitur cogitanti mihi, cur in hoc no-
 uo orbe Indi Hispanis hominibus commē-
 ti sunt, vnde & vulgare illorum vocabulum tra-
 e originem, tres præcipuæ veniunt in mentem.
 prima, quòd cum suis expensis, & laboribus in
 quas regiones penetrarent summis, & difficul-
 tibus, & periculis se se obijcientes, excogita-
 tum, atque inuentum est, quod mercedis loco tri-
 beretur à Principe ipsis ita flagitantibus, vt ex
 Indorum populis suo patrocínio commissis emo-
 nenta annua perpetuò reportarent. Quemad-
 odum Imperatores Romani emeritis militibus
 gram aliquem impertiebantur, vnde sustentan-
 e reliquæ vitæ certi prouentus relinquerentur.
 vobrorum autem hominum prima cum Rege
 pactio

190 DE PROCURANDA INDORVM
pactio fuit, vt Indorum à se expugnationum ad
ministratio tum sibi, tum primo successori, au
hæredi firma rataque esset: exinde Regi liceret
cuicumque placuisset, adscribere. Itaque, pro mili
tiæ stipendio, pro victoriæ præmio Indi Hispani
dati sunt. Altera quoque fuit causa, eaque maiori
momenti: quòd nouus orbis Regi vsque adeo
longè posito subactus, in illius ditone retineri
nullo modo poterat, nisi à quibus erat quæsitus
ab ijsdem custodiretur, vt licentiam barbarorum
frænarent, & à finitimis tuerentur, & nostris de
mum legibus assuefacerent. Neque enim minus
est, vt quidam Poëta dixit, quam quærere, par
ta tueri, imo verò vt Nazianzenus probè asserit
longe maius ac difficilius. Vt ergo in peregrin
terra homines alioqui patriæ amantissimi teneren
tur, fierentque nouæ Reip. cultores, atque am
plificatores studiosi, fixas ibi sedes collocantes, at
tributa sunt certa oppida Indorum, quorum, &
dominatu & commodis potirentur. Perinde at
que umbra quædam Hispaniæ procerum repræ
sentata sit, cum subditis, siue, vt nostri vocant
basallis imperitent. Tertia eademque maxima
ac reliquarum fundamentum causa exitit, vt noui
Fidei tyrones, teneræque stirpes patrocinio cura
que veterum protegerentur, instituerentur, reli
gionis disciplina regerentur, Denique salutis viam
vt omnino munirent, atque infirmos in Fide, vt
monet Paulus, assumerent. Arbitror me omne
institutionis huius causas esse complexum. Jam se
quitur, vt de vnaquaque quid habeat æquitati
quid difficultatis, quid officij, differamus. A
prima illa de remunerandis laboribus sumptibus
qu

*Ouidius.
Inuestiua
prima cõ-
tra Iu-
lian.*

Rom. 14.

ne militarium hominum, ex necessitate quadam
 prius quàm ex voluntate, aut religione profecta
 esse videtur. Neque enim poterat Princeps, aut
 er quam agrè poterat, tantos tot hominum su-
 ores, imo vero etiam cruores dixerim, præmio
 ari afficere, nisi in nouo orbe illorum virtute
 arto, potentiam quæstumque partiretur. Nam
 que isti alioqui contenti essent, & cæteris si-
 illia, audendi, aggrediendique cupiditas omnis
 tingeretur. In Lusitanica India, quod Re-
 um Lusitanorum auspicijs, & auro parta sit, po-
 nit penes Regem totus ille dominatus sine iusta
 orum querela retineri. Nostrorum verò homi-
 um, quoniam suoapte ductu & re, tanta perege-
 unt, longè alia ratio est. Itaque necessitatis, vt
 ixi, cuiusdam fuit, vt suo quodam iure, vt olim
 raëliticæ tribus distributore Iosué, terram for-
 rentur, permanente tamen, quod minimè ob-
 urum est, supremo omnium penes Regem im-
 erio. Quamobrem fatendum est, hac nostris
 ercede proposita, distribuendi leges quodam-
 modo, & fuisse, & esse seruandas. Vt planè, ni-
 alioqui quippiam impediatur, de hac Rep. bene-
 neritis, ipsiusmet emolumenta reddantur, &
 ro ratione meritorum maior minörve portio vni-
 uique designetur. Neque enim inanis profusus,
 & superuacanea vox est hominum, suo sudore, &
 anguine partis, nouos, & nihil in Rep. gerentes
 raclari frui vehementer exoptulantium, idque
 non leuis iniuriæ loco exprobrantium. Etenim
 rum cætera non desunt, debet profectò labo-
 um, meritorumque ratio haberi, id quod &
 Regia statuta præscribunt, & gubernatores à se
 obseruari

*Ios. 13. &
 deinceps.*

192 DE PROCURANDA INDORVM
obseruari contendunt, verè an falsò, non statuo
fatis proposito est, omnium vna consensio. Sed
ecce ingens malum vnde minus timebatur, exor-
tum, ex æquitate iniquitas, ex commoditate
damnum, ex iure conflatur iniuria. Quis enim
cum sibi Indos pro mercede propositos, ac reddi-
tos intuetur, non statim labores, expensas, peri-
cula, quibus defunctus est, cogitat, parum
que esse quicquid capiat, & sentit, & iactat.
Itaque prouentus commodaque sua, quæ ex In-
dorum, vel opera, vel tributis percipit, non pro
futuro in illos officio, & à se impendenda ope-
ra, sed pro iam exhaustis laboribus metienda pu-
tat. Cui malo quid remedij possit afferri, non sa-
tis video. Verùm illud serio moneo, atque con-
testor, quamvis æquum sit in eiusmodi commen-
dationibus Indorum, rerum antea præclarè ge-
starum rationem habere, minimè tamen tributis
operasque istorum amplius augeri posse, quam
conferèdi in illos beneficij ratio postulet. Quem
admodum & præfecturæ in Rep. & sacerdoti-
in Ecclesia benemeritis quidem conferenda sunt
& dignioribus, oppido ampliora, at census, ve-
publicus, vel Ecclesiasticus pro futuro labore
atque officio datur. Itaque huic percipiendo ve-
teres labores prætexere minimè licet. Sed si pro-
fecto desis officio, atque imposito munere non
perfungaris, quantumcunque olim emeritus sis
prouentus tutò non percipis. Secunda vero cau-
sa conseruandæ, ac tuendæ Reip. huius, non
dubium est, quin æquitatis vtilitatisque plurimum
habeat, quin potius in eo salus Regni tum tem-
poralis tum spiritualis sita sit, si non desint his ve-
lu

tri deductis coloniis coloni sui. Nam id quoque
omanæ Reip. sapientissimæ, moris fuisse constat,
t novos colonos, quo firmaret, defenderetque
oloniam suam domicilio donatos variis priuile-
is, commoditatibusque prosequeretur. Regis, re-
ique interest maximè, vt sint qui tanquam pro-
ium domicilium tueantur, & quoad licet, am-
ificent. Quamobrem propria quadam nuncupa-
one, eaque apud nos honorifica, hi propriè vici-
i, ciuèsve nominantur. Itaque & vxorati esse iu-
entur, & certam urbem incolere, vnde nisi an-
uente prorege, abesse nusquam liceat: si abfuerit,
sentis expensis alius sufficitur, quod si diutius
oras traxerit, ab Indorum moderatione remoue-
r, aliusque succedit perinde, atque demortuo.
uin etiam Principis hi omnes feudatarij haben-
r, fidem suam sacro iureiurando Reip. Regisque
ffis astringentes. Itaque bella si qua exoriantur
prouincia, propriis sumptibus adire, & belli-
rari coguntur, quod nuper in bello Ingarum
uzquensès, & in Chiriguanensium, Charquen-
s, Pacensèsque fecerunt: proinde equos, arma
eteraque in repentinum quemque tumul-
m parata habere, in otio, & negotio Reipub.
lesse promptissimè. Quæ quidem omnia, & pru-
enter, & salutariter instituta sunt, neque parum
onscientias eiusmodi hominum leuant, qui pro
posito sibi onere honorem quoque, hoc est,
uentus referant. Neque enim, quod multi
sò opinantur, sola est causâ redditus Indicos
ercipiendi, propria ac peculiaris Indorum sa-
ti adhibita cura, licet ea præcipua sit, ve-
um aliæ quoque causæ sunt, sunt alia etiam
N publica

194 DE PROCVRANDA INDORVM
publicæ vtilitatis officia, quibus cum addicun-
tur nobiles homines, iure remunerandi sunt. Eas
ob res quod regem ex Indis capere oportebat, in
in eiusmodi feudatarios omne transmittit. Ter-
tia quoque ac potissima causa supra allata de cur-
ra, prouidentiâque Neophytorum, si nuda ipsa
per se spectetur, speciosa planè, & honesta, at-
que officij plena videatur. Quid enim magis fa-
lutare dici potest, quam vt noui Christiani ve-
terum diligentia commendentur? Quod etiam

De Eccl. in primæua Ecclesia in more fuisse Dionysiu-
Hier.c.2. Areopagita satis indicat, cum fidei candidat
probata vitæ susceptoribus traderentur, piè ac fa-
lubriter imbuendi, atque officiosè adiuuandi
Hæc vt dixi, perpulchra, perque honesta causa
est, si nuda ipsa cernatur. At vbi à cogitatione
venimus ad rem, IESV bone, quæ perturba-
tio, quanta fœditas. Verum vitio hominum
non causæ hoc fit. Neque vero prauorum per-
uersitas bonis detrahere debet, sed Dei optimi
& benignissimi ope fiet, vt Patroni officium
non deferant, sed nomini suo ipsi respondeant
Nostrum iam est quæ sint horum partes in Indo
à se susceptos exponere.

CAPVT XII.

Quòd doctrinam fidei, & moribus sufficientem Patroni Indis susceptus præbere teneantur.

Primum ac maximum onus sustinent, Indos iam Christianos effectos in fidei, morumque doctrina, cæterisque ad salutem opportunis, quantum opus est, adiuuandi. Re enim vera Patroni, Pædagogi, Nutritiique in Christo teneris adhuc & paruulis dati sunt. Hoc omnes sine exceptione consentiunt, & docti, & indocti, & experti & imperiti. Hac lege, hac conditione Indi nostris à Principe commendantur, recepto visita- que more sese penes ipsos conscientiam suam exonerare testante. Quod sanè onus ipsi, qui sustinent, rarè intelligunt. Ex hoc primo præcipuo- que documento efficitur in primis, vt quicunque iniuncto sibi muneri non faciunt satis, non solum graue crimen admittant maledictionis æternæ rei, quòd opus Domini fraudulenter faciunt, verum restitutioni etiam obnoxij sint, quòd minimè officio functi, ob quod tributa instituta sunt, nihilominus illa perceperint. Neque enim charitati tantum Christianæ infensi sunt, sed etiam publicam iustitiam lædunt. Efficitur deinde, vt si negligentes admodum segnesque se præstiterint tales Patroni, neque emendare & resarcire iacturam

Hier. 48.

196 DE PROCURANDA INDORVM
pergant, possint omnino, imo vero debeant ab In-
dorum commendatione remoueri, aliis eorum lo-
co suffectis. Quæ ne duriora quispiam arbitretur,
aut quoniam consuetudo contrâ obtinuit, tan-
quam noua respuat, extat hodie quoque Regij de-
creti publica fide exemplum, quod ipse quoque
legi, vtrumque illud, & de restitutione facienda, &
de remouendis negligentibus Indorum patronis,
seuerè grauiterque statuentis, seruarique omnino
in posterum præcipientis. Ego verò adiciam id
quoque, quod perparum aduerti video, cum sit
vel maximum, quod in Indorum commendationi-
bus longè plus spectare oporteat, vtrum is, cuius
fidei commendantur, ea existimatione sit, vt impo-
sito muneri non defuturus merito credatur, quam
meritorum rerumque gestarum quantus splendor
extiterit. Atq; omnibus modis affirmo id, quod vel
tenuiter doctus facile concedet, Patroni, indignus
si sit, consciētiam quidem non esse tutam, at multo
minus Principis eam curam cōmittentis indigno,
Indignum autem eum dico, quem viri boni, ac sa-
pientes nequaquam idoneum reputant eiusmodi
negotio procurando, nimirum qui præ vitæ impu-
ritate, præ inueterata auaritia, præ socordia ingeni-
ta miseris susceptos vexando, expoliando, diuina
omnia, ac salutaria pro nihilo ducendo, pessunda-
turus apparet. Profecto mirari libet, quòd cum in
triennali, aut etiã annuo Prætoro creando, vitæ in-
tegritas accuratè quæratur, in perpetuo Indorum
Domino, cuius sit vel leue peccatum perniciosius
futurum, vix morū ratio habeatur: sola vel ipsius,
vel maiorum merita attendantur, tanquam pecu-
niæ dādæ non animarū negotiū tractaretur. Quæ-
ret

ret ex me aliquis, quamnam institutionē, quā doctrinā rationem sufficere intelliget Patronus, vt conscientiā satisfaciāt suā? Respondebo breuiter ac vere, nunc temporis magnā ex parte ea cura, & molestia liberatos esse patronos: siquidē Episcopi sibi sumptuerunt, neq; iniuria, vt sacerdotes ipsi designent, ac destinent: quibus Patroni stipendium à maioribus præscriptum optima fide persoluant. Quod si hos, vel remissos, & negligentes notarint, vel improbos, & impuros, vel cupidos, ac rapaces, deniq; gregem Domini lædi grauius insolētia Pastorum animaduenerint, pro fide, quam suis debent oportet ad Episcopos deferāt, & quātū in ipsis sitū erit, ardēter agant, vt susceptis suis quā optimē cōsultum sit. Id cum sedulo præstiterint, si tamē nihil profecerint, fidem suam hac in parte liberarūt: nec quæretur de manibus illorum sanguis effusus, cuius antisites Principi pastorum, cum apparuerit, rationem reddent: Quot verò sacerdotes in Indorum oppidis habere oporteat, breuiter quidem dici potest, quot erunt necessarij fidei institutioni, Sacramentorum administrationi, cæterorumque Ecclesiasticorum functioni. Prouincialium vero synodorum, vbi de paræciis agitur, canonibus definitum est, quoto numero Indorum vnus sacerdos sufficere existimandus sit. Sequatur patronus Episcopi sui iudicium, si synodi decreta seruari vsquequaque non possunt. Quicquid verò paracho tribuendum erat, si abesse contingat, siue negligentia patroni id fiat, siue penuria ministrorum, siue Episcopi desidia, nihil interest: prorsus tantundem debet Indis restituere ad minimum vsque obolum. Neque potest illa summa cuiusvis

*C. cum ex
iniuncto,
de Hæret.
docet id
Innocent.
3.
Ezech. 3.
1. Pet. 5.*

*In Conc.
Limensi
Const. 77.*

198 DE PROCVRANDA INDORVM
iudicio in alios vsus conuerti, aut quouis prætex-
tu alio deflecti. Qua de re frustra sanè nonnulli
dubitarunt. Nam præter edicta regia id disertè cau-
uentia, ratio est aperta, quod pecunia illa ab In-
dis tanquam ex conditione persoluitur ad mini-
stros Ecclesiasticos sibi necessarios sustentandos:
hi cùm defuerint, quacunque ex causa defuerint,
debet profectò horum stipendium ad largitores
redire ex integro. Quemadmodum cum pro ne-
gotio tuo curando homini pecuniam offers, si ni-
hil ille curauerit, siue culpate id, siue inculpate,
certè pecuniam tuam iure repetes, neque te inui-
to ea pecunia auerti in alias causas potest. Igitur
hæc certa, & sunt, & habentur. Illud non item,
vtrum qui negligentia sua, crassaque culpa In-
dos sibi commissos, sine sacerdote, sine legitima
doctrina tenuit, teneatur restituere tributa omnia
per id temporis percepta, an vero satis sit, tantum
reddere, quantum paracho dandum erat. Qua de
re alios audire mallem, quam ipse dicere. Verùm
non teneri omnia tributa restituere, magis mihi
persuadeo, propterea quod tametsi doctrina Indo-
rum, prouentuum annuorum colligendorum præ-
cipua causa sit, non tamen sola, vt supra explica-
tum est. Sed sunt alia quoque patronorum onera
Reipub. vtilia, quibus cùm defuerint, non iniuste
tributis aliqua ex parte fruuntur. Iam si quis vi-
geat, quantum ergo, & quousque restituendum
est? Nihil equidem certius asserre possum, quam
vt visitorum, ac iudicum regionum sententiis
acquiescat, qui cum non soleant præter doctri-
næ defectus, & damna alioqui Indis data, aliud
præterea iubere restitui, idque mos habeat do-
ctorum

Cap. 11.

torum ac proborum hominum, aliquid insuper
 imperare, quandiu res amplius explorata non est,
 minimè oportet. Quod si Indorum tam populosa
 ac frequens turba sit, vt sunt pleræque in prouin-
 ciis superioribus, manifestum vt sit vnum sacer-
 dotem tot hominum curæ & doctrinæ nullo mo-
 do esse satis: neque tamen antistes admonitus
 plures mittat, vel quia non habet in promptu, vel
 quia fortasse dissimulat, ita vt Patronus non sit in
 culpa, quæritur merito, an oporteat reddere In-
 dis id, quod alteri sacerdoti, si adefset, erat attri-
 buendum. Hic quoque varia res est. Sed cum
 iuxta retentum morem, vel iuxta synodale. decre-
 tum obseruatum, plures essent sacerdotes adhi-
 bendi, non dubito, quin redditurus sit Indis Pa-
 tronus, quicquid de duorum stipendio, vel plu-
 rium subtractum sit, siue vitio id suo acciderit,
 siue secus. Nam vt dixi, pactionis ea lex est. Vbi
 verò neque consuetudo, neque synodi decretum,
 neque præsulis vrget præceptum, etiamsi plures
 ministros populi numerositas postulet, potest
 Episcopi sui iudicium sequi, si vnum satis esse ille
 responderit. Denique vsque dum ille statuat plu-
 ribus esse opus, potest dato sibi ministro esse con-
 tentus. Namque vt prius admonui hac parte solli-
 citudo præcipua ad Episcopos recidit, qui de In-
 dorum rebus edocti Patronos molestia antiqua
 idoneos ministros quæritandi liberarunt. Hæc
 de præcipua cura Patronorum hoc est de spiritali
 ministerio erga iam Christianos Indos, attigisse
 sit satis.

CAPVT XIII.

*Quid erga nondum baptizatos Indos
Patronis liceat.*

ANtea vero quam ad politica officia progrediar, diluenda est dubitatio de cæteris infidelibus Indis, qui forte cum Christianis eadem coniuncti sunt, quorum tanta est copia in prouinciis nonnullis, vt intra annum, aut non multo amplius in vna ad decem, & septem millia maioris ætatis baptizati referantur. Alibi verò commendati Indi omnes, vel pene omnes idololatæ adhuc sunt, vt in Prouincia sanctæ Crucis. Magna ergo mihi quæstio esse videtur, An à talibus tributa quoque Christiani exigere queant, propterea quòd nondum sunt Ecclesiæ subiecti, ex cuius commissione ius omne nostris in barbaros esse diximus. Deinde quamnam ob rempensiones eas nostri dignè percipiunt, siquidem nulla iis Sacramenta, nulla diuina officia communicant? Cæterum consuetudo nihil videtur inter fideles, infidelesque Indos discernere, quoad tributa reddenda. Omnes iisdem astringit legibus. Id igitur an liceat, & si olim dubitabam, imo verò improbabam, tamen re magis animaduersa, non adeo mihi persuadeo iniquum. Etenim Principi subditi hi quoque sunt, postea quam terra hæc in illius ditionem venit, siquidem istis non minus ius dicit, quam cæteris:

ac proinde quemadmodum olim Paganis Christiani tributa pendebant, cum illi rerum potirentur, ita nunc temporis Christianis Pagani non iniuria persoluunt. Neque enim modo de iure dominatus Indici disceptatur, sed pro confesso sumimus imperium hoc illi stare, qui imperat. Accedit ad hoc, quod infideles Indi nullo modo Christi baptismum auersantur, quin & curiunt, & petunt: verum plerique in numero catechumenorum siue ipsorum vitio, siue nostro negligentia tenentur. Cum ergo in catechismi cura, hi quoque cum cæteris communicent, non immeritò cum cæteris quoque ministris necessaria tribuunt. Siquidem Apostoli Pauli præceptum est, Communicet autem is, qui catechizatur ei, qui se catechizat in omnibus bonis. Minimè verò ferendum esset, vt Christiani Christianis, paganis pagani imperarent, cumque vnum eundemque populum hi, & illi constituant, non posset non exitiosissimum esse discrimen eiusmodi. Quam ob rem præterquam quòd his quoque ius dicere, atque hos tueri perinde ac cæteros principis interest, proprie ac peculiariter patronorum, parochorumque partes sunt, cum istis quoque de salute æterna seriò agere, ad Euangelij gratiam vocare sedulo, de fide instruere, instructos moribus informare, volentes & dignos vltro ad Ecclesiæ gremium, si grauiori periculo vigeantur, salutari lauacro succurrere, vt sanctorum Patrum decreta habent. Denique nihil prætermittere, quod ad illos Christo lucrificandos pertineat, quod non charitatis tantum, sed officij sui propriam obligationem agnoscant

Gal. 6.

De con-
sec. d. 4.
c. si qui,
& seq.

*Lib. 3.
epif. 26.*

*23. q. 6.
Iam ve-
rò.*

*Lib. 3.
Regif.
ep. 23.*

agnoscant necesse est. Quod vsque adeo D. Gregorius sentit, vt ad Ianuarium Episcopum scribat his verbis: Rusticos, quos habet Ecclesia tu nunc vsque in infidelitate remanere negligentia fraternitatis vestrae permisit. Et quid vos admo- neo, vt extraneos ad Deum adducatis, qui vestros ab infidelitate corrigere negligitis? Vnde necesse est vos per omnia in eorum conuersio- nem vigilare. Nam si cuiuslibet Episcopi in Sar- dinia Insula Paganum rusticum inuenire potue- ro, in eundem Episcopum fortiter vindicabo. Iam- verò si rusticus tantae fuerit perfidia, & obstina- tionis inuentus, vt ad Deum venire minimè con- sentiat, tanto pensionis onere grauandus est, vt ipsa exactiois suae poena compellatur ad rectitu- dinem festinare. Ex qua sanè tanti Patris autori- tate, & diligentiam discimus conuersioni infide- lium adhibendam, & modum, si se duriores præ- buerint rusticitate magis animi, quam electione rationis, cuiusmodi barbari penè omnes sunt, iu- dicij vix sententiam sequentes, sed impetu, aut consuetudine impulsì, vt hi certè seueritate qua- dam salutari compellantur intrare. Pensionibus vero grauandos censet beatus Pater, quas sine ini- iuria potestas imponat. Nam si iniquae essent, nullo modo exaggerandas ille censeret. Atque hæc quidem ad se dicta Sacerdotes accipere de- bent. Patroni verò illa, quæ ad nobiles Sardiniae idem Pontifex scribit in hunc modum, Cognoui penè omnes vos rusticos in vestris possessioni- bus idololatriæ deditos habere; & valde de hac contristatus sum, & post pauca. Vnde magni- fici filij exhortor, vt omni cura, omnique sollici- tudine

ordine animarum vestrarum zelum habere de-
 ceatis, & quas rationes omnipotenti Deo de sub-
 ceis vestris reddituri estis, aspiciate. Ad hoc quip-
 e illi vobis commissi sunt, quatenus, & ipsi ve-
 ra utilitati valeant ad terrena deseruire, & vos
 et vestram prouidentiam eorum animabus ea,
 que sunt æterna, prospicere. Si igitur impendunt
 illi quod debent, vos eis cur non soluitis quod de-
 ceatis? Id est, vt affiduè illos magnitudo vestra com-
 noneat, ab idololatriæ errore compefcac, quate-
 nus eis ad Fidem ductis omnipotentem Domi-
 num erga se placabilem faciat. Hæc Gregorius:
 quibus & quid liceat accipere, & quid deceat
 reddere infidelibus Indis sibi commissis, Patroni
 tatis, quantum arbitror, edocentur. Illud obiter
 duerti debet, quamvis non liceat per vim ad ba-
 ptismum Christianamque professionem compelle-
 re barbaros subditos, licere tamen imo expedire
 idolis colendis etiam inuitos reuocare, hoc est
 eorum simulacra, & fana demoliri, superstitiones
 diabolicas extrudere, quæ non solum Euan-
 gelij gratiam impediunt, verum etiam naturæ le-
 gem infestant, quam vt seruent, compelli infide-
 les subditi sine vlla dubitatione possunt, id quod
 bunde declarant leges Constantini, Valentiniani,
 Theodosij, cæterorumque Principum Christiano-
 rum, quas mirificè sancti Patres collaudarunt: ne-
 que laudatores modo, sed impulsores aũthoresque
 præstiterunt. Et re vera quamvis officij minus
 exhibeatur infidelibus Indis, tamen non videtur
 satis consuli saluti eorum, si tributorum minus
 pendant, quam Christiani, vel hac enim de causa
 a baptismo percipiendo deterrebuntur, si grauiora

tunc

*Conc. Eli-
 ber. can.
 41. iuben-
 tur Chri-
 stiani in-
 fidelium
 seruorum
 idola cõ-
 minuere,
 idem in-
 sinuat
 Aug. ser.
 de Puero
 Centurio-
 nis. De
 Paganis
 & tem-
 plis eorũ
 l. 1. c. 1.
 Nemo.
 Niceph.
 lib. 7. c.
 46. lege
 Amb. l. 5.
 ep. 30.
 contra
 relatio-
 nem Sym-
 machi.
 Aug. lib.
 1. contra
 epi. Par-
 men. c. 7.
 c. epi.
 48. & 50.*

204 DE PROCURANDA INDORVM
tunc sibi tributa imminere cognouerint, quæ po-
tius imminui sanctus Gregorius vult, vt leu-
Christi sarcinam, & iugum suaue libentius si-
beant.

CAPVT XIV.

De temporali prouidentia Patro- norum in suos.

EAdem quoque Indorum commendatione di-
ligenter præscribitur Patronis, vt non solum
in Fidei, ac salutis æternæ eruditione populi sibi
commissi curam gerant, verum temporali præfidi
in vitæ huius ærumnis quotiescunque ope eorum
indigeant, benigne adsint, intelligantque, se Neo-
phytis datos esse parentum loco. Horum igitur
rem politicam iuuare debent, & ab iniuriis, ve-
hominum, vel temporum pro sua virili tueri. Ita
que vt Hispaniæ proceres sui municipij homini-
bus defensionem, ac prouidentiam proprio iure
debent, quo nomine ab illis tributa percipiunt, sicut
in his locis populis Indorum sibi attributis Patro-
ni singularis cuiusdam in orio æquè, ac negotio
patrocinij tenetur obnoxij, aut si id mavis, quem
admodum familiæ suæ pater ipse familiæ con-
sulere debet. Serio ergò illud sibi dictum cogiten-
de clientibus suis, Discite benefacere, quærite iu-
diciam, subuenite oppresso, iudicate pupillo, de-
fendite viduam. Abdiam in alendis famelicis, & de-
periculo eripiendis infontibus repræsentent: au-
egregium bonorum sibi diuinitus affluentium di-
tributores

Esa. i.

3. Reg. 18

tributorem sanctum Iob imitentur, qui sua illa
 fortunata tempora memoria repetens, ait, Si nega- *Iob 31.*
 quod volebant pauperibus, & oculos viduæ ex-
 cõtare feci, si comedi bucellam meam solus, &
 non comedit pupillus ex eã, si despexi pereuntem,
 quodd non habuerit indumentum, & absque
 perimento pauperem. Hac beneficentiã & fide
 susceptis suis nostri consulerent, verè & nomini
 officio responderent suo, essetque non voce tam-
 m, sed re ipsa horum institutio nouis Euangelij
 rtoribus conseruandis, & promouendis quam
 aximè accommodata,

CAPVT XV.

*quam circumspectè onerosa leges fortunis
 Indorum indicenda.*

Numerauì hæcenus omnes, vt reor, Patrono-
 rum functiones, institutionisq; huius causas,
 quas intuentes iis, quas cernimus, legibus Prin-
 pes hanc Indorum Remp. condiderunt. In aliis
 bis regionibus, apud Orientales præsertim
 ias esse rationes neophytorum instituendorum
 non ignoro: neque verò disputo, an nostratia
 ec longè illis inferiora sint, minusque ad salu-
 m, quam quærimus, accommodata. Fuisset for-
 ssis alia Reip. forma commodior, & ad Iesu
 hristi notitiam consequendam nouis gentibus
 ultò iucundior. Quanquam, vt dixi supra, quæ
 nostris barbaris incommoda acciderunt, homi-
 um magis nequitia, quam administrationis vitio
 referenda

206 DE PROCVRANDA INDORVM
referenda sunt. Quamvis enim rectè & sapienter
constituta Reip. quamvis æquis legibus tempo-
rata, facile improborum temeritate violatur, cui
sit nihil, quod non humana perversitas, si reli-
quatur sibi, conuertat in peius. Viderunt alij, qui
cui præferendum sit. Nos ea omni collatione
prætermiffa, præsentia, & nobis nota tractamus
illud superioribus adjicientes, causas eas, quas re-
tulisti, nostris vt Indi commissi sunt, oportere omni-
bus vtriusque fori, externi inquam, atque interni
iudicibus esse notissimas. Quibus ex omnibus re-
ctè sapienterque animaduertis poterunt profectim
legislatores statuere, quid tributi gens quæque In-
dorum Patronis suis soluere debeat. Idque vt
ne vitio, & errore decernant, perspicient primò
quantum, & quibus è rebus prouentuum com-
modè omnino possit afferre, tum verò cum ra-
tione metientur, imposito oneri, ac functione
exoluendæ suæ, quantum Patronis assignare po-
erit, idque ex æquitate, & prudentia moderabun-
tur, vt non aliorum remissio & indulgentia, alio-
rum, vt Apostolus ait, sit tribulatio. Et facultatem
ergo Indorum, & præpositorum operam, atque
obligationes intuebitur sapiens Reip. moderat-
or, vt tributa taxet, atque constituat. Quam san-
& facultatum, & gubernationis rationem simi-
litudinem in censu imponendo, & vel augendo
vel relaxando Aristoteles quoque ad Reip. con-
seruandam incolumitatem valde commendat.
Si quidem excedat, inquit (populus populi-
gubernandi difficultas, vt ego interpretor) augeat-
tur census secundum multiplicationem: sin verò
deficiat, relaxetur, ac minor fiat census taxatio.

2. Cor. 8.

5. Pol. c. 8

Quò

Quò sanè spectasse videntur nonnulli gubernatores nostri. Iam verò vltèrius progredi, & quantum ex vnoquoque viritim exigì oporteat, & trum homines tantum cènseri debeant, an etià fortunæ, vt ditiores plus tribuant, & quovsq; no-
 ræ considerationis fines egreditur, legum pru-
 entia potius id vniuersum relinquendum. Nobis,
 uæ causa sit iusta tributorum Indicorum, & ad
 uam regulam debeant temperari, exposuisse satis
 est. Illud tantummodo admonendum arbitror, tam
 raue esse hanc imponendi tributa prouinciam, vt
 nisi multa accuratâque consultatione virorû pru-
 entium, & rerum peritorum, atque, quod caput
 est, ab omni cupiditatis specie alienorum res pri-
 num agitetur, agitâtâque manifeste constet, quic-
 quam decernere, ac lege sancire valde temera-
 rium sit. Si enim ad priuatas de fundo, de domo, de
 legato controuersias finiendas; solent homines
 non contenti vulgaribus, Regios etià senatus
 dire, & è sapientissimorum iudicum suffragiis
 sententiam postulare, quantò obsecro amplius, ac
 maius est, cum de totius gentis perpetuo censu
 agitur, vbi vel leuissima iusti, & æqui ignoratio
 damnum affert fortunis innumerabilium homi-
 num sempiternum? Quamobrem seuerissimè simul
 atque sanctissimè Romani Pontifices inter atro-
 cissimos casus Sedi Apostolicæ referuatos illum
 semper numerandum putarunt, cum Domini
 Christiani populorum sibi subditorum ceruices,
 vel nouis pensionû oneribus premunt, vel auctio-
 ribus cumulant. Quæ vel vnica res negotij magni-
 tudinem copiose perspiciuèque declarat. Neque
 enim esse potest Proregis, Præsidisve, leue, aut ve-
 nia

*In 4. ca-
 su bullæ
 Cæne
 Domini
 1568.
 Sylu. Ex-
 com. 7.
 §. 54. Ga-
 bella. 3.
 §. 7. Nau.
 c. 27.
 n. 58.*

208 DE PROCURANDA INDOCVM
nia dignum erratum, vbi vel studio partium, vel
rei cognoscendæ negligentia, vel proprij sensus
fiducia, in tanto negotio labitur.

CAPVT XVI.

*Quid confessionibus Patronorum audien-
dis Sacerdoti providendum.*

AT vero de Principum legibus magistra-
tuumque sententiis censere non interest cæ-
terorum, quibus potius præceptum est, ne contra
iudices iudicent, & vt pareant siue Regi quasi
præcellenti, siue ducibus ab eo missis. Certè Chri-
stus Dominus, neque Cæsaris censum neque Sa-
cerdotū didracma reprehendendum, imminuen-
dūve putauit: sed tum hoc soluit, tum illum red-
dendum docuit. Neque illius Apostolus tributō-
rum vectigaliūve examen, sed redditionem inte-
gram imperauit. Quare vbi non est manifesta tri-
buti impositi iniquitas, & Præpositus tuta con-
scientia petit, & subditus non tuta subtrahit. Ita que
Sacerdotes dum vel Patronorum res concionibus
versant, vel horum confessiones audiunt, non de-
bent nimij esse censores, ne nihil agendo pacata
perturbent, & sine vilo fructu quieta pectora exti-
mulent: neque verò decet, quæ publica lege fir-
mata sunt, priuata autoritate velle conuellere.
Hoc vt dixi, vbi lex non aperte esset iniqua. In quo
fortassis quidam zelo non secundum scientiam
vtentes, dum nimium emungunt, iuxta vetus pro-
uerbium eliciunt sanguinem. Habet hîc locum
illud

*Eccl. 8.
1. Pet. 2.
Matt. 22.
Matt. 17.
Rom. 13.
Didrac-
num
Cæsari
solui vult
Hieron.
in Mat-
thæum.
At Am-
bros. li. 1.
epi. 1. &
Hilarius,
& Chry-
sost. &
Theoph.
in Matt.
Sacerdo-
tibus sol-
ui cen-
sent.*

Prou. 30.

lud antiqui sapientis, vt ne quid nimis. Quin po-
 us sic à Sacerdotibus Christi eiusmodi homi-
 es excipiendi sunt, quemadmodum manipulares
 im à Ioanne Baptista, quibus de sua salute quæ-
 antibus breuiter cum magna moderatione res-
 ondit, Neminem concutiatis, neque calumniam
 ciatis, & contenti estote stipendiis vestris. Sed
 otanda sunt tamen conscientis istorum tractan-
 præcepta nonnulla, in quibus quantum ad
 m, de qua nunc agimus pertinet, frequentiores
 se iniuriæ solent. Primum quamvis in taxationi-
 s tributorum publica lege conscriptis, authorita-
 Principis acquiescere possit Patronus, nisi aper-
 fraus, aut iniuria, aut vis intercedat, neque de
 re nimium hæreret, aut sollicitari debeat Sacer-
 s, cui eiusmodi cura minimè incumbit, scire ta-
 en, & hunc & illum oportet, si Indus aliqua ex
 ula peculiari non sit nisi magno suo detrimento
 uendo, non posse tributum ab eo tutò exigi.
 emplis res fiet perspicua. Fortè accidit, vt an-
 inclementia agricola fruges, vel vitiatas, vel
 exiguas collegerit: accidit, vt ægrotaret, vt vel
 urium ignis depastus sit, vel ouiculæ scabie in-
 ierint. Hic si Patronus rigidè tributum exigat,
 infelicem Indum, cuius tenuissima, & in diem
 tum res est, coniiciat in vincula, aut malè
 elatum dimittat, magnam facere iniuriam
 andus est. Nam etiam si ex mutuo, aut permuta-
 one ista ille deberet, tamen cum tanto suo dā-
 soluere nemo equus cogeret, cū Propheta seue-
 increpet eiusmodi rigidos exactores, dicēs, Per-
 titis pugno impiè, & omnes debitores vestros
 etitis. Præterea verò, vt est supra definitum,
 O tributum

Luc. 3.

In Conc.
 Turon.
 c. 49.

Esai. 58.

210 DE PROCURANDA INDORVM
tributum nullo modo debet nisi ex ijs, quæ ha-
bet, commodè habere potest, congruenti sit
familiæque sustentatione seruata. Quæ si casu ali-
quo subtrahantur, neque premi molestè debent
neque in sequentes annos præsentis exactioni
onerari. In qua re nonnulli nostri liberales se ha-
beri volunt, quod ea remittant, quæ recupe-
rare non possunt. Alij inhumana atrocique con-
tentione seruitutis genus edicunt, vt tandiu li-
borare cogantur, quoad ipsorum arbitrio sit sa-
tisfactum. Illi quidem non admodum admiran-
di, cum id faciant, quod necesse est, fiat: hi ve-
rò profus etiam detestandi, quod ius suum iniu-
riam aliorum putent. Atque hoc est, quod olim
sanctus Papa Gregorius valde cum Augusta expo-
stulat, Corsicæ exactiones tam durè fieri, vt filios
suos, Insulares vendere cogentur, vt tribu-
persoluerent. Ipse verò Dominus Israël's impro-
bitatem execratur, pro eo quòd vendiderit pu-
ergo argento iustum, & pauperem pro calceamento
Qui conterunt, inquit, super puluerem terræ ca-
pita pauperum, & viam humilium declinant. T-
lia à nostris agitata cum Indis non ignorant re-
gionis Americæ experti. Id ergo totum iniquum
est, & extremæ rapinæ non absimile. Quin p-
tius quoties graui egestate & damno propter au-
nonæ caritatem, aut morbū quemvis grassantem
aut rei familiaris infortunia Indos premi patroni
videt, debet omnino non illa charitatis tantum
lege communi, sed propria susceptionis suæ r-
tione, subuenire, ac de suo tribuere. Hoc igitur
ita habet. Alterum verò documentum est, pe-
mutatione patroni facere ne sinantur, à quib-
le

*lib. 4.
epist. 33.*

Amos 2.

ge prohibentur. Solent pro veste, exempli cau-
 , argentum, pro frumento vestem, pro radici-
 is aliud aliquid, sæpe etiam ipsorum operas
 arere, quod totum periniquam experientia
 onstrauit, lex interdixit. Etsi enim pretium
 quale videntur & petere & capere, tamen reuera
 sibi vttiliora, & Indis grauiora moliantur. Hic
 go etiã vigilet Sacerdos Domini. Tertium idem-
 e valde ad rem pertinens sit tum in exigendis
 butis, tum in persoluendis operis seruitijsque
 dorum oportere fraudes, atque imposturas vi-
 re eorum, qui inter Indos ipsos excellunt, cæ-
 isque præsumunt, quos Curacas seu Caziques no-
 namus. Horum quippe fraude, & violentia
 sferi plerumque suo sudore frustrantur, sæpè
 ultò plura conferre coguntur, quam lex ratio-
 præcipiat: cum sit subditorum tanta imbecillitas,
 tanta plebis inualidæ trepidatio, vt ne mutire
 idem audeant contra suos illos Satrapas, sed vi-
 ac videntes pereant potius, quam illorum im-
 ijs minimum obloquantur. Hanc tam præ-
 tentem tamque diu expertam tyrannidem no-
 si susceptores compescere certè deberent, atque
 pere inopem de manu fortiorum, secus res ha-
 t: vtrique compositò fabulam agunt, istis illi
 onte conniuent, illos isti patienter ferunt: vt
 vile quippiam paræmiæ lupi, atque vulpis agi
 leatur. Quod malum quam latè pateat, nemo
 n sentit qui res Indicas vel summis digitis at-
 git. Remedium verò quale sperare liceat, igno-
 , cum inde pernicies proficiscatur, vnde salus
 aximè petebatur. Sed publica lege, vt eiufmo-
 sceleri, & dolo occurratur, caueri iam dici-

212 DE PROCVRANDA INDORVM
tur, hæcenus certè cautum esse videmus nihil
Vt cumque id habeat, peruestiget spiritualis medi-
cus, an hoc quoque loco, vt solet virus infideat
aperiátque diligenter, ac ferro resecat, nec parca
igni, si opus sit, quippe cum in lethali profundó
que vlcere, seueriora medicamenta tutiora sint
Ac nescio an hoc loco de Magistratibus, Sacer-
dotibusque vsurpem illud sancti Leonis, inferiorum
ordinum culpas ad nullos magis esse referen-
das, quam ad desides negligentésque rectores, qui
multam sæpè nutriunt pestilentiam, dum auste-
riorem dissimulant adhibere medicinam.

*Epist. 86.
ad Nicc-
tam, diss.
86. in se-
riorum.*

C A P V T X V I I .

De seruitio personali Indorum.

Sequitur, vt de seruitio personali Indorum
differamus, seruitium personale solemus in-
telligere quicquid vtilitatis ex ipso hominum
labore, operaque percipitur. Quo in loco, quod
niam impeditior, asperiorque est, & si quod
alius maximè necessarius, consistere aliquan-
tulum oportebit. Atque in primis Indos non
esse seruitute multatos, sed liberos prorsus, &
sui iuris ex iis, quæ in libro secundo disputa-
ta sunt, sumimus. Etenim, & publicæ lege
ita statuunt, & consuetudo diuturna, & ratio
constans, ac certa, quòd qui nulla iniuria la-
cessunt, non possint reddi belli iure captiui. Nempe
sermo nobis est non de generali quadam
subiecti

iectione , quam Aristoteles non admodum
opriè vocat seruitutem naturalem , quàmque

Ambrosius non natura introductam neque
conditione comparatam , sed insipientiæ reddi-
tione dicit , ad Noë in Cham filium irreligiosum ,
maledictionem alludens : sed loquimur de ciuili
iustitia ac propria seruitute , quæ iure gentium
victoribus subdit , quomodo solent defini-
Philosophi seruum , quicquid est , Domini esse.
ber ergo isto modo Indi cum sint , operas illo-
rum ac labores sua mercede frustrari iniquissi-
mum est . Nam siue agrum tuum excolat , siue gre-
gem pascat , siue domum ædificet , siue pabulum ac
strum na comportet , siue onustus eat , siue literas cur-
re deferat , siue domi tuæ desidens ostia obser-
uet , denique quicquid operis agat , cuiusvis
vsi , dignus est operarius mercede sua , quam qui
operatur , sanguinis reus arguitur . Sic enim mo-

Spiritus sanctus in Sapiente , Qui aufert in
vultu panem , quasi qui occidit proximum suum ,
sanguinem effundit sanguinem , & fraudem facit merce-
rio , fratres sunt . Et in lege Domini disertè posi-
tum , Non morabitur opus mercenarij tui vsque
ad vespere . Per Malachiam quoque se Dominus mina-
tur testem velocem in eos , qui calumniantur
mercedem mercenariorum suorum . Neque mira
est iacobus Apostolus , Ecce , inquit , merces ope-
riorum vestrorum , qui messuerunt regiones
ultras , quæ fraudata est à vobis , clamat : & cla-
mor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit .
Terribilis sanè clamor , qui pro subducta mercede
aures Dei aduersus potentes , & diuites interpellat .
quod si in alieno iumento onerando , vel equo

O 3 ferendo

Lib. 1.

Polib.

Lib. 2.

epist. 7.

Gen. 9.

Eccle. 34.

Leuit. 19.

Malac. 3.

Iacob. 8.

ferendo pretium domino iuste rependitur, cur non iniqum valde existimetur hominis liberi corpori oneri laborive addicere, neque quicquam tametsi solvere pro opera collocata? Illud quoque vigilanter audiendum, quod sermo diuinus non excusulat, qui mercedem penitus abnuunt, immo ne enim id atque inusitatum relinquendum putauit, sed eos nominatim perstringit, qui vel morantur vel imminuunt, vel quouis modo defraudant pretium sudoris alieni. Ne mihi igitur obsecletum à te cibum porrectum commemoras, et vestem annuam, ne agelli portiunculam illius vestibus relictam referas. Adest iustus arbiter Deus qui se etiam testem pro paupere & quidem vobis locem pollicetur. Quæres, quænam æstimatio iusta sit, vt scrupulus omnis tibi eximatur. Si lege præscriptum est pretium, vt in rebus plerumque est, ne alium quæras interpretem, qui quid de legitimo detrahis, rapina est. Si nulla lex est, communis æstimatio bonorum atque prudentium ponet modum, aut etiam vtriusque locantis, inquam, & conducentis mutua pacti dummodo dolus omnis, & vis absit. Quotidiano genere multum ac sæpe peccant, & patres Indorum, & prætores, & ipsi passim parochiani dum subditis pro rerum occasionibus multa imperant, nulla aut pauca persoluunt, qui tamen que à culpa eximi neque à satisfactione excusari villo modo possunt. Neque verò obsequendi facilitas, & prompta opera Indorum prætorum debet, cum genus hominum timidum obsequium officiosum, atque obsequens se se præbere quod timeat sibi, atque consulat, dumque peccat liberet

Mal. 3.

beretur, pretium non audeat repetere, id enim
uilibus ingenij est. Alioquin cum se possunt sub-
trahere ex oculis, neque plagas timent, egregie
operamque detrectant. Igitur cuius opera
est, cuius labori Indorum mercedem suam esse
reddendam perspicuum est. Sed quoniam lege
certum præscriptum est, ut certus Indorum nu-
merus Patrono detur ad hoc illudve negotium, ut
pascenda pecora, aut agrum excolendum,
mentemve faciendam, quod olim vsitatus erat,
nunc etiam temporis in nonnullis locis fit,
parum multi, an id iniquum quoque sit, quod
deatur seruitium personale introduci contra
modo definitam questionem. Verum id sanè ini-
quum non est per se, cum tributi loco accipitur.
Nam quam essent aliàs pensionem reddituri, vel
argenti vel vestis, vel cæterorum, tantundem
remittatur Indis, pro operæ mercede redditum
intelligitur. Vbi peruersitas illa cauenda est, ne
talismodi onera inæqualiter Indos premant, sed
per sortes, vicesque suas, tum ut huic detrahatur
de illius tributo, quod ipse seruiuit, ac non hu-
ius sudoribus aliud lucrum faciat. Itemque illud
providendum, ne ob eas seruiendi vices sibi re-
sursusque suis in necessarijs desint. Quæ quidem
omnia dictare facile est, perficere verò, aut
infecta emendare perquam difficile. Libero
homini mercedem reddi oportere pro opera ostē-
ditur: utrum vero liberam quoque esse oporteat
illius operam, ac nullo modo cogi, à mul-
tis merito quæritur. Mouet enim non parum
hoc, quod liber homo si cogitur, liber non
est, atque adeo qui ad opus inuitum trahitur, non
leuem

leuem facere videtur iniuriam, seruile enim est
 pati vim. Inde verò non parum quoque vrget
 quod si barbarorum ingenio, & voluntati in-
 dulgendum est, nihil operis vnquam fiet, nihil
 negotij conficietur, quippe qui otio desideant, ac
 sibi etiam ipsis vix necessaria laborent: alios verò
 nisi vi aut metu percussi, nihili faciant, Atque hoc
 loco nõ disputamus de ea coactione, quæ affertur
 cum ipsorum interest, vt cum sibi oppidum ædè-
 ve ædificare iubentur, aut templa extruere, aut fun-
 dos colere, cæteraque rei, vel publicæ, vel familia-
 ris officia, est enim in aperto res, cum etiam inge-
 nui omnes ad ista compellantur, cum militiae pa-
 cisve negotia ita fieri exigunt. Magistratus cum
 ista & indicit, & vrget pro officij sui munere face-
 re non dubitatur. At Respublicæ hæc Indicana cum
 partim Europæis, partim Indicis hominibus con-
 stet coagmentataque sit, cumque sint multa, qua
 nullo modo Hispani in his locis per se faciunt
 propterea quòd vel laboriosa, vel sordida du-
 cunt, & vt quam maximè velint, non
 possunt tamen tanta perficere, quale est, hu-
 mum effodere, rudera egerere, lateres cogere,
 onera baiulare, iumenta agere, cæteraque serui-
 lia, quæ si desint, breui omnis ciuitas deleatur
 necesse est: ad talia igitur si sponte sua barbari mi-
 nimè ducantur, an liceat fasque sit per vim, me-
 tumve compellere, id prorsus in quæstionem ver-
 titur. De qua re sunt, qui Indis vsque adeo patrocini-
 nantur, seridè vt affirmant grauem ferre iniuriam
 cum ad ista coguntur: Hispanosque vel sibi serui-
 re, vt in Hispania fit, vel si ingenui omnes es-
 pergunt, eos neque vesci, neque bibere iubent

siquiderm

quidem qui non laborat, ne manducare quidem
 eum Apostolus vult. At si dura ista omnia videntur,
 deserant, inquit, deserant quam cupiditate
 non vtilitate terram occuparunt, & ad patrias
 angustias reuertantur. Quorum etsi dictu ap-
 aret liberalis, atque honesta sententia, tamen factu
 tā est & difficilis, & absurda, vt nihil præter-
 ea. Nam vt demus ex Hispanis non paucos posse
 seruilia ista tractare, propterea quod natalis, edu-
 catioque non admodum abhorrent, & lucri spes
 potest fortassis excitare: tamen quota ista portio
 est hominum præ multitudine necessaria? Iubere
 autem vel ista cessare, vel nostrates ad sua re-
 nere, quis non videt, quam sit fidei & religionis
 tamen extinguere? Quamobrem non est impro-
 bandum, quod ciuitates omnes institutum tenent,
 & seruant, vt Indorum ad ista necessaria mul-
 tudo deputetur, parèréque, si nolit, cogatur, dum
 modo & conueniens, vt dixi supra, merces labori
 tribuatur, & cum minimo salutis fortunarum-
 que suarum incommodo ab Indis ista exigantur,
 tum etiam inter ipsos iusta oneris vicissitudo ser-
 uetur, ne aliorum remissio, aliorum sit tribu-
 tio, sed ex æqualitate, vt dixit Apostolus. Si
 ista hæc custodiantur, nihil hîc inesse iniuriæ,
 nihil querelæ, primum proborum ac sapientium
 hominum consensus persuadet: qui & nunc, & ex
 ipso initio ita Remp. hanc administrandam intel-
 lexerunt, Deinde ipsorum barbarorum consuetu-
 dine perantiqua ab ipsis Ingarum Regum exordiis
 ante Christianum nomen auditum multis sæculis
 conseruata. Postremo ius naturæ hoc habet, vt ad
 salutem corporis, familiæ, ciuitatisque conseruationē
 necessaria

218 DE PROCVRANDA INDORVM
necessariæ partes laborare iubeantur. Neque enim oculus calcare terram iubendus est, vel culinariam paterfamilias exercere. Vniuersa porro Indorum, atque Hispanorum multitudo vna eademque Resp. habenda iam est, non duæ quædam inter se disunctæ, siquidem, & Rege, & lege vtuntur iisdem vtrique, & vtrique tribunal, & ius non aliud, atque aliud, sed idem certe. Quare quæ ab Indis nostris hominibus operæ impenduntur, non exteris & alienis collocari putandæ sunt, quod fortassis fallit nonnullos, sed suis potius ciuibus: quoniam & si testa ferro male cohæret iuxta Propheticum vaticinium, tamen eosdem statuæ huius pedes ambo componunt. Itaque mirandum non est, si testa ferro prematur interdum, illud potius optandum, ne penitus comminuetur, ac dissipetur. Denique Aristoteles magnus ciuitatis instructor, toto suo primo Polytico, aut nihil agit, aut hoc certe obtinet, vt secundum naturam in Repub. quidam seruiant, qui labori idonei sunt, quidam imperent, qui ratione potius præstant, dummodo alijs alij adiumento sint, oculosque alter ad videndum pedes alter ad ambulandum mutet. Quæ si vera sunt, manifestum est non esse ab æquitate alienum, quod publica diuersoria per vices suas, quas mitas ipsi dicunt, Indi & incolere, & viatoribus necessaria præbere pretio dato iubentur, quod ex veteri Ingarum disciplina nostri accepere, vt alia pleraque plena prudentiæ. Neque verò improbandum, quod mercenarij conductitij certo die, & loco adesse Magistratum decreto solent, quodque publicis operibus,

ut pontibus reficiendis, vijs expediendis, alijsque
 id genus distinentur. Neque illud vituperandum
 quod peculiare ob causas ad domestica ministe-
 ria quibusdam locis attribuuntur, ut in xenodo-
 chijs, in religiosis domibus, tum etiam publico-
 rum nobiliumve hominum, aut contra graui-
 ter affectorum, & indigentium seruitijs suo ordi-
 ne, & ratione assignantur. Abusio tamen illa am-
 putanda est, & pro iniqua ducenda, cum in eius-
 modi mitaios (sic enim vocitant) siue mercena-
 rios iustum pretium imminutum est, vel maiora,
 quam vires ferant, imperantur, vel diutius reti-
 nentur quam pro ratione præscripta, quæ iniu-
 riosa sunt omnia, & ex improbitate hominum
 potius quam ex vlllo vero iure profecta. Neque
 bona vnquam fide ista vsurpata sunt, sed magna,
 vel temporis, vel hominum corruptione. At
 personalia seruitia quæ diximus, publica autori-
 tate inducta sunt. Priuata verò an fas sit aliquan-
 do barbaros nolentes ad opera opportuna com-
 pellere, non tam dubitare videntur multi, quam
 ipso suo facto dubitandum afferunt. Deprehen-
 sus, ut tritissimo vtar exemplo, in media via
 Hispanus, cibi indiget sibi, pabuli iumento, aut
 etiam sarcinulis vectandis iumentis quoque. Orat
 Indum ut sibi subueniat, explicat causam, pre-
 tium offert, nihil ille mouetur, neque prece,
 neque pretio, neque verò flocci facit, vtrum
 viam ille conficiat necne, imo ne si intereat qui-
 dem. Hic facti nulla esse solet quæstio. Nam
 dicto citius Indus capillis trahitur, calcibus
 tunditur: sedulo statim, atque copiose cuncta
 administrat, adeo, ut plerique iactent nostra-
 tium,

220 DE PROCURANDA INDORVM
tium, persuasum Indis esse à suo Zupaio, idest
diabolo, nihil vt Christianis sponte impertiant,
sed per vim omnino, & iniuriam. Quæ quan-
quam militum licentiæ, & rapinæ fabula oppor-
tunè inducta est, tamen res ipsa non admodum
abhorre videtur à vero. Etenim qui barbaro-
rum confessiones pro veteri superstitione idolo-
rum sacrifici hodie quoque audiunt, feruntur gra-
uissimas pœnas ei iniungere, qui se se aliquid
Christiano profuisse confessus sit. Neque mirum
est eo vsque progredi hostis antiqui in Christia-
nos odium, in suos quibus potest modis trans-
fusum. Sed redeo ad rem. Cum eiusmodi angu-
stiæ incidunt aut ijs similes, quod in his regioni-
bus percrebrum est, quid Deum timèri viro agen-
dum sit, dicam, vt sentio. Primum si potest pactio-
ne transigi, id multo prius ac melius. Vbi non
potest, si commodè conueniri potest magistratus
aliquis, qui publica autoritate cogat, adeundus
est. Hic quoque si desit, vt deest persæpe, ac negotij
grauitas vrget, nihil aliud præcipi potest, neque
breuius, neque planius, quam vt leges necessi-
tatis obserues, quæ tibi necessaria sunt quærens
cum quam minimo proximi detrimento. Hone-
sta certè aliqua vis, atque compulsio afferri po-
test, & terroris quædam significatio, tanquam
puero alicui iusta, & commoda contemnen-
ti. Qua in re multum plerumque iusti, & æqui
limites transiliuntur. Quorsum enim verbera, si
verba sunt satis? Quorsum plagæ, si vel metus
incussus hominè subigit? Iam verò an onera
baiulanda Indis imponere crimen sit, multi quæ-
runt.

unt. Nam prima illa tempestate Hispanorum
has regiones peragrantiũ , magnã esse hominum
factam iacturam propter eius generis duras
molestias non dubium est. Quamobrem &
olim sæpe , & nuper demum lege lata Indi
onusti iter carpere prohibentur. Tamen con-
suetudo omnium propemodum secus habet,
rum harum regionum incredibilis incommo-
ditas , & penuria id veluti suo iure depof-
cit. Sane Indos onerari onustosque incedere
per se quidem , neque iniquum est , neque
perniciosum , cum ab antiquissimis annis , ita
assuefacti sint , fueritque solemne toto tem-
pore Ingarum , imò verò hodie quoque se suis
sarcinulis ipsi onerent , quæ sæpe non leuius
pondus habent , quam quod à nostris impo-
nitur. Neque habet ea res plus miraculi , aut
violentiæ , quam quòd in Europa baiuli one-
ra etiam grandia dato pretio quovis vnde vis,
portant. Quamobrem si & onus moderatum
est , & via non longior æquo , & pretium
non iusto minus , nihil res ipsa peruersi ha-
bet. Vtrum verò expediat necne Reipubli-
cæ ista vel prohibere , vel sinere , non no-
stri arbitrij est discernere. Lex verò quate-
nus obliget consuetudine contra obtinente ,
nihil habet hîc propriæ difficultatis , sed com-
mune est cum aliis plerisque. Certè vt est cul-
panda , vel detestanda potius veteranorum
quorundam immanitas fœdissimè barbarorum
peruicibus abutentium , ita etiam quorun-
dam delicata nimis hoc tempore trepidatio est
impro

222 DE PROCVRANDA INDORVM
improbanda, qui non vident, non solum con-
fectum vnicuique non esse molestum, verum
etiam iucundum, putantque omnium sensus, &
animos ex suis esse metiendos. Integrum æstiuum
diem metendis frugibus insudabit rusticanus,
aut aratro ducendo, qui si quartam horæ partem
vtrumque genu humi figere iubeatur, necem si-
bi prælagiet certam. Est suus vnicuique iucun-
dus labor. Itaque gentes Indorum apud nos bai-
landis oneribus perassuetæ, si æquo plus nor-
vrgeantur, neque iniuriæ, neque incommodi
quicquam subeunt, cætera, vt dixi, moderatim
sint, pondere, labore, pretio.

C A P V T X V I I I .

De Metallorum operatione.

AT illud durissimum videtur imperium, cur
metallis effodiendis mancipantur, quod v-
que adeo ærumnosum & graue à priscis est iudi-
catum, vt quemadmodum nunc ad triremes dan-
nâtur propter insolentia crimina homines facino-
rosi, ita olim ad fodienda metalla damnarentur
quod capitali supplicio proximum erat. Ad id er-
go homines liberos nihil mali commeritos ad-
gere inhumanum, atque iniquum valde videtur.
Deinde compertum est eo in labore multos ab-
sumi, vel fatigatione fractos, vel discrimine extir-
ptos. Horror est dicere, quæ mineralium intra
ipsa abditissimæ telluris viscera delitescunt
facies sit, quæ vorago, vt verè tartarus ipse patet
videatur

videatur, neque ineptè Poëtæ olim gazas apud Plutonem reconditas fabulati sint. Chryso-
stomus sui temporis laborem hominum in extra-
hendo metallo miratur, narratque eloquenter,
verum illa omnia præ nostris fumus, & umbra
sunt. Perpetua atque horrenda nox, aër crassus
& subterraneus, descensus prolixus & perdiffici-
lis, cum durissima rupe sæua contentio, statio
periculosa, si vestigium nutet, actum est, hu-
meris vectatio permolesta, per gradus obliquos,
& male hærentes ascensio, cæteraque etiam co-
gitatu graua. Ad hæc cum argenti venæ in præ-
ruptis plerumque & inaccessibleibus rupibus sitæ sint,
terraque inhabitabili, vt eurentur, à patria ex-
torres veniunt, solum aëremque mutantes, fa-
cillimè valetudine afficiuntur. Quid verò vbi ar-
genti viui effodiendi labor est, cuius vel tenuissi-
mus halitus, cum igne circumclusus exhale-
tur, præsentem necem affert? Quid de gemmis
explicandis dicam? In oppido Rio de la hacha,
vocato cum essem, comperi duram Indorum
seruitutem extrahendis conchiliis, summo mane
in ratem imponebantur, in pelagus descende-
bant magnæ sæpe profunditatis, vbi integrum
penè horæ dimidium halitu compresso vrinato-
rum more, conchilia, ostreaque conquirerent
immenso labore, summo periculo, cibus semper
parcissimus: commercium omne interdictum:
custodia omnibus nocturna communis: vitæ ra-
tio molesta, ac liberis hominibus prorsus ad-
uersa. Hæc diu acritata, serò tandem animadu-
erione digna emendata sunt, sed sunt tandem Re-
ge Catholico id semel, ac bis, ac tertio inqui-
rente,

224 DE PROCVRANDA INDORVM
rente, & agente. Itaque Indi omnes liberi de-
clarati sunt, & ab eo labore cessare iussis: qui-
cunque superstites tam diuturno labori reperti
sunt. Ad eundem ergo modum, & metallorum
effodiendorum non admodum dissimiles argum-
næ sisti debere non paucis videntur. Habent enim
cùm iniuriam contra libertatem Indorum, quod
seruire cogantur alieno lucro cum tanto suo in-
commodo patria sæpe liberisque desertis: tum
vero exitiale periculum, cùm cœli mutatione, la-
boris molestia rei ipsius discrimine impenderet,
videatur interitus. At si metalla curari desierint
si argentum è venis non eruatur subuersis à radi-
cibus montibus, vt est apud S. Iob, si aurum ex
fluuiorum obicibus non cogatur, mineraliaque
cætera negligantur, actum est, Indorum nego-
tium & Resp. interijt. Neque alios fructus His-
pani tanto Oceani circuitu quarunt, neque
alia ex causa, vel mercatores negotiantur, vel
iudices præsidet, vel ipsi quoque sacerdotes ple-
rumque Euangelizant. Argentum aurumque
desit & se subducat ex oculis, omnis frequentia
omnis commeatio, omnis ciuilis & sacer-
dotalis concursus breui euanescet. Testes sunt
Insulæ Hispanica & Cuba, & sancti Ioannis
olim quidem frequentissimæ, dum auri mate-
ria circumfluerent, nunc penè deserta & hor-
rida, postquam indigenarum penuria pretiosissi-
ma metalla, quæ illic abundant, elaborari non
possunt: In omni hoc nouo orbe eas prouincia
doctrina maximè florere cernimus, quas opibus
quoque præstare constat, vt ad hoc communi
emporium omnes vndique confluere videantur
Equidem

Iob 28.

Equidem nescio vtrum potius faciam, querarne
 nostrorum temporum calamitatem, & charitatem
 frigidescens, fidemque raro in quoquam inueni-
 am, iuxta Domini verbum, tot animarum millia
 Christo lucrifiant, non satis merces videri di-
 gnas, quæ nostrorum animos excitent, auri argen-
 tique cupiditatem longè plus valere apud nos, vt
 ista si desint, animarum salus pro nihilo fiat? An
 verò Dei bonitatem, summamque prouidentiam
 admiram, qui pro nostrorum hominum ingenio,
 et gentes adeo remotas, & barbaras Euangelio
 diungeret, aurum argentumque his terris tam
 copiosè donauit, hisque veluti illexit nostrorum
 cupiditatem, vt si charitas non inuitaret anima-
 rum, auri saltem cupiditas inescaret? Et quemad-
 modum olim incredulitas Israëlitis salus fuit gen-
 tium, ita nunc Christianorum auaritia Indorum
 vocatio facta est. Quid enim? Siue per veritatem
 siue per occasionem Christus annuntietur? Sed in
 hoc gaudeo, sed & gaudebo, ait magnus Apo-
 stolus. Occasiones namque benefaciendi etiam
 Deus captat. Prima Euangelij diffusio ex trepida-
 tione, & discipulorum ob Hierosolymitanam
 tempestatem nata est, Apostolis solis vel penè
 solis Hierosolymis persistentibus. Populus Israë-
 liticus ob iram Dei sibi commeritam inter gentes
 dissipatus est, quibus magna ex parte saluti fuit.
 Itaque & populo suo iram, & alieno misericor-
 diam eodem facto Deus impendit. Meritò Pau-
 lus compellat, cum ad ista venit, altitudinem
 diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei. Itaque
 quis non diuini consilij arcanum suspiciat, atque
 admiretur, qui aurum argentumque omnium

*Luc. 18.**Rom. 11.**Phil. 1.**Act. 8.**Deut. 28.**Hier. 9.**Tob. 13.**Rom. 11.*

226 DE PROVVRANDA INDORVM
mortalium perniciem salutem voluerit esse Indor-
um? Quamobrem quæ sine Dei offensa, & fra-
trum injuria adhiberi consilia possunt, vt ista ne-
que intercidant, neque imminuantur, ea à sapien-
te & religioso Reipub. administratore negligenda non sunt. Et quoniam graui maturaque Theo-
logorum, iurisquæ prudentium consultatione non
ita pridem totum hoc de mineralibus per Indor-
um elaborandis negotium tractatum est, extantque
leges prouinciales scriptæ, quo ordine, quæue mo-
deratione metalla eruantur, vt saluti commodis-
que Indorum prospectum sit, non mihi video
tantorum virorum sententiam improbare, multo-
que minus leges alias debere præscribere, quibus
tam aspera Indorum conditio temperetur. Tan-
tum capita repetenda sunt, breuiterque ponenda
quibus eius rei facultas constringatur. Primum
igitur doctrinæ spiritualis ministri in his, qui me-
talla operantur, ne desint, vt sint qui Missas cele-
brent, qui in fidei rudimentis erudiant, qui mor-
ituros confessione excipiant, cæteraque necessa-
ria administrent. Deinde vt valetudini consulatur
ne aut contrario valde cælo vtentes traducantur
aut è longo valde tractu euocentur, aut laboribus
immodicis opprimantur. Mox, vt fortunis quo-
que suis non pessimè consuli sentiant, sed pretio
iusto tam molestus eorum labor compensetur, si-
nanturque lucella sua interim quærere. Adhæc vti-
& valentibus opportuna alimenta suppeditentur
& ægrotantibus solatia necessaria non desint. Ac
vltimum vt labor ipse distribuatur commode per
vices suas, ne diutius contra voluntatem suam à
patria abesse cogantur, nève vna prouincia sem-
per

et oneretur, alia semper in otio degat. Quas conditiones si, ut par est, legitime seruauerint nostri, quemadmodum à viris sapientibus enucleatè propositæ sunt, videntur tolerandi, ne commercio fito, cura quoque Euangelij concidat: at si negligentur hæc, & acerbius cum Indis tanquam cum Mancipiis agatur, viderint ipsi, quas Patri pauperum & iudici orphanorum rationes reddituri sunt.

Psal. 67.

CAPVT XIX.

Quibus modis salus Indorum per seculares ministros procurari possit.

Quoniam humanam ac ciuilem administrationem Indorum hoc libro explicandam suscepimus, & quibus ex causis & qualibus conditionibus tum Patroni tum Magistratus obstruantur, utcunque licuit, exposuimus, superest, ut dicamus quæ maximè ad eum finem facere videntur. Neque nunc tamen expectandum est, ut e optima Republ. differamus, legumve ferendam rationem, cæteraque rectoris artis persequamur, quæ neque facultatis sunt nostræ, neque si maximè forent, ad præsens institutum pertinent. Tantum quæ proposito negotio, id est, ut euangelicam salutem barbari consequantur, propius inferuiunt, ea attingenda sunt. Quorum causæ est omnium, quod quidam rerum Indicarum egregius æstimator dixit, in barbaris prius esse

curandum, vt homines esse discant, deinde vt Christiani, quod tanti ponderis est, vt inde vel salus certa, vel certa perniciēs expectanda sit. Etenim feritatem inter nationes barbaras plurimum reperiri Aristoteles recte monuit, quam non minus recte definiuit, vitium esse adeo exuberans, vt hominem feram potius efficiat. Tales vero habitus, etsi ille regionum extremo vel æstui vel frigori non falso alicubi ascriptis, tamen & frequentius, & certius est consuetudine maxime fieri, quod & alias docuit, & satis nos admonet huius Indici cœli miræ temperies. Hos igitur syluestres, ferinosque homines ad humanitatem traducere, vrbansque institutis accommodare prima debet esse cura moderatoris. Frustra diuina & cœlestia docebis, quem ne humana quidem capere, aut curare perspicias. Prodest in ea re plurimum nostrorum hominum consuetudo, prodest cultus omnis externus, atque obseruantia maiorum, profunt conuentus certis, & diebus, & locis, pœnæque & contumeliæ irrogatæ negligentia; honor, & præmia recte factis proposita: ex ipsis, qui elegantiores sunt, cæterorum magistros, censoresque constituere. Ordo verò quidam tum oppidorum, tum domiciliorum, vt non veluti cuniculi fortuitas sedes eligant, tum verò vt in conspectu, eorum omnis actio sit, neque lateras petere sinantur. Ad hæc permixta illa ac sine villo delectu spurca habitatio, vbi simul & maritus, & vxor, & filius, & filia, & frater, & hospes, & canis ipse atque sus cubat, accuratè auertenda est, quantum licebit, quæ causa est nullius

7. *Eth.c.*

c. 1.

2. *Mag.*

mor. c. 5.

Sc̄. 16.

Probl. 1.

7. *Eth.*

cap. 5.

nullius pudoris, nullius paternæ reuerentiæ, gene-
 nis quoque, imo & sexus contempti equinæ cuiuf-
 dam libidinis in obuia quæque sine vilo pudore
 graffantis. Quæ tamen neque breui omnia exi-
 genda sunt, neque desperanda vel ferè. Videtnus
 certè non parum esse perfectum, vbi nonnulla cu-
 ra moderatoris effulsit, quæ si confirmata, vigi-
 lansque fuerit, non dubium, quin alium homi-
 num statum efficiat. Vnus M. Franciscus Xauier,
 isque nulla ciuili potestate munitus, Insulam Mori-
 fertur ex immanissima feritate ad miram mansue-
 tudinem traduxisse, neque adeo longo tempore.
 Quæ vero antiquorum inueterata consuetudine
 occalluisse videntur, vt in meliorem formam
 transferri nequeant, maioribus sua amantibus, pe-
 regrina penitus respuentibus, ea minorum, id est,
 puerilis, iuuenilisque ætatis accurata institutione
 emendanda sunt. Cui vni rei omni studio incum-
 bere oportet rectores, si modo res Indorum ali-
 qua ex parte curant. Iuuentutis, quæ ieceris fun-
 damenta, eam tu perpetuo structuram reliquæ
 ætatis existima. Quamobrem non est quorun-
 dam contemnenda sententia, qui scholas, Ec-
 clesiæ rudimenta, domicilia quoque & tempore
 procedente collegia nobilium maximè Indorum
 Hispanos viros maxime integros, & probatos
 curare debere censent, vbi à suorum consuetu-
 dine, quoad liceat, remoti mores nostros, sermo-
 nemque perdiscant, qui possint mox suis esse
 idonei præceptores. Quæ sanè sententia quan-
 quam difficultates non paucas habet, tamen,
 vt minus prospere cedat, non poterit profe-
 cto non & plures, & maiores vtilitates asferre.

*Lib. 4. de
 vita Ig-
 natij.*

230 DE PROCVRANDA INDORVM
Iam illud maximi faciendum est, vt ab Indorum
populis desidia, atque otium diligentius ampu-
tetur, cui & naturaliter dediti sunt, & vita sensu
que omni torpescunt, vitiis quoque impuris ne-
parum capti. De qua re quoniam quæ satis esse
puto, supra insinuata sunt, faciemus ad reliquum
gradum.

C A P V T XX.

De ebrietatis malo barbaris familiari.

INter omnes verò barbarorum morbos, quibus
leuandis atque tollendis inuigilare debet Chri-
stiani rectoris prouidentia, nullus aut commu-
nior, aut perniciosior, aut etiam ad curandum
difficilior ebriositate. Qui res noui orbis optime
callent, negant posse promoueri quicquam in re-
ligione, ac ne in qualicunque quidem institutio-
ne politica, nisi malum hoc latissimè sæuiens ab
Indorum finibus exterminetur. Ac profecto mi-
rabile est in tot tam vasti orbis nationibus reper-
tis, cum nullus vini vsus, nulla penitus notitia ex-
titerit, temulentia tamen vsque adeo vitium om-
nibus esse commune, vt pro raro miraculo sit, si
qui sobrietatem non odio, & ignominia prose-
quantur, id quod de Tucumanis, & quibusdam
aliis sanè paucis accepimus, nescio an falso.
Quanquam vnum illud ebrietatis malum incre-
dibile est dictu, quot artibus, quam variis, quam
exquisite procuretur. Ex oryza Æthiopas, & Si-
gas

nas expresso quodam ac decocto humore ebrio-
 sas sibi temperare potiones vulgare est. Nostri in-
 digna plerique ex fruge sua præmansa fermentum
 aquæ immingunt atque excoquant; alij pu-
 trefacta potius vtuntur; vnde Sora ab ipsis dicta
 efficitur, quovis falerno potentior. Quidam ex
 ramulis quibusdam arborum decerptis sua vina
 conficiunt. Alibi ex palmulis expressus liquor
 ebrietatis mire efficac; quem & veteribus in vsu
 fuisse scribit Chrysostomus. Insulani nonnulli fer-
 ni saccareum succum quibusdam medicamentis
 ita inficiunt, vt vehementissima potio euadat,
 quam illi Guarapum nominant. Verum quid atti-
 net innumerabiles temulentia species referre, vt
 quod in vna vite natura latere voluit, id peruersa
 ars ad tam multa transfulerit? Sed neque nouum
 hoc est, neque nostrorum barbarorum proprium.
 Scribit Plinius grauis author fuisse Occidentis
 populis suam ebrietatem fruge madida, Pluribus-
 que modis, inquit, per Gallias, Hispaniasque no-
 minibus aliis sed ratione eadem, Hispania iam &
 vetustatem ferre ea genera docuerunt (id est, in-
 star vini diu in cellariis asseruati) Ægyptus quo-
 que potus similes excogitauit. Nullaque in parte
 mundi cessat ebrietas. Hæc Plinius. Quo minus
 nostris barbaris irascendum est, quod vitis ino-
 piam fruge compensant, suaque inde vina confi-
 ciunt, cum & veterum ista fuerint, & hodie quo-
 que non dissimilia Cantabri in Hispania ex pomis
 factitent, & Belgæ ex hordeo exprimant. Quæ om-
 nia potionum genera Siceræ nomine apud He-
 bræos comprehendere Hieronymus docet. Cum verò
 cibis vtantur Indi ferè vilissimis, & parcissimis, atq;

*Hömil. in
 c. 5. Esai.*

*Lib. 14.
 c. 22.*

*In epist.
 ad Gal.
 c. 5.*

ingluuiem maxima ex parte ignorent, perpotandi tamen nullus est finis, nullus omnino modus. Ac mihi tā prodigiosę bibacitatis causā aliquando requirēti ea occurrit in primis, quā Plinius eodē loco insinuauit. Namq; & hæc necessitas vitium commitatur, vt bibendi cōsuetudo augeat auiditatem, scitumque est, Scytharum legati, Quanto plus biberint, tanto plus sitire Parthos. Perinde est enim vinolentiam bibēdo velle sedare, atque ignem materia apposita pergere extinguere. Nam quod naturę appetitioni datur, moderatum est; at vitiosa, & præter naturam libido nullo expletur, vt præclare Aristoteles de pecuniæ auiditate dixit. Id etiam Chrysofomus bene admonuit ebrietati vacantes nunquam satiari, sed quantum ingurgitāt, tantum siti flagrare, ita vt inflammatio quædam eis sit vini vsus. Æstuant enim vino ebrj, vt nos legimus in Esaia, siue vinum comburit eos, vt alij significatius legunt. Mihi verò præterea non solum delectatio ipsa potandi ab ebrjjs quæri videtur, sed illa quoq; longè iucundissima esse, quæ est summa infelicitas, mentis emotio. Sensus illam caliginem, & noctem offusam cerebro, dulcem sibi reuera esse ipsi barbari iactant, & rebus ipsis copiosè probant, cum potionibus interdum vtantur perquam acerbis, interdum ne potionem quidem vllam adhibeant, sed succo pigmentisive naribus resumptis, in quo nulla esse potest saporis voluptas, ebrietatem accersant. Nam in quadam insula cum nauigationis commoditatem expectarem, didici ex Tabaco contuso (genus id herbæ est ad permouendum cerebrum mire efficax) seruos Æthyopicos naribus exorbere vim soliros, grauemque sibi ac diuturnam

*Hom. 29.
in Genes.*

Esaï. 5.

turnam

nam inde temulentiam excitantes, pro magnis
 deliciis ducere, vt vix minis plagisque ab ea con-
 etudine auelli possent. Verum præcipua causa tã
 ffusarum comptationum, tamq; ardentis studij,
 diaboli prorsus ars est, qui nescio quibus præsti-
 iis insanos homines noctes diésque bibendo cõ-
 mure pro summa felicitate, pro maxima religio-
 e persuasit. De his planè loquitur sapiès cum ido-
 latrarum mores explicat, Tot & tam magna ma-
 pacem appellant. Aut enim filios suos sacrifi-
 antes, aut obscura sacrificia facientes, aut insanã
 enas vigiliã habentes, neque vitam, neque nu-
 tias mundas iam constituunt, & cætera. Qui
 mposita barbarorum, & bibendi canendique vi-
 ssitudines, turbulentaſque illas pernoctationes
 onspexerit, non potuisse melius significari dicet,
 uam per vigiliã insanã plenã. Eam quoque
 nriquorum fuisse superstitionem, vt Deos suos
 fusa perpotandi licentia celebrarent, noctur-
 asque cantiones, ac saltationes libidinis furoris-
 ue plenas multo mero dedicarent, Philonis libri
 ttestantur, Græcis pariter, atque Barbaris mira
 ontentione certantibus, vris potius ebrietatis
 alma concederet. Hinc Pæanes, hinc Orgia,
 reteraque impudentia omnis Deorum cultibus
 tributa. Quo etiam exemplo Balthazaris cõuiuæ
 emulenti simul bibebant vinum, simul Deos
 os laudabant aureos, argenteos, æreos, fer-
 eos, ligneos, atque lapideos, vt scriptura com-
 memorat. Quare ebrietatis malum non simplex
 quoddam hominis vitium, sed vniuersæ Reipub.
 pestem existimare debemus, quæ & numero, &
 diuturnitate vires sibi maximas compararit.

Sap. 14.

De vita
contem-
plat.

Dan. 5.

CAPVT XXI.

Quæ mala ex ebrietate oriuntur.

Satis quidem ad fugiendam, detestandamque
 ebrietatem esse debebat, quod inter ea opera
 ab Apostolo numeretur, quæ qui agunt, regnum
 Dei non possidebunt, qui etiam tanquam vene-
 natam ebriosorum mensam vitandam docet.

Gal. 5.
1. Cor. 8.
1. Cor. 5.
Hom. 29.
in Gen.
Gen. 43.
Preu. 11.

Quamquam ebrietatis verbo cum copiosam
 quandam saturitatem scriptura significat, non ne-
 cesse est crimen accipere, quemadmodum adno-
 tauit etiam Sanctus Chrysostomus, ut cum Iosephi
 cum fratribus inebriatum legimus, & apud Salo-
 monem, Qui benedicit, impinguabitur, & inebri-
 ans, ipse quoque inebriabitur, quod in bonum
 accipiendum esse, non est dubium. At ubi vera
 temulentia & ebrietas est, ibi crimen esse dubi-
 tare non licet Christiano. Satis ergo mala est
 ebrietas ipsa per se, quæ excludit à regno Dei.
 Sed sunt longè grauiora, quæ ab ea mala profi-
 ciscuntur. Verè enim à sanctis Patribus innume-
 rabiliū malorum fons perhibetur. Qua de re
 extat Magni Basilij elegans sanè, & copiosa ora-
 tio, cuius sententias excribere, ut sæpe solet,
 videtur Ambrosius in libro de ieiunio, & Helia.

Chryf. in
c. 5. Esai.
Conc. Tu-
ron. c. 48.
Arist. 3.
proble. 5.
lib. 14.

Tribus ergo, ut compendio dicam, nocet vehe-
 menter ebrietas, Corpori, Moribus, Fidei. Ari-
 storeles, & morbos, & causas persequitur in
 Problematis, Plinius in naturali historia. Ex
 nostris

nostris os aureum Ioannes ad suos Antiochenos, Non pauciores sed multo plures, & difficiiores animi, & corporis morbos immoderata vini parit potatio, passionum bellum, absurdarum hystem cogitationum menti introducens, & corporis vim molliorem, & solubiliorem efficiens. Non enim ita terræ natura vexata aquarum superabundantia continuè dissoluitur, vt corporis vis mollescit, & diffluit, & exilis redditur, vini potu continuo ingurgitata. Cui Ambrosius concinit, Hinc phrenesis periculosa, hinc calculi grauis pœna, hinc exitialis cruditas, & reliqua. Neque tacuit ista sapiens, Sed quàm sufficiens est, inquit, homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem. Vigilia & cholera, & tortura viro infrunito, somnus sanitatis in homine parco, &c. Quæ cum ita sint, verissima eorum mihi sententia visa est, qui immaturos plurimorum obitus in hac regione nimæ ebrietati tribuunt. Sunt etiam viri pergraves, qui hanc inferiorem, ac maritimam oram olim Indorum populis refertissimam, & numerosissimam, nunc adeo imminutam, ob id inter alia sentiunt, & prædicant, quod post Hispanos ingressos effranatè suæ siceræ, & quidem exitiali maxime indulgeant, argumento esse, quòd montanos, quia & parcius bibunt, & natura frigidiore sunt, multitudine etiam auctos esse videamus. Id sanè magno Christianis opprobrio est Ingam Regem barbarum, & idolis deditum ab ebrietate subditos sibi populos cohibuisse: nostros vero, quos oportebat mores quoque perditos

c. 223
Hom. 1.
ad Pop.
Ans.

De Helia
Cicinnio
c. 1.

Ecl. 31.

ditos emendare, temulentia incrementa tanta fecisse. Omitto interim tumultus quotidianos, plagas, neces ab eiusmodi comporationibus natas quod & Indis, & seruis Æthiopibus familiare est. Vidi ipse ex taberna duos semicaptos vino egressos vix oboli causa, se mutuo vno eodemque gladio confecisse, & quidem extracto bis è percussis corpore præ alterum ferendi furore. Itaque momento temporis exanimis ambo corruerunt. Ne-

PROM. 23. que enim frustra Salomon dicit, Cui vā, cuius patri vā, cui rixā, cui foueā? Cui sine causa vulnera, cui suffossio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis. Adde quod sensum hominis ebrietas, etiam digesta reddit stupidum, & mentis aciem grauitè obrundit, atque hebetat, obliuionem rerum omnium affert, & vt Plinius dixit, mortem memoriam. Quid verò attinet dicere oris illum foetorem, gestus improbitatem, incessus titubationem, quidvis loquendi temeritatem, importunas corporis fordes, cæteramque illuuiem, vt homo breui in belluam transisse videatur? Quæ quanquam in omni genere ebrietatis damna reperies, nusquam tamen cumulatius, quam in istis barbarorum ingurgitationibus adeo portentosis, vt corpus instar vtris, aut canalis potius perennis, potu fluat, quæ sanè pestis valetudinis, vitæque humanæ tanta est, si nulla Dei præcepta cogitarentur, nulla sceleribus intentata supplicia, tamen ob Reipub. incommoda diligentissime cuiusvis legislatori, & magistratui cauenda, relegandaque sit. Corpora igitur infestat ebrietas, animos verò quid? Nempe nulla est morum corruptela maior. Audi, si vacat,

Basilium

Basilium in præclara de ista ipsa peste concione, Ebrietas, inquit, Dæmon est voluntarius ex voluptate animabus nostris inditus, ebrietas malitiæ mater est, virtutis inimica, fortem virum reddit ignauum, ex temperato facit lasciuum, iustitiam ignorat, prudentiam extinguit. Et post nonnulla, Quid opus est reliquam perturbationum cateruâ enumerare, morum peruersitatem, promptitudinem illam ad iracundiam, ad querelas, celerem ac repentinam animi ad omnia mutationem, strepitum multum, ac tumultum, facilem ad dolos deductionem, ad omnes iræ motus inconsiderantiam? Voluptatis verò incontinentia omnis ex vini fonte originem, vimque habens, præceps ad omnem impuritatem, atque intemperantiam ruit. Animalium omnium libidinum sceditatem superat, cum bruta naturæ leges in hoc genere noscant, atque obseruent: ebrij tantum in mare fœminam, in fœmina marem quærunt, atque optant. Hæc Basilius, aliâque complura, quæ non augendæ orationis studio, sed quotidianæ experientiæ obseruatione prolata sunt. Obsidet hoc monstrum, atque infestat vniuersum terrarum orbem, verum nusquam grauius sæuit, quam inter hosce barbaros, apud quos ea est rerum omnium perturbatio, vt extremæ obscœnitates, & nefaria flagitia computationis furore admiffa in magna laude ponantur. Canitur more solempni, conueniunt sine vilo discrimine omnis ætas, sexus, necessitudo: bibitur ad contentionem: dolia integra pene vno spiritu exhauriuntur: ducuntur choreæ perquam elegantes, saltitatur vsque dum Bacchus victos sternat: vigilæ infania, atque petulanti

*Homil. in
Ebrietatem
&
luxum.*

238 DE PROCVRANDA INDORVM
tulanti libidine plenæ exiguntur : quidvis licet in
quemvis, inuiolata lege computationis. Hic quæ
dedecora humani generis pudet referre. Non par-
citur virgini, non defertur vel matri, nihil inte-
coniuges interest, furit etiam libido in viros,
masculi in masculos turpitudinem operantur.
Persas computationibus suis scorta tantum adhi-
bere solitos Plutarchus refert, vxores nullo mo-
do, quod dicerent, temulentiam fræna nescire.
Ipse Loth vnus in vniuersa Sodoma iustus in-
uentus, ebrietatè tamen victus filiarum incesta
libidine non abstinuit, quid facient barbari?
Quid metæ pecudes? Equidem assentior Pitta-
co duplices pœnas in ebrietate peccantes decer-
nenti. Nam quamvis sciam Diuum Augustinum
non incestum in Loth, sed ebrietatem culpa-
re, Ambrosium quoque mitius in ebriorum cri-
mina animaduertere, tamen Philosophi senten-
tiæ nemo repugnabit, qui per ignorantiam excu-
sari peccatum negat, cum ignorantia ipsa, & sci-
tur causâ peccati, & nihilominus non cauetur, ne-
dum cum vel ob hoc ipsum placet, vt peccetur li-
centius. Ita prorsus res habet, consulto barbari
temulentiam amant, tanquam libidinis omnis
magistræ. Sunt verò Bacchanalia hæc, aut Or-
gia, aut Cibellia, aut Lupercalia, aut quouis no-
mine appellari malis, non annua vt apud veteres,
sed menstrua, vel quotidiana potius. Nullus est
mensis, qui ea celebritate vacet, nullus cætus co-
gitur, nulla res serua initur, non nubitur filia, non
paritur pecus, non foditur ager, non Deo sacrificatur
nisi ebrietate optima duce præeunte. Vna illa
publicas, priuatâque res ornat, & magnificentia,
&

*In libr.
Nû Phi-
losophan-
dum sit
inter po-
cula.
Gen. 19.*

*Arist. in
Ethic.
Lib. 2. 2.
con. Fan-
stum, c.
44. In
lib. de
Abrahâ
cap. 6.
Arist. 4.
Ethic.*

& religionis argumentum. Misera prorsus stultorum hominum seruitus, qui cum ipsi natalibus parum à brutis absint, studio, atque opera omnino contendunt, ut brutis quoque deteriores fiant. Mores quidem tales ebrietas efficit: Fidei verò ianuam intercludit, estque religionis Christianæ inter Indos hostis sæuissima. Præclare Beatus Ambrosius dixit, ebrietatem esse perfidiæ matrem continentiam Fidei, quod perspicuè docet sermo diuinus, Sedit, inquit, populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Quem ludum intelligat, quis ignorat? Vituli aurei adorationem explicant patres, & Paulus ipse, Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis, sicut scriptum est, Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Certissimum est ebrietati esse sacrilegium plerumque coniunctum. Non ante Balthasar sacra vasa poposcit, ac profanè abusus est, quam temulentia imperauit, tum Deos suos cuique laudandi certamen exortum est. Reuera vinum, & mulieres apostatate faciunt etiam sapientes. Incredibili versutia Diabolus in hoc orbe omnem suum cultum ebrietate condiuit, omni vicissim ebrietati aliquid de suo cultu adhibendum docuit. Experientissimi morum Indicorum pro certo confirmant nullam esse paulo celebriorem comotationem, nullas vigilias statas, quin peculiari superstitionis, & sacrilegij genere imbuantur: Huiusque sceleris obseruata est tanta calliditas, ut non aliter iam antiquum suum errorem & idololatriam tueantur, quam per occasionem solemnium comotationum, atque cantationum.

*De Helia
& ieiun,
c. 12.*

Exod. 32.

1. Cor. 10.

Dan. 5.

Ecl. 19.

240 DE PROGVRANDA INDORVM
tionum. Huc maximè spectat omnis eorum Ta-
qui, sic enim vocant celebres cantilenas inter po-
randum potissimum adhiberi solitas. Ipso sacri
Parasceues magno die, quo Domini Iesu Christi
mortem Christiani pie colimus, Satanæ artificie
flagitiosissimi ludi ab ebrijs barbaris aguntur mo-
re solemnium: quod tantum nostræ sanctæ Religio-
nis ludibrium etiam à baptizatis iam multis In-
dis, vt nobis viri fide digni narrarunt, occultè
quoad licet, frequentatur. Atque in hoc genere
sunt alia plurima veteranis magis comperta. Quæ-
obrem sanctissimè est in Prouinciali Concilio in
hac vrbe celebrato decretum, vt eiusmodi com-
potationes tanquam idololatriæ fomenta sum-
ma diligentia excludantur, ac penitus exterminen-
tur: estque certa ac constans plurimorum senten-
tia frustra Indos Christianam Religionem doceri,
quandiu pestifera isthæc consuetudo inerti no-
strorum dissimulatione retinetur.

CAPVT XXII.

*Quibus modis ab ebrietate Indi
compesci queant.*

Verum huic tam pernicioso malo & si non
dubitant omnes pij, & prudentes occurren-
dum esse, tamen quomodo occurratur, non est
omnium vna sententia. Sunt, qui non aliter ebrie-
tatem tollendam putent, quam vsu omni ficeræ,
id est Indicæ potionis excluso. Id vt fiat grauissi-
mas

nas esse proponendas, & exigendas pœnas, si
 uis vel è fruge ea vina conficiat, vel confectis
 ratur. Nisi enim materia omnis subtrahatur, nul-
 modo tantum incendium extingui posse. Quo-
 um vox nihil propemodum ab eorum sententia
 ubi abesse videtur, qui non ita pridem cum Ro-
 niano Pontifice serid agendum existimarunt, vt
 enerali Ecclesiæ decreto vineæ omnes ab orbe
 hristiano extirparentur, relictis tantum in sa-
 os vsus necessariis, quòd per vini immodera-
 am vim incredibilia mala dicerent euenire, idque
 a Septentrionalibus præsertim Europæ populis
 ultis magnisq; documentis demonstrabant. Sed
 cilè horum est explosa sententia. Neque enim
 scitè dixit Chrysofomus, vino, sed vinolentiæ,
 œna adhibenda sunt. Eadem certè causa, & pe-
 nias nullas esse iubebunt, vt avaritiæ occurrant,
 pretiosos pannos, vt fastus retundatur, & scœ-
 minas ipsas sepelire oportebit, ne libidine conci-
 ntur viri, quin potius oculos eruent, & linguam
 liment, ne tanta peccemus. Omnino nihil est
 deo sanctum, adeo bene prouisum diuinitus,
 uo non in perniciem suam abuti possit humana
 alitia. Et reuera sicut vinum decenter, & sobriè
 surpatum, & valetudini, & robori, & lætitiæ con-
 rt, quæ qui detrahit, iniuriam Dei prouidentia
 cit insignem, emendare volens quæ ille sapienter
 cit, ita planè siceræ Indicæ potiones vtilitates
 abent non contemnendas, quas qui prorsus adi-
 nit, non mediocriter miseros premit. Nam & ro-
 ustam, & salubrem, & assuefactis non iniucundâ
 le siceram (sic enim iam dudum voco istam vul-
 arè Indorum potionem, siue Maicio, siue Cacao

Chrysof.
hom. 31.
in 1. ad
Cor.

Q siue

242 DE PROCVRANDA INDORVM
sive quouis alio genere constet) nullo modo ne-
gare possunt, quicumque ista experti sunt, genu-
verò hominum inops, & tenue nullas alias deli-
cias agnoscens, hoc vno adiuvento priuare vel
le inhumanitatis est. Ergo non res in culpa est, le
modus quærendus est. Atque in primis quamvi-
sificera omnis non prorsus interdicenda videatur,
tamen rectè admodum & sapienter Regio edictum
cautum est, ne fucata illæ, & præpotentes po-
tiones oppidoque damnosæ conficiantur, quali-
ea est, quam nostri foram dicunt. Nam vbi no-
tam potum, quam ebrietatem quæri constat, iu-
re optimo vitiosum potionis genus prohibetur.
Hoc ergo excepto, non placet omnem potandam
iucunditatem barbaris adimere. Sed si rectè con-
cessa in ebrietatem conuertant, iam seuerior
pharmaco putredo hæc refecanda est. D. quidem
Augustinus valde in Africanas suæ ætatis compo-
sitiones stomachans, consilium dat Aurelio
Carthaginensi Episcopo, vt placidè, suauiterque
ista emendare conetur, Non ergo asperè, inquit,
quantum existimo, non duriter, non imperioso
modo ista tolluntur, magis docendo, quam iu-
bendo, magis monendo, quam minando, si-
enim agendum est cum multitudine peccantium
seueritas autem exercenda est in peccata pauco-
rum. Sic planè cum liberis, atque bene morige-
ratis hominibus decebat Dei sacerdotem inge-
nuè agere, & ratione magis, quam lege, doctri-
na potius, quam potestate niti. Nam & nobiles
Lacedæmonij ebrietatis remedium esse ducebant,
ebriorum hominum spectaculum fœdissimum
coniuuiis suis proponere, vt in se discerent ea
cauere,

Epist. 63.

*Plutar-
chus in
vita De-
metrij.*

uere, quæ in aliis tantopere abominarentur.
 nostrorum barbarorum ebrietas longè alia via
 terminanda est, quorum alij longè mores sunt,
 ingenium natura ipsa seruire. Seruus verò, *Prou. 29.*
 dixit Sapiens, non potest verbis emendari, quod
 im dicis, intelligit, sed obedire contemnit. Ita-
 ne & si exempla proponenda sunt, & si sacerdo-
 les commonitiones, atque comminationes ces-
 se non debent; tamen vt in vetustis vlceribus
 asperiore medicamine sanies ista radenda
 est. Opus est potestate ciuili, opus est seria ani-
 aduersione in temulentos, ac nisi lege agatur,
 infra surdis verba fient. Verum si putredo hæc
 secanda est, & tamen materia non demitur,
 quidnam remedij esse potest? Dicit quispiam. Au-
 di ex viro ornatissimo, eodemque totius rei
 dicæ peritissimo plerisque videri difficilem, &
 molestantam eam cohibendi ab ebrietate prouin-
 iam: sibi verò perfacilem, & iucundam. Cum
 tantæ rei pollicitatione non mediocriter ere-
 sceret, subiecit præceptionem & mihi, & vt opi-
 or, cuius prudenti valde probatam. Vitupera-
 t ille eos, qui bibendi consuetudinem, aut ad-
 rios calices definirent, aut priuatis mensis ma-
 nopere interdiceret. Censebatq; potius quandiu
 tra priuatos parietes priuatim ipsi biberet, etiã si
 rtaffis excederent, vel dissimulandum esse, vel si
 oderentur, non admodum rigide excipiendum.
 computationes publicas, statas, ac celebres,
 s summis viribus esse exturbandas, ac prossi-
 ndas, idque & expedire omnino, & factu non
 e difficile. Vtriusque suæ assertionis causas as-
 rebat egregias. Nam priuatim vniuscuiusq; per-

potationē infestē prosequi tum difficile est, quolatebras domesticas, atque horas importunas, & inusitatas varietates peruestigare nemo possit: tum verò nimis hoc arctum, & asperum est, ac meri-
 verendum est, ne qui nimium emungit, elicia
 etiam sanguinem. Quamobrem B. Augustinus
 quanquam ebrietati infestissimus, censebat ta-
 men aliqua ex parte conuiuendum, sed feram
 hæc, inquit, in luxu, & labe domestica, & eorum
 conuiuiorum, quæ priuatis parietibus continen-
 tur. Atque hæc quidem antiquis eam & robusti
 Christianis condonabat, barbaris & à patria su-
 perstitione recentibus, quique iudicio parum ad-
 uersus cōsuetudinem obistere queapt, non mino-
 ra certè condonaturus. Et si enim ebrietas per se
 quidem crimen est, tamen ob ea maximè vitu-
 peratur, quæ parit mala: quæ tamen in priuata
 mensa, neque ita multa, neq; adeo immania sunt.
 Nam tota illa incestuosa libido, illa sexus fœdissi-
 ma permutatio, mox cædes, truculentia, & quod
 est omnium caput, scelerata idololatriæ obserua-
 tio, in priuata mensa ignorantur, vbi præter con-
 iuges, vix est alius? Quæ certè omnia in celebri-
 bus, & publicis comotationibus effusissimè sæ-
 uiunt. Imò vero horum causa licentius patrando-
 rum instituta sunt solemnī more conuiuia, quibus
 non solum licere sibi quidvis omnes intelligunt,
 verum improbissima quæque audere splendidum
 & gloriosum putent. Ista ergo publica tollere pe-
 nitus oportere dicebat, tum ob innumera, &
 grauissima damna inde vt à primo fonte manan-
 tia, tum ob pessimi exempli scandalum, quo Resp.
 tota labefactatur. Neque verò id esse arduum, &
 difficile,

Prou. 30.
Epist. 63.
ad Aure-
lium.

difficile, non enim ita isthæc latere posse, vbi temulentia, & multitudine ipsa proditur, & temporum certa obseruatione deprehenditur. Quæ non differentis verba sunt tantum: sed res ipsa docuit expertum. Constituebat vir ille ex ipsismet Indis iudices, atque obseruatores, quibus negotium dabat, vt toto pomeridiano tempore conuentus omnes Indorum peruestigarent, si quem temulentæ operam dantem offenderent, ad se se continuo referrent, sin vel negligenter indagarent, vel inuentum scelus dissimularent, pœnas minabatur verbis non temulentis, sed obseruatori, qui non iurasset, aut indicasset, negligentia, aut malitiæ conuictum obseruatorem pro concione semel, atque iterum mulctari iubebat; tertio opus non dabat, tanto omnibus terrore commotis, vt deinceps in detegendis ebris solertissimi essent. Iam vero cum obseruatorum cuiusquam industria detraheret ebrietas, eo conuolabat, recenti, ac flammanti delicto obnoxios capiebat: primum leuiali quoque supplicio contentus, secundo, ac tertio dabat pœnas, aliquot ex primoribus verberabat, aut etiam crine detonsis, quod Indis acerbissimæ iniuriæ loco est. Affirmabat, cum Prætoris auzquensis munere fungeretur, quæ vrbs omnium caput, atque altera nostris Indis Roma fuit, cui iis artibus effecisse, vt ne vestigium quidem vrietatis relinqueretur, in remotissimas quoque diuincias temperatiæ exempla à maioribus suis transmissa Indi cæteri sequerentur. Sed negligentia, & socordia successorum rem tantam excidisse, ad pristina temulentia studia reditum esse. Idem, in Chuquilacæ essem, suscepit me hortante,

peffimum illum morem abolere, Petiit viciffim me, vt in concione ea de re verba facerem, rei que fœditatem exprobrarem: ipfe focium, quo vt bar linguæ Indicæ bene docto, conuocata ad Indorum concione legem de publicis computationibus abolendis promulgare perfuaderéque iubet: obferuatores deinde creat, quibus oppidum regiones diftribuit, fe fe certiore, nifi grauiter vupulare malint, maturè facere imperat. Quid muta? Semel deprehenfa temulentia, vix fecunda ad maduerfione opus fuit. Verum omnes ifti conatus, nifi magiftratus omnes confpirent, facilè corruunt. Reuera fi qua decet constantia, & zelus præfecti, atque iij, penes quos fùmma eft, negotium perfererentur, poterat breui peffis hæc procul exterminari. Plerique rei difficultates caufantur, fœcordiam ignauiamque fuam cum accufare potius ac dolere deberent. Quid verò ignauiam dico? De industria pernicies tanta conceditur, imò verò appetitur propter priuatas nefcio quas commoditates. Alij Indorum operas larga ebriitate conceffa, fibi conciliant. Alij non folum bibere finunt, verum ipfi quoque temulentiam propinquant. Complures officinam ficeræ apud fe habent, publicèque coquunt, atque diuendunt, & apud fe computandi commoditatem offerunt. Neque tam turpis, infamisque quæftus pudeat neque ficeram qualemcunque, fed furiofam in lam foram lege contempta vendant, gladium vltro porrigentes infano. Atque hæc noftri Hifpani factitant, lucrumque eiusmodi ex animorum interita etiam elegantiores religiofioresque captant. Quæ fpes vltra reftat infœlicium hoc

um salutis, quando ab iis venena porriguntur, quibus erat antidorum expectandum? Vtiam terribilem irati Dei gemitum non audiamus, quem Propheta quidam scribit, Propinabatis, inquit, Nazaræis vinum, & Prophetis manabatis, dicentes, Ne prophetetis. Ecce ego stridabo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum veno. Omnino Christus Deus noster suorum scelerere, & parricidio premi videtur, sic enim peccantes in fratres, in Christum peccamus. Paulus neque manducare carnes, neque vinum bibere libenter suscipit, modo fratrum salutis consulat: nos vino etiam composito fratrum animas enecare pergimus, ut lucrum vndecumque radamus. Hæc tota populi Christiani ignominia, siue eo, quo diximus, modo, & industria, siue alijs artibus quæ ab alijs piè & fructuose exco- gitatæ sunt, omnino releganda est per publicæ potestatis ministros, & diligentissimè danda est opera, ut publicæ saltem, atque sacrilegæ barbarorum temulentia, terrore, minis, pœnæ acerrimate, modis omnibus propulsentur. Si enim sibi persuadere debent, nihil neque religionis, neque disciplinæ in Indorum animos influere posse, nisi omnium malorum fons ebrietas obstruatur.

Amos 22

1. Cor. 82

Rom. 142

CAPVT XXIII.

De Prætoribus Indorum.

AD has igitur disciplinæ Indicæ seueriores leges exequendas, quoniam & necessariae

Q 4 omnino

248 DE PROCVRANDA INDORVM
omnino sunt, & nisi seriò in præuaricatòres ani-
maduertatur, superuacaneus erit labor omnis, ne-
que Sacerdotum est ita seuerè plectere, vt suo lo-
co dicemus, videtur multis, mihi que ipsi peruti
esse præfectos, iudicèsvè peculiare dare. Cum
enim à curia frequentiaque nostrorum Magistra-
tuum longius absint, pleraque oppida, nisi suos ipsi
Prætores habeant, quos timeant, quos obseruent
facilè aut delicta latebunt, aut impunita relin-
quentur, crescetque impunitate ipsa quidvis per-
petrandi temeritas. Nam neque sacerdotalis offi-
cij est ista vlcisci, cum præsertim erit aliquis
atrocius vindicandum, neque Patronorum cura
tutò committi possunt, à quorum potentia, & ini-
uriis, vt defendantur, indigent sæpè publica au-
thoritate. Itaque quod non ita pridem factitari
cœptum est, vt certis Indorum prouinciis sui Præ-
tores designentur, mihi non displicet, modò eo
sint pietatis Christianæ studio præditi, ea animi
moderatione, vt merito religionem omni officio
adiuturi videantur. Quorum tamen tanta est pau-
citas, vt vix eluceat, vtrum melius sit nullos Indis
esse rectores, an tales esse, quales permultos cer-
nimus, de quibus dictum videri queat, *Quia* con-
gnoui multa scelera vestra, & fortia peccata ve-
stra, hostes iusti, accipientes munus, & pauperes
deprimentes in porta. Verum hominis ista sit culpa,
non officij. Est enim perquam necessarium,
primum ad legum custodiam, morumque corre-
ctionem, vbi vel bestiali flagitio præ temulentia
peccatum est, vel frater à fratre violatus iniu-
ria, vel ipse summus Deus sacrilega superstitione
offensus. Deinde vt imbecillos à potentioribus
tueantur,

Amos, 5.

tueantur, Satrapas, Curacásque cohibeant, Patronos insolétius se se gerere ne sinant, iniusta, & dura seruitia non ferant. Mox vt disciplinæ ciuili humanóque conuictui assuefaciant, vt perditorum Hispanorum Indos deprædantium facem auerant. Postremò, vt quæ erunt publicæ utilitatis officia ab iis curanda, ne prætermittantur. Atque eo munere fungentem remunerari par est, idque ipsorum Indorù censu persolui non est iniquum. At illud perspiciendum, an, quæ Patronis tributa pendantur, ad ista quoque sufficiant. Ob eam enim causam solui diximus, quòd Rex tueri subditos, & iustitia regere debet. Viderint ergo qui nouis ad ista prætoriana officia pensionibus Indos grauandos putant, an satis in tuto Patronorum res sint, qui cùm tanta emungant, parum ipsi, aut nihil ciuilis administrationis clientibus præstant. Hunc de præfecturis Indicis locum antequam præteruehar, admonendi sunt præfecti ipsi, ne tam se iudices, quam parentes exhibeant, neque prorsus solita in cæteros seueritate vtantur. Pueris se potius ludi magistros, quam forenses iudices cogitent. Neque iuris illa stricta norma ubique seruàda, sed strepitu omni remoto, ex æquo & bono plerumque iudicandum, id quod etiam salutariter edicunt Regiæ leges, quæ scripta, & rescripta ferè adimunt, & pietium, si quo horum opus sit, accipere verant. Causas more patrisfamilias componere, & pro arbitratu agere, sæpe tutius, atque commodius, nisi atrox aliquod facinus accidat, quod rarum est, cum pleraque nugarum, & puerilium concertationum similia sint. Quæ in re illud vixis grauibus vehementer displicere animaduerti,

250 DE PROCVRANDA INDORVM
animaduerti, quòd ab Indis testimonium iureiurando exigitur, cum constet eos facillime peierare, utpote qui, neque ipsius iuramenti vim sentiant, neque veritatis studio tangantur, sed testimonium eo modo dicant, quo credunt iudici gratissimum fore, aut à primo quoque suæ factionis homine edocti sunt. Hos igitur iurare compellere, & ipsis exitiosum est propter infinita, & quotidiana periuria, & causæ ipsi valde incommodum, cum firmitudo veritatis nulla speretur. Multorum ergo sententia est in Concilio Provinciali edici oportere, ne ab Indis iurisiurandi religio flagitetur, idque lege lata caueri debere. Etenim si pueri & infames à testimonio dicendo, à iuramento interponendo iure arcentur propter iudicij infirmitatem, falsitatisque suspicionem, cur obsecro Indi non longius amandandi sunt, quorum perspecta est pluraquam puerilis inconstancia, & veri omnino contemptus? Quod cum experti satis essent Apostolici Inquisitores statuerunt, ut nobis aliquando dixerunt, Indi cuiusvis testimonium non esse pro integro accipiendum; imò ne iuramento quidem ut testem vrgendum, sed indicij loco habendum, si quid detulerint, perinde atque à puero quopiam, aut homine semiinsano res diceretur, quod ad inuestigandum quidem moueat, sed ad credendum minimè persuadeat. Prouidenter sanè & magna æquitate decretum, ut omnia facti illius tribunalis. Quod si plerasque controuersias nisi iuramento interposito iuxta Paulum Apostolum non posse finiri contenderis, equidem causas ipsorum inter se ordinarias dixi supra velut à Iudi magistro potius quam à forensi prætore

*In Conc.
Turon.
cap. 34.
Summo-
pere, id
cautum
est.*

Hebr. 6.

pratore transigendas. Extraordinarium verò , & atrocius cum quippiam emerferit , lege decernitur , quo ordine agendum sit. Neque enim omnem pedem idem coturnus decet , neque verò leges Romanæ , & sacræ in omni causa æquè testimonia omnium vel repudiant , vel admirtunt.

CAPVT XXIV.

*Mores Indorum Christo non repugnantes
permittendos esse , & de concordia
Pratoris cum Sacerdote.*

CHRISTIANIS moribus , disciplinaque nostra sunt quidem barbari paulatim imbuendi , omnes verò sacrilegæ superstitionis , aut barbaricæ feritatis ritus sensim amputandi : attamen si qua in re illorum mores à religione , & iustitia non discrepant , non existimo facile immutandos , sed patrias , ac gentilitias consuetudines ab æquo non abhorrentes retinendas esse , secundum eas ius dicendum , quemadmodum Indici senatus Regia decreta continent. Qua in re valde peccatur à multis vel propter ignorantiam municipalium observationum , vel ob nimium , & præmatutum communicandi nostra feruorem. Hic non morabor Plutarchi philosophi illustre præceptum de gubernanda Rep. apponere. Vertere se ad mores ciuium cognoscendos oportet , atque eorum penitus exploranda , atque tractanda ingenia. Etenim statim mores , & ingenia conari mutare populi,

*In Politi-
ca ad
Traian.
num.*

populi, nouisque ea legibus moderari extemplo
 velle, non modo non facile, verum ne tutum
 quidem omnino est, vt res quæ multo tempore,
 & ingentibus viribus indiget. Simile ducit ex
 vino perpulchrè, quod initio, bibentis arbitrio
 regitur; mox sensim calefaciens hominem com-
 mutat, & vertit ad se. Quamobrem multa dissi-
 mulanda sunt, nonnulla etiam laudanda: quæ te-
 naciùs hærent, & perniciosius lædunt, ea dexte-
 ritate quadam in bona similia commutanda. Cu-
 ius rei authorem liculentum Gregorium ma-
 gnū profero, qui rogatus ab Augustino Anglorum
 Archiepiscopo in simili causa; ita scribit Mellito,
 Dicite Augustino Episcopo, quod diu mecum
 de causa Anglorum cogitans tractaui, videlicet
 quia fana idolorum destrui in eadem gente mi-
 nimè debeant, sed ipsa quæ in eis sunt idola, de-
 struantur; vt dum gens ipsa eadem fana sua non
 videt destrui, de corde errorem deponat, &
 Deum verum cognoscens, & adorans ad loca,
 quæ consuevit familiarius recurrat, Et qui boues
 solèt multos in sacrificio dæmonum occidere, de-
 bet his etiam de hac re aliqua solemnitas immu-
 tari, vt die dedicationis, vel natalitijs Martyrum
 tabernacula sibi circa easdem Ecclesias, quæ ex
 fanis commutatae sunt, de ramis arborum fa-
 ciant, & religiosis conuiuiis solemnitatem cele-
 brent. Nec Diabolo iam animalia immolent, sed
 ad laudem Dei in esu suo animalia occidant, &
 donatori omnium de fatierate sua gratias agat: vt
 dum eis aliqua exterius gaudia reseruantur ad in-
 teriora gaudia consentire facilius valeant. Nam
 duris mentibus simul omnia abscindere impossi-
 bile

*Lib. 10.
 Regif.
 ep. 71.*

bile esse non dubium est: quia is, qui locum sum-
 mum ascendere nititur, gradibus vel passibus, non
 autem saltibus eleuatur. Cuius etiam documen-
 ti exemplum profert in Israëlítico populo Ægy-
 ptiorum sacrificijs assuefacto, quem Dominus ab
 idolorum cultu reuocans, sacrificia vni Deo de
 pecudibus offerri imperauit. Quæ eo sunt fusius
 repetita, quo perspicua magis res fiat non solum
 præcepto Gregorij, verum etiam exemplo de bo-
 bus conuiuio maectandis, quos idolis suis sacrificare
 consueuissent. Quo planè modo conuiuia, &
 comotationes aliquando publicæ permitti bar-
 baris possunt, ita dumtaxat vt in foro, quemad-
 modum Ingarum leges habebant, edant & bi-
 pant, vbi ebrietatis illa effusio non ita timenda
 est, cum testes habeat: ac vindices oculos nostro-
 rum omnium. Denique quæ concedenda, quæ
 toleranda, quæ contrà commutanda, aut nullo
 etiam modo ferenda sint, dictabit abundè charitas
 Christi cum prudentiæ moderatione coniuncta.
 Superest tantum, vt ciuilem omnem potestatem
 admoneamus, vti in administranda Rep. Indo-
 tum cum Ecclesiastica germanè coniungatur, sit-
 que Prætor Sacerdoti, quod Samuëli Dauid, quod
 Hieremiæ Iosias, quod Esaiæ Ezechias, quod Syl-
 uestro Constantinus, quod Theodosius Ambro-
 sio. Facile quidvis perficietur, si gladius vter-
 que consenserit, ac vaginam eandem induerit.
 Contra, nihil ita perturbat, labefactat, euertit-
 que religionem, morumque doctrinam, ac mu-
 tia inter sacrum, profanumque contentio. Scri-
 ptum est, Vnus ædificans, & alter destruens, quid
 proficit eis nisi labor: Et rursus, Non est dissen-
 sionis

Eccl 34.
 1. Cor. 14.

1. Cor. 11.
Matt. 18.

1. Cor. 16.

Ephes. 4.
Phil. 2.

1. Cor. 10.

fionis Deus, sed pacis, Et alibi, Si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ Dei. Et væ certè est illi, qui vnum scandalizauerit ex his pusillis, qui credunt in Christum. Omnia ergo in charitate fiant, omnia secundum ordinem, omnia in vinculo pacis. Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam. Non quæ sua sunt, singuli considerantes, sed ea, quæ aliorum. Et si sunt igitur officia distincta, & neque sacerdotem decet arma tractare, neque iudicem sacrificia offerre, tamen idem animus, mens eadem, idem perducendi omnes ad Christum studium. Itaque sibi mutuo adiumento vt sint, omnibus modis curandum est: atque alter quidem in iis, quæ ad Deum, alter in iis, quæ ad homines magis occupatus vterque Dei oues pascant, & salutem suorum quærant, non quærentes quod sibi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant.

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.

LIBER QVARTVS.

*Qualem oporteat esse ministrum salutis
Indorum, quibus Præsidij hanc
prosequi debeat.*

CAPVT PRIMVM.

Excellentia Sacerdotalis officij.

VANQVAM omnis sermo diui-
 nus sacerdotalis officij com-
 mendatione plenus est, tamen
 nusquam vel copiosius, vel bre-
 uius Euangelici doctoris ma-
 gnitudinem edocemur, quam
 ubi ipsum sapientiæ fontem Dominum Iesum
 Christum audimus novos suos discipulos allo-
 quentem, atque in his numerosam horum poste-
 ritatem instituentem. Vos, inquit, sal terræ, vos
 estis lux mundi, ita omnem ad virtutem capes-
 sendam, ac regnum cœleste obtinendum vim ad-
 mirabili

Matth. 5.

256 DE PROCURANDA INDORVM
mirabili breuitate complexus. Quæ enim duo,
bono expetendo, ac persequendo necessaria sunt,
& quorum vtrumvis si absit, difficultate vincamur,
nempe vt bonum ipsum non lateat, tum
verò vt delectet, quemadmodum Augustinus optimè vidit,
quorum vtrumque Dei ipsius est proprium, qui & lux est vera illuminans
omnem hominem, & omnem suauitatis fontem in se vno continet, ea in suos ministros
deriuat, magnificèque communicat: vt tum splendore doctrinæ illustrandas hominum mentes à se intelligant, tum vitæ, morumque condimento auersa, ac veluti stomachantia mortalium studia non solum virtutis fastidio leuent, verum etiam propensius excitent. Itaque quod veteri prouerbio tritum est, sole, & sale nihil esse vtilius hominibus, id in Euangelico sacerdotio veritatis suauitate percepta, atque gustata situm esse nemo non sentit. Quam sui muneris excellentiam tanti facit Apostolus Paulus, vt datâ sibi gratiam ad illuminandas gentes, & prædicandas inuestigabiles diuitias Christi, toto orbe sole clariorem ostendat, tenebras noctemque omnem procul depellens, tum se formam, atque exemplar publico spectaculo proponat, ita alios sui imitatores esse cupiens, vt ipse sit Dei. Salis nimirum copiose functus officio laboribus, sudoribusque consumptus, vt diuinum saporem alijs impertiat. Nisi enim liquefcatur, & à se deficiat quodammodo, cætera condire sal nequit. An vero quisquam aliud quam salem cogitet, cum audit illa dicentem? Puto quod Deus nos Apostolos nouissimos ostendit tanquam morti destinatos, quia
- spectaculum

De Nuprijs & concupis. Ioan. 1.

Ephes. 3.

1. Cor. 11.

Phil. 3.

1. Cor. 4.

spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, &
 hominibus. Nos stulti propter Christum, vos au-
 tem prudentes in Christo, nos infirmi, vos autem
 fortes, vos nobiles, nos autem ignobiles, vsque in
 hanc horam, & esurimus, & sitimus, & nudi su-
 mus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus, &
 laboramus operantes manibus nostris, maledici-
 mur, & benedicimus, persecutionem patimur, &
 sustinemus, blasphemamur, & obsecramus, tan-
 quam purgamenta huius mundi facti sumus, om-
 nium peripsēma vsque adhuc. An non hîc li-
 quescit, & torus à se deficit Paulus, vt Iesu
 Christi gustu auditores sectatoresque suos im-
 quat? Quid illud? Etsi immolor supra sacrificium
 fidei vestræ, gaudeo & congratulor omnibus
 vobis, id ipsum autem & vos congratulamini
 mihi. An & illud non est mente propemodum
 excidentis, Cupiebam ego ipse anathema esse
 pro fratribus meis? Fratres in locum suum apud
 Christum subrogari præ charitatis magnitudine
 exoptant, vt nobilissimi Græcorum volunt. Ac
 certè quādiu hæ lucernæ in candelabro Eccle-
 siæ illuxere, copiosa in domum Domini con-
 fluentium turba introitum patefactum, expedi-
 tumque habuit, quādiu hæ ciuitates munitæ
 à Domino in monte positæ steterunt, bellan-
 tium aduersus Christum machinæ, tormenta,
 visque omnis euānit, ac iuxta Prophetam, nul-
 lo modo præualuit, sed refugium potius præsi-
 diumque hominibus imbecillis contra omnes ho-
 stiles iniurias conspicuum vndique ac tutissimum
 reddiderunt, quādiu denique, & in morden-
 dis, amputandisque putoribus, & in condiendis

R probati

Phil. 2.

Rom. 9.

*Greg. Na-
zian. in
Apologe-
tico.*

*Chryf. in
l. de com-
pun. cor-
dis, &
Hom. 1. de
Laudi-
bus Pau-
li, & 2.
& 6.*

Hier. 1.

probatu animi moribus falis naturam exhibuerunt, & fanati mortales, à mortéque ipfa vindicati, & Chriflum tanta gratia fapiebant, vt pro eo extrema perpeti gloriæ ducerent fumma. Turfanè illa Dominus de fuo Sacerdote libenter commemorabat, Paétum meum, inquit, fui cum eo vitæ & pacis, & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pauebat, lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non eft inuenta in labiis eius. In pace & in æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate, labia enim Sacerdotis, inquit, cuftodiunt fcientiam, & legem requirent de ore eius, quia Angelus Domini exercituum eft. Talis dum fuit Sacerdos Domini, tanta fanè, ac talia præftitit

Mal. 2.

Matt. 5.

lux enim mundi, fal terræ. At fi fal euauerit quid fequitur? In quo falietur? Ad nihil valet vltra, nifi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Si in alios is eſſe definat, qui iubetur, cæteros quidem vtilitate fua priuat, cæterum ita fe ipſe perdit, vt irrecuperabilis fit habenda quodammodo eius falus, & desperanda curatio. Neque in fterquilinum tantum projicitur, fed hominum quoque hîc pedibus proculcatur. Quam aptè propheticus ille fermo ftatuit

Mal. 2.

Euangelica iſta ſubtexuit. Vos autem, ait, reſceſſiſtis de via, ſcandalizatiſtis plurimos in lege, irritum feciſtis paétum Leui, dicit Dominus exercituum. Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, ſicut non ſeruatiſtis vias meas, & accepitiſtis faciem in lege.

Eſai. 19.

Zach. 11.

Infiniitum eſſet cætera perfequi, quæ contra hoſtatos Principes Tanaos, contra Paſtores ſtultos,

vel

el potius idola pastorum, contra se ipsos potius
 ascentes, contra vāsanos Prophetas, contra Sa-
 erdotes contemptores, atque arrogantes, contra
 ercus solemnitatum, contra popularis plausus
 aptatores, contra inexplēbiles pecuniæ gurgites,
 æterasque pestes Propheticus sermo declamat.
 Vix aliās sancti Patres plenioribus velis feruntur
 pelagus, quam cūm de Sacerdotali contumelia
 ratio est. Gregorius certè vterque, & Romanus,
 & Nazianzenus, tam disertè, & copiose, vt nihil
 prærà. Huius Apologeticum, Pastoralem illius ne-
 no est, qui sine summa trepidatione legere queat,
 modo sensus aliquid habeat. Augustini iam pres-
 yteri plenos dolore gemitus ad Valerium Epif-
 opum suum quis sine pudore vsurpati à se nomi-
 nis Sacerdos audiat? Cunctationem recusatio-
 nemque Sacerdotij apud Ioannem Chrystosto-
 num quis si virum inspiciat, non miretur? Sin ora-
 tionis vim totis quatuor libris attendat, non as-
 tentiatur? Quid Hieronymi nimia pene modestia,
 etque humilitas Epiphaniij literis contestata, qui
 iu à tremendo altaris mysterio celebrando ab-
 inuit, idque cum in monasterio versaretur, in
 uo multitudo fratrum nullum alium presbyte-
 um haberet, excepto Vincentio, qui eadem vere-
 undia ne ipse quidem sacra faciebat? Verum ni-
 fallor hos omnes sicut antiquitatis autoritate,
 ra orationis sublimitate, & grādiloquentia quadā
 operare videtur Dionysius magni Præceptoris
 magnus ipse discipulus. Is in epistola quadam ad
 Demophilum indignos munere suo Sacerdotes
 is verbis obiurgat, Si igitur quæ illuminat, Sa-
 erdotum est sancta distinctio, proculdubio ille à

*Ezech. 34**Soph. 3.**Mal. 2.**Eccl. 3.**Hier. 5.**Mich. 3.**Epist. 148**In lib. de
Sacerdo-
tio.**In epi-
stol. ad
Ioannem
Hierosol.
traducta
ab ipso
Hieron.**Epist. 8.
ad De-
mophilū
Mona-
chum.*

260 DE PROCURANDA INDORVM
Sacerdotali ordine, & virtute omnino prolapsus
est, qui illuminans non est, multòque sanè magis
qui neque illuminatus est. Atque vt mihi quidem
videtur, audax nimium huiusmodi est, si Sacerdo-
talia munia sibi assumit: neque metuit neque ve-
retur ea, quæ sunt diuina præter meritum perse-
qui, putatque ea lætè Deum, quorum sibi ipse
conscijs sit, & se Deum fallere existimat quem
falso nomine appellat patrem, audètque scelestas
blasphemias suas (neque enim preces dixerim) - fa-
cris aris inferre, easque super signa illa diuina ad
Christi similitudinem dicere. Non est iste Sacer-
dos, non est, sed infestus, atrox, dolosus, illusor sui,
& lupus in Dominicum gregem ouina pelle ar-
mat. His plura aut maiora de Euangelici mini-
sterij, & culmine, & præcipitio qui expectat, cui-
que ad respiscendum non ista sufficiunt, infatua-
tum se iuxta Domini sententiam, & nullo vn-
quam sale saliri posse demonstrat.

Matt. 5.

C A P V T II.

*Inter Indos maximè Sacerdotes
præstare oportet.*

AT vulgaris est, inquit, isthæc Sacerdotalis
officij commemoratio, vetus ista querela est.
quam declamas. Est ita sanè, non dissentior. Ve-
rum nusquam æquè necessaria commonefactio, à
nemine magis excellentia illa flagitanda, quam ab
eo, qui animas verbo Dei lucrificandas Christo
suscepit,

susceperit, & animas infidelium, idque apud Indos,
 hoc est, vbi adiumenta habiturus sit pauca, impe-
 dimenta quàm plurima. Vbi quo præclarius opus
 aggreditur, tanto in maiore periculo versatur, ne
 dum quærit alios, ipse pereat, imo verò ne & se, &
 alios perdat, quod vtinam non tam verè, & crebro
 vsurparet sermo diuinus, Laqueus ruinæ populi
 Prophetæ. Vtinam væ illud ex ore veritatis non
 audiremus. Væ vobis qui tulistis clauem scientiæ,
 ipsi non intratis, & introeuntes non finitis intra-
 re. Etenim vbinam gentium illa verius Zacharias
 proferre possit ignoro. De pecoribus occisionis,
 quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant.
 Et vendebant ea dicentes, Benedictus Dominus,
 diuites facti sumus, & pastores eorum non
 parcebant eis. Quis verò non sanctas istorum vo-
 ces audit, cum Deo gratias agunt, quod de Sacer-
 dotio, & doctrina Indorum ditati ad patriam ar-
 gento onusti remeant? Et dicentes, Benedictus
 Deus, diuites facti sumus, non tamen parcent gre-
 gi, vt ait sermo diuinus. Sed voment aliquando,
 quæ male glutierunt, & gement, qui nunc trium-
 phant. Vox ululatus pastorum (ita enim sequitur)
 quia vastata est magnificentia eorum, vox rugitus
 leonum. Et ego non parcam, ait Dominus, super
 habitantes terram. Tota ergo desolatio terræ inde
 profectò venit. Propter nefaria admissa Ophni &
 Phineës, ipsi quidem intereunt, populus autem
 sanctus turpiter terga vertit, & quod est dolen-
 dum, arca Dei ab hostibus capitur, & ludibrio ha-
 betur. Querit Dominus virum, qui stet oppositus
 pro domo Israël, nescio an inueniat. Pastores, in-
 quit, stulte egerunt, & Dominum non quæsierunt,

Ose. 9i
Mat. 23i

Zach. 11i

Zach. 11i

1. Reg. 4i

Ezech.
22i

Hier. 10i

propterea non intellexerunt , & omnis corum grex dispersus est. Nulla ergo alia causa quærend est , cur Domini greges in his saltibus dispersi erent , quam verorum pastorum magna penuria tanta mercenariorum minimè lupos arcentiur copia. Neque frustra Paulus cum de prædicand

2. Tim. 1. Euangelio præcepta dat , Timotheum dilectur monet, sollicitè cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractatum verbum veritatis. Sunt enim operarij mal-

Phil 3.

2. Cor. 11.

Rom. 16.

Hier. 12.

2. Cor. 4.

1. Cor. 2.

subdoli, qui non tam Christo seruiunt, quam subventi. Hi multi & multiplices nomine pastore reuera versipelles lupi demoliti sunt vineam Domini Sabaoth, cauponantes verbum Dei secundum Apostolum, qui magnitudinem Euangelicæ prædicatoris admirans, & pondus Apostolici officij expendens vehementer exclamat, Et ad hæc quis tam idoneus? Verè enim Apostolicos homines postulat Apostolicum munus, Crucem Iesu Christi & verbis, & factis annuntiandi, & in illius obsequium orbem vniuersum redigendi. Ad nos aliter censere solemus. Et ad hæc quis non idoneus? Ad Indos docendos quis non sufficiens etiam si literis vacuus, etiam si moribus non ornatus? Quo minus mirandum est, si vbi sementis faciendæ cura contemnitur, nullus ibi, aut rarus fructus appareat. Mihi sanè iam dudum certa & fixa sententia est, Indicæ Messis inopiam operariorum vitio, non telluris sterilitate contingere.

CAPVT III.

Contra eos, qui Indorum tarditatem accusant.

NEque eos audiendos puto, qui quam in se deberent agnoscere, ac dolere culpam, in Indos rejiciunt, illorum ingenia nusquam non vituperantes, nosque dum contra asserimus, rudes rerum, imperitos, tyrones, infantes clamant, qui inæpta quadam pietatis specie facile decipiamur: se veteranos, expertos, scientes, facto periculo, certa, & explorata proferre. Qui mihi *2. Reg. 16* Sibæ illius, quem Regum historia narrat, calliditatem imitari videntur, qui claudum Miphiboseæ herum suum, dum pro se non potest occurrere, & serui commenta diluere, accusans, prodicionem suam in illius criminationem vertit, atque hoc *Psal. 148:* astu eum de omni fundo depellere pergit. Sed Dominus erigit elifos, & soluit compeditos, & illuminat cæcos, pupillum & aduenam ipse suscipiet. Accusant igitur Indorum tarditatem ad capienda Fidei mysteria, obtusos esse, hebetes, truncos, qui nihil præter sua farra, cibosque crassos cogitare queant, ad cœlestia, & spiritalia cognoscenda stupidi, brutique sint. Frustra in his edocendis tempus teri, denique post annos iam quadraginta ab Euangelij ingressu in tam immensa turba vix quenquam reperiri, qui symboli duo capita intelligat, quid Christus sit, quid vita

R 4 æterna,

264 DE PROCYRANDA INDORVM
æterna, quid Eucharistia, vel crasse agnoscat. Pe-
cudes potius habendos, quam homines. Verum
qui ista iactant, respondeant mihi velim, qua di-
ligentia, qua industria, qua constantia istos ip-
erudierint, aut ab alijs eruditos norint. Recita-
tur bis terve in hebdomada symbolum, idque
Hispanico idiomate, cæteræque orationes eodem
modo: iubentur deinde Hispanica isthæc edisce-
re, ac memoriter recitare, quorum ne syllabam
quidem intelligunt, & pronuntiant ridiculè. Vul-
garis, ac tritus doctrinæ tradendæ iste est modus.
Hucusque Evangelici Catechistæ cura se porri-
git. Vbi elegantius exquisitiufque res agitur, pro-
cedit eatenus, vt sermone Indico composita quæ-
dam in Catechismi formulam pueri recitent, quæ
ipse Sacerdos ne attingit quidem, plerumque quia
haud intelligit, quippe cum præter paucas vocu-
las ad seruitia imperanda, cibosve petendos, lin-
guæ Indicæ prorsus sit infans. Quod si peritus sit,
quod rarum est, mysteria fidei, & regulas neque
explanat, neque verò satis nouit, inepta quædam
& friuola concionatur, vt mentam belli tempore
dicas, si qua fortè attingit, ita alienè, ita parum
auditorum sensibus accommodatè, vt nihilo ma-
gis intelligantur. Quis verò vnquam Catechista
rationem auditorum exegit? Quis interrogan-
do ex ignotis nota fecit? Quando Indus audiuit
à Sacerdote suo, Heus tu fac memineris à me di-
ctorum, pensum hoc in triduum tibi tribuitur, vt
Christum, quem nos Christiani adoramus, quem-
que illic imagine expressum vides, & Deum esse
scias regnantem in cælo, ex omni æternitate, &
hominem factum in terris propter donandum
nobis

nobis regnum cœlorum. Si rectè responderis, laude, & præmio afficeris, sin perperam, publicè lues? Quid simile vnquam factitatum? Denique perinde vniuersis doctrina traditur, atque cum à mendicis stribus colligendæ causa preces, aut versus aliqui cantillantur, qui illud tantum spectant, vt dicendo ipsi ad finem vsque perueniant carminis, utrum verò auditores, vel attendant, vel delectentur, pecunia iam accepta, non admodum curant. Tota ergo catechizandi ratio vmbatilis est, & ludicræ similis. Ego verò si homines ingenio acerrimo, & discendi percupidi tales præceptores nacti essent, nihil aliud quam vt duplo ignorantiores euaderent, doceri isto modo arbitraber. Olim in symbolo addiscendo, & intelligendo mysteriisque Fidei agnoscendis viri ingenio præstantes, & literatura celebres diu in Catechumenorum ordine tenebantur, cum Ecclesiastica disciplina vigeret, neq; ante ad Fidei Sacramentum admittebantur, quam multas ab Episcopo de symbolo conciones audissent, diu & multum cum Catechista contulissent, post quas omnes curas, & meditationes, magnum erat, si recta sentirent, contentanea responderent, quod religionis nostræ mysteria altissima, vt re vera sunt, ac difficillima intellectu haberentur: & nos valde supini, atque oscitantes grauius Indos vituperamus, tardos, ac stupidos criminamur, quòd ea non teneant, quæ neque tradidimus ipsi, neque ab alijs illi accipere potuerunt, sublimia præsertim, & ab eorum sensu & consuetudine longè remota? Alioquin si tantum istorum est hebetudo, tam obtusum ingenium, quid causæ est, quòd Fidem à nobis cum non didice

*Polus in
Prol.*

didicerint, didicerunt tamen alia tam multa, tam
difficilia, ipsis omnino antea inaudita, idque tam
probè, vt cum nostris certare queant? An non
musicos modos, & numeros tum voce, tum tibijs,
& plectro passim perquam concinnè reddentes
Indos audimus? Quidam etiam componentes pe-
ritos cantus Magistros videmus? An non Ecclesia-
stica officia peragete ritè solent? Scribendi, pin-
gendi, & quidvis fingendi alios aliàs artifices quis
ignorat? Quid quod lites ipsi, & intendere, & de-
pellere mirè iam norunt, cum heris vt suis sæpe
contendere, interdum etiam superare videamus?
Quæso vnde artes istas hauserunt? A quibus didi-
cerunt? An ad ista omnia ingeniosi & prompti, ad
sola saluti suæ necessaria documenta inepti, & tar-
di? An potius si quam in istis humanis magna
etiam ex parte non necessarijs curam vigilantiam-
que præstiterunt nostri, parem in doctrina Fidei
tradenda præstitissent, non ita tardos discipulos
offendissent, non ita ignaros reliquissent? Equidem
sic opinor, neque ab ea opinione auelli vnquam
potero; quin pessimo præceptori, omnes esse audi-
tores hebetes credam. Certè huius Regni Piru-
multo maximam partem diligenter lustraui, & vt
de cæteris Indorum nationibus nihil modo pro-
nuntiem, hos ingenij expertes nullo modo prospexi,
quin magna ex parte subtiles, acutos, quidvis si-
mulandi, ac dissimulandi non imperitos artifices.

CAPVT IV.

Contra eos, qui peruersitatem morum Indorum Fidei non receptæ causam afferunt.

ID ita habere cum plerique fateantur, tamen ab Indorum accusatione non recedunt: sed alia ex parte eos adoriuntur, vt ignorantiam non suo, sed istorum vitio tribuendam probent. Aiunt acutos quidem esse neque ingenij expertes: verum natura prauos, ad malum procliues, boni omnis hostes, sapientes, vt faciant malum, bonum autem facere nescire: tanta peruersitate salutaria sibi fastidire, vt non solum ad intelligendum, & discendum nihil laborent, sed etiam statim respuant, atque auersentur, ita nihil illis hæere memoriæ, nihil intelligentia percipi, propterea quod voluntate ad Christiana omnia alienissima sunt. Argumento esse manifesto, quod Christianorum consortia diligenter euitent, ad Ecclesias non nisi inulti coeant, patres spirituales suos, si paulò accuratius eorum mores emendare pergant, conspiratione facta per falsas criminationes ad se depellant, nihil pium, & salutare nisi per vim agant, præsentem tantum Sacerdote Christianos se simulent: clandestinum vbi datur facultas, auitas superstitiones studiosissimè obeant. Denique ipsos cultiores, & elegantiores inter nostros nutritos, quos Ladinos appellare

Hier. 4.

pellare solemus, quos oportebat magis Christianis moribus pollere, decuplo cæteris esse peiores, cujusvis sceleris egregios fabricatores. Pueros, qui ad speciem pij, probique sint inter nostros, vbi primum se ad suos receperint, ne gustum quidem probitatis vllius præferre, sed cæteris grauiora audendi duces esse, & Magistros, vt in istos omnes vetus condemnatio permanere videatur, Quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & non potest mutari cogitatio eorum in perpetuum. Atque hæc sanè differunt non ij solum, qui negligentia, ac somno suo præferre excusationem vndecunque velle videntur, verum etiam homines pij, religiosi, non indiligentes, & qui pro longo rerum vsu exiniè ista calle re existimantur. At nisi ego vehementer fallor, horum quoque oratio magna ex parte aberrat à vero. Non enim ideo Euangelium ab Indis receptum non est, quia illorum mores prauis sunt, sed ideo potius moribus prauis sunt, quia Euangelium non receperunt. Prudenter, & verè quidam nostrum scripsit Pater non videri sibi ad Indorum horum animos penetrasse Euangelium, sed ad speciem tantum receptum: neque enim fieri posse, si in intimis sensibus radices egisset, quin copiosos, manifestosque fructus cerneremus. Quid enim potentius verbo Dei? Quid ad immutandos homines efficacius? An est vlla tanta peruersitas morum, quam non emendet spiritus Christi? An est vlla tam effusa barbaries, tam horribilis feritas, quam non domet, ac mansuefaciat lex gratia, si penitus animo admittatur? Certè Dominus vocare venit peccatores non iustos ad penitentiam

Sap. 12.

Matt. 9.

nam. Opinor Paulum ijs prædicasse, quibus
 cebat. Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed
 nificati estis, sed iustificati estis in nomine
 omni nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei no-
 ri, obsecro, quænam intelligit, cum dicit, Hæc
 uidem fuistis? Non solum egistis, verum etiam
 onfuetudine in illa veluti versi eratis. Quæ illa?
 elege superiora. Nolite errare, neque fornicarij,
 neque idolis seruietes, neque adulteri, neque
 molles, neque masculorum concubitores, neque
 ares, neque auari, neque ebriosi, neque maledi-
 i, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Et
 hæc, inquit, fuistis. Non video quæ his horribi-
 ora nostris barbaris obijci possint. Et tamen ex
 his sæcibus, ex tanta sentina mundauit Dominus
 bi populum acceptabilem, sectatorem bono-
 rum operum, In ouili Dominico Leonem, & Par-
 um, & Vrsum simul cum oue, vitulo, & agno fu-
 turos, & omni feritate deposita eodem pabulo
 ascendos diuinus Propheta describit. Quin etiam
 enenosas omnes bestias lusu potius, quam hor-
 ori futuras, cum primum paruuli manum sense-
 rint. Et delectabitur infans ab vbere super fora-
 mine aspidis, & in cauerna reguli, qui ablacta-
 tus fuerit, manum suam mittet. Non nocebunt,
 & non occident in vniuerso monte sancto meo,
 quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ
 maris operientes. Huic igitur salutari aquæ di-
 uini sermonis, huic lauacro purissimo, & fœ-
 cundissimo nulla est tam pestilens plaga, quæ
 non cedat, modo vim illius admittat. Et qui
 stat in signum populorum, ipsum gentes de-
 precabuntur. Et mox post pauca, Et leuabit sig-
 num

1. Cor. 6.

Tit. 2.

Esai. 11.

Ibid.

270 DE PROCURANDA INDORVM
num in nationes, & profugos Israël congregabit,
tantà ferarum, & venenatorum commemoratio-
ne quid aliud significat Spiritus Sanctus, quam
nullius nationis, aut gentis quamvis noxios,
quamvis malignos mores Euangelicæ gratiæ ob-
sistere posse, sed cedere, cum primum illius Par-
uuli de radice Iesse signum acceperint, vimque
persenserint? Hoc tam illustre & Apostolicum,
& Propheticum testimonium credo nemo con-
temnet. Sed cur in illius temporis gentibus ista
locupletissimè impleta legamus, in nostri sæculi
gentibus potius desideremus, quid putas causæ
esse? Profectò si merita inspicias hominum, non
erant illi meliores; si naturam, vtrique homines,
vtrique eadem massa infecta propagati. At illi in-
genio & quodam vigore naturæ longè superiores.
Prorsus ita est. Verum quid hoc? An contemne-
mus Paulum contrà admonentem, Videte voca-
tionem vestram fratres, quoniam non multi po-
tentes, non multi nobiles, non multi sapientes
secundum carnem, sed quæ stulta sunt mundi
elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma
mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & igno-
bilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea,
quæ non sunt, vt ea, quæ sunt destrueret? Quam
copiosè quam fortiter istos naturæ obseruatores,
& venditores refellit diuinus Apostolus, adeoque
naturæ nostræ imbecillitatem, & abiectionem
non repugnare gratiæ ostendit, vt etiam commo-
diorem affirmare videatur, propterea quod humi-
litate plurimum iuuat, quæ ad gratiam conse-
quendam, & prædicandam maximi fit. Hos ergo
cum natura vique adeo humiles, vsque adeo man-
suetos, & patientes cernamus, qui possumus inde

Euange

I. Cor. I.

Euangelij introitum excusare, vnde maximè inuitatur? Sed neque isti vsque adeo inepti sunt, neque ita stupidi, neque verò ab æquo, & honesto tam auersi, quin, si suo quodam more ducantur, non facile consentiant, tametsi cum antiquis illis ingenij cultu & doctrinæ exercitatione nullo modo sint comparandi. Cur ergo illorum tanta mesura, horum tam tenuis, & inops? Expende omnia subtiliter, & ad altiore reuoca intelligentiam, inuenies potissimam causam in eo esse, quod diuinitatis, & occultis quidem, sed iustis consilijs, antiquis gentibus prædicatores fuerint prædicatione sua digni, cum nostris tam sint plerique indigni, vt longè plus euertant, ac dissipent, quam edificent, atque plantent. Itaque præcipua causa ad ministros parum idoneos redit. Quæ namque est prædicatio nostra? Quæ fiducia? Signa certè non edimus, vitæ sanctitate non eminentus, beneficentia non inuitamus, verbi ac spiritus efficacia non persuademus, lachrymis, ac precibus à Deo non impetramus, imo ne magnopere quietem curamus. Quæ ergo nostra querela est? Quæ tanta Indorum accusatio? Pudere nos potius deberet vitæ nostræ, horrii esse tantus Dei contemptus, odio esse tam supina fratrum nostrorum pereuntium obliuio. Et cum ad Apostolicum hoc munus gentibus Christum Euangelizandi deberemus esse lectissimi, sapientia, & sanctitate mirabiles, venimus sordidissimi quique & omnipotens rebus extremi, vbi illud est, Parati omni potentia vos rationem reddere de ea, quæ in vobis est, spe? Vbi & illud: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde? Et Filius hominis non venit ani-

mas

1. Pet. 3.
Mat. 11.
Luc. 9.

272 DE PROCURANDA INDORVM
mas perdere, sed saluare? Atque illud fixum, ra-
tumque maneat sine vlla dubitatione, quod Ind
non induerint Christum maxima ex parte mini-
strorum tum negligentiae, tum improbitati esse
tribuendum.

CAPVT V.

*Messsem esse copiosam, modo operarij
idonei non desint.*

QVamobrem rectè prudenterque scripsit Po-
lus rerum Indicarum & indagator curiosus
& æstimator prudens, tribus ex causis videri sibi
tam multo tempore, tam modicum promouisse
Euangelium apud Indos. Primum quòd exempli
praua nostrorum hominum fidem prædicationis
Euangelicæ derogarint. Deinde quòd in cognos-
cendis, extirpandisque erroribus, superstitionibus
que opinionibus nullam prædicatores operam
collocarint. Postremo, quòd vtilitatibus, politi-
cæque administrationi Indorum vix serò consul-
cæperit, quibus ex omnibus subtiliter ille collig-
git, falsò Indorum nationem, aut tarditatis, au-
pertinaciæ accusari, cum neque rectè viuendo
neque apte docendo à nostris sint conueniente
legi Euangelicæ instituti. Neque dubitandum
esse, si illa, vt par est, adhibeantur, quin futurus
sit fructus longe copiosior opinione multorum
Nouimus ipsi qui pro vulgari existimatione de
ingenio, salutèque Indorum desperatè sentirent

& ab ijs edocendis vehementer abhorrent, qui
nox obedientia perurgente animum appellen-
tes ad rem, fideliterque ministerio suo functi, an-
te non longum tempus tanta de insperato fructu
re ac voluptate perfunderentur, vt nihil sibi acer-
ius cogitarent, quam vt ab Indorum doctrinâ
uellerentur, qui nobis palam, serioque confir-
mant, se se facto periculo abunde didicisse non
mediocres fructus sperari debere, modo sacerdo-
tes diligentia, & tolerantia operi suscepto non
defint. Neque verò ita nihil est actum hactenus,
neque labor omnis ante actus adeo cassus & irri-
s, quin si & tempora tumultibus plena cogi-
entur, & curæ ministrorum, vt parcissimè di-
am, sua magis, quam Christi quærentium, non
nplius effectum sit; quam esset meritò expe-
tandum. Neque tam sunt Indi omnes infideles,
neque vsque adeo à Christo alieni, & auersi, vt
erique iactant. Nouit Dominus qui sunt eius.
fectò Ianaconæ nostri, id est, Indi nobis fa-
iliares, si quemadmodum fidei nostræ assue-
unt, ita etiã morès Christianos spectarent, non
bitandum esset, quin sicut fide & notitia re-
gionis Christianæ cæteros Indos Atunlunâs
nge excellunt, sicut etiã morum integritate
perarent. Sed quæ vident, discunt. Rectè cre-
entes vident, credunt & ipsi rectè, improbè
entes vident: discunt, & ipsi improbè agere.
go certè opinor non solum ætate nostra, sed
perioribus quoque patres nostros in gètes hor-
diores, & magis à vero auersas incidisse, fru-
ificasse tamen copiose, quòd diligentia, ar-
ere, & patientiaque sua difficultates omnes eui-
cerint.

*Beda in
hystor.
Anglo.*

cerint. Legat qui volet antiquos Anglorum mores : duriores nostris Indis inueniet : at Augustinus, Laurentius, Iustus, Mellitus cæterique à Sancto Gregorio missi quanta effecerunt, quam gloriosa in Insulæ illius conuersione ? Turingos, & Saxones, aliásque nonnullas Germaniæ nationes vsque adeo barbaras extitisse olim, nihil magis, sanctorum Pontificum Gregorij secundi, & tertij, itemque Zachariæ responsa Apostolica satis indicant. Ab vno tamen Bonifacio à Sede Apostolica prædicationis causa missa quanta multitudo sub lenè Christi iugum ceruices dedit ? Ad centum millia hominum non longo tempore idem Pontifex scribit factis baptisinate ablutos. Quid nostri Hispanienses Astures ? Quid Cantabri olim ? An non per viros Deo mansuefacti, & feritate exuta, humanitati quodammodo redditi sunt ? Quid de Malachia, quem libro primo commemorauimus ? Quid de cæteris dicam, qui non solum Græcis, & sapientibus, sed barbaris quoque & insipientibus Euangelium salutis æternæ impertiti sunt ? Quod si magis recentia, & nostris proxima desiderantur, non obscuræ famæ est quicquid in Prouincia Veræ Pacis Dominicanæ familiæ Patres egerunt, cum Indos filiorum loco haberent, ab ipsis verè parentes agnoscerentur, illéque in primis Frater Ioannes, nisi fallor, nomine, vir Sanctus, & Prophetiæ spiritu clarus. Eodem modo, & Minoritæ, & Heremitæ, cæterique, vel monachi, vel clerici zelo Fidei, & salutis animarum successu, non exiguam apud nos laudem, apud Christum etiam cumulatam præmium laboris sui consecuti sunt. Nostros verò quid attinet di-

*In tertio
rom. Con-
ciliorum
prope ini-
rium.*

*Greg. ter-
tius in
epist. ul-
tima ad
Bonifacium.*

*D. Bern.
in vi. li-
bris.*

ere in India Orientali , quorum sudores pro
 Christo fœlicissimi extiterunt ? Qui ad fines vs-
 que terræ bonum Christi odorem diffunden-
 tes, vel ipsa commemoratione rerum gestarum
 animos Dei amantes exhilarant , atque imitandi
 studio vehementer inflammant. Quorum Dux
 sanctus Magister Xauier Apostolici temporis
 splendorem , & claritate signorum , & rerum
 magnitudine , & laborum tolerantia renouasse
 videri potest. Quid huius sectatores Magister
 Gaspar in India citeriori, Cosmas Torres in Iapo-
 na, Ioannes Nobrega in nobis continenti Brasi-
 lia, reliquique patres spiritu feruentes, parati pro
 caribus animas ponere , & se ipsos impende-
 re, ac superimpendere Euangelio Christi ? Quod
 fecere non pauci. Omnino si tales Indorum
 populis diuino dono Ministri contingerent, mes-
 sem essent inuenturi lætissimam. Verum Paulus
 apostolus illo iam tempore, quo primitiæ Spi-
 ritus sancti effusæ sunt, dolet, ac deplorat om-
 nes quærere, quæ sua sunt, non quæ Iesu Chri-
 sti, & se vix vnum Timotheum vnanimem, &
 ceterorum coadiutorem habere, quid nos dice-
 mus, qui in fæces mundi incidimus, quando &
 caritas multorum refrigit, & veniens Filius ho-
 minis vix fidem in terra inuenturus est ? Attamen
 obsequendum est diuino præcepto, & assiduis,
 precibusque precibus rogandus est Dominus
 messis, vt mittat operarios in messem suam, qui
 non verbo, & lingua tantum diligant, sed ope-
 re, & veritate se ipsos idoneos noui testamenti mi-
 nistros præbeant. Atque id quidem, vt Pater mi-
 sericordiarum, & Deus totius consolationis In-

*Lib. 3. de
 visa
 Ignatij.
 cap.
 Littera
 Patrum
 societatis
 ex India
 Oriental.
 Rom. 12.
 1. Ioan. 3.
 2. Cor. 12.*

Philip. 2.

*Mat. 24.
 Luc. 18.*

Mat. 10.

*1. Ioan. 3.
 2. Cor. 3.*

Mat. 13:

corum Ecclesie largiatur, plena fiducia sperandum est, quia sine illo nihil possumus facere, quos vult, ponit, ut eant, & fructum plurimum permatentemque afferant. Sed quod nostra interest, quales esse oporteat tanti operis ministros, in quo rei bene gerendae spes omnes sitas demonstrauimus, ipso Deo nostro adiuuante, ac curate deinceps persequemur.

CAPVT VI.

De peritia Indicae linguae necessaria.

Mat. 13:

TRia in omni Christi ministro, qui Indorum salutem sit curaturus, quaerenda sunt: vita integra, doctrina idonea, copia sermonum quorum si desit aliquid, & alijs profuturus non est, & periculum animae suae non leue ipse sustineat. De his modo sigillatim pro re praesenti dicendum est. Atque ut ab extremo ordiar, loquens facultatem ei, qui docendi parte suscipiat adesse oportere nemo dubitat. Quamobrem Apostolos suos non ante ad docendas gentes Christum misit, quam gentium linguis spiritus dono loquerentur. Fides enim, sine qua saluus esse nequit, ex auditu est, auditus autem per verbum Dei. Hic ergo sita est salus gentium in verbo Dei, quod sane ad homines peruenire non potest, nisi uocibus hominum deferatur, quas qui non percipit, uerbi Dei vim sentiet nunquam. Quae uerbi re uel maxime sudare oportebit seruum Christi.

, si hominum amat salutem. Quanquam enim
 tri, ac permolesti labores sunt alienæ linguæ di-
 endæ, barbaricæ præsertim, tamen & gloriosa
 storia est, & dulcissimi fructus, & Dei charita-
 illustre testimonium, Occurrere animo debet
 ctus Ioseph, qui inter alias ærumnas suas non
 nem illam expertus est, vt linguam, quam non
 uerat, audiret. Idem procedente tempore in ea
 rione, cuius peregrinam linguam didicit, salu-
 Princeps, & author singularis, qui adeo fami-
 rem sibi effecerat Ægyptium sermonem, vt pa-
 ni quasi esset oblitus, cum fratribus Hebraicè
 r interpretem colloquerentur. Igitur si quis sa-
 is Indicæ studio inflammatus est, sibi is sermō
 suadeat, nihil præclarum sperare oportere, nisi
 monis colendi prima, indefessaque cura sit. Si
 im is, qui supplet idiotæ locum ad tuam be-
 dictionem, quam non intelligit, non potest di-
 ce, Amen, quamvis enim tu bene gratias agas,
 ille nihil ædificatur, quonam modo concio-
 nti sibi quamvis mirabiliter quamvis diuinè
 Christo, populus ignotæ linguæ & profundi
 monis respondebit in corde suo Amen, hoc est,
 mi præbebit assensum? Quomodo quamuis tu
 tē loquaris, ædificabitur ad Fidem & dilectio-
 n frater, cum voces tantum sparguntur in ven-
 ac more Babylonicæ confusionis qui sermo-
 us dissident, nequaquam sensu animisque con-
 rant? Mihi attente sæpe diuque de salute Indo-
 n procuranda cogitanti nihil commodius, ni-
 certius venire solet in mentem, quam vt ho-
 nes probati, atque integri, sermonis Indici cu-
 a suscipere, familiarissimam consuetudinem
 § 3 habere,

Psal. 99

Gen. 42

1. Cor. 14

haberent, copiámque ad dicendum sibi pararere
 cum arte tum exercitatione diuturna. Valde enim
 mihi persuadeo ita futurum breui, vt Euange-
 lium Christi ad animos istorum penetraret, &
 vires suas expromeret, quod in hodiernum diei
 plurima ex parte tantum auribus Indicis insonui-
 se, non etiam intima cordis penetralia pulsasse
 videtur. Neque enim alia via orbis terrarum re-
 liquus ad gratiam Christi peruenit, quam verbum
 Dei forti instantique prædicatione sicut in Actibus
 Apostolorum sæpè legimus, & Ecclesiasticæ ori-
 gines historiæ tradunt. Neque verò alius aditus, aut
 alia via nationi Indorum ad Christum aperien-
 da est, quam assiduæ efficacis ipsiisque accom-
 modatæ prædicationis verbi Dei. Qui secus op-
 natur, etiam atque etiam errat. Nam præter do-
 cumenta diuina eadémque grauissima, attestati-
 nobis copiosissimè rei experientia. Videmus In-
 dos, si quem nacti fuerint linguæ suæ peritum
 concionantem, attentissime audire, magnopere
 delectari facundia, impetu ipso dicentis rap-
 atque ore hiantes oculis immotis hæere suspen-
 sos. Quod ego in sociorum concionibus cum no-
 tarem, adeo capiebar noua Indorum attentione
 & voluptate, vt præ gaudio penè gestirem, si
 concepta salutis istorum pergrandi, si modo a-
 quot nobis, vel Pauli, vel Apollines eloquent
 adefsent. Neque illi sanè dissimulabant, quomodo
 afficerentur, cum ad alios alij conuersi dice-
 rent, Nunquam se Christi legem talem cogitasse
 aut audisse, alij ab illo sibi patre cor ipsum sci-
 di, dum verba de Deo faceret, affirmarent. Quo-
 si qui populi aliquid vel intelligentiæ, vel prob-
 ra-

aris præferunt præ cæteris, inueniuntur sine
 illa exceptione ij esse maximè, qui sacerdotes,
 aut habuerunt, aut habent veteranos sermonis
 ai peritos. Perditissimi verò omnium, qui no-
 os & imperitos ministros ab Hispania recentes
 ortiti sunt; quorum infantiam egregiè rident,
 linguèsq; contemnunt.

CAPVT VII.

De Parochis Indici sermonis ignaris.

Qui tales igitur ad docendos Indos acce-
 dunt, non solum parum aliis profunt muti
 & elingues, sed sibi etiam officiunt non me-
 ocriter damnationis periculum subeunt, quòd
 oneri sibi imponunt, quod portare non pos-
 unt, quorum vel auaritia, vel arrogantia tanta sit,
 vltra quam possint, conentur facere, qui mer-
 enarij cum sint non pastores, ostendunt abun-
 e nihil ad se pertinere de ouibus, propter pugil-
 m hordei, & fragmen panis animas viuificantes,
 næ non viuunt. Sunt huius generis hodie per-
 tam multi, qui iniuncto muneri doctrinæ In-
 orum copiosè se satisfacere existimant, Oratio-
 em dominicam, & Symbolum, ac saluatio-
 em Angelicam, tum præcepta Decalogi Hispa-
 co idiomate identidem Indis recitantes, eorum
 fantes baptizantes, mortuos sepelientes, ma-
 monio iuuenes collocantes, & rem sacram fe-
 s diebus facientes. Hæc summa doctrinæ est,

*Hier. 48.**Ioan. 10.**Ezechi.**13.*

280 DE PROCURANDA INDORVM
ita se parochi officio fungi satis superque opinan-
tur, neque interim conscientia, quam vtinam cau-
teriatam non habeant, mordentur, quod disper-
sæ sint oues Domini, eo quod non sit pastor, fa-
ctæque sint in deuorationem omnium bestiarum
agri, errentque in cunctis montibus, omni col-
le excelso, neque sit, qui requirat quod perijt,
nec qui reducat abiectum. Nam quomodo ver-
bo fidei reducent, qui linguam non habent? Qui-
bus vocibus lupos arcebunt, ouesque nominatim
vocabunt, qui nullo modo, quid loquantur, in-
telliguntur? Oues, inquit, vocem eius audiunt.
At vocem audire non possunt, quam pastor pro-
ferre non nouit. Atque accipiat licet quivis, vt
volet, quod dicam: rigidum & morosum ap-
pellet, nihil moror; ego eum sacerdotem, qui
linguæ Indorum ignarus est non nisi cum anima
sua iactura Parochi officium suscipere posse iam-
pridem, & opinor, & assero, quod etiam mani-
festa ratione demonstro. Duo sunt de necessitate
salutis, Fides, & Pœnitentia. Fidem docere ac præ-
dicare non potest sermonis expertus; Pœnitentia
Sacramentum administrare non potest, qui ne-
que quæ confitetur Indus, intelligit, neque quæ
præcipit ipse, intelligitur, Eum verò, qui ne-
que instruere in Fide, neque in Pœnitentia iuuare
potest sibi commissas oues, pastoris nomen sine
grandi crimine usurpare nemo rectè sibi persua-
serit. Aiunt se per interpretem suos instituere, ac
docere, quid credant, quid agant, quid fugiant.
Atqui interprete vtuntur plerumque vel infido,
vel imperito, qui vix intelligat ipse, quæ audit,
vix etiam exponere norit, quæ intelligit, vt pote
Indus

Ezech.

34.

Ioan. 10.

Indus ipse quoque, vel ab Indis prognatus, qui neque res, neque sermones nostros satis plerumque caller. Ut omittam, quam ægrè, quamque frigidè per alienam linguam sensus transmissus veniat, atque in ipsa via anfractibus debilitatus sæpe corruat, vigore omni, qui est veluti animus sermonis, extincto. Sed demus Indos doceri interprete utcumque. Nam integre perfectèque doceri non posse certum est. Quid de Pœnitentia facient? An adhibebunt interpretem confessioni hominibus? Omnino medicina maximè necessaria careant necesse est miseri Indi, & cum fragiles sint ac sæpe labantur, præcipuâque illorum spes in supremo spiritu posita sit, cum confessionem serio expetunt, salutis æternæ iacturam facient propter sacerdotis imperitiam. Occurrent hîc quoque se non vsque adeo omni Indici sermonis intelligentia destitui, quin vnum, & alterum verbum intelligant, vno vero audito crimine in mortis extremo periculo, vbi amplius fieri nequit, absolutionis sacramentum impendi debere morituris. Cui sanè rationi de absolutione eius temporis ego nullo modo dissentior, cum sit nostrorum Theologorum, ac veterum quoque Patrum certa sententia. Attamen qui factum eo in discrimine excusant, nullo modo similem licentiam, vbi nihil tale urget, sacerdoti concedunt. Cum ergo omnes post baptismum lapsi ex diuino præcepto etiam citra mortis articulum ad confessionem teneantur, Ecclesiastico verò quotannis, quomodo potest Parochus audire confessiones suorum, cum quibus locutionis commercium nullum

3. Leo ep:
91. ad
Theodo-
rum. De
Pœn. d. 1.
c. multi-
plex. 26.
9. 6. Hic
qui tem-
pore. Trid.
Sess. 6. c.
14. can.
29. sess. 14.

v. 2. can.
6. De
Pœnitent.
ij. cap.
Omnis.
Conci.
Trid. Sess.
14. cap. 5.
Sess. 14. b.
5. c.
can. 7.

nullum habet? Quod si dicant id, quod mihi
 ex hisce quidam aliquando respondit, similia in-
 quirenti ex eo, se confessiones suorum audire, cum
 nonnulla percipiant, atque id sibi satis esse, vt
 absoluant. Ego sanè contra affirmo, cum confes-
 sionis integritas ex iure diuino sit, eum non esse
 idoneum Pœnitentiæ ministrum, quem propter
 imperitiam dimidium, & eo amplius necessariò
 lateat, perinde enim est, ac si tantundem non au-
 dired, quam esse integram, & idoneam confes-
 sionem præter mortis periculum nemo vtcumque
 doctus existimat. Denique vbi Parochus non ea
 facultate pollet, vt substantiam saltem, quæque iu-
 dicio illius requirunt, possit integre assequi, ne-
 que saluti Pœnitentis pro ratione personæ, & cri-
 minum necessaria documenta adhibere, nullo
 modo est ad audiendas confessiones reputandus
 idoneus. Qui verò Pœnitentiæ sacramentum
 communiter administrare non potest, hunc
 ego Parochi officio tuta conscientia fungi ne-
 go, Damnas igitur, dicet quispiam, omnes &
 Parochos, & Episcopos, & Patronos Indorum,
 qui illis nullo alio consulunt modo, quam ho-
 rum sacerdotum præsidio, qui noui, rudesque In-
 dici idiomatis ex Hispania aliundéve aduentant?
 Ego verò non omnes vitupero, & damno. Fie-
 ri potest, ac sit non rarò, vt ministrorum ea pe-
 nuria sit, vt si sacerdos ijs omnibus dotibus
 exornatus expectandus sit, longo tempore In-
 di sine vllò Christianæ religionis officio futu-
 ri sint. Cum ergo alij peritiores, melioresque
 non suppetunt, licet sanè, imò vero expedit hos
 vocare, quicumque sunt, illisque iniungere, vt
 sacrificio,

sacrificio, Baptismo, Matrimonio iuuent suos, Poenitentia etiam animam iam agentes vt dixi, vitia publica amputent, exemplo ac beneficentia efficere adnitantur, quod minus sermone possunt. Sanè tunc temporis neque Præsul præcipiendo, neque Parochus parendo reus est, sed laude dignus vterque. Vt si scuta aurea in domo Regia affigi non possunt, ærea saltem suspensa cernantur. Porrò interdum accidit, vt eiusmodi sacerdotes elingues quidem, sed manu alioqui prompti, plus in Indorum conuersione effecerint, quam alij vsque ad loquacitatē disertī. Quod si non ea paucitas sit ministrorum, Episcopus tamen tuus te eam prouinciam subire iubeat, debes sermonis imperitiam omnem tuam opponere, teque ineptum excusare, sin adhuc pergat iussa vrgere, tutò Prælato obedis, tutò oues, qua potes, facultate pascis. Debes tamen copix interim sermonis parandæ non indiligentem operam dare. Viderit verò Episcopus, quam Pastori magno, qui eduxit oves in sanguine testamenti æterni, rationem redditurus sit, qui nisi maximè idoneos suis præficiat, sanguinis sine dubio apud æternum iudicem reus erit. At hi, qui iubente nemine, nemine vocante, ipsi se intrudunt, ipsi Indorum Parochias anhelant, lucro prorsus intenti, nihil aliud, quam quæstum existimantes pietatem, cum sint alioqui ineptissimi, muti, elingues, qua ratione, & lege excusentur, quod speculatores se constituerint, qui clamare non norunt, alij iudicent. Ego certè tantam temeritatem, tantum Dei animarumque contemptum excusare nec volo, nec possum, cum liceat videre paruulos deficere vulneratos in plateis

3. Reg. 14.

Heb. 13.

1. Tim. 6.

Ezech. 3.

teis ciuitatis , atque exhalare animas suas in sinu matrum suarum , cum planè quos matrum affectum, & curam præ se ferre oportebat , struthiones potius voraces , atque crudeles experiantur , atque ita fiat vt lactentium in Christo lingua palato adhæreat, quod doctrinæ vbera vel clausa, vel arida inueniant , & grandiusculi panem petant, cum sit tamen nemo, qui frangat.

Thren. 2.

Thren. 4.

Os. 9.

C A P V T VIII.

Quod quidam non rectè inscitia sermonis Indici consulant.

ATque hæc de necessaria notitia sermonis ei, qui animæ suæ interitum auertere cupit, dicta sunt: quæ tamen eam, quam optamus, & quaerimus, idonei Dei ministri mensuram minimè implent. Nisi ergo linguæ vulgaris egregiè periti viri, doctrinæ atque instructioni tot populorum operam dent , mea quidem sententia parum admodum promouebit opus Domini. Vnus eiusmodi, cui Dominus linguam eruditam dederit, vt sciat lassum sustentare verbo, & infirmum in fide assumere, centum istis triuialibus Catechistis anteposendus est, cum solus vnica concione plus efficiat , quàm illi multi toto sæculo. Atque vti- nam tales dono verbi affluentes, si non quotquot opus esset , at pro numero saltem Prouinciarum haberemus, qui fiducia pleni loquerentur ad plebem de Domino Iesu, non dubito, quin Aposto-
lica

Esai. 50.

Rom. 14.

lica exempla redirent. Sed quoniam & linguarum dona cessarunt, & studio atque diligentia rarus est, qui eos in sermone progressus faciat, meritò à multis quid huic malo remedij adhiberi queat, disputari solet. Sunt qui Indos ad nostrum idioma discendum seueris legibus cogendos censent, in alieno nimium liberales, de suo parci. Hi Platonica Reip. similes leges verbis, quod facile est, nudis effingunt, quæ si conferatur ad rem, mera fabula. Si enim pauci Hispani in aliena patria, sermonem tamen suum non possunt dediscere, & peregrino imbui, ingenio alioqui præstantes, & intelligendi necessitate obstricti, quid cerebri est innumerabiles gentes patrium sermonem in ipsa patria obliuisci; externo solum uti, quem rarò ac valdè illibenter audiunt? Intra parietes porò domesticos familiaria cum tractant, materna lingua loquentes quis deprehendet? Quis deferret? Quomodo Hispanicè loqui adiget? Alij magis rationi consentanea solent optare, ut si non peregrinam linguam discere & frequentare cogantur barbari, tamen eam quæ generalis dicitur, ut ignorare non sinantur, quod non vsque adeò factu difficile existimant, cum potuerit Ingarum consultissima lege perfici, ut omnes amplissimi huius regni Prouinciæ Cuzquensem illam, siue Quichuam scirent, adeo ut per tria mille milliaria, & eo amplius hodie quoque in vsu sit. Potuerunt ergo, inquiunt, barbari reges propter conseruandam imperij sui concordiam, & communionem, quam voluerunt tot & tantis populis linguam dare, non poterunt verò Christiani principes propter religionis vsque adeo necessariam causam,

causam efficere, vt eadem illa lingua ita percrebrescat, vt omnibus vsui sit? Etsi enim primores Indorum illam ferè callent, vulgus tamen mulierum, puerorum, eorúmque quos ipsi Atuntunas vocitant, genus hominum agreste, vix quicquam satis illius norunt. Qua ex re, & prædicando verbo Dei, & confessionibus audiendis impedimenta sunt sanè graua, cum idiomatum tam multiplex sylua sit, vt in his locis, quæ ipse emésus sum, existimem plusquam triginta linguas numerari, easque valde & inter se abhorrentes & ad discendum difficiles. Cui tam magno incommodo si quo pacto possit occurrere nostrorum moderatorum vigilantia, optime de Indicana salute meritos posteritas omnis laude celebraret. Sed dum hæc vel fieri nequeunt, vel certè non fiunt, missa Indorum informatione, nostrum ipsi non destinamus informare sermonem, quoniam charitatis lege, illos à nobis potius quæri quam ab illis nos decet. Sunt igitur (in quorum me numero aliquando fuisse confiteor) qui saluti Indorum educandos, præficiendósque ex Indigenis Hispanorum filiis magistros arbitrentur. Hanc esse compendiarium viam, propterea quod hi sermonis abundè gnari sunt, cui ab incunabulis assuefacti sunt, quoad quidvis explicandum familiari vtiqueant: sensu verò & religione Christiani integri & solidi, cum ab Hispanis progenitoribus fidem Ecclesiasticamque consuetudinem hæditarioro ferè iure retineant, idque pro summa gloria ducant. Ac planè quicumque ex his probatæ diuque spectatæ virtutis reperti fuerint, doctrinæ quoque non expertes, in ministros sermonis assu-

ni percommodum est, neque dubitandum quin
 eorum studio & oratione, qui non solum sermo-
 nes, verum res etiam ipsorum & norunt, & amant,
 si fidelem ac diligentem operam nauent, Indi
 multum adiuuandi, promouendique sint. Quæ si
 honestas morum satis eluceat, & diuturnis docu-
 mentis pateat, quidvis aliud Indorum saluti post-
 habendum est. Neque valde scrupulosè natales
 eorum repudiandi sunt, atque odio & iniuria
 quod à multis non rectè sit) prosequendi, qui pa-
 tre Hispano, matre Inda prognati sunt. Fieri enim
 potest, vt inter istos quoque mixto genere, Timo-
 neus quispiam sit patre gentili, matre Iudæa or-
 tus, & tamen cum testimonium bonum habeat à
 patribus, assumatur à Paulo, vtilisque Euangelico
 operi reperiat, qui ceteros quoque meritis &
 laude præcellat. Quid vetat alterum quoque Hi-
 tam similibus natalibus ortum à Salomone Rege
 vocari, & præclarissimis, difficillimisque templi
 operibus præfici, quod plenus sapientia, & consi-
 deratio sit? Neque enim personarum acceptor est
 Deus. At quamvis hæc ita habeant, tamen cer-
 tissima magistra experientia copiosè monstret
 non posse nos, nec debere sollicitudinem omnem
 nostram studiumque deponere Indigenarum præ-
 dio fretos, neque verò oportere rem tantam
 pro sermone hominum committere, quorum
 mores non æquè apti sint. Ferè enim Indorum in-
 consuetudine, & mores redolent, quorum & lacte, & con-
 suetudine educati sunt. Magna prorsus est primæ
 consuetudinis vis, magna primi caloris impressio.
 Neque frustra tam religiosè Abraham famulum
 iurauit de non danda filio suo Isaac vxore Cha-

*Azor. 16.**3. Reg. 7.**Azor. 10.**Gen. 24.*

nanea:

Gen. 27.

Et. 1.

nanæ: neque muliebriter, ac non potius sapien-
 ter Sancta Rebecka Hethææ fœminæ coniungi
 Iacob suum adeo exhorruit, vt vitam mallet
 amittere. Sunt proprij cuiusque regionis more,
 quemadmodum & natiui fructus non iidem ubi-
 que, sed varij. Cretenses semper mendaces, ma-
 læ bestia; ventres pigri. Testimonium Poëtæ ve-
 teri fert Apostolus, quod vera scripserit. Itaque
 soletter ingenia inspicienda sunt hominum, mo-
 rësque diu probandi, vt patriæ minus temperatæ
 & constantis, vel potius lasciua;, & leuis opinio-
 nem quis eluat. Periculo certè compertum est
 ex istis plerôsque plus obesse corruptis mori-
 bus, quam verbo sano proficere. Quamobrem
 ita istorum loquendi opportunitas contemnenda
 non est, vt tamen ingenio & moribus nisi ple-
 nissimè probatis, non tutò res tanta, tamque pe-
 riculosa credatur.

CAPVT IX.

*Quod oporteat ad Indos venientes Prædi-
 catores Indicum idioma diligen-
 ter discere.*

ITaque laborandum nobis est, & quod vnum
 restat ex omnibus, studio & tolerantia, fer-
 monis facultas paranda. Id quamvis difficile, &
 negotiosum sit, non tamen fieri nequit. Vide-
 mus homines in Hispania natos, atque educa-
 tos, quosdam etiam de nostris Theologos non
 obscuro

obscuri nominis , qui obedientia duce ad has
 regiones venerunt , charitate illustrium cona-
 tuum auctore impellente, tanta se discendo idio-
 mati Indico cura dedidisse , vt non minus fa-
 unde & copiose Ingarum sermone concionen-
 tur , quam materno possent. Deus enim quo-
 tum incitat mentes , vt ait Leo Papa , adiuuat
 actiones. Non nemo etiam haud qua-
 quam vna lingua contentus plurium cognitio-
 nem adhibuit , quem nullo præceptore vltim in-
 tra tres , quatuorve menses in lingua Aymaraya-
 a , quæ post Cuzquenssem secundum locum te-
 ret , tam fœliciter concionantem audiuiimus,
 t ipsi Indi Collani magnopere admirarentur.
 hunc ego tam gloriosum laborem , & conten-
 tionem omni Theologici studij laudi antepono.
 ac re vera si quis seridò adiecerit animum , non
 a magno ac diuturno sudore omnem eam dif-
 cultatem quantacunque sit , superaturus est.
 neque enim Hebraïci Chaldaïcique sermonis
 difficultatem Indicus æquat sexcentis partibus.
 Græci vero ac Latini prolixitatem , & multipli-
 em scitûque arduam copiam, multo minus, quin
 longe simplicior , inflexiones paucissimas habet,
 reuibusque admodum documentis comprehen-
 di potest. In quo si interpositiones postpositio-
 nesque , quibus maximè à Græco , & Latino,
 que Hispanico abhorret , & cum Hebraïcis
 flexis plurimum conuenit , semel deuorau-
 eris , nihil ferè ardui reliquum fiat. Pronuntia-
 tionem verò barbaricam habet quidem pluri-
 ma ex parte, sed cum Hispanica omnium quod
 ego sciam Idiomaticum , maximè congruentem,

Epist. 32.

In prologo Grammatica Indica.

vt non immeritò Frater Dominicus Episcopus scripserit, videri sibi Hispanorum nationi has gentes diuinitus præparatas. Iam verò in illa sua veluti inculta barbarie adeo pulchros adeo elegantes idiotissimos habet : formulæque dicendi mirabili breuitate multa complexas , vt delectet vehementer ; quorum vnus vocis vim si Latinus , Hispanusve exprimere velit , pluribus ipse vix possit. Sed spiritualium & philosophicarum rerum sicuti noticia plurimum carebant , vtpote barbari , ita verborum Indicorum penuria maxima est. At vsus Hispanicarum voces Indicas fecit. Vt enim equum , bouem , vinum , triticum , oleum , multaque id genus quia non nouerant , ab Hispanis non solum res sed vocabula quoque acceperunt , pro quibus nos quoque alia Europæ vel animantium , vel frugum genera ignota mutuauimus : ita equidem censuerim non magnopere laborandum , si Fides , si Crux , si Angelus , si virginitas , si coniugium , si pleraque alia non satis Indice ac propriè reddi possit. Licebit enim ex Hispanico mutuari , & propria facere , vsuque ipso linguam locupletare , quod & omnes fecere nationes , Hispanica maxime , vt aliena copia ipsa ditesceret , quod prudentissimus quisque Simiyachac , id est , Indici sermonis Magister frequentare iam solet. Pronuntiandi vero difficultas vbi veluti infartis assutisque multis syllabis pleraque dictiones in longum crescunt , non potest non esse molesta paternæ præsertim suauitati assuetis , multoque illa altera grauior , intelligendi Indos stridentes sæpe ore potius , quam loquentes , sed deuoranda est tandem vsuque ipso atque

atque exercitatione vincenda. Cætera quippe familiaria valde. Est autem ad certa præcepta neque multa, neque difficilia redacta ars omnis Indicæ linguæ: qua in re primis scriptoribus, etsi multa falso multa improprie & absurdè præceperint, tamen gratiæ habendæ sunt maximæ, multum enim adiuuat ars, methodusque tradendi prima rudimenta. Sunt etiam iam satis multa scripta copiose & ornate, quorum electione proficere studiosus auditor queat, & emergent quotidie plura & cultiora. In his & legendis, & ediscendis memoriter, itémque frequenti scriptione imitandis multum crescet sermonis cognitio. Quamobrem lectiones publicæ institutæ linguæ Indicæ perutiles sunt, ac nullo modo contemnendæ. Verum hæc omnia instar umbratilis pugnæ, & palæstra potius, quam acies. Ad rem ergo veniendum est, & frequenti collocutione cum Indis serid iam agendum, ubi audiendo ac loquendo familiaris sermo fiat. Inde ad conciones progrediendum, & pudore metúque deposito, sæpe & audacter errandum, ut aliquando non erretur. Initio quidem memoriter & res & verba dicenda, mox etiam sequentur verba res ipsas. Ista quidem, dicit, opinor, aliquis, præcipere in promptu est, exequi verò perquam remotum, ita sane habet. At tamen & labor omnia vincit, & laborem facit iucundum propensio animi. Mihi nulla in hac causâ terribilior difficultas occurrit, quam auersæ voluntates hominum. Adeo enim ista non amant, adeo non curant, ut etiam contemnant, ac loco ignominia habeant cum Indis versari & loqui Indicè. Christi vero amatores atque

*Gal. 5.**2. Reg. 6.**Par. 4.
Conscap.
11. 6.
Declar.
lis. B.*

animarum studiosos eo amplius incitare atque accendere debent, quòd mundo ista fastidio sunt, Paulo Apostolo nos prouocante, Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Dauide quoque exclamante, Viuit Dominus, quia ludam, & vilior fiam. Omnino nihil pretiosius hac Crucis Christi inuentione, & exaltatione & triumpho. No- nit ille qui accipit. Quamobrem si Sacerdotes, ministrique Euangelij multum apud Indos proficere cupiunt, illud modis omnibus curent, vt recentes ab Hispania antequam feruor ille, & fitis animarum intepescat, nulla alia re occupentur, ac distineantur, quam accuratissimo studio discendæ Indicæ linguæ, & postquam didicerint exercendæ. Hoc nisi fiet, vix aliquid fiet, quod experimento compertum habemus. Sapienter ergo & religiosè Dominicanæ familiæ Patres in Guatimala prouincia, vt mihi fide dignus vir solebat narrare, inuiolabili statuto venientibus ab Hispania totum primum annum nihil aliud quam studium sermonis iniungunt. Anno integro exacto ad fructificandum mittunt, quod vtinam omnes sequeremur exemplum, fieret paucis annis sine dubio plusquam effectum est plurimis. Neque enim Societatis nostræ Beatus Fundator Ignatius Indicæ linguæ lectiones publicas frustra præcepit, vbi vtilis viderentur, neque vsquam necessarium magis, quod Regulæ habent, vt Regionis, in qua degunt, sermone loquantur omnes: sunt enim perquam necessaria omnia ista præsidia, vt facultas paretur verbi diuini gentibus annuntiandi. At si quis vel per occupationes vrgentes, vel per minus fœlicem ingenij sortem
tanta,

tanta consequi nequeat, non continuo debet sibi ab hoc Dei opere vacandum existimare, silentiôque vitam agere. Potest multis modis facultatis suæ exiguitatem adiuuare. Primum si doctus ipse cum sit & probatæ virtutis, socio vtatur sermonis petito, quem ipse sententiam seorsum doceat, & quid, quôve modo dicendum sit, instruat, eumque vt Moyses Aaron interpretem habeat, vt per illum potius ipse loquatur. Non quidem, vt alter alterius verbis verba reddendo loquatur interpretis more (quod frigidum est tamen ne id quidem contemnendum,) sed summam potius edoctus ante concionem oratoris partes impleat, quod nos perutile sumus experti, si socius contingat idoneus ac fidelis. Præterea non esset utilitatis exiguæ, si aliquot ipse conciones & breuëm aliquam Catechismi expositionem memoriter disceret, atque ea identidem repeteret apud Indos. Neque enim verendum est, ne illos repetitione offendant, neque tam isti indigent magnis, & exquisitis rationibus, quam quibusdam facilioribus, accommodatis, ijsque sæpius repetitis. Nam & gloriosissimus Dei Præco Franciscus eo modo instituisse fratres suos simpliciores prædicatione perhibetur: & Magister Franciscus noster apud Malauaricos ea industria multum in conuersione gentium profecit. Ac mihi cum missiorem quandam obirem, venit in mentem id nobis non difficile, Indis verò valde commodum fuisse futurum, quod in missionibus loca subinde commutentur, doctrina verò eadem vbique repetenda sit, vt paruulis lac Euangelij præbeatur. Ad hæc possent

294 DE PROCVRANDA INDORVM
virorum grauium , & eloquentium scriptæ ora-
tiones de rebus Christianæ religionis publicè le-
gi, & cum aliqua emphasi pronuntiatæ ; quibus
Indorum populi non solum instruerentur , verum
etiam excitarentur. Quæ sanè consuetudo olim
in Ecclesia diu retenta est , & à sanctis Patribus
magnopere commendata. Sunt vero nostrorum
scripta Indicè valde opportuna, quæ si relegantur,
non dubito , quin auidè excipienda sint. Et spero
equidem , modo ardor non desit spiritus Chri-
stum, & Christi paruulos complectentis, his aliif-
que rationibus, quas idem spiritus commode sug-
geret , magnos Fidei salutisque Indicæ prouentus
aliquando affuturos.

C A P V T X.

De Scientia Sacerdoti necessaria.

Sequitur scientia , quæ tam propria Sacerdo-
tis est , vt pectori insculptam Doctrinam ge-
Exod. 18. stare lex iusserit , significans Dei seruum docto-
rem esse oportere cæterorum , quorum suscipit
curam, ne, si scientiam à se repulerit , repellatur
Ose. 4. ipse vicissim à Domino , ne Sacerdotio fungatur,
atque ita pariter , & Propheta , & populus cor-
ruat. In plebeio homine habet ignorantia suam
fortassis excusationem , at in Sacerdote vt Leo
Epist. 4. Papa scribit, vix ferenda est excusatio , quæ præ-
ad Epif- tendat inscitiam, imo verò, vt in alia epistola scri-
copos Si- bit, in ijs, qui præsumt, inscitia nec excusatione di-
sili. gna
Epist. 22.

gna est nec venia. Quatenus autem peritum esse *Dis. 38. s̄i*
 oporteat Sacerdotem, satis Patrum Canones in- *in laicis.*
 dicant. Si prædicandi quidem verbi Dei fungitur
 officio, cum sit hoc proprium Pastorum, atque *Leoep. 82.*
 Doctorum, eum esse oportebit, quem Paulus des-
 cribit, Amplectentem sanè eum, qui secundum *Tit. 1.*
 doctrinam est fidelem sermonem, vt potens sit
 exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradi-
 cunt, arguere, qui hæc præstare non potest, temerè
 Doctoris in Ecclesia vsurpat locum, maius sibi
 iuxta Iacobum Apostolum iudicium sumens. *Iac. 3.*
 Quod cum tantæ magnitudinis tanti etiam peri-
 culi sit, nemo satis præstare potest, nisi missus à
 Domino, Quomodo enim, inquit, prædicabunt *Rom. 19.*
 nisi mittantur? Et, qui loquitur à semetipso, glo- *Ioan. 7.*
 riam propriam quærit. Et, ipsi loquebantur in no- *Hier. 29.*
 mine meo, cum ego non mandarem eis, & cætera
 id genus multa, quæ terrori sunt, vt nisi aut ex of-
 ficio incumbat, aut maiorum auctoritate impona-
 tur, aut ipsa charitate apertè perurgente & exti-
 mulante, vitari non queat, nemo sui memor, onus
 magnis quoque viris formidabile subire audeat.
 Sed vt dixi, charitas Christi vrget æstimantes hoc, *2. Cor. 5.*
 quia Christus pro omnibus mortuus est, vt qui vi-
 uunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mor-
 tuus est. In Indorum autem prædicatione, & labo-
 ris est plurimum, & vanitatis perparum, vbi lau-
 des, applaususque populares non expectantur, vbi
 neque gustus nimium delicatus exquisitis illece-
 bris excitandus est, verum eius panis, qui nobis
 abundat, & præ copia penè vilescit, qualiscunque
 erogatio admirabiles esurientibus epulas præbet.
 Itaque quò alias magis periculosum, & anceps

296 DE PROCVRANDA INDORVM
Magistri munus , eò inter barbaras gentes &
fructuosius , & tutius , cum non hominum fa-
uorem aucupetur , sed Dei pro paruulis suis gra-
tam mercedem speret. Parochi verò Indorum ,
quis munus obeat, Catechismo Concilij Triden-
tini , quid sciendum sit, satis dicetur. Vt primum
symbolum, mysteriaque Fidei præcipua norit ex-
ponere pro captu audientium ; mox præcepta di-
uina qui aut seruentur , aut violentur , tum quæ
ad sacramentorum intelligentiam , vsumque per-
tineant. At modo probatæ ille vitæ laude flore-
ret, atque locutionis Indicæ facultate non careret,
cum viros haberet, quos tutò in grauioribus cau-
sis confuleret, non magnopere ego scholarum ap-
paratum, reconditamque illam doctrinam in eiu-
modi Indorum Parocho desiderarem , quippe cu-
ius munus magis prudentia quadam , atque in-
genij, morumque Indicorum peritia constet, quan-
subtiliori literatura. Vt enim Magistri nouitiorum
in religiosis domibus eliguntur, virtute prudentia-
que præstantes , ipsoque vsu rerum spiritualium,
propterea quod ea ars artium cum sit , non tam
paginis euoluendis, quam internis spiritus motio-
nibus discernendis paratur (tametsi cum funda-
mentum istud iacitur vitæ purioris ac sensus exer-
citati ad discretionem boni , & mali , sanctorum
Patrum lectio, vt Gregorij, Basilij, Bernardi, ac cæ-
terorum, Diuinæque scripturæ præsertim medita-
tio plurimum adiuuet:) ita planè in moderatione
Indorum, qui nouitij quidam sunt religionis Chri-
stianæ, & quidem quibus omnia diuina, & Eccle-
siastica valde noua , valde inusitata occurrant,
exoptanda esset eximia quædam vitæ sanctitas in
ministro

ministro Dei cum pari prudentiæ ac dexteritatis
 laude conjuncta: scientiæ verò is modus eaque
 mensura, quæ communiter opportuna est, vt sciat
 quæ forma Catechismi seruanda, quis ordo Sa-
 cramentorum tenendus, quantum sibi liceat in
 absolutione, quæ sint reseruata crimina, quæ pri-
 uilegia Neophitorum à summis Pontificibus data,
 cæteraque talia, quorum notitiam ex Concilio
 Prouinciali Limensi petere potest. Ritus verò In-
 dorum, auitas consuetudines, & superstitiones,
 modúmque cum his agendi, & versandi non nisi
 longo vsu rerum discere potest, hinc cum pendeat
 utilis administratio sacerdotij Indorum, valde do-
 endum est, vsque adeo rarum esse Parochum, qui
 triennium integrum exigat in sibi commissa Pa-
 ræcia: sed statim eum tædeat suorum, aut libido
 ambitioque aliorum huc illuc circumferat, vbique
 cursantes, nusquam consistentes, atque ita fructus
 exiguos afferentes. Deberent illud meminisse, &
 Episcopi, & Parochi, Diligenter attende vultum *Prou. 27.*
 pecoris tui, tuosque greges considera, non enim
 habebis jugiter potestatem; & corona tribuetur
 tibi, multoque magis illud boni pastoris de bono *Ioan. 10.*
 pastore documentum, Proprias oues vocat no-
 minatim, & cum eas emiseric, ante eas vadit. In
 Concilio quidem Limensi magno pondere ver-
 borum decretum est, Ne Parochi Indorum ante *Const. 4.*
 sexennium doctrinam, siue Paræciam mutare
 permitterentur, nisi ineuitabiles causæ accide-
 rent. Nunc temporis prout libitum est, quia am-
 pliores prouentus alibi sperat, aut cum Patro-
 no intercessit iurgij quippiam, aut vrbica fre-
 quentia magis iuuat, sine vlla cunctatione grex
 commissus

298 DE PROCURANDA INDORVM
commissus deferitur, ignoto traditur: qui dum
subinde pastores mutat, neminem agnoscens,
nemine agnitus nec numeratus facile dispergitur
& luporum insidijs occiditur. Ipsi Episcopi, quorum
intererat suorum Parochorum leuitatem in
constantiamque compescere, vel lenire, & mitigare
fastidia, multo magis ad ista conuenienter
commutantes ipsi quavis de causa Præposito.
Hæc tanta clades est animarum, vt satis deploranda
non possit. Nihil ergo Sacerdos Christi præclarè
perficiet in salute Indorum sine familiari, & hominum
& rerum notitia: nunquam hanc consequetur,
nisi pedem fixerit. Talem igitur scientiam in
Parocho Indorum plurimi facimus, illam verè
elaboratam Theologiæ cognitionem nullo modo
contemnimus.

CAPVT XI.

Oportere in nouo orbe aliquos esse præstantes Theologos.

QVin potius tametsi in plerisque mediocri quædam doctrina sit satis, tamen eos, ad quos recurrunt cæteri, à quibusque velut à fonte hauriunt, tam esse oportet absoluta Theologiæ facultate instructos in nouo orbe, vt nusquam gentium amplius. Id ita esse, qui rem accuratius animaduernerit, certis indicijs deprehendet. Primum enim, vbi Fides Christi recens fundata est, tamque immensis spatijs longè lateque propagata, ibi
sanè

è & ad veteres pellendos errores, & ad nouam
 endam religionem Theologiæ doctrina mag-
 nere necessaria est, cuius partes Augustinus
 e docuit, vt Fidem saluberrimam gignat, nu-
 at, atque defendat. Olim cum audissent Apo-
 li, quia recepiſſet Samaria verbum Dei, miſe-
 nt ad eos, non quosvis, ſed Petrum & Ioannem
 oſtolorum facile primos. Quam ob cauſam pu-
 nus? Niſi quod religionis Chriſtianiæ exordia,
 recipia quadam ſapientia indigent, induſtria, di-
 dentia, quemadmodum in nouis plerumque ſtir-
 bus videmus accidere. Deinde in nouo hoc Or-
 noua eſſe negotia oportet, nouos mores, leges,
 ntractus, rationes denique vitæ vniuerſas longe
 as: militia, mercaturæ, nauticæ, totius Indiæ
 miniſtrationis difficultates occurrunt quotidie
 uæ & magnæ, quibus niſi ſacræ doctrinæ lux
 ſit eaque copioſa, in magnis ignorantia tene-
 is, ac certo periculo ſalutis ſuæ homines verſen-
 r neceſſe eſt. Quod ſi nulla ſecundum Deum le-
 , ac ratione contineantur & frænentur, avari-
 e, atque libidini cuncta permiſſa breui ſine vlllo
 odo miſceri, ac turbari certum eſt, id quod per-
 icuè ſermo diuinus per Eſaiam minatur, Aufem,
 inquit, conſiliarium, & ſapientem de archi-
 ctis, & prudentem eloquij myſtici (quid ſequa-
 r attende) & irruet populus vir ad virum, tu-
 ltuabitur puer contra ſenem, & ignobilis con-
 a nobilem, & reliqua, quæ proſequitur. Salo-
 non quoque breuiter, ſed abunde, Cum defece-
 t Prophetia, hoc eſt, Dei verbum, diſſipabitur
 opulus. Atque vtinam ſuperiorum calamitarum
 uas Reſpub. hæc diu perpeſſa eſt, non ea cauſa,
 vel

12. de
 Tri.
 Act. 8.

Eſai. 3.

Prou. 29.

300 DE PROCURANDA INDORVM
vel præcipua extitisset, quod ubi fuit potentia
armorum plurimum, ibi doctrinæ, & Christi
consilij perparum fuit. Vix dici potest, quam
continendos homines in officio diuinæ doctrinæ
præsidia necessaria sint. Postremo remotissima
ab Hispaniæ; Europæque totius finibus longi-
mè distita regio est, quam tenemus: causæ ut
xi, occurrunt variæ, vrgent plerumque veheme-
ter: habent momenta magna & animarum
corporum. Quis ergo conscientiæ remedi-
consiliûmque ab Hispania vique expectari æq-
animo ferat, quod vel serum, vel inutile fortat-
futurum sit, interdum etiam pene dixerim ni-
xium? Difficile est absentium causas certò di-
dicare, & vt Leo Magnus scitè ait; inter longi-
quas regiones in nimias dilationes tendunt ven-
tatis examina. Tum etiam quæ de relatione ta-
rum notitia constat, cum pro ingenio & stud-
hominum vario varia ea esse & incerta solent, p-
riculosè de summis Christianæ salutis negoti-
adhibet censuram suam. Euenit crebrò, vt quen-
admodum medici etiam peritissimi absente ægro-
to consulti, dum neque morborum causas, neque
hominis constitutionem satis perspectam haben-
grauiter fallantur, & fallant: ita etiam nost-
Theologi Hispanienses, vtrûmque illi celebres, &
illustres alioqui sint, tamen de rebus Indicis non
mediocriter errent. Qui verò cominus ista consi-
derant, oculis lustrant, ac veluti manu tenent
etiamsi minus periti illi sint, tamen longè certius
& scèlicius philosophentur. Paulus certè Apo-
stolus quanquam multa Corinthijs præscribit
absens, plurima tamen tunc se dispositurum pro-
mittit

Epist. 32.

1. Cor. 11.

tit, cum fuerit apud eos. Multum omnino con-
 oculata experientia, & magnas sapientiæ oc-
 siones præstat. Quamobrem nisi qui cæteros fo-
 ant, atque illustrent splendore doctrinæ, absoluti
 qui, & præstantes Theologi sint, dubium non
 quin magnam religionis totius causa in parti-
 s Indicis iacturam factura sit.

CAPVT XII.

*Ita probitas in ministro Euangelij quòd
 & à Deo & ab hominibus
 requiratur.*

Itē verò sanctitatem in Sacerdote (quod erat
 ex tribus primum) etiam nomen ipsum ad-
 onet eximiam esse debere, quod non solum fa-
 literas vbique sonare, sed etiam prophanas
 commendare scribit B. Ambrosius, qui Pythagori-
 m illud ad sacerdotes propriè accómodat. Cón-
 anem, atq; vsitatam populo viam non esse terē-
 quod ab Hebræis, quorū & genus duxisse vult,
 cepisse asserit. Nihil enim in sacerdotibus ple-
 ium requiri, nihil populare, nihil cómune cum
 dio, atq; vsu & moribus incóditæ multitudinis.
 briam à turbis grauitatē, seriam vitā, singulare
 ndus dignitas sibi vendicat sacerdotalis. Quo-
 do enim potest obseruari à populo, qui nihil ha-
 t secretū à populo, dispar à multitudine: Hęc ille.
 e qua re tā multa sunt in diuinis literis tradita, tā
 ulta à sãctis Patribus explicata, vt si recitare per-
 gam,

*Ad Iu-
 num l. 2
 epist. 6.*

302 DE PRŌCVRANDA INDORVM
gam, Homilias declamare videar. Illud serio
cam, quod etiam, atque etiam animaduerti, in
qui nouis gentibus præficiuntur, vt non solum
mores, sed Fidem ipsam ædificant, tam excellens
opus esse sanctitate, vt Apostolica verè debet
optari. Ipsos Apostolos Dominus noster quæ
primum attentione misit, vt se præcurrerent,
veluti velitarent? Orationem profundam per
gil ante produxit, cum Patre rem tantam com
municans, vocatos præterea ad se quibus verè
quam grauibus officij admonet? Qua discipli
mittit? Quibus præceptis imbuit? Quanta in
gritatis, quanta mortificationis, quanta patienti
commendatio? Quid obsecro hoc tali appa
tantus Magister agebat aliud, quam vt inform
ret Ecclesiæ doctores, & pastores, ne cui man
cità imponerent, ne Euangelicæ prædicationi
munus nisi selectissimis & probatissimis comm
tendum putarent? Idem mox à mortuis resurge
non patitur suos illos quamvis iam feruentes
accensos amore ipsius, quamvis scripturarum
sensu donatos ad Euangelizandum prodire, sed
domi se potius continere iubet, & magna me
tatione expectare, donec induantur virtute ex
to. Quin etiam Paulus iam ad tertium cælum r
prus, & mira operatus, non prius cum Barnabæ
destinatur ad gentes, quam sanctis fratribus iei
nantibus, & ministrantibus Spiritus Sanctus e
sibi ad opus hoc segregari iubet. Diuturnam pro
fectò vitæ immaculatæ probationem Apostolus
cum hocce munus efflagitat. Paulus ipse grauissi
me de eligendis fidelium præpositis admonet Ti
tum, Vt constituas per ciuitates presbyteros, sic

Lnc. 6.

Lnc. 24.

Act. 13.

Ti. 1.

ego disposui tibi, si quis sine crimine est. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis luxu cupidum, sed hospitalem, benignum, sobrium, castum, sanctum, continentem. Ministros quoque precipit alibi probari prius, & sic ministrare, nullum crimen habentes. Quæris, cur tanta existantur in Euangelij ministro. Dicam equidem reuiter, quod neque Deo, neque hominibus, neque verò sibi ipsi satisfacere vlllo modo queat, nisi nullis tantusque sit. Etenim Dei gratiam etsi certum est nullis proprijs meritis præueniri, tamen quæ quoque indubium est, iustorum sanctitate & precibus, præpositorum præsertim, effici soleat, vt subditus populus Dei largam in se benedictionem, & gratiam experiatur. Idque multò maxime in initijs fidei, vbi nulla possunt eorum, qui vocantur, merita inuitare, & multa possunt crimina obstare. Scio equidem Dei gratiæ prorsus fuisse, vt tot millia Iudæorum Petri exhortatione pœnitentiam agerent, & in Christum crederent, vt tot millia gentium Pauli prædicatione dolorum vanitate reiecta Deum viuum, & verum colerent. Et hoc neque currentis esse neque volentis, sed Dei miserentis. At eandem Dei misericordiam hoc præparare, vt precibus meritisque suorum tanta donaret, qui negat aut dubitat, ipsi diuinæ gratiæ injurius est. Vult enim quodammodo pati vim, & hoc summæ est beneficentiæ, vt ad benefaciendum se pulsari sollicitarique velit. Ob id populo duro virum mitissimum, sibi que amicissimum præficit, à quo sese etiam teneri clamitat,

1. Tim. 3.

Act. 2.

Ep. 4.

Act. 16.

Ep. 17.

Rom. 9.

Exod. 32.

Gen. 20. clamat, ne in impios furorem effundat. Ob
Gen. 25. id pro Abimelech, & populo Ægyptiorum
Iob. 42. Abraham, pro Rebecca Isaac, pro amicorum ig-
1. Reg. 11. norantijs sanctum Iob, pro Israël's populo, tum
4. Reg. 19. Samuëlem, tum Dauid, tum Ezechiam & pro
Esa. 37. ipso Ezechia, Isaiam, pro Samaritanorum plebe
Aã. 8. Petrum, & Ioannem, pro Epaphrodito ægrotante
Phil. 2. Paulum, itemque pro conuauigantibus, tum pro
Aã. 27. alijs alios patres, amicosque suos Deus orare vult,
 & preces, sacrificiâque offerre, vt perspicuè do-
 ceat sese, vt minorum misereatur, in quibus non
 suppetunt ea merita, majorum studio prouocari
 velle. Habet enim hoc diuinæ prouidentiaë ordo
D. Eccles. mirabilis. Hinc Dionysius, si quis per seipsum, in-
Hier. quit, ad Deum accedat, sanctosque despiciat, hic
c. 7. p. diuina nunquam familiaritate potietur. Atque,
Ezec. 22. hoc est, quod per Prophetam expostulat, Quæsiui
Esa. 64. virum, qui se medium interponeret, & non inue-
 ni. Hoc quoque alius propheta deplorat, Non est,
 qui consurgat, & teneat te. Quin potius impro-
 borum præpositorum peccatis eo vsque prouoca-
 tur ita diuina, vt non solum beneficia conferre
 cesset, verum etiam vindictam acceleret. Quare
 seuerè quidem sed verè Gregorius deterret indig-
 nos præpositos, cum ait, Qua mente apud Deum
1. part. intercessionis locum pro populo arripit qui fami-
Past. c. 11. liarem se eius gratiæ esse per vitæ merita nescit?
 Aut ab eo quomodo alijs veniam postulat, qui
 vtrum sit sibi placatus, ignorat? Qua in re est
 etiam formidandum, ne qui placare iram posse
 creditur, hanc ipse ex proprio reatu mereatur,
 Cuncti enim liquido nouimus, quia cum is, qui
 displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus
 ad

ad deteriora prouocatur. Quæ cum ita sint, uendum profecto, ne Indorum in fide exigui progressus, in multis etiam initia non facta, nostris naturalis meritis coram Deo æqua lance respondeant. Quo enim hi magis à Deo alieni, & à cælesti luce seiuncti, eo Sacerdotis, & patris merita illustriora esse oportet, ut quod deest illis, apud optimum patrem Deum ipse sufficiat. Dixi præterea hominibus sine vitæ integritate profectum vix posse, quia reuera regnum Dei non est in sermone, sed in virtute, plusque commouet vita pura, quam oratio culta. Contra, mores corrupti doctrinam sanam facile euertunt, & inane reddunt. Sergius quidem Paulus Proconsul prudens tunc credidit admirans super doctrinam Domini, cum verbis vidit facta succedere. Nos verò prodigia; quibus Euangelicas voces confirmamus, nulla producimus, neque verò est opus: vita vna restat ad plenam confirmationem, ut ait Chrysostomus, quæ si desit, cætera ruant, necesse est. Indorum verò ingenium esse dixisse meminimus, ut incredibili attentione de factis maiorum pendeant, illa obseruent vigilantissimè, in eos hos iudicant, & aut contemnunt, aut suspiciunt, & pro Deo habent. Cuius verò vita despicitur, necesse est, ut etiam prædicatio contemnatur. Non ergo aliis proderit sine vitæ puritate, & splendore Sacerdos, sibi autem nocebit plurimum, quod est diligenter intuendum.

1. Cor. 4.

Act. 13.

Hom. 33.
in 1. Cor.

CAPVT XIII.

*Quòd ij, qui inter barbaros versantur
humanis ad virtutem auxilijs
sint destituti.*

1. Cor. 9.

Eccles. 4.

SVnt intergentes Indorum versantibus huma-
na ad virtutem adiumenta perpauca, impe-
dimenta permulta. Quo minus oportet eos salu-
tis suæ negligentes esse, sed & integritatis radi-
ces altas egisse, & ingruentium contra ventorum
tempestatum fortiter repugnare, renouantes de
die in diem interiorem hominem, Apostoli Pau-
li semper memores, qui talis, tantusque cum ef-
fer, castigabat tamen & in seruitutem redigeba-
corpus suum, ne cum alijs prædicasset, ipse repro-
bus efficeretur. Quam curam nisi quisque sui dili-
gentè gerat, cum in Indorum commorantur oppi-
dis parochi, neminem sunt habituri adiutorè. Ma-
gnum virtuti præsidium, societas bonorum. So-
cius exemplo excitat, sermone recreat, consilio in-
struit, orationibus adiuuat, authoritate cõtinet, quæ
omnia solitudini desunt. Sapienter admonet Salo-
mon, Melius est duos esse simul quàm vnum. Ha-
bent enim emolumentum societatis suæ. Si vnus
cecidit, ab altero fulcietur. Væ soli, quia cum
cecidit, non habet subleuantem se. Horreri peri-
culoque immenso est tanta in parochijs Indorum
solitudo. Atque vt mihi quidem videtur, quantum
fieri posset danda esset opera, ne minus quam duo
degerent

legerent, cum præsertim multa oppida reductio-
 ne iam facta frequentia sint, quibus vnus mini-
 nè sufficiat. Etenim Christus Dominus disci-
 pulos ad prædicandum binos misit, cum possent
 amn singuli plures populos obire. Sed præce-
 tor noster tum consolationi, tum cautioni suo-
 rum ipsa societate consulendum putauit, tum
 tiam ædificationi securitatique externorum. Quã
 formam tenuere postea Apostoli, cum Petrum &
 annem mitterent, cum Barnabam & Paulum,
 um Iudam & Sylam, & rursus Barnabam & Mar-
 um, Paulum & Sylam, atque ita penè perpetuo.
 apud nostros vero Euangelij ministros mira
 litudo. Ex qua primùm desidia paulati m oritur:
 einde licentia, cum sine teste peccetur, reprehensio
 nulla timeatur, postremo iam lapsi fera, & diffi-
 illis respicientia cum medico careat. Hinc in
 malo consuetudo, boni præterea omnis obliuio,
 enique vitæ melioris desperatio. O quot ita mi-
 re corrûere, vt meritò vlulare debeat abies: cum
 derit altissimas ac nobilissimas Cedros Libani
 cidisse. Non loquor antiqua, non repero Hero-
 tes, Tertullianos, Origenes, Nicolaos, Salomones,
 eteraque documenta veterum. Recentia & quo-
 dianã intueor. Et quid obsecro prodest homini,
 mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ
 trimentum patiatur? Imo verò qui sibi nequam
 t, cui bonus erit vnquam? Omnia ergo adiuven-
 & præsidia humana, quæ ex aliorum vita,
 oribus, doctrina, autoritate proficiscuntur, de-
 nt propemodum parocho Indorum. Quonam
 icitur modo nisi multum in virtute profecerit,
 æque ipse disciplinæ custos integerrimus ac vi-

*Matt. 10.**Acto. 8.**Act. 13.**Act. 15.**Zacha. II.**Mat. 16.**Eccli. 14.*

308 DE PROCVRANDA INDORVM
gilantissimus sit, suscepto muneri sine ingenti suo
damno satisfacere queat ?

CAPVT XIV.

*Quæ libidinis & auaritiæ incentiuæ
occurrant ?*

ATqui solitudo etsi omnibus istis auxiliis ca-
ret, tamen olim expetebatur à multis, pro-
pterea quòd etiam occasionibus laqueisq̃ue va-
cicaret, vbi libidinis, & cupiditatis materia omnis
abesset. At barbarorum commoratio ita est omni
humanitate destituta ad bonum, vt tamen ma-
lum nihil illa magis pertrahat & irritet. Impudi-
ciæ omnis vorago ingens, vbi hominum timor
nullus, fœminarum mira lasciuia & procacitas,
pudor penitus omnis ignotus: occasio frequen-
tissima, non tam quæsitâ ad libidinem, quàm libi-
dinem ipsa quærens. Timor quidem Dei poten-
tissimus est ad resistendum peccato: At vbi pudore
pariter ac metu humano destituitur, tum verò
vrgetur ipsa facilitate peccandi, facillimè, quæ
nostra est miseria, abiicitur. Vbi enim & tentat
procliuitas, & suadet impunitas, quid non obtri-
neat illecebra? Quis verò castus & pudicus, nisi
fugiendo materiã libidinis? Nam ea semel admo-
ta, quid sequatur, Salomon, & præcepto monet.
Prout. 6. (Quis ambulabit in igne, & plantæ eius non com-
burentur?) & exempla docet, qui & dilectus à
3. Reg. 11. Deo insigniter, & sapientia tanta ditatus, & senex
iam

um succubuit victus, omnemque illam celebra-
 em suam eius maculæ labe fœdavit. Scripsit qui-
 am beatus Pater; pudorem diuinitus datum esse
 mulieri, ne, si deesset; non fieret salua omnis caro.
 pud barbaras fœminas pudor tam deest; vt ni-
 l hac parte à pecude distent: imo verò cum pe-
 des pudore non superent; libidine superant.
 quis igitur ex tanto incendio sospes exhibit, nisi
 nem gratia diuina protexerit, & quotidiana car-
 nis mortificatio vallauerit? Est alia quoque ten-
 tio grandis, cui sine magna animi constantia re-
 ti non potest, dominatum exercendi in Indos,
 torum naturalis atque vñitata subiectio, & nulla
 resistendum audacia, animos facile tollit recto-
 vt quicquid collibeat, sine cunctatione ad tem-
 ferendum putet. Sunt enim qui dominantur
 ei suorum, qui cum austeritate imperant, & fas-
 ne ac nefas pro suo arbitratu statuunt, verè ab
 apostolo descripti operarij, qui deuorant; qui ac-
 ciunt, qui extolluntur, qui in faciem cædunt;
 i Deo non seruiunt, sed suo ventri. Qui ita te-
 re primatum amant; vt non recipiant quosvis
 os, quamvis vitæ probatæ, & doctrinæ sanæ, &
 opere Dei exercitatos. Inde fastus quidam in-
 ens: Quod si quis frater verbum exhortationis
 beat ad plebem, ingratiè prorsus accipere, inui-
 m concitare, nihil iuris aliis facere. Neque
 uero esse complures, qui coadiutores in Dei
 ere non solum accipiant, sed vehementer etiam
 agitèt. Inde quoque cupiditatis habenæ laxissi-
 e cum campus late patens occurrat, vbi quic-
 id quæstus exerceri velit, nemo sit contradic-
 opera prompta Indorum ad quidvis. Si scelera

*Ioannes
Clyma-
cin.*

2. Cor. 3

11:

Rom. 16:

310 DE PROCVRANDA INDORVM
maiorum dissimulare pergat, argenti quidvis cor-
radet, si multare pecunia, si seruitia imperare, ob-
sequia omnium parata. Denique absoluti cuius-
dam imperij & auaritiæ tam est effusa materia, v-
nisi quis temperatissimo animo sit, virtute iam
confirmata, in transuersum breui agi possit.

CAPVT XV.

Contra abusum Indicorum Parochorum.

PRæclare verò ageretur cum rebus Indorum
si Sacerdotum ea saltem modestia esset, vt vi-
tiorum occasionibus humanè oppugnarentur, a-
non quærent etiam ipsi de industria vitæ sol-
tioris licentiam accersentes vltro sua damna, pe-
nentes sponsonem cum morte, & tot & tan-
magna mala pacem existimantes. Neque enim li-
queos diaboli effugiunt, fœminas consortio su-
& vitæ vsibus adhibentes. Quod si à vestiment
tinea, & à muliere iniquitas viri procedit, quæ pe-
test esse castitatis tanta custodia, quæ hostem pe-
petuo insidiantem, domo, lare, & indiuidua cor-
suetudine accipiat? Aiunt sibi nec cibos coque-
nec cætera seruitia parare debere, ad hos vsus fœ-
minas necessariò adhibendas esse. Quasi verò,
viri ista præstare non possint, Indi præsertim a-
omnia obsequia promptissimi. Aut si fœminarum
omnino munditias cupiunt, non possint anus, quæ
neque ignem neque fumum, vt dicitur, parare
reperire. Nescio an alia in re maiore cura labora-

Sap. 1.

Sap. 14.

Ecl. 42.

tum sit ab antiquis Patribus, vix plures aut feue-
 riores canones legas, quàm vbi id agitur, ne cum
 fœminis habitent clerici. In Concilio magno
 Niceno quam grauitè de subintroducendis mulie-
 ribus clerico vitandis cautum sit, nemo non no-
 uit. Omnes prouinciales Synodi plenæ sunt. Pa-
 trum decreta vehementer clamant, vnusque Hie-
 ronymus satis esse potest vsque ad inuidiam hoc
 loco decertans: Hospitiolum tuum, inquit, scri-
 bens ad Nepotianum clericum, aut raro, aut nun-
 quam mulierum pedes terant, quia non potest
 cum Deo habitare, qui fœminarum accessibus
 copulatur. Fœmina conscientiam secum pariter
 habitantis exurit, nunquam de mulierum formis
 disputes, fœminæ nomen tuum nesciant, & cæ-
 tera. Nulla profecto excusatio hinc admitti po-
 test, vbi si minus conscientia, famæ saltem sua
 consulere debet parochus. Negotiationem verò
 Sacerdotes exercere, atque vsuras insuper quære-
 re, omnium Conciliorum, atque Pontificum, Leo-
 nis præsertim vocibus interdictum est, & Pauli
 ipsius, vel potius Domini, quod scirent omnium
 malorum radicem esse cupiditatem, & sæcularia
 negotia militiam Dei plurimum impedire. Hic
 ego quid commemorem exquisitas manimonæ
 artes, emptiones, distractionesque rerum, pacta
 & conuenta secretò inita, argentum ad negotian-
 dum institoribus datum, vt cum fœnore redeat,
 quod plerùmque meritò nullum reddit, & sorte
 quoque exclusi, & actione qui se se eorum fidei
 dedunt, qui imposturam facere clerico indulgen-
 tiam

V 4

tiam

*Dist. 32.
 c. Interdixit.
 Conc. Aquis-
 gran. c.
 39. Lucius Pa-
 pa in ep.
 ad Epi-
 scopos Gallia &
 Hispan.
 Concil.
 Turon.
 c. 7. In 3.
 lib. de
 ceter. iii. de
 cohabita-
 tione cle-
 ricorum,
 & mu-
 lierum.
 Hieron.
 ad Nepo-
 tian. ad
 Rustic. ad
 Paulinū,
 & ad
 Oceanum
 Gratian.
 sub vno
 textu cõ-
 iungit d.
 32. c. Ho-
 spitiolum.
 14. q. 4.
 Quoniam
 multi.
 Leo ep. 1.
 c. 3. & 4.*

Conc. Eliber. cap. 19. & 20. dist. 88. per totam, & lib. 3. decreta. tit. ultimo.

312 DE PROCURANDA INDORVM
tiam putant? Iam verò auri cum argento permu-
tationes ipsiusque argenti probati, & puri cum im-
puro, industriam tempora obseruantem, & fide-
lium oblationes vendentem, cum Patronis mu-
tua sub certa lege, & mille alias auaritiæ fraude
recensere longissimum est. Itaque illæ potissi-
mum Paræciæ Indorum appetuntur, & magno
sæpe ambitu, & pretio obtinentur, quæ licet pro-
uentus habeant fortasse minores, negotiandi ta-
men commoditates vberiores præbent. A Sacer-
dote vsque ad Prophetam omnes auaritiæ stu-
dent, ait sermo diuinus. En Indici Sacerdotij Cha-
ribdis, & Syrtes, ad hos scopulos miseranda, &
quotidiana naufragia. Quid verò de aleatoribus?
Et hos grauissimè damnant Canones, sed frustra,
quantum video, ad nos. Ponitur mensa fortunæ,
dies noctesque alea iacitur, collusores, vt ad cada-
uer vultures, vndique accurrunt, si morantur,
etiam accersuntur. Populare est in Sacerdotis do-
mo ludendum. Integri anni stipendia vno sæpe
iactu raduntur. Fastidia plerique solitudinis & otij
obtundunt, qui ægroti confessionem, aut rudis
catechumeni instructionem, si quartam horæ par-
tem excedat, molestam, & prolixam accusant. In-
somnes nocte, multo iam die sacra peragunt, idque
cursim, vt mirum sit eos pietas chartulas pro sacris
paginis non referre. Non inuehor equidem, neque
maledicendi animo ista depromo. Sed cogor vi-
cem nostram dolere, qui fabula, & ludibrium facti
fumus vicinis nostris. Alij verò venationes, aut au-
cupia exercere honestissimum ducunt, plus sæpe
in venaticis canibus insumentes, quam pauperibus
erogantes præsepia ad obequitandum plena, acci-
pitres

Hier. 6.

*In 6. Syn.
gener.
c. 50.
dist. 35. r.
Episco-
pus.
& sai. 65.*

pitres magno studio alere, greges Indorum post se trahere, montium iuga frequentius terere quam Ecclesiæ limina. Aduersus has ineptias multa quoque sancita in Conciliis Patrum, Gallicanis præfertim. Sed collapsa est iam pridem disciplina Ecclesiastica omnis, idem, & sacerdotes, & præfules, & monachi actitamus. Reprehendi iam illa non possunt, quæ cõmunia sunt omnibus. Itaque is cui pastoralis Indorum cura committitur, non solum contra Diaboli machinas, & naturæ incentiua pugnare debet, sed iam etiam confirmatæ hominum consuetudini, & tempore, & turba præpotenti se se obijcere, & ad excipienda inuidorum, ac maleuolorum tela forte pectus opponere, qui si quid à profano suo instituto abhorrentem viderint, proditorem, hypocritam, hostem clamât. Hæc ergo, quæ breuiter attigi, & in aliis curare, cum eorum forte confessiones audierit, & in se cauere bonus Christi minister debet, quod vt pro dignitate præstet, quanta opus sit gratia Dei, quanta vitæ obseruantia, ipse perpendat. Adijciã deniq; ad calcem sancti Isidori sententiam de sacerdotij sanctitate, vt hunc totum locum amplius de Parochi vitæ integritate concludam. Sed quid plura subiiciamus, inquit? Si enim is, qui in presbyterio, vel episcopatu positus mortale aliquod peccatum admiserit, retrahitur: quanto magis ante ordinationem, si peccator inuentus est, cauendum est, ne ordinetur. Quapropter quia lex peccatores à sacerdotio remouet, consideret se vnusquisque, & sciens, quia potentes potenter tormenta patientur, retrahat se ab hoc nõ tam honore, quam onere. Quid enim erudiendis, atque instruendis de virtute populis præcrit,

*In Synodo
Franci-
ca, &
Suessio-
nensi,
& Turro-
cap. 8. &
Forosiu-
liens. c. 6.
De cleri-
co vena-
tore, cap.
Episco-
pum, ex
Conc.
Aure-
lianensi.*

*Etymo.
lib. 7. c. 6.*

314 DE PROCURANDA INDORVM
præerit, necesse est, vt in omnibus sanctus sit, &
in nullo reprehensibilis habeatur.

CAPVT XVI.

De Orationis præsidio Euangelizanti necessario.

Q Valem oporteat esse ministrum salutis Indo-
rum, dictum est hæcenus, dicendum deinceps,
quibus præfidiis hanc, quam expetit, Indorum
salutem consequetur. Mihi ad tantam refficiendam
quinque omnino necessaria videri solent; vt vir
Euangelicus oratione Deum sibi conciliet, Exem-
plo homines moueat, beneficentiis alliciat,
Catechismo instruat, sacramentis sanctificet,
quæ sanè sigillatim Parochos, pastoresque
Indorum, quoties res incidit mihi horum con-
scientias tractanti, rogare soleo, quantum memi-
ni, & commendare diligenter. De quibus etiam
vberius modo differendum puto. Igitur vniuersæ
sacerdotalis curæ, negotiique gerendi caput
orationem esse non dubito, modò ea feruens
assiduaque sit. Et si enim omni negotio spiri-
tualis inchoando, & prosequendo orationis præsidia
prima præcipuaque sunt, auctore Dionysio, vel po-
tius Christo, qui semper orare monet, neque vn-
quam deficere, tamen vbi de conuersione anima-
rum agitur multo maximè, quòd gratiæ res tota
sit, quæ impetrari precibus potest, meritis præueniri
non potest. Quod si non de quavis conuersione

*De diuin.
Nom. c. 3.
Luc. 18.*

sione

sione res est, sed de prima, de maxima, de difficilissima, quando vocatur infidelis ad Fidem, quando non affectum solum, sed ipsum quoque sensum iubetur exuere, & sese penitus abnegare, ut in obsequium Christi captiuo intellectu eat, tam est profecto orationis singulare præsidium, ut qui cætera omnia adhibeat, hanc si omittat, nihil acturus sit in hasta & clypeo veniens, non in Domino fiduciam habens. Neque enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos, sed dextera tua Domine, & illuminatio vultus tui, quia complacuiisti in eis. Plus longè, sine vlla dubitatione, Paulus orationibus egit, quàm concionibus, plus lachrymis, & gemitibus, quam exhortationibus. Itidemque Petrus, & Ioannes, cæteri que militiæ Christianæ duces. Orationi Stephani Saulum donatum vult Martyr Cyprianus, sicut Monicæ matris lacrymis regenerationem suam magis acceptam fert Augustinus, quam Ambrosij concionibus. Quamobrem ante omnem diuini verbi tractationem orandum ardentè monet idem beatus Pater, Deoque dicendum ex animo, In manu tua Domine sumus & nos, & sermones nostri. Idcirco pro infidelibus tam diligenter sancta mater orat Ecclesia, ut iidem Cyprianus, Augustinusque notarunt, quod eos tenebris suis profundissimè immerfos lucem diuinam aspicere minimè liceat, nisi sol iustitiæ sedentibus in regione vmbre mortis clementer illuxerit. Ego P. Franciscum Xauier, tot millia hominum Christo peperisse facundia non puto, qui etiam in materno suo sermone non admodum eloquens perhibetur à nostris, ne dum in aliena lingua barba-

Psal. 43.

*Serm. de
bono Pa-
trien*

*Lib. Conf.
lib. 4 de
Doctrina
Chr. c. 15.
c. 30.
Sap. 7.*

rica

rica verba vix frangens potius quam proferens; sed feruentissimis certè precibus, ardentibus lachrymis, gemitibus, suspiriisque ex imo ductis, in quibus totus erat noctes integras peruigil, quibus multo fortius, & continentius Deum pulsabat, quam homines vlla dicendi vi. Atque in hoc ipso Regno nouimus, qui simplici quidem sermone & imperito, sed spiritu Dei feruens plus in conuersione Indorum effecerit, quam multi præclari locutores. Immensum esset antiquæ ætatis exempla narrare. Vnus Paulus Apostolus pro omnibus esse potest, cuius in orando incredibile studium pro verbi victoria nullus hominum fide dignum putaret, nisi Spiritu sancto teste eum mentiri non posse cognosceret. Euolue ex ordine illius omnes epistolas: inuenies, ad Romanos Deum sibi teste aduocantem, quod sine intermissione semper in orationibus suis memoriam eorum faceret: pro Corinthiis semper gratias agentem Deo: pro Ephesiis genua flectentem, vt Christus habitaret per fidem in cordibus horum: pro Philippensibus omnibus semper in cunctis orationibus cum gaudio deprecantem: Colossensibus non cessantem postulare, & orare, vt agnitione Dei impleantur: Thessalonicensium memoriam faciètem in orationibus sine intermissione: Timothei discipuli memorem, & hunc desiderantè nocte & die: Philæmonis quoque, & domesticæ eius Ecclesiæ in orationibus semper memorem, quod de Tito quanquam tacet, tamen debemus accipere, qui maior digniorque apud Paulum erat. Nam Hebræorum, quibus de hac re nihil videtur significare epistolæ exordio paululum commutato, & propter argumenti magnitudinem,

Rom. 1.

1. Cor. 1.

Ephes. 3.

Phil. 1.

Coloss. 1.

1. Thes. 1.

2. Tim. 1.

Phil. 1.

gnitudinem, & sublimitatem stylo pene oratorio magis quam epistolari vsus, ad Romanos scribens, an memoria excidisset sibi, satis indicat, cum tristitiam sibi magnam doloremque continuum refert, adeo vt separari à Christo quodammodo pro illis cuperet, pro quibus dicit quamuis obstinatis & duris obsecrationem tamen à se fieri salutis causa. Galatas, vt ne hos quidem prætermittamus, quam acriore oratione vtendum ratus pro necessaria obliuatione, suauitatem illam orationum præmendandam existimavit, tamen quantum orationibus adiuuaret, quibus lachrymis prosequeretur, non solum inde discimus, quod solitudinem suam sibi omnium Ecclesiarum perhibet, verum etiam quod materno quodam affectu flebiliter conuenit hos, Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Omnino stupore dignum fidemque omnem propemodum superans, tot Ecclesiarum, tot domorum, tot hominum memoriam perpetem in vno Paulo hæerere, quos semper, quos sine intermissione, quos in cunctis orationibus etiam iurisiurandi religione interposita sibi scribit esse præsentem. Ego Pauli charitatem à Christo deriuatam, qui omnes, cum oraret, nominatim recordaretur electos, eo modo intelligo, quo immensum pelagus in sinum aliquè magnum influit, atque hac orandi diligentiâ, quod tanta peregerit, desino penè mirari, qui meminere orationi nihil esse difficile. Itaque vt ducentarum septuaginta sex animarum vita mortalis donata est Paulo precanti, ita innumerabilium vita animi æterna. Quid Petrus, cuius tantus ardor extitit, vt etiam post obitum suum frequenter suos apud se

*Rom. 10.**Rom. 10.**2. Cor. 11.**Gal. 4.**Act. 27.**2. Petr. 1.*

318 DE PROCVRANDA INDORVM
se habiturum polliceatur? Ac certè verum esse mi
hi persuadeo, quod D. Chrysoſtomus ſcripſit pa
ſtores Eccleſiæ ſolere prius atque ſtudioſius ſuori
in oratione meminiffe, quam fui. De Polycarpo
Ioânis diſcipulo Eufebius narrat, cum à liçtoribus
quæreretur, martyriumque ſuum a deſſe cerneret
imperato orandi ſpatio duas horas in comme
morandis Chriſti fidelibus nominatim ſibi com
miſſis exegiffe, ſui fortasſe mentione vix habita
Tanta erat in ſuos charitas præſcorum illorum Pa
trum, tantus ardor orandi. Et eſt præſus verum
quod ad Auguſtinum beatus Innocentius ſcripſit
plus nos proficere alternis, & communibus ora
tionibus, quam ſingularibus, & priuatis. Poſtremo
qui in vocatione gentium laborat, meminerit ſe
Apoſtolorum fungi officio, qui alia alijs omni
demandantes, duo tantum ſibi ſumpſerunt, vt ora
tioni & miniſterio verbi inſtantes eſſent. His dua
bus functionibus oratione ad Deum & oratione
ad homines Apoſtolica cura deſinita eſt, quas ſi
quis ſeiungat, ac diſtrahat, tam fieri nequit, vt op
tatam fratrum ſalutem acquirat, quam ſi longum
pelagus enauigare contendens, vel nulla vela ſuſ
pendat, vel plenis velis nauim ſtatione non ſol
uat. Qui velit igitur in Indicana vinea fructuoſe
operari, orandi ſtadium nunquam ſibi intermit
tendum perſuadeat, ſe ipſum verò iuge ſacrifi
cium offerens, lachrimis, ſletibus, ieiunijs, vigilijs
que crebris, atque omni corpusculi maceratione
Deum ſibi propitium reddat, vt Euangelium cre
ſcat, atque fructificet in vniuerſo mundo. Opinor
ſane in illo genere dæmoniorum multa verſari in
ter Indos, quæ non niſi ieiunijs, & orationibus eiſ
cian tur

Ecl. hiſt.
lib. 4.
cap. 15.

Ep. 97.

A. 6.

Marc. 9.

antur. Inter omnia verò venerabilis illa agni immaculati victima principem locum tenet, quam patri quotidie immolet toto mentis affectu, pleque fiducia, fidentissime postulās, vt eos, ad quos rogatione fungitur, filij sui cohæredes & concorporales esse dignetur, pro quibus ille sanguis fusus est. Fieri non potest, vt tali oblatione tam ene munitæ preces ab eo, qui diues est in misericordia & propter nimiam charitatem suam, cum ipsi essemus mortui, conuiuificauit nos Christo, repulsam ferant.

Ephes. 2.

CAPVT XVII.

De vitæ exemplo.

¶ X frequenti cum Deo consuetudine, vitæ quoque diuinæ gustus quidam efficitur, & tamvis sobriij alijs esse pergant, qui alioqui lente excedunt Deo, & illius cellarijs sæpe inersunt, non possunt tamen non ebrietatis illius, que dulcedinis abundantiam eructare, Deumque redolere. Et quicquid Moyse caput obuertit, ne fulgoris magnitudine plebis oculos periringat, tamen ex consortio Dei ita eum immutatum redire necesse est, vt ne ipse quidem se agnoscat, ignorétque faciem sibi alteram, postquam diuino colloquio potitus est. Itaque orationis præsidio non solum alijs Dei gratia intratur, pro quibus orat, sed ipse quoque non igne succenditur, vt vitam cælestem, Deoque

2. Cor. 5.

Cant. 5.

Psal. 144.

Exod. 34.

320 DE PROCURANDA INDORVM
que dignam instituat. Vitæ verò conspicuam pu-
ritatem in Fidei præceptore apud Indos summo
perè necessariam esse vt docendo proficiat, &
aliàs sæpe iam diximus, & est sæpius adhuc re-
petendum, cum nulla alia maior, & certior spe
sit salutis Indorū incorrupto boni pastoris exem-
plo, contra nulla validior pestis stulti pastoris
pessimo exemplo, quem pulchre sermo pro-
pheticus idolum potius pastoris appellat. Aga-
ergo sedulo minister Christi, vt Christum, vi-
ta ipsa testetur, vt cognoscant omnes illius di-
cipulum, cuius doctrina gloriatur. Discat
Christo mansuetudinem, discat humilitatem
discat perfectam illam, & maximam charita-
tem, vt vitam etiam pro ouibus promptè expen-
dat. Meminerit operibus bonis ita lucere co-
ram hominibus, vt videntes glorificent Patrem
qui in cœlis est. Hoc esse omnium ad persuaden-
dum potentissimum miraculum certò sciat, quo-
cum ex tot tantisque illius primæuæ Ecclesiæ re-
lictum sit, indefesso studio conseruare debemus.

1. Pet. 5. Petrus quidem à Domino pastor Ecclesiæ vni-
uersæ constitutus pastores admonet, obsecratque
vt se formam gregi ex animo exhibeant, quod in
maiorum exempla intueri subditi soleant, atque
inde informare naturaliter mores. Quare fidente

1. Cor. 11. Paulus prouocabat suos ad se intuendum, Imita-
Phil. 3. tores mei estote, sicut & ego Christi, & alibi, Ob-
seruate eos, qui ita ambulant, sicut habetis formam
nostram. At quibus in rebus formam se præbere vi-
1. Pet. 5. tæ ministri Christi maximè debent? Petrus sanè fa-
stum, & importunam dominandi arrogantiam
tum cupiditatis omnis suspicionem vehementer
exagitat

xagitat, Neque dominantes, inquit, in clero, ne-
 que turpis lucri gratia. Paulus verò talem se ipse
 commemorat apud Theſſalonicenſes, Neque ali-
 quando fuimus in ſermone adulationis ſicut ſci-
 ſis, neque in occaſione auaritiæ, Deus teſtis eſt, ne-
 que quærentes ab hominibus gloriam, neq; à vo-
 ſis, neque ab aliis, cum poſſemus vobis oneri eſſe
 t Chriſti Apoſtoli, ſed facti ſumus paruuli in me-
 io veſtrum, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos,
 ta deſiderantes vos cupide volebamus vobis tra-
 here non ſolum Euangelium, ſed etiam animas
 oſtras, quoniam chariſſimi nobis facti eſtis.
 Quid non iſto animo Paulus efficeret? Cuius vel
 erreum pectus hac tanta dulcedine non molli-
 et? Quem ſæculi etiam ſapientem, etiam rerum
 mortalium amatorem non vinceret, ſecterétque
 anta illa integritate, tam mirabili rerum omnium
 contemptu? Verum præter hunc, & ſui & rerum
 omnium contemptum, & inflammatam in fratres
 charitatem, caſtitiſ exemplum peculiariter Ti-
 motheo præſcribit, Exemplum, inquit, eſto fide-
 um in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fi-
 e, in caſtitate. Titum quoque eodem modo ad-
 monet, In omnibus te ipſum præbe exemplum
 onorum operum, in doctrina, in integritate, in
 rauitate. Non ſolum caſtitiſ omnibus notam
 ſe iubet, ſed integritatem quoque, & grauita-
 em, vt nihil leuitatis in eo notari queat, non ocu-
 ſ liberior, non vultus fractior, non verbum pe-
 ulantius, nihil laſcium, nihil impudici cordis
 udium redolens extet, ſed aſpectus ipſe, inceſſus,
 olloquia omnia plena iucundæ cuiuſdam graui-
 titis. Illud ſenis Hieronymi obſeruet, Quicquid
 X de

1. Theſſ. 2.

1. Tim. 2.

Tit. 2.

DE PROCURANDA INDORVM
de te probabiliter fingi potest, ne fingatur, an
deuita. Denique in his duobus, continentia in
quam, & pecuniæ contemptu etiam opinione
hominum captet. Multa quidem alia Apostolus
crimina obiecta ab aduersarijs fidei Chrystostomi
dicit, cæterum cupiditatis, aut impudicitiae etiam
ab inimicis, & mendacibus nunquam fuisse inci-
fatos, quod in his omnes, vellent nollent, testimo-
nium veritati dare cogentur. Id quod in Christi
Rege nostro aduertere est, cum tamen inuidiosissi-
mè, & iniquissimè oppugnaretur, ac profcinderetur
ab impijs. Mihi ad hos Indos profciscenti
pienter quidam noster suggestit frater in Oriente
India diutissimè ipse versatus, non solum verita-
tem in hac parte, sed etiam opinionem studiose
quærendam, vt te (sic enim me ille alloque-
batur) hypocritam agere interdum minimè pœn-
teat, Vt enim virginalis fama, sic sacerdotale de-
cus sinistra suspitione facile violatur. Ita ergo se
comparat minister Euangelij, vt omni momentum
spectaculum se esse Deo, & Angelis, & hominibus
cogitet.

In epist.
ad Nepo-
tianum.

In 1. ad
Tim. ho.
18.

1. Cor. 4.

CAPVT XVIII.

De Beneficentia.

Beneficentiam tertio loco numerabamus.
Quamvis autem ipsa verbi Dei impartitio be-
neficentiae sit præclarissima, neque tam stulti sumus,
vt panem quo venter esurientis impletur i-
eleme

eleemosynæ genere præferamus Dei verbo, quo
 mens discantis instruitur, vt Augustinus admo-
 nit: tamen eam modo beneficentiam propriè no-
 mino, qua fratrum salutem fortunisque consulimus.
 Hanc in omni Rectore aduersus subditos magno-
 pere necessariam eleganter Gregorius ostendit.
 Egentis, inquit, mentem doctrinæ sermo non pe-
 netrat, si hunc apud eius animum manus miseri-
 cordiæ non commendat. Tunc autem verbi se-
 men faciliè germinat, quando hoc in audientis pe-
 ctore pietas prædicantis rigat. Nam quasi iure vt
 diximus, à percipienda prædicatione gregis ani-
 mus frangitur, si cura exterioris subsidij à pastore
 negligatur. De hac externorum bonorum com-
 municatione, & prouidentia Petri Apostoli vo-
 cem illam accipiendam dicit, Pascite, qui in vobis
 est gregem prouidentes non coactè, sed spontaneè
 secundum Deum. Huc quoque illud adiungit, Si
 quis suorum maximè domesticorum curam non
 habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Et
 certè hunc fuisse, ab Apostolis traditum morem
 longa ætate retentum, vt Ecclesiæ pastores de Ec-
 clesiæ bonis, deque suis ipsorum egentibus omni-
 bus opportuna suppeditarent notius est, quam vt
 Conciliorum decreta innumerabilia, & Ecclesia-
 stica gesta referre opus sit. Hanc ob causam Dia-
 conos inter alia creatos ab Apostolis constat, vt
 mensis pauperum ministrarent, adeoque Agape
 illa culta est tunc, quæ postea paulatim elanguit,
 & quasi vestigijs tantum conseruata est, vt nullus
 inter eos egens esse sineretur. Hac prouidentia
 Ecclesiastica, paternaque misericordia in paupe-
 res plene sunt literæ Sanctorum, Ambrosij præfer-

*De Cat.
 rud. c. 14.*

*2. lib.
 Past. c. 7.*

1. Pet. 5.

1. Tim. 5.

Act. 6.

324 DE PROCURANDA INDOREM
tim, atque Chrysoſtomi, quam eo proceſſiſſe ſci-
mus, vt nonnulli Pontifices ſua omnia diſtrahe-
rent, quidam ſudoribus ſuis pauperes alerent. Pau-
linus Nolanus Epiſcopus, vt magni ſcriptores fi-
deque digni referunt, leiſum quoque vendendum
tradidit, ſeruitutiſque ſuæ pretio inuſitata miſeri-
cordia alterius calamitati ſuccurrit. Lōgum eſt, &
minimè neceſſarium antiquorū patrum vel facta
narrare, vel decreta relegere, qui eoſdē voluerunt,
& verbi Dei ad paſcēdas animas eſſe miniſtros, &
bonorum ad ſeruanda corpora diſtributores. Qua-
re etiam OEconomos Chriſti vocandos cenſue-
runt. Re autem vera ſi nihil in hac parte nos ad-
iuuaret antiquitas, tamen ipſæ res moreſque Indo-
rum ſatis hoc tempore ſtudioſos Dei miniſtros
admonerent excitarentque vt ſi fructum ſpiritua-
lem verbi cupiant, beneficentiā nullo modo ſibi
perire patiantur. Nam ſi lucra animarū ſitimus,
nulla magis compendiaria via beneficentiā. Bene-
ficentiā animos facile expugnat, atque deuincit,
quicquid vult copioſè perorat, atq; perſuadet. Nā
vt in ſuperioribus libris dixiſſe me opinor, ideo
Chriſti Apoſtolorumque ſigna, tam ad Fidem
aſtruendam ſuere potentia, quod omnia penè vti-
litati hominum impenderentur. Inde facile, ac li-
benter conciliati animi hominum ſalutis conſilia
ab optimè de ſe meritis hauriebant. Mortuos, in-
quit, ſuſcite, leproſos mundate, infirmos curate,
dæmones eijcite, & ad cumulum omnium, gratis
accepitiſtis, gratis date. Hoc extremum ſi ſyncerita-
te Euangelio digna in Dei præconibus gentes
cernerent, quamvis barbaræ, quamvis feræ, breui
proſecto manueſcerent, omnique illa feritate de-
poſita

*Greg. 3.
Dial. c. 1.
Auguſt.
de Ciu.*

Luc. 10.

posita lenissimo Christi iugo victa colla summitterent. Et canes & pisces, & ipsi immanes leones beneficia sentiunt; & ea gratitudinis suæ argumenta historicis conscribenda dederunt, quæ homines nisi flectant, sæpeos mostrent. Falsa prorsus; & improba sententia multorum est, Indos nihil beneficia sentire, humanitate non tangi, gratitudinis ne vestigium quidem ostendere, quò in eos clementior beneficentiorque sis, eo deteriores reddi. Sed quamvis nonnulla ex parte de barbarorum seruili ingenio, & minimè ingenuo, ita existimare proclive est; tamen quod ad cohibenda humanitatis, & beneficentiæ in eos officia attinet, non satis vigilanter ista dicuntur. Namque apud eos, quibus se non satis Indi committunt, quorum fidem suspectam habent, tenet sanè vulgaris ista opinio locum. Libenter enim beneficium accipiunt, breui obliuiscuntur acceptum, raro, aut nunquam gratiam referunt. Causa est naturæ ipsorum imbecillitas, & timiditas. Vt enim canis alienus nec mensæ tuæ assuefactus objectam offam, aut frustum rapit, atque ita abit, si plura non viderat mensæ herili assuetus adest aliter, herumque iam sibi notum sequitur: ita profecto barbari naturæ alieni à consortio, & humanitate non se credunt sibi etiam beneficienti, timentque adhuc potius quàm amant. At si longo vsu didicerint te sibi beneuolum verè, profecto & grati sunt, & se ipsos etiam dedunt. Dicant sanè Hispani, qui Ianaco-

*v. Indos
dome-
sticos, suis
familia-
res.*

requirant, apud patronos præfulesque etiam contestentur eo Patre nullum sibi esse chariorem. Dicant sacerdotes ipsi, qui in eos fuere liberaliores an non sentiant ad quævis obsequia promptos, an non Dei verbum videant eos libentius suscipere & animum ad nostra germanè accommodare. Nos certè ipsi exiguum quiddam beneficij imperiti, tamen excedentes, & lachrymas illorum videbamus, & clamores exaudiebamus, & quosdam longo itinere nos consecretantes vel inuiti retinebamus. Quod si illam nostrorum hominum vrbanitatem, verborumque elegantiam, atque animi grati significationem officiosam, quia in Indis minus inueniunt, apud ingratos frustra beneficij collocari iactant, falsò sanè in barbaricæ consuetudine mores cultiores quærunt, quos ne apud rusticos quidem suos Hispani reperiunt. Quod si constantem æstimationem benemeritorum librantem omnia iustissima lance desiderant, nimium istud est in ijs præsertim, qui nos longè sibi duriores, quam humaniores experti sunt. Sed est tamen sensus beneficiorum apud Indos, qui ne feris quidem deest, saltem vt commoditates suas cogitantes eos libenter audiant, quos de se benemeritos vident. Benemerendo igitur multum ad conciliandas aures animosque Euangelio proficitur. Quod si nihil aliud, certè Christiani nominis honor nos maximè mouere deberet, vt intelligant Indorum gentes non omnes Christianos esse auaros, quæstuarios, alienorum expilatores, quod in plerisque viderunt: sed esse etiam humanos, beneficos, liberales, qui se non sua quærant. Illos à Christo esse alienissimos.

hos

hos Christi, & verba, & exempla sectari, verè enim glorificant Deum; Christumque magni faciunt, cum tales eius ministros vident. Nam illa, quæ de regno cælorum commemorantur à nobis deque præsentium rerum contemptu, vel non capiunt, vel non facillè sibi persuadent, cum sermo factis evertitur. Ingens Helisæi laus quod exter-

num Naamanum lepra mundans argentum au-

rumque respuerit: graue Giezi facinus, qui Pro-

pheta Dominique sui puritatem, & splendorem,

argento eius nomine falso postulato offuscaverit.

Itaque perpetua lepra mulctatus etiam posteros

nequitie suæ testes reliquit. Id nunc fit à plerisque,

qui Christi se seruos profitentur, & quasi eorum

Dominus pecuniam repudiauit beneficio libera-

lissimè collocato, hanc isti repetunt illius nomi-

ne, sed lepra impleri infidelitatis suæ pœnas iustis-

simas dant. Infidelitatem qui in alijs curant, infi-

deles ipsi, eorumque tota posteritas. Ergo opere-

mur bonum ad omnes; maxime autem ad dome-

sticos fidei, neque pigeat Euangelicum ministrum

egrotum visitare, xenio aliquo recreare, fameli-

cum cibario saltè pane pascere, nudum operire,

pauperem, cui non est adiutor, à diuitum ca-

lumnijs, & potentia eripere; pro afflictis princi-

pem magistratumve conuenire, cœlibes matri-

monio honestè quæsito collocare, rem familiarem

consilio augere, morientibus sedulò & benignè

astare, sepulturam curare, eos, qui quærentur ad

mortem, eripere, lites & dissidia componere: omni

denique officij genere cumulatè prosequi, si qui-

dem certissimè sciat Christo Christianæque reli-

gioni honorem maximum, ad spiritualem fratrum

4. Reg. 5.

Gal. 6.
Eccli. 7.

salutem viam apertam, sibi præmium copiosum parari, si verum illud est, quod veritas dixit, Quod

Matt. 23. minimis istis fecistis, mihi fecistis.

CAPVT XIX.

De correptione & disciplina.

1. Thes. 5.

CVM verò Christianæ dilectionis sit non modo consolari pusillanimes, sed etiam corrumpere inquietos, hanc quoq; beneficentiæ partem, quæ perperam admissis corrigendis insistit, minimè sibi prætermittendam parochus existimare debet. Ac sicubi disciplinæ seuerioris cura adhibenda est, ea profecto opus est maximè in natione Indorum, quòd & natura seruili, & moribus plerumque puerilibus sint qui sese ita comparant, vt nisi timoris stimulis excitentur, facilè de via deflectant, aut pigri consistant. Rectè profus Salomon scri-

Prou. 29.

psit, Virga & disciplina tribuunt sapientiam, &

Prou. 22.

alibi, Stultitia colligata est in corde pueri, sed virga

Prou. 29.

disciplinæ fugabit eam, & rursus, Non emendabitur verbis seruus durus. Seruus non potest verbis

1. Cor. 4.

erudiri. Paulus quoque Apostolus non solum mansuetudinis spiritum, sed virgam quoque præfert interdum. Sed quomodo & quatenus castigatione vtendum sit sacerdoti Dei, id certè quæritur. Plerique persuasi nisi per vim & metum nihil se apud Indos proficere, vsque ad plagas defauiunt, neque verentur Deo sacratas manus, in colaphos suorum vertere. Rem profus inhonestam,

nestam, & sacerdotali authoritate maximè indignam eum, qui patris nomen vsurpet, qui Christi teneat locum, tam vilem carnificinam exerceat. Apostolus quidem inter cætera, quæ in eo qui Ecclesiasticæ familiæ præficiendus sit, requirit, hoc etiam meminit, Ne sit percussor, siue vt legit Ambrosius, verberator. Ac ne quis interpretetur in subditos talia exercere licere peccantes correptionis gratiã, id quoque Canon Apostolorum, cuius à Tarassio Patriarcha in septima Synodo mentio fit, disertè prohibet. Cuius verba, vt à Gratiano in decretis referuntur, sunt hæc, Episcopum aut Presbyterum, aut Diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles iniquè agentes, & per huiusmodi volentem timeri, deijci ab officio suo præcipimus, quia nunquam nos docuit hoc Dominus, sed e contrario ipse cum percuteretur, non repercutiebat, cū pateretur non comminabatur. Quod si vniuersè Apostoli ministros Dei ab eiusmodi violentijs abstinere voluerunt, profecto nostrorum Sacerdotum percutiendi ac sæuendi licentiam grauissimè accepturi fuissent, cum & se infestos & prædicationem suam odiosam reddant, quod ad magnam pertinet Euangelij iacturam. Ferè enim Dominos magis, quam Patres, & vltionem potius quærentes suam, quam ipsorum emendationem Indi arbitrantur. Adde quod à cæteris Hispanis vexati, nisi Sacerdotum benignitate reuocentur, Christianum nomen exhorrescunt. Ipsi quoque parochi præter insigne dedecus, quo ordinem suum afficiunt, vt in Concilio Bracharensi legimus, aliorum apparitores effecti, etiam iracundiæ flammam excitant,

Tit. i.

7. Synod.
act. 3.Dist. 45.
c. Episcopum.Dist. 45.
De clerico
Per-
cus. cap.

vt

*c. Si quis.
ex Cone.
Agathēf.
Cap. 116.*

vt & animo perturbati, & vultu ipso indecori
passim tumultuentur. Quibus ex causis omnibus
prouidenter in Concilio Limensi ab omni cæde,
verberibus, detonsione comæ, cæterisque in Indos
designari solitis abstinere parochi iussi sunt, mul-
tandi, si secus faciant, suorum præfulum arbi-
trio. Hic iam vociferantur plurimi sibi omnem
docendi, & emendandi suos facultatem eripi, In-
dos nisi Sacerdotem timeant, pro nihilo illius mo-
nita habere, facile iussa contemnere, si impunè se
abituos intelligant, nihil boni sponte facturos,
quo liberalius cum ijs agitur, eo deteriores reddi.
Pueros esse moribus, & ingenio, puerorum more
tractandos, qui nisi præceptoris flagellum præ-
oculis habeant, neque discere, neque parère sciant.
Vbi primum Indus intelligat nihil sibi à parochio
suo timendum, neque ad Missam venire diebus
festis, neque ad doctrinam conuenire, neque con-
fessiones curare, Christianæ omnia religionis offi-
cia flocci facere, ebrietatem inuerecundè sectari,
insanire in fœminas, superstitionem cultumque
antiquum repetere, ariolos suos consulere, simu-
lacrâ adorare, omnem disciplinam, fidem denique
ipsam funditus perire. Hæc se & olim expertos, &
quotidie experiri certissime. Itaque Sacerdotum
manus qui à supplicio Indorum cohibent, nihil
aliud quam Indorum manus in nefas omne dis-
soluere. Quorum profectò non potest contemni
oratio, aut omnino conficta reputari. Quamvis
enim illi pulsando cædendoque excedant, tamen
hij cum digna sæpe vindicta admittunt, tum nisi
vindictetur, facile verba contemnunt. Indigent
ergo seueriore interdum disciplina, indigent pro-
fus

sus. Horum verò crimina aut negligentiam spiri-
 tuali gladio (quod est Ecclesiæ proprium) vl-
 cisci minime expedit. Nam interdicta Ecclesia-
 stica , excommunicationes ac censuras si pro
 vindicta iubeantur excipere , facile paruipen-
 dent, quia harum vim neque vident neque agnos-
 cunt , & ad superstitionis suæ tenebras facile sunt
 redituri Ecclesiæ luce interdicti. Vt ergo belluas
 castigare solemus plagas infligendo , quæ mul-
 tum sensus ac doloris habeant , periculi mini-
 mum, essetque reprehensione dignissimus, si quis
 phrenetico aut insano correptionis gratia gla-
 dium iugulo admoueret , aut mucronem pe-
 ctori opponeret , ac non potius verberibus tuto
 sauiret in suras aut scapulas , quòd illic mentis
 inops necem citius , quam correctionem admit-
 teret, hîc contra salutis causa dolor ipse fieret ; ita
 sanè in novos Ecclesiæ paruulos minimè oportet
 censuris agere , quarum discrimen sine emenda-
 tione adirent , magisque corporeæ ac sensibiles
 pœnæ infligendæ sunt , quibus & læduntur nihil,
 & multum omnino adiuuantur. Eam ob causam
 sanctissimi Romani Pontifices cum Hispanos in-
 terdicti aut excommunicationis causa teneret
 obstrictos , peculiari priuilegio neophitos hos
 minimè comprehendi voluerunt. Consequens er-
 go est , vt corporalibus pœnis in officio barbari
 continendi sint. Eas verò à Sacerdote irrogari
 exclusum est supra. Quid igitur ? Non parua
 occurrunt angustia , cum hinc Sacerdotalis di-
 gnitas , & paterna benevolentia necessariò con-
 seruanda , inde disciplinæ necessitas , ingenium-
 que seruire concertent. Primum igitur , quod su-
 periore

332 DE PROCURANDA INDORVM
periore libro differebam, prætor ac iudice sæcu-
lari opus esse ad disciplinam Indorum, hic pro-
fectò quam verum sit; dilucide patet. Horum
enim propriè interest ista vindicare & plectere.
Hos igitur administratos esse Sacerdotum æquis-
simum est, & quicquid durius designandum erit
in noxios, sæculari potius manu intentari. Dein-
de quoniam & prætores omnibus populis adesse
non possunt, & occurrunt quotidie peccata le-
uiora, quæ cõreptione quidem indigent, sed non
illa asperiori & iudiciaria, ut cum ad rem sacram
non venit; aut Catechismo absuit: tum etiam
sunt quædam; quæ à sæcularibus vindicari nullo
modo debent, quòd illorum forum recusent, ut
cum Quadragesimalem confessionem Indus ne-
glexit, cum impedimenta matrimonij non dixit
sciens, cum religionis Christianæ ritum contemp-
psit, cum aruspices & veneficos consuluit; &
multa talia; tunc sanè Ecclesiastico iudicio in-
tales animaduerti oportebit. Ac mea quidem sen-
tentia taxatas iam ac definitas pœnas decreto pu-
blico esse oporteret talibus criminibus, quæ
sciret Indus sese certò subiturum, eum illud aut
illud admitteret. Fieret hoc modo ut plus timo-
ris pœna iam proposita incuteret, tum minus
odij contraheret parochus executionis mandans,
quod esset lege decretum. Non enim tam ipse
tunc vindicare quam lex videretur, atque ita &
terrori esset supplicij irrogatio & minus infestus,
qui imperaret. Quam ob causam in Synodo Pro-
uinciali pœnas esse taxatas certis criminibus cre-
do, tametsi parum eæ curantur, sed suum potius
Parochus quilibet iudicium sequitur, aut etiam
iracundiæ

iracundiæ legem. Postremò siue publico canone
sint pœnæ decretæ, siue priuata sententia decer-
nantur, illud modis omnibus obseruandum est,
vt nihil parochus manu propria vindicet. Id enim
& odiosum est, & indignum, & valde periculo-
sum. Iubeat vero ipse quid facto opus sit: Appa-
ritor autem aut Fiscalis aut Lictor aut Guataca-
maius iussa faceffat.

CAPVT XX.

Quid obseruandum in correptione Indorum.

QVa in re tria præcipienda sunt. Vnum vt
causas vindictæ exponat, & intelligant ipsi,
qui corripit, mitius secum agi quam pro meri-
to. Et ne tam iracundiam, quam disciplinam inter-
pretentur, non irascatur & sæuiat in suis, sed in
Dei offensis. Turpe enim est valde, vt, si mox atque
indum mulæ suæ scœnum ferre cessantem viderit,
aut non promptè imperatos cibos afferentē, nimis
sæuiat; eundem mox & adulterum, & idololatram
sciens vix contingat. Hinc odia exardescunt in pa-
rochos, hinc omnis disciplina contemnitur. Ma-
gnopere ergo curandum est, vt castigatio discipli-
næ causa adhibita, non ultionis, aut iracundiæ im-
petum præferat. Secunda præceptio est, vt con-
fessionis Sacramento, & existimationi diligentissi-
me consulatur. Ea enim sunt ignorantia isti, vt fa-
cile sibi persuadere possint, cum ad confessiones
faciendas

faciendas accedunt, Patrem, quæ ex illis audierit, acriter postea vindicaturum, ac propalaturum. Itaque hoc timore correpti simul conscientia suæ vulnera non admodum curantes, facile fictæ ac mendosæ confessiones facient, rarè veritatem integrè aperient Sacerdoti. Qui etsi multum culpandi in tanto sacrilegio forent, tamen quod negare non possumus, ex duritia & imprudentia parochorum occasionem non exiguam tam magni sui exitij haberent. Hoc ergo quod est omnium grauissimum, in Sacerdotali seueritate incommo- dum modis omnibus cauendum est. Ac præstat omnino disciplinae neruum tantisper debilitari, & infringi, quam tam salutaris, tamque necessarij sacramenti existimationem prodi. Sed potest vtrique rei consulere prudens charitas, si confessionis forum longè diuersum esse & verbis, & re sæpe persuaserit, si nihil in confessione auditum, etiam alioqui cognitum plectat, vt magis asylum quam prodicionem confessionem esse cognoscant, si blande illic, & paterne se gerat, si instante confessionum tempore à seueritate abstineat, si se grauissimas pœnas daturum doceat ob tenuissimam auditæ culpæ reuelationem. Postremò perspiciendum est, vt supplicij modus is sit, qui semper paternam & Ecclesiasticam clementiam redoleat. Argenti modica quædam mulcta, coniectio diurna in compedem, plagæ aliquot interdum infictæ, sæuissimum omnium crinium detonsio, quæ extremæ ignominia apud Indos loco est. Neque mirandum aut ab Ecclesiastico instituto alienum existimandum, si id genus pœnæ adhibeantur, cum sacris & antiquis canonibus

non rarò verberum mentio fiat. Nihil enim quod ad continendos in officio homines valere potest, Ecclesiastica curâ à se alienum putat. Sed quicquid in hac tam magna quæstione præcipitur, imbecille est, & ieiunum, nisi vnctio spiritus accedat, quæ doceat de omnibus. Magnus enim est doctor Charitas, vt sanctus Chrysofomus ait. Hæc cum syncere & germane salutem suorum affectat, docet plenius & certius, & quando indulgendum, & quando vindicandum, & quomodo, & quatenus. Huic vni rectè ea omnis cura committitur, vt lucrifacere fratrem cum minimo ipsius dispendio studeat.

Dist. 45.

c. Cum
beatus.

Homil.

33. in

1. Cor.

CAPVT XXI.

De Catechismo & Catechistæ
rædio leuando.

DEinceps de catechizandi cura dicendum est, quò cætera, quæ dicta sunt, omnia penè referuntur. Est autem ea pars, vt necessaria maxime, ita molesta & laboriosa summopere, si qua opus est diligentia tractetur. Multa enim sunt quæ fastidium faciant, multa quæ quamvis promptum, & alacrem Catechistæ animum retardent atque debilitent. Et re quidem vera detracta illa quæstus specie, quæ plerosque ad id oneris sustinendum mouet, ac multò longius relegata dissolutè flagitiosèque viuendi licentia, quæ non paucos allicit, si modestè temperantèrque viuendum est,

vt

vt Euangelij ministrum decet , magnum est & perdifficile inter Indos velle versari , & in iis institutendis perdurare , propterea quod genus vitæ tum iniucundum , tum humile , tum verò molestiis plenum apparet. Sed huic morbo ante omnia occurrendum est , & remedia quærenda secundum Deum , quibus ea pestis depellatur ex animo. Solet autem tædium , & tristitia partim ex opere ipso catechizandi nasci , partim ex Indorum ingenio , & natura. Opus quidem ipsum rudes imbuendi molestum est , quodd eadem sæpius ac propemodum semper inculcanda sunt , tritaque illa valde , & elementa sermonum Dei , neque his omissis ad perfectiora ferri conceditur , sed hoc semper paruulis in Christo oportet dare. Huius autem ægritudinis leuandæ remedia ex nullo alio melius petere possumus quam ex B. Augustino in eo opere , quod de hoc ipso argumento , id est , de catechizandis rudibus scripsit , vbi inter alia sic ait : Iam verò si vsitata & paruulis congruentia sæpe repetere fastidimus , congruamus eis per fraternum , paternum , maternumque amorem , & copulatis cordi eorum etiam nobis , noua videbuntur. Tantum enim valet animi compatiens affectus , vt cum illi afficiuntur nobis loquentibus , & nos illis discantibus , habitemus in inuicem , atque ita , & illi quæ audiunt , quasi loquantur in nobis , & nos in illis discamus quodammodo quod docemus. Nonne accidere hoc solet cum loca quædam ampla & pulchra vel vrbium , vel agrorum , quæ iam nos sæpe vidèdo sine aliqua voluptate præteriebamus , ostendimus eis , qui antea nunquam viderant , vt nostra delectatio

Cap. 12.
de Cat.
Rud.

in eorum delectationis nouitate renouetur, & tanto magis quanto sunt, amiciores? Quanto ergo magis delectari nos oportet, cum ipsum Dominum iam discere homines accedunt, propter quem discenda sunt, quæcunque discenda sunt, & in eorum nouitate innouari? Hac accedit ad comparandam lætitiã quod cogitamus & consideramus, de qua erroris morte in vitam fidei transeat homo. Idem in eodem opere, *Cap. 10.* Cogitemus quid nobis prærogatum sit ab illo, qui demonstrauit nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius, qui cum in forma Dei esset, semetipsum exinaniuit formam serui accipiẽs & cætera *Phil. 2.* usque ad mortem Crucis. Quam ob causam: Nisi quia factus est infirmus infirmis, vt infirmos lucrifaceret? Audi eius imitatore[m] alibi etiam dicentem, siue enim mente excessimus, Deo, siue temperantes sumus, vobis. *1. Cor. 5.* Caritas enim Christi compellit nos iudicantes hoc, quia vnus pro omnibus mortuus est. Quomodo enim paratus esset impendi pro animabus eorum, si eum pigeret inclinari ad aures eorum? Hinc ergo factus *1. Thes. 2.* est paruulus in medio nostrum tanquam nutrix fouens filios suos. Num enim delectat, nisi amor inuitet, decurtata & mutilata verba immurmurare? Et tamen oprant homines habere infantes, quibus id exhibeant. Et suaui[s] est matris minuta mansa inspuere paruulo filio, quam ipsam mandere ac deuorare grandiora. Non etiam recedat de pectore cogitatio gallinæ illius, quæ *Mat. 23.* languidulis plumis teneros fœtus operit, & susurrantes pupulos contracta voce aduocat, cuius blandas alas refugientes superbi præda sunt alitibus.

doctrina Christi, quæ à laceſſente iam aut deſeſſo
dicuntur quæque ipſemet languida putat, ea ſæpe
vehementius Deo ita agente, auditorum animos
permouent. Quoties nobis accidit, cum confeſ-
ſiones peccatorum audimus, & feſſi iam alios
excipimus, tam nobis frigide loqui videri, & fa-
tidioſè, vt ipſi nobis diſpliceamus, & tamen illa
ipſa languens, vt nobis videtur, & toties ſingulis
repetita exhortatio, præter ſpem noſtram, lacry-
mas ac ſingultus intimos excitat, declaratque re-
ipſa pœnitens noua illa ſibi & mirabilia videri.
Mihi quidem ſæpe ita euenit, & tamen ſæpe con-
tra, cum mihi ardentè agere viderer, & ad ſte-
tendum quoque lapidem efficaciter loqui, in-
uens vultum auditoris, deprehendi oſcitantem,
vt ſatis mihi perſuaderem, neque qui rigat eſſe ali-
quid, neque qui plantat, ſed eum qui adminiſtrat
ſemen ſeminanti, & dat fructum, cum vult. Ipſum
ergo repetendi, & inculcandi eadem tædium ma-
gnæ mercedis eſt, & fructum habet copioſum.
Quod ſi abiectum & indignum nobis puerilia iſta
tractandi munus recuſamus, præterquam quod
& charitatis vacui, ſuperbiæ pleni, nobis ſuſpe-
cti eſſe debemus, & ſtulti proſus qui certa lucra
non amemus, incerta magis & periculis plena ſe-
temur, hoc igitur vt omittam, quæſo honor &
dignitas, apud quem tandem æſtimatorem collo-
canda eſt? Deumne, an homines iudices intuebimur?
Siquidem hominum iudicium reſpiciamus,
nihil abiectius Pauli officio, quippe cum pro ma-
gno diceret, Non erubefco Euangelium, & Noli
erubefcere teſtimonium Ieſu Chriſti, neque me-
ſtinctum eius. Talis erat apud homines exiſtima-

Rom. I.

2. Tim. 2.

340 DE PROCURANDA INDORVM
tio prædicationis Euangelij. At apud Deum ? Ni-
hil Apostolatu maius in terris. Principes consti-
tues eos super omnem terram. Paruulos igitur
Christi Euangelij lacte nutrire, vile : Indos, ger-
tem despectam & sordidam erudire, viro graui in-
dignum. Ita sanè mundus existimat. At apu-
Deum nihil sublimius, nihil gloriosius, & reue-
rà in Ecclesia Dei nihil Apostolicum magis. Ho-
enim proprium Apostolorum est. Neque enim
Paulus tantum suum esse putabat sapientiam lo-
qui, sed parcè id quidem & rarè nec nisi inte-
perfectos. Cæteris verò quid ? Nihil, inquit, in-
arbitratus sum scire inter vos nisi Iesum Chri-
stum, & hunc crucifixum. Ne ergo vile habeatur
officium, quod non Angelis modo commisit, se-
& Christus ipse suscepit. Quantoque quis maio-
est, tanto eum magis decet ad ista descenderet
exemplo Christi, vt Augustinus optimè admo-
nuit. Quod sapienter cum secum reputaret pa-
rens noster Ignatius Societatis Iesu institutor fir-
missima ac perpetua constitutione sanxit, vt qui-
cunque professionem facerent, qui gradus est in
nostra societate sublimior, cæteris votis suis con-
ceptis & hoc expressè adiiceret. Et promitte-
peculiarem curam circa puerorum eruditionem
Vt norint nostri omnes rudimenta Christiana
doctrinæ non solum viros, quibus discere opus sit
sed etiam pueros docere tam esse suum, vt nisi si-
de Deo violata, huic muneri deesse non possint
Itaque nobis non iam de laude, de palma cogi-
tandum est, cum ad rudes catechizandos accedi-
mus, sed de fide potius liberanda. Euangelizand-
enim paruulis necessitas nobis incumbit, & va-
nobis est, si non euangelizemus.

1. Cor. 2.

Part. 5.
Const.

CAPVT XXII.

*De fructu ex catechizandis Indis
sperando.*

Nihil tamen æquè laborem catechizandi auget & tædium, ac ea cogitatio, quòd operæ retium non succedat. Hoc etiam Augustinus aduertit. Facit, inquit, loquenti tædium auditor immobilis, non quia humanæ laudis nos auidos esse cecet, sed quia Dei sunt, quæ ministramus, & quanto magis diligimus eos, quibus loquimur, tanto magis cupimus, vt eis placeant, quæ ad eorum porriguntur salutem: quod si non succedit, contristamur, & frangimur, quasi frustra operam præteramus. Huic molestissimæ cogitationi ita occurrit. Consoletur nos, inquit, Dominicum ad exemplum, qui offensis hominibus ex verbo suo, & tanquam durum refugientibus, etiam illis, qui remanserant, ait, Nunquid & vos vultis ire? Satis enim fixum atque immobile debet esse, vt de retineri Hierusalem captiuam ab huius sæculi Babylonia decursis temporibus liberari nulloque ex ea esse periturum, quia qui perierat, non ex illa erat. Firmum enim fundamentum Dei est, quod habens signaculum hoc, Nouit Dominus, qui inquit, non recedat ab iniquitate omnis, qui inuocat nomen Domini. Ista cogitantes & inuocantes Dominum in cor nostrum minus tenebitur incertus exitus sermonis nostri propter intractos motus auditorum, delectabitque nos ipsa

*De ca-
tech. rudis
cap. 10.*

etiam perpeffio moleftiarum pro mifericordi opere, fi non in eo nofttam gloriam requiramus. Tunc enim eft verè opus bonum, cum à charitate iaculatur agentis intentio, & tanquam ad locum fuum rediens, rurfus in charitate requiefcit. Hæc Auguftinus. Itaque perfuadere in primis fibi Dei feruus debet laborem fuum, fi quidem Deo placet, nunquam effe inutilem poffe: fructum verò in electis effe certum, propter quos omnia

2. Tim. 1. libenter fufcinere debet vt Paulus: in cæteris non confequatur quod cupit, non effe mirandum cum & Apoftolis id crebrò contigerit, & Angelis, qui vident faciem patris in cœlis, qui cum impiis etiam ad tutelam dati funt, nihil prætermittunt, quod ad illorum falutem pertinet iuxta præfcriptum Dei, cum tamen tam multos perire videant. Quin ipfe quoque Angelorum Dominus idem tolerauit in fe, qui non folum diuina fententia de pane vitæ non flexit animos hominum, fed etiam, quæ eorum prauitas eft, magis alienauit à fe. Conftantem verò Dei prædicatorem docens, & non hominum gloriam quærentem, conuerfus ad reliquos dixit, Nunquid & vos vultis abire? Vt intelligamus ardorem quidem proximos lucrandi maximum effe debere, fed tamen cum per te non fteterit, quominus vota fua cedant, summè quietum atque tranquillum. Nam enim, vt dixi, perire poteft charitatis opus. Hæc igitur humiliter primum cogitanda funt. Deinde

Ioan. 6.

1. Cor. 9.

quoniam debet qui arat, arare in fpe fructus percipiendi, certò fibi perfuadeat Catechifta fructus futuros maximos, atque mirabiles laboris fui. Nam fi opinionum vel fequitie, vel ambitionis orturur

ortarum caligo pellatur, serenisque oculis res Indica iudicentur, non est dubitandum, quin labore, & molestia longè maior appareat quæstus animarum. Hoc non solum viri religiosiores, & experiuntur; & prædicant, verum etiam prudentissimus quisque sæcularium, qui diuturniorem usum horum habere potuerunt. Et surgit quidem paulatim, sed quotidie maior copiosiorque messis, ac pro ingenio, & natura istorum etiam gratia ipsa lenta & suspensa quodammodo videtur, re tamen vera non cessat. Tolle auaritiam, adhibe vitæ integræ exemplum, pro captu Indorum opiniones eorum vanas refelle, viam veritatis demonstra, atque his diligenter insiste minister Euangelij, ita ego te fruar Domine Iesu Christe, vt copiosam messem, & lætam futuram intelligo. Sed nos cito operando cessamus, & properatas, ac plenas fruges statim volumus. Non est autem tale Regnum Dei, prorsus non est tale, sed quale Christus exposuit, Sic est, inquit, Regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat sementem in terra, & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & crescat, dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Aduertamus obsecro nostrum esse sementem iacere in terram, idque iuxta Ecclesiasten mane, & vespere esse faciendum, quia nescimus quid magis oriatur hoc an illud, & si vtrumque simul, melius erit. Itaque etsi dormiendum est aliquando, & vacandum Deo, sed tamen nullo modo ab opere cessandum, sed surgendum nocte, & die. Et licet semen sepultum lateat, neque nos

*Mat. 4.**Ecc. 11.*

laboris nostri successum videamus, sustinendum tamen est, quia nobis etiam nescientibus semen germinat, & increfcit. At neque properandum est nimium, neque statim plenæ maturæque fruges expectandæ. Sed primum herbam quandam cuiusdam externæ speciei, & significatæ Christianitatis gratè accipiamus, mox calamum visuri robustioris fidei, postremo plenos gratiæ, & charitatis fructus demetemus. Hoc non in vno quovis homine tantum saluator noster voluit intelligi, sed multò magis in ipsa hominum multitudine, quam Evangelici seminis iactus attingit. Sensus enim vocatio Dei vires suas exerit, & euulsis tribulis, & carduis errorum præparatur terra futuræ fementi Fidei, sensumque cœlitus affluente diuini fauoris imbre, nouum germen in Christo oritur, crescit, maturescit in frugem. Ergo cœlestis oraculi perspicua promissione confirmatus Evangelicus operarius certissimè intelligat laborem suum non esse inanem, sed magna emolumenta salutis hominum allaturum, quia qui promisit, fidelis est, & negare se ipsum non potest, tametsi successum interdum ipse non videat quam vellet citò, interdum ne tarde quidem fortassis, quia fieri potest, quod Euangelium habet, vt alius sit, qui seminat, alius qui meret. Sed qui meret, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam. Non tamen sibi soli meret, mercedemque accipit, sed potius vt & qui seminat, simul gaudeat, & qui meret. Siquidem omnes in Christo vnum sunt. Adde etiam in præsentem fructum laboris sentiri, & cum magna suauitate decerpi ab iis, qui curam suam iactant in Domino, & commisso officio non

Ioan. 4.

non desunt, si qua decet patientia, & longanimitate, quos Deus expectat, ipsi quoque expectare non dedignentur. Neque enim fructus afferretur nisi in patientia. Luc. 8.

CAPVT XXIII.

Quid restet de Catechismo dicendum.

HOc animo instructus qui ad erogandum diuini tritici mensuram accedit alacer, siquidem hilarem datorem diligit Deus, quid traditurus sit, tum qua methodo, & ratione cogitare debet, vt in altero fidelis, in altero prudens sit. Quæ ergo nouas gentes, rudes Fidei populos doceri oporteat, & quibus ea rationibus, vt animo hæreant, effici queat, quoniam præcipuus est scopus catechizantis, noua disputatione explicandum est. 2. Cor. 7.

DE

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.
LIBER QVINTVS.

*Quenam Indorum Populos, quibusve
rationibus edoceri oporteat.*

CAPVT PRIMVM.

*Finis Christianæ doctrinæ Christi cogni-
tio, & dilectio.*

Rom. 8.
1. Tim. 1.

Gal. 5.
Aug. De
catechi.
744. c. 4.

FINIS legis Christus ad salutem omni credenti, & finis præcepti charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, Hic vniuersæ doctrinæ Christianæ summa est, quæ nihil aliud commendat quam Christi fidem per dilectionem operantem. Præclare D. Augustinus illa duo his verbis colligit, Omnis scriptura diuina quæ ante scripta est ad prænuntiandum aduentum Domini, & quicquid postea mandatum est literis, & diuina autoritate firmatum, Christum narrat, & dilectionem monet. Hæc verò

verò dum vnum esse quodammodo Ioannes aper-
 tè docet, Hoc est, inquit, mandatum eius vt cre-
 damus in nomine filij eius Iesu Christi, & diliga-
 mus in alterutrum, sicut dedit mandatum nobis.
 Etenim in hoc apparuit charitas Dei in nobis,
 quoniam Deus filium suum vnigenitum misit in
 mundum, vt viuamus per eum. Verè ergo & finem
 Christum, & finem charitatem scriptura dicit: verè
 in illo verbo legem pendere, Diliges, & plenitudi-
 nem esse dilectione: & verè nihilominus, in Chri-
 sto euacuari legem, & impleri omnia, siquidem
 nullus est alius diuinæ institutionis scopus, quam
 Christus cognitus & dilectus. Etenim vita æterna
 est cognitio Christi vera & perfecta. Nam qui di-
 cit se nosse eum, & mandata eius non custodit,
 mendax est. Quoniam igitur duæ sunt rationalis
 naturæ partes, cognitio, & appetitio: duæ humanæ
 vitæ rationes, contemplatio & actio, duo quoque
 sunt doctrinæ Christianæ lumina, cognitio Chri-
 sti, & dilectio, necesse est duas etiam esse docto-
 ris Euangelici functiones, docere, & exhortari,
 atque doctrinæ omnis, & cognitionis finis est
 Christus, omnis exhortationis, & actionis finis
 est charitas. Porrò cognitio Christi, quam Fidem
 dicimus, symbolo traditur, charitatis omnis actio
 Decalogo continetur. Ergò prædicatoris Chri-
 stiani est, & Fidem docere, & mores instituere.
 A Fide verò inchoandum est, sine qua impossi-
 bile est placere Deo, cuius author, & consumma-
 tor est Christus. Quamobrem illa prima, ac præ-
 cipua cura esse debet ministri Euangelici, vt gen-
 tibus Christum annuntiet, cum sit nullum aliud
 nomen sub cælo datum hominibus ad salutem
 consequendam.

1. Ioan. 3.

1. Ioan. 4.

Mat. 22.

Rom. 13.

2. Cor. 3.

1. Ioan. 3.

Heb. 11.

Heb. 12.

Ab. 4.

1. Cor. 9.

Ioan. 10. consequendam. Neque verò potest quisquam
 aliud fundamentum ponere, neque est aliud
Apoc. 1. ostium, neque via alia ad vitam æternam. Chri-
1. Cor. 1. stus lac paruulis, cibus grandibus, Christus Al-
 pha, & O, & principium sapientiæ totius & finis.
 Desinat Christi minister quærere quid aliud do-
 ceat quam Christum, qui factus est nobis sapien-
 tia, & iustificatio, & redemptio. Absint præcul
 hæreticorum calumniæ. Christum nobis esse om-
 nia cum dicimus, & nihil præter hunc sapere
 oportere, non tam sumus stulti, vt idcirco maner-
Rom. 6. dum in peccatis sentiamus; quod Paulus execra-
 tur, alioqui quomodo Christus vita erit, si non-
 dum peccato mortui sumus? Itaque & dixi, & di-
 cam Christianæ prædicationis fidem esse Fidem
Iacob. 2. Christi non tamen otiosam & mortuam, & quam
1. Cor. 13. Paulus nihili facit, sed viuam illam, & efficacem,
 & fructuosam, quæ per dilectionem operatur.
Gal. 5. Quamobrem quid Fides Christiana habeat, de-
 inde quos mores exigat, differendum est.

C A P V T II.

Christi annuntiandi curam præcipuam esse debere.

Mhi verò monstri simile semper est vi-
 sum, inter tot millia Indorum Christiano
Act. 19. nomine donatorum tam esse rarum, qui Chri-
 stum agnoscat, vt quod Ephesij olim Paulo de
 Spiritu sancto responderunt, possint hi de Chri-
 sto

sto melius vsurpare, Neque an sit Christus, au-
 diuimus. Cum verò sint hæc prima elementa
 sermonum Dei, cumque nihil aliud insonet om-
 nis scriptura diuina, quid causæ putemus esse,
 quod vix in hoc loco consistant aliquando Ca-
 techistæ, vt Christum ostendant, atque impi-
 mant menti Neophytorum? Nam si paulo cu-
 riosius interrogas, vix pleniorẽ de Christo no-
 titiam in plerisque reperias quam de Petro, aut
 Paulo, aut Dauide, aut alio quouis homine,
 interdum ita noua accidit his Christi commemo-
 ratio, ac si de Ænea, aut Romulo mentio
 fieret. Quod tantum Euangelij dedecus, tantam
 Christiani nominis contumeliam nescio quo
 fulmine satis vindicari posse existimem, vt ho-
 mo Christianus, & annos iam viginti, aut trigin-
 ta terens Ecclesiam, rogatus de Christo, neque
 quis sit, neque verò an sit, prorsus intelligat. Ac
 docent multi nescio quæ friuola, quidam præpo-
 stera omnino, plerique Christum quidem annun-
 tiant, sed ita cursim, & obscure, vt nihil hîc magis
 Indus consistat animo, quam in cæteris omnibus.
 Hæc ergo prima & maxima Euangelici Catechi-
 stæ præceptio sit, vt Neophytus Christum teneat,
 & memoria, ac intelligentia menteque tota, quan-
 tum capax est, capiat. Et quamvis res notissima
 sit, quam loquor, nullisque testibus egeat, tamen
 dignum est primos Euangelij prædicatores con-
 templari, quid docuerint, & quo omnis eorum
 spectarit oratio. A Christo instructi, & redempti
 nihil aliud quam Christum Magistrum, & Re-
 demptorem perpetuò loquebantur. Sive enim
 Apostolorum Principem Petrum cum plebe, cum,
 principibus

45. 2. 3.

4. 10.

45. 7. 8.

45. 13.

16. 17.

Act. 17.
16. 17.
Act. 23.
26.

1. Cor. 1.

1. Cor. 1.

Ephes. 3.

Gal. 3.

principibus Iudæorum, cum gentibus differenter, siue Stephanum, siue Philippum, siue Paulum, & Barnabam ad gentes, siue solum Paulum ad gentes sæpe verba facientem, sæpe ad populum Hierosolymorum, siue cæteros omnes parentes, & præceptores nostros spectes, ne vnã quidem concionem inuenies, in qua Iesu Christi Dei nostri annuntiatio non vel totum argumentum orationis sit, vel certè præcipuus scopus, quò cætera tandem referantur. De Epistolis superuacaneum est dicere, cum quævis illarum pagina Christum loquatur. Cui hoc? Nos prædicamus Christum crucifixum Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis Iudæis, atque Græcis Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Hæc est, inquit, virtus Dei ad saluandum, & Dei sapientia ad docendum, siquidem, & gratia, & veritas per Iesum Christum facta est. Nihil ergo aliud oportet scire, neque aliunde vires, & salutem sperare. Meritò Paulus gloriatur sibi id diuinitus datum, vt mysterium Christi excellenter ostenderet. Mihi, inquit ille, omnium sanctorum minimo data est gratia hæc in gentibus Euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à sæculis in Deo. Itaque glorianter addit, prout legentes potestis intelligere prudentiam meam in mysterio Christi. Neque verò Euangelici tantummodo & Apostolici studij fuit Christum mundo indicare, verum etiam Prophetica, & Legalis ætatis, quando velut paruuli tenebamur sub pædagogo conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat, Nam & tunc, & longè

zè ante cum primum homini Deus innotuit, omnia & gesta, & scripta Christum prænuntiabant, Christum significabant, quemadmodum Apostolus Petrus ostendit, Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent. Et Paulus Apostolus velamen veteris testamenti in Christo euacuari. Et ipse Dominus prædicaturos discipulos instituens, Omnia quæ scripta sunt in lege, & Prophetis, & Psalmis de me. Quamobrem cum omni homini in Christi cognitione salus posita sit, cuius eminentem scientiam tanti facit Apostolus, vt præ illa cætera stercus putet, hæc prima hæc potissima, ac propemodum singularis Christiani magistri cura sit, & infatigabilis ardor Christum annuntiandi, Christum docendi, vt Christum omnes agnoscant à minimo vsque ad maximum, illamque propriam sui muneris existimet vocem, cognosce Dominum.

Act. 17.

2. Cor. 3.

Luc. 4.

Phil. 3.

Hier. 31.

CAPVT III.

*Contra opinionem eorum, qui sine Christi
notitia posse aliquem saluum
esse volunt.*

Quæ cum ita habeant, vix satis mirari possum, quid præceptoribus quibusdam scholasticis, viris certè grauibus nostri sæculi in mentem venerit, vt nunc quoque temporis post tandiu reuelatum Christum sine Christi notitia salutem cuiquam æternam contingere

352 DE PROCURANDA INDORVIM
re posse confirmat. Quorum opinio tam mihi
semper visa est, ac modo quoque videtur ab-
surda, vt nullo modo dubitem antiquos patre
Augustinum præsertim in homine Christiano
nedum Theologo molestè id accepturos fuisse,
ac nescio sanè an etiam à seueriore censu-
ra temperare potuissent, à qua tamen propter au-
thorum & eruditionem, & pietatem abstinendum
nobis est, quorum vestigia potius solemus sequi.
Sed illud & liberè & vere dicendum est non di-
gnam Theologo esse sententiam, quæ nihil in sa-
cris litteris, nihil in sanctis Patribus firmitudini
habeat, tantum humana quadam suspicione in-
troducenda propter eorum infinitam multitudi-
nem, qui in hoc nouo orbe tam longa ætate
Euangelii luce caruere, quibus aditus in cœlum
omnis præcludi videtur, si ad salutem fuerit Chri-
sti notitia necessaria, quam rebus humanis ita
labentibus consequi nullo modo potuerunt:
cum haberent nullos Fidei præcones. Quid igitur,
inquiunt? An his omnibus impossibile esse
salutis viam sentiendum est, in quorum potestate
non fuit Oceano trajecto ab Europa prædicatorum
accersere? Ipsos verò sponte venientes sero
tandem post mille quadringentos annos viderunt?
Quin potius cœlestem ianuam illis aperimus,
& notitia sibi concessa saluos esse posse cen-
semus? Rigidum est enim & à Dei qui omnes ho-
mines vult saluos fieri, charitate alienum, vt exi-
gat, quæ neque ipse dat, & homines per se præ-
stare non possunt. Hæc illorum ratiocinatio est,
qua eo quoque impulsæ sunt quidam, vt sine Fi-
de per naturalem tantum cognitionem salutem
consequi

consequi istos posse confidant, quorum sententia, tametsi Catholici ipsi sunt tam est apertè hæretica, vt nihil magis repugnet Fidei, quam sine Fide saluum esse hominum quenquam. Porro alij inde pedem referentes, ne ex tam lubrico, & periculoso loco in præceps sese darent, tutius illi quidem, sed quam consentaneè ipsi viderint, asseruerunt sine Fide quidem neminem esse saluum, sed tamen Fide nihil aliud de necessitate salutis opus esse cognoscere, quam quod naturali ductu intelligi potest. Quasi verò Fides ab Apostolis necessaria definiatur ad illa percipienda, quæ à creatura mundi per ea, quæ facta sunt visibilia, cognosci possunt, ac non potius ad ea quæ in cor hominis non ascenderunt, nobis verò reuelauit Deus per spiritum suum. Nam ad naturalia, necessariò cognoscenda natura ipsa non vsque adedè deficit. Fides verò est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Quæ ergo non apparent, idest, supra captum, & rationem hominum sunt, de quibus scribitur, Plurima supra sensum hominum ostensa sunt tibi, ea per se ad Fidem pertinent, cætera verò per accidens. Igitur vt rem propius attingam, post nouum hunc eundemque vastissimum orbem inuentum nostri Theologi talia cœpère & docere, & scribere, cum per mille quadringentos annos, neque in sacris, neque in scholasticis Doctoribus vestigium eius sententiæ extet, quod equidem sciam, quin omnes consentienter affirmant sine explicita Fide Christi neminem esse saluum. Hanc autem suâ sententiam ex quadâ Sancti Thomæ opinione confirmandi occasionem

*Rom. 1.**1. Cor. 2.**Heb. 11.**Ecc. 3.**In 3. d. 25.*

Z

libenter

libenter arripuerunt, de primū veniente ad
 vsum rationis, quem ad Deum conuerti, & posse,
 & debere vult, atque è vestigio si faciat, gratiam
 iustificationis accipere. Ex quo colligunt nihil
 eiusmodi puero opus esse alia cognitione quam
 boni honesti, quod pro illa ætate potest agnosce-
 re. Horum, pro Indorum salute patrociniū eo li-
 bentius amplecterer, quo me huius causæ studio-
 siorem profiteor, nisi valde reuocaret, quod ad
 Patrem nemo venit nisi per Christum, quod nul-
 la alia est via, qua eatur, nullum aliud ostium, quo
 intretur ad vitam. Ac re quidem vera, si potest si-
 ne Christi notitia salus esse aut iustitia, ergo gra-
 tis Christus prædicatur. Frustra Apostoli mittun-
 tur in orbem, frustra præcipitur. Qui crediderit,
 & baptizatus fuerit, saluus erit. Non frustra, in-
 quiunt, Christus annuntiatur. Nam & plures &
 facilius, & vberius salutem consequuntur. Ego ve-
 ro existimabam Christi annuntiationem, hoc est
 Euangelium, non vt plures, & melius salui fie-
 rent, necessariam esse, sed vt omnino possent ho-
 mines salutem consequi. Ita sanè existimabam,
 imo verò non existimo, sed tam certò, & aperte
 mihi persuadeo Pauli hanc esse sententiam, vt ne-
 minem putem repugnaturum, qui sincere, & at-
 tente illius verba expendat in eo loco epistolæ
 ad Romanos, vbi expressè hoc versat. Finis legi-
 s, inquit, Christus ad salutem omni credenti.
 Quam sententiam postquam confirmauit, & æquè
 docuit Iudæis, & gentibus Christi fidem neces-
 sariam esse, omittens Hebræos, de quibus satis
 multa dixerat superiore capitulo, transit ad gen-
 tes, & illa propositione prolata, Quicumque

inuocauit

Ioan. 6.

Ioan. 14.

Ioan. 10.

Mat. 16.

Rom. 10.

inuocauerit nomen Domini, saluus erit, affert quæ-
 stionem & vrget vehementer, Quomodo ergo
 inuocabunt, in quem non crediderunt? Aut quo-
 modo credent ei, quem non audierunt? Quo-
 modo autem audient sine prædicante? Quomodo
 verò prædicabunt, nisi mittantur? Et mox. Ergo
 Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chri-
 sti. Sed dico, Nunquid non audierunt? Et qui-
 dem in omnem terram exiuit sonus eorum, & in
 fines orbis terræ verba eorum. Hæc Apostolica
 responsio est, & difficillimæ quæstionis absolutio.
 Quomodo inuocabunt, inquit, in quem non cre-
 diderunt? Consentunt hîc nobiscum Fide opus
 esse ad salutem. At quomodo credent ei, quem
 non audierunt? Profectò si istorum opinio vera
 est, facillime responderetur Paulo, & verissimè,
 neque prædicante, neque mittente opus esse, ne-
 que vero audiente, siquidem potest homo concipere
 Fidem sine aliqua reuelatione aut prædica-
 tione; potest sibi sufficere ad salutem sine no-
 titia Euangelij, potest inuocare Deum, quem per
 ea, quæ facta sunt, conspicit. Nonne ita nobis
 respondent, cum Christi notitiam dicimus ne-
 cessariam ad salutem? Falsò ergo Paulus docet
 neminem sufficienter inuocare, & credere ad
 salutem, qui non audierit Euangelicam prædica-
 tionem, si vera ista sunt. Quod si Paulus falli
 non potest, profectò ista vera non sunt. Si pergas
 Paulum interrogare, Quid de ijs, qui nunquam
 audierunt Euangelium? Respondet tibi, In om-
 nem terram exiuit sonus eorum, & in fines or-
 bis terræ verba eorum, nimirum prædicatio-
 nem eorum saluti, qui salui futuri sunt ex gentibus,

toto orbe terrarum non defuturam, qui verò ex
 iis perierint, suorum scelerum, non ignorati
 Evangelij pœnas duros. Dicis durum hoc esse,
 & asperum, at memineris ab Apostolo eos re-
 prehendi, qui iustitiam suam volentes statuere,
 iustitiæ Dei non sunt subiecti. Non enim hîc
 agitur, durumne hoc, & seuerum sit, an be-
 nignum, & liberale, sed vtrum verum necne.
 Alioquin eadem pietatis specie cogentur etiam
 paruulis eorum, qui Euangelium audire non po-
 tuerunt, sine baptismo salutem dare per quam-
 cunque Fidei protestationem parentum, vt olim
 fiebat in lege naturæ? Cur enim paruuli sine
 Euangelico sacramento salui esse non possunt, &
 tamen grandiores sine Evangelica lege possunt?
 Quod si fateantur Evangelica lege iam promulga-
 ta nusquam gentium ad iustificandos paruulos
 antiqua sacramenta satis esse, & pro iis omnibus
 vnum dumtaxat valere baptismum (neque enim
 hoc sine aperto errore negari potest) quid quæ-
 so rationis habet, maioribus notitiam legis na-
 turæ ad salutem posse sufficere? Etenim quicquid
 contra nitantur, fateantur pariter necesse est,
 modo sine Evangelica lege homines posse sal-
 uari, quod qui non putat absurdum, cum ea
 ego amplius minimè disputem, Paulum profe-
 ctò apertius loquentem nemo desideret; cuius
 omnes sancti expositores sensum esse, quem
 dixi, probant, maximè Beatus Thomas, cuius
 commentationem afferre non moror, cuius se hi
 scriptores in primis auctoritate tenentur.
 Post enarratum ergo locum Apostoli, ita
 dubitat, Nunquid illi, ad quos non peruenit
 prædica

2. 10. 10.

Thom.
 lect. 3. in
 s. 10. ad
 Rom.

prædicatio Euangelij, vt potè si fuerunt nutriti in syluis excusationem non habent de peccato infidelitatis? Ad hoc dicendum est, quòd secundum sententiam Domini; quæ habetur Ioannis 16. Illi qui loquentem Dominum, vel per se, vel per discipulos suos non audierunt; excusationem habent de peccato infidelitatis, non tamen beneficium consequentur, vt scilicet, iustificentur ab aliis peccatis; quæ vel nascendo contraxerunt, vel malè viuendo addiderunt, & pro his damnabuntur. Si qui tamen eorum fecissent; quod est in se, Dominus secundum suam misericordiam prouidisset mittendo eis prædicatorem Fidei, sicut Petrum Cornelio, & Paulum Macedonibus. Hactenus Thomas. Augustini autem de hac re tam est aperta sententia, vt nullo modo subterfugi queat. Ad eò enim Christi notitiam ad salutem necessariam uult, vt iis etiam, qui ex gentibus ante tempus Euangelicum seruati sunt, minimè id contigisse dicat absque reuelatione vnus mediatoris Dei & hominum Iesu Christi. Nam vt cætera missa faciam, ita scribit in libris de ciuitate Dei, Diuinitus autem prouisum fuisse non dubito, vt ex hoc vno sciremus (loquebatur autem de sancto Iob) etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum Deum vixerunt, eique placuerunt, pertinentes ad spiritualem Hierusalem. Quod nemini concessum fuisse credendum est, nisi cui diuinitus reuelatus est vnus mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus. In secundo quoque libro de gratia Christi id ipsum multis confirmat. Neque tamen displicet mihi illa quorundam tem-

Act. 16
 c. 16

Aug. li.
 18. de Ci-
 ui. c. 47

*Aug. lib.
2. de gra-
tia Chri-
sti. c. 24.
25. & 26.
Gal. 3.*

*Aug. lib.
de Præd.
sanctor.
c. 7.*

peratio, vt implicita quidem fides Iesu Christi, explicita vero vnius mediatoris satis fuerit ad salutem consequendam ante Euangelicum tempus. Tunc enim, vt ait Paulus, tanquam paruuli custodiebamur inclusi in eam fidem quæ reuelanda erat. At post reuelatam fidem, patere alicui vitæ ianua nisi per reuelatam, & expressam Christi cognitionem nullo modo assentior, omnibus & antiquis, & nouis scriptoribus hac parte stantibus præter paucos quosdam scholasticos, qui neque ratione aliqua firma, neque veterum auctoritate, sed sua potius suspitione ducuntur. Neque verò extremam salutem tantum, sed iustitiam etiam primam sine Euangelij cognitione post promulgarum orbi Euangelium cuiquam contingere existimo, in quo alij minus molestè, sed tamen falso contradicunt. Neque Augustini alium fuisse sensum quicquid hi contenderint demonstrabunt. Non enim Cornelij (quoniam hoc loco vrgent) eadem causa est, & infidelium huius temporis. Etenim quemadmodum Iudæis fides vnius mediatoris tunc temporis sufficiebat ad iustificationem, antequam Iesus Christus euangelizaretur, ita quoque Cornelio Iudæorum, & libris, & consuetudine instructo sufficere potuit, vsque dum à Petro disceret Christum. Nunc verò postquam toto orbe terrarum Iudaica, & lex, & sacramenta prorsus abolita sunt, vt non mortua solum, sed etiam mortifera sint, omnino Euangelica mensura quærenda est fidei, sine qua nemo, quod satis est, credit, cum lex fidei sola iustificet, id est, nullum aliud salutis initium sit præter fidem Iesu Christi. Quod si quis pergat quærere.

querere. Ex quonam tempore explicita fides Christi cœperit esse necessaria ad iustitiam, equidem respondebo ex illo ipso, cum primum promulgatum est orbi Euangelium. At Indis non erat hactenus promulgatum, inquis, ita ego sanè arbitror, verum nihil ad rem. Neque enim de ea promulgatione sermo est, quæ cuiusvis ignorantis locum nullum relinquit, sed de ea potius, quæ cum solemnibus sit, & pro legislatoris voluntate conueniens, omnes contrarias leges abrogat, contractusque dissoluit. Scimus igitur sacramenta omnia, & legis, & naturæ abolita esse, scimus Euangelicam legem quæ est fides Iesu Christi, omnes mortales aliquando cœpisse obligare: quo verò primum tempore sufficienter promulgata fuerit, aliis aliter statuentibus, nos nescimus. Cornelij certè tempore nondum plenè propalatum fuisse Euangelium Gentibus, vel ipse Petrus testis est, cui ea de re erudiendo cœlesti visione opus fuerit. Nunc ergo cum æquè vel notum, vel ignotum sit Gentium populis siue esse aliquem mediatorem diuinitus prouisum, siue hunc esse solum Iesum Christum, non est, cur sine Euangelij noticia remissio peccatorum alicui tribuatür. Alij sentiunt Cornelium non verè iustificatum esse coram Deo ante Petri prædicationem, cum & animali immundo comparetur, & audita remissione peccatorum per Christum ceciderit Spiritus sanctus, neque ab ea sententia valde abhorret Chrysostomus: verum quia difficile est, quem scriptura religiosum, & timentem Deum, & acceptum Deo & operantem iustitiam dicit, non eundem verè iustificatum intelli-

*Ita sentit
apertè D.
Greg.
hom. in
ezec. 9.*

*Beda in
acta, sicut
ipse à'em
trouit
Cornelio.*

gere , commodius explicatur accerfendi Petri
 neceffitas , non vt abfolutè gratiam confeque-
 retur , fed vt Euangelicam gratiam ea plenitudi-
 ne & firmitate qua per Iefu Chrifti fidem confe-
 rebatur. Modo verò post latè prædicatum Euan-
 gelium eiuſdem neceſſitatis putamus credere , &
 in Chriftum credere, ſine cuius myſterij fide iuſti-
 ficari neminem & olim beatus Thomas, & nuper
 ſancta Synodus Tridentina decreuit. Sed quid age-
 mus de infinitis hominum millibus , qui neque
 audierunt Euangelium, neque verò audire potue-
 runt ? An eorum neminem ſaluum eſſe poſſe cen-
 ſebimus ? Minime vero. At ſine miraculo fidem
 doceri non poſſunt. Primum miraculum dici non
 debet Dei peculiaris prouidentia vel Angelum,
 vel hominem deſtinantis , vt Euangelizet ei , qui
 quod poteſt, præſtitit. Nam vt rarum hoc eſt , &
 rariffimum vt in natura iam obſcurata , & grauif-
 ſimè ſaucia ad tam præclaros quiſquam conatus
 aſſurgat, idque ſine præueniente Dei auxilio face-
 re nequit, ita prouidentia ſingulari non deſtituen-
 dum ipſa ratio confirmat , cui tam ſingulare con-
 tingerit ſtudium boni. Quod ſi adhuc miraculum
 vocandum perſtant , quid de nomine digladian-
 dum eſt ? Certè hi tanquam eiuſmodi opera Deo
 graua aut anguſta & inuſitata forent, ita parcè &
 arctè cohibenda putant. An non ad ipſum illum
 Cornelium, & Angelum, & Petrum miſſos legunt?
 An non ad Eunuchum Candacis Reginae Philip-
 pum Diaconum ? An non ad Macedones , & ad
 Lydiam Paulum ? Quod ſi noua quærimus , præ-
 ſto eſt Paulus ille Iapponenſis , qui tanto tempore
 criminum ſuorum medelam exoptans, & Franciſ-
 cum

Tho. 1. 2.

9. 113.

nr. 4. ad

2. 2. 3.

Cœc. Tri.

ſeſſ. 6. c. 6

Acto. 10.

Acto. 8.

Acto. 16.

cum Xauerium quærens tam longo maris circuitu, eoque non inuento abiens Malacam tempestate reuocatus est ex ipso Sinensium aspectu, vsque dum in illum rediens incideret, & Christi Euangelio audito per fidem non solum ipse seruatus sit, verum amplissimæ genti suæ Christum annuntiandi Francisco fuerit, & hortator & dux. Ad hunc sanè modum de cæteris, si qui tales exiterint, sentiendum esse non tam ego quam Thomas ipse respondet: à quo cum obiectionem suam dilui videant, nescio quomodo in eam sententiam vocare possint, quam refellit. Sed de puero veniente ad vsum rationis negotium nobis ex Sancto Thoma facessunt. In quo si nulla neque ab Angelo, neque ab homine doctrina expectanda est, certè neque Christi, neque Dei notitiam pro illa ætate firmam habere potest. Itaque iustificabitur is, qui Deum adhuc non nouit, & falsum erit quod Apostolus de fide necessaria, vt placeatur Deo, scripsit, Credere oportet accedentem ad Deum quia est, & quia inquiringibus se remunerator est. Quod si & hoc ipsum implicitè credi satis esse dicunt, profectò nihil dixit Apostolus. Nam implicitè non illa solum credere oportet accedentem ad Deum, verum & illa, Adam extra paradysum formatum esse, & octo animas in arca Noë seruatas, & Tobia filium fuisse cognominem, & quicquid diuinæ literæ tradunt. Quod si certa aliqua fidei mensura designanda est, & firma saltem de Dei maiestate & prouidentia conceptio, profectò à quo hanc fonte puerulus haurire potest nulla doctrina imbutus, nulla experientia ductus, ab eodem facile

*Th. 14. de
Verit. ar.
10. ad 1.
Epin c. 10.
Rom. lect.*

3.

Hebr. 11.

facile hauriet, & Christi mysterium, cum vtrumque vel diuinitus, vel humanitus edocendus sit. Itaque vel opinio illa D. Thomæ non vsque adeo tenaciter est tuenda, quam etiam illius plerique discipuli non satis sibi persuadent, vel si retinenda est, ad eum modum explicanda est, quem antiquiores illius discipuli sequuntur, vt etiam pueri iustificationem reuelatio Christi antecedit. Neque enim propter incertas opiniones dogmata debemus certa deserere. Cum ergo fides infusa necessaria sit; non vt credat homo, sed vt aliquid credat, id est, non tam propter actum quam propter obiectum, quærenti quodnam sit illud, nihil aliud occurrit, quam quod Patres tradunt, vt credamus vera esse, quæ diuinitus reuelata & promissa sunt, atque illud in primis à Deo iustificari impium per gratiam eius per redemptionem, quæ est in Christo Iesu. Quamobrem mysterium Christi primum ac potissimum docere debemus, si illius sapientiam sequi volumus, qui dicebat, Nihil aliud arbitratus sum me scire inter vos nisi Iesum Christum & hunc crucifixum.

Cont.

Trid. Sef.

6.6.6.

1. Cor. 2.

C A P V T IV.

Contra errorem illius, qui Christianos rudiores sine Fide explicita Christi asseruit posse saluari.

BEne autem habet quod nemo scriptorum Christi notitiam necessariam negat iis, quibus fides prædicata est, quin potius disertè admo-

ment

monent præceptum de Christi mysterio explicite credendo, & diuinum esse, & omnibus hominibus necessario propositum, tum vero eos, qui fidem audierunt sine illius mysterij cognitione saluos esse non posse. Aiunt verò infideles barbaros, quibus Euangelium non est nuntiatum propter ignorantiam excusari à peccato, quod nos quoque libenter damus: sed eosdem, si fecerint quod in ipsis est, sine fide explicita Christi salutem consequi posse censent, quod nobis nequaquam placet, sed interim teneamus illud, quod nemo Catholicus potest abnuere, De mysterio Christi expresse sciendo Christianis omnibus sine exceptione diuinum esse præceptum, neque verò quenquam eorum, quibus Euangelium prædicatur, ad salutem iustitiæve coram Deo peruenire posse nisi per fidem explicitam Christi. Qua de re non ita pridem in hoc nouo orbe vir quidam diu, & insigniter doctus, & valde religiosus habitus, iam vero magnus, vel factus, vel patefactus Hæreticus nouum dogma, vt ille quidem iactabat, pium & salutare, sed reuera valde impium, & perniciosum inducere conatus est, idque multis prolixisque commentationibus egit, vt persuaderet, Nempe Indorum populis cæterisque hominibus rudioribus non esse necessarium ad salutem, vt mysterium Trinitatis, neque verò mysterium Christi explicite crederent: sed satis esse, vt scirent vnum esse Deum, eumque bonis præmia, malis supplicia digna reddentem, in cæteris verò legem nostram, hoc est Christianam, diuinam esse & certò tenendam. Denique præter illa
duo

duo nihil aliud quam vt crederent communiter & implicitè, quæ tenet Ecclesia. Quamobrem hæc ipsa Indis prædicanda esse, cætera non ita magnopere curanda. Causam huius sui dogmatis ille reddebat, quod Deus ad impossibile neminem obliget: esse verò tam obtuso & absurdo ingenio plerisque, vt neque mysterium Trinitatis, neque mysterium Christi percipere possint, quos si cogas isthæc explicitè credere, nihil aliud agas, quam vt cæli ingressum miseris occludas. Addebat porro cum diu de hac re secum ipse deliberasset, atque ita sentiret, vt dixi, diuina se reuelatione penitus confirmatum vsque adeo, vt Paulum ipsum Apostolum per reuelationem dixisse affirmaret, Rudioribus non esse necessarium ad salutem credere Christum esse hominum Saluatorem. Quis verò Pseudopaulus ille, & pessimus dæmon fuerit, Angelus lucis haberi volens, satis iam ac plus etiam quam vellemus, innouit. Sed auctore misso, ipsum dogma tractemus eòq; accuratius, quod iugulum ipsum Euangelij ferire contendat. Omnis penè prædicationis Indicæ labor & cura tollatur necesse est, si vera illa sint. Paucis verò non solum impiam, sed stultam quoque assertionem perspicuè demonstrabo. Quid enim impium magis, quam & apertæ Domini sententiæ, & gentium salutem per Christum obtinendæ contradicere? Ite, inquit, in mundum vniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, qui vero non crediderit condemnabitur. Euangelium ergo suscipere & credere omnem creaturam oportet, si salua esse velit. Atqui Euangelium, & Christi notitia nomine

Matth. 16.

mine quidem sunt duo, re ipsa penitus idem. Quomodo enim Euangelium nouit, qui Christum non nouit? Ex quo planè apparet, quam stultè illud dicatur, vt is, qui fidem Christianam habet, Christum tamen ignorare possit. Nam si quis Æneida aut Odyssæam tenere sese diceret, neque tamen Æneam aut Vlyssæm vnquam audisse, quis obsecro risum tenere possit? Præterea quis nouit se fieri aut esse Christianum, & non Iudæum aut paganum, qui Christum non nouit? Quomodo eam legem profiteri potest, qui quid lex habeat, ignorat? Omnis Christianus, quatenus Christianus est, Christum profiteretur. Itaque docere quenquam Christianum esse debere, si saluus esse velit, neque tamen opus esse, vt Christum agnoscat, nihil aliud est quam cum ratione insanire. Ad hæc quam ineptè & fatuè iubetur Indus credere, quæ credit Ecclesia, qui tamen Christum ignorare permittitur? Omnino repugnat vtrumque. Etenim Ecclesiam nisi congregationem fidelium Christum verè tenentium intelligat, non magis Ecclesiæ credit quam synagogæ Iudæorum, aut Scholæ Atheniensium, sine Christo enim Ecclesia neque esse, neque intelligi potest. Siue ergo Ecclesiam voces, siue Christianorum legem, siue fidelium cœtum, nisi Christum Indus agnoscat, Ecclesiæ mysterium scire non potest. Vt illud præteream, quantæ insanix sit mysterium Ecclesiæ mysterio Christi præponere in necessitate fidei explicitæ. Ioannes certè Apostolus ita colligit, Et hoc est mandatum eius, vt credamus in nomine filij eius Iesu Christi. Et hæc est, ait, victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Quæ autem sit fides

1. Ioan. 3.

1. Ioan. 5.

fides nostra, statim adiungit, Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam IESVS est filius Dei: Igitur eiusdem præcepti, eiusdem necessitatis est Christiano credere, & in Christum credere eadem fides Christiana, & fides Christi. Docendæ ergo sunt Indi, & gentes omnes mysterium Christi, & qui genus aliquod hominum inde excipit grauius errat, ne hæreticum apertè dicam, quod tamen nonnulli graues auctores intrepidè affirmant. Sed homo absurdus est, inquit, rudis, hebes, senex est iam decrepitus, Æthiops est truncus similis, Vrus est vix quicquam à pecude distans. Hosne atque horum similes Trinitatis mysterium discere coges, quod est vsque adeo difficile magis etiam & promptis ingenijs? Mysterium Christi, quod captum superat mentis humanæ ex tam stolido sensu exiges? Ego verò mysterium Christi (nam de cæteris dicam postea) intelligere neminem cogo, quod est paucorum, credere verò omnes debere dico, quod nemo non potest. Nemo enim tam est absurdus, qui nequeat vtcunque cogitare Deum & hominem. Doceri ergo potest, Deus factus homo, hic est Christus IESVS, addat, cur id sit factum, vt nos profus à peccatis eriperemur, & vitam consequeremur, atque ita discet esse vnicum Saluatorem nostrum. Mox ordinem quoque doceatur, quod conceptus sit Spiritus Sancti opera ex Virgine, & natus, & crucifixus, & post mortem resurgens in vitam immortalem. Hæc profectò cogitatione percipere non est impossibile; quin potius si Paulo Apostolo credimus, prope est valde verbum in ore nostro & in corde nostro, hoc est verbum Fidei, quod

*Dominicus Soto
in 4. d. 5.
art. 2.*

Rom. 10.

quod prædicamus, quia si confitearis in ore tuo Dominum IESUM, & in corde tuo credideris quod Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. Cum ergo quæritur, quid in mysterio Christi gentes docendæ sint, respondetur, Dei filium factum hominem propter nos crucifixum resurrexisse, quam summam esse Euangelij rectissime dicit Chrysostomus. Itaque tria quædam breuiter insinuantur, Primum Christum esse Deum & hominem, deinde mortuum esse propter peccata nostra, tertium, vitam immortalem, & beatam possidere, quam nobis communicare vult. Hæc qui nullo modo percipere possit, neminem esse arbitror, si congruenter doceatur. Nam & corporali imaginatione cogitari possunt, quod est hominibus facillimum, & vtcumque depingi, & verbis exprimi satis queunt. Memoriter verò tenere, & acutè intelligere, & aptè explicare scio non omnes posse, & Deum bonum nihil exigere ab homine, quod præstare non possit. Quod si quisquam tam obtusus & saxeus vel fingatur, vel reperiatur, qui nullo modo cogitare & percipere possit Christum esse hominum Saluatorem, & Dominum, hunc ego vel sensus humani expertem existimabo, vel propter sua crimina diuino iudicio retardari, ne vel fidem doceatur congruenter, vel beneuolè capiat. Neque enim dubitamus esse non paucos, qui non habent aures audiendi, quibus licet foris insonet Euangelij tuba, intus tamen surdissimi sint. Vt iuxta verbum propheticum audientes non audiant. Nam & consentire verbo fidei percepto diuinæ gratiæ est, & ipsum quoque quantum satis est, mente concipere, & cogitare

Esaï. 6.

368 DE PROCURANDA INDORVM
cogitare non nullius est gratiæ, ita vel illud vel
hoc sicut negatur, diuini iudicij est, cuius effectus
cum sæpe cernamus, causas tamen planè ignora-
mus. Denique quicumq; diuinitus ad fidem Chri-
stianã idoneus iudicatur, sine qua salus & iustiti-
esse non potest, idem ad mysterij Christi agnitio-
nem, quantum satis est, idoneus existimandus est,
quam si vel neglexerit, vel affectus non fuerit,
ostium vitæ æternæ nondum inuenissè sine vlla
dubitatione existimandus est.

C A P V T V.

*Quòd præcepto cetera mysteria, quæ con-
tinentur in Symbolo, scire omnes
Christiani constringantur.*

Tit. 2.

Mysterium verò Christi nemo potest perfe-
ctè, & vt par est, cognoscere, nisi myste-
rium quoque & Trinitatis, & Ecclesiæ doceatur.
Nam Iesus Christus Dei filius de Spiritu Sancto
conceptus est, mortuus est autem, vt suo sanguine
mundaret sibi populum acceptabilem sectato-
rem bonorum operum, in quo esset remissio pec-
catorum, & salus æterna per fidem, & Sacramenta
Christi. Itaque tribus hisce mysterijs, Christi, Tri-
nitatis, Ecclesiæ, Christianæ fidei summa definita
est. Quamobrem ab Apostolis tribus veluti parti-
bus symbolum distributum est. Et quæ quidem ad
naturam

diuinitatis pertinent, in primo loco patri attributa sunt, quæ verò ad dispositionem redemptionis nostræ, secundo loco Dei filio Iesu Christo: porro quæ ad fidelium gratiam & sanctificationem, ea tertio loco Spiritui sancto ascripta sunt. Neque verò illorum est modo error refellendus, qui plebeio & rustico homini satis esse putant, vt se tenere profiteatur, quæ tenet Ecclesia, qui ab ipsa iam pridem Ecclesia damnati sunt. Quin potius audiamus Augustinum eorum sententiam data opera refellentem, qui sentiebant sufficere ad percipiendum baptismum confessionem Iesu Christi filij Dei. Ita enim scribit in lib. de Fide & operibus, (spado (inquiunt) ille, quem Philippus baptizauit, nihil plus dixit, quam credo Dei filium esse Iesum Christum. Et in hac professione continuo baptizatus est. Num ergo placet, vt hoc solum homines respondeant, & continuo baptizentur? Nihil de Spiritu sancto, nihil de Sancta Ecclesia, nihil de remissione peccatorum, nihil de Resurrectione mortuorum? Postremo de ipso Iesu Christo nihil, nisi quia filius Dei est? Non de incarnatione eius ex Virgine, de Passione, de morte Crucis, de sepultura, de tertij diei resurrectione, de Ascensione, ac sede ad dexteram Patris aliquid dicendum est catechizanti, & profitendum credenti? Quæ necesse habemus etiam cum ad baptismum temporis vrget angustia, exprimere interrogando, vt baptizandus ad cuncta respondeat, etiamsi ea memoriæ mandare non valuit. En quid exigat Augustinus idque ex recepta consuetudine totius Ecclesiæ. Et nos dubitabimus teneri quemvis Christianorum symboli mysteria nosse, & expli-

*Aug. lib.
de fide, &
ope. c. 9.
Añ. 3.*

Leo epist.
13. ad
Pulche
riam Au-
gustam.
Concil.
Laod.
c. 46.
2. Concil.
Brach. c. 1

cate credere, quæ à morituris quoque exigebantur ante baptismum? Certè Leo Papa nulla exceptione facta, Quod continetur, inquit, in symbolo Dominus noster in Ecclesia neminem vtriusque sexus voluit ignorare. Concilij Laodicensis decretum extat, symbolum disci oportere & reddi Episcopo, aut Presbytero ante baptismum. In Bracharenfi Catechumeni totum symbolum Apostolorum doceri iubentur. Sed notior res est, quam vtriusque testimonijs, quæ sunt plurima, indigeat. Igitur omnes Christiani nemine excepto fidei capita, quæ continentur in symbolo, quantum illorum captus fert, explicatè tenere diuina autoritate coguntur, qua de re scriptores quidam docti non doctè profectò dubitant, quorum de hoc diuino præcepto refellendo aut cohibendo sententia, vix in opinio- num numero referri potest, cum nostri & multitudine, & autoritate multis partibus superiores sint. Quoniam verò ea, quæ communiter præcipiuntur, propter urgentes aliquas causas excusari nonnunquam possunt, non est dubitandum, quibus temporis angustia, aut sensus hebetudo, aut minus idonei doctoris facultas, sæpe imbecilliores excuset, si non vsquequaque omnia illa fidei mysteria norint. Si enim baptismi percipiendi, itèmq; Eu- charistia sumendæ, & confessionis peccatorum Christiano faciendæ, cum iuris diuini præcepta sint, tamen potest nonnunquam homo excusari vel ministro absente vel ipsa materia, vel sua ipsius impotentia ad loquendum, vel alijs etiam ex causis, neque tamen si voto & animo præstet quod potest, cum vero corde Deum quærat, excludetur à regno, nihil profectò est cur, quamvis diuinitus

Tho. 2. 2.
q. 2. ar. 7.
& 8.
Mag. in
4. di. 1. &
Scholasti-
ci ibi, &
in 3. dist.
25.

le fidei præcipuis myſterijs ab Apoſtoliſ traditiſ
 gnoſcendiſ , & expreſſe profitendiſ præceptum
 it, tamen excuſari & abſolui non poſſunt multi,
 quorum ſenſus tam eſt exiguus, vt non vſquequa-
 que ſufficiat, aut ætas grauiſ, aut præceptoris in-
 piam, aut aliud extrinſecus obiectum impedimen-
 tum. Neque enim contemnet hoſ , qui fecit illoſ, *Sap. 6.*
 quoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & æqua-
 ter eſt illi cura de omnibuſ, neque deerit Domi-
 nuſ fidei & bonæ voluntati hominiſ , qui quod
 poteſt, bona fide præſtat. Itaque ſunt illa quidem
 omnia ſymboli capita docenda, diſcendaque dili-
 genter, & omni ſtudio incumbendum, vt hæ-
 beant, idque nulla negligentia detrectari poteſt,
 nulla occupatione præpediri, nulliuſ negotij ma-
 gnitudine contemni, cum ſit ipſa animæ ſaluſ ſi-
 ne Eccleſiæ: ſed tamen vbi neceſſitas & impo-
 tentia obſtant, non debemus putare deſuturum
 eum, ſi modo ea meſura non deſit, quam ne-
 ceſſariam diximus omnibuſ, neque valde diffici-
 lem, ſine qua ſaluſ nemini paruit. Ea verò eſt, vt
 credat in vnum Deum per Ieſum Chriſtum vni-
 cum Saluatorem peccata hominibuſ remitten-
 tem, & ſibi obedientibuſ æterna bona præben-
 tem, ſine qua fidei meſura neminem Chriſtia-
 norum fuiſſe, neminem fore ſaluum mihi ſanè
 perſuadeo.

CAPVT VI.

De mysterio Trinitatis omnibus tradendo

*Damasce.
lib. 4. de
fid. c. 10.*

DE Trinitatis ergo arcano an omnes etiam valde imperiti & rudes necessariò docendi sint, partim rectè dubitatur partim non rectè. Nam aliqua ex parte omnes illud debere cognoscere præter Patrum auctoritatem ea vna ratio aperte declarat, quod nemo Christianus fiat percipiatque baptismum (quod fidei Sacramentum antiqui vocant) nisi in nomine Trinitatis. Quod ergo Christianum se esse nouit, non potest ignorare mysterium, in quo vnico Christiani effectus sit. Adde quòd ex Apostolica & veteri traditione nemo baptizatur in Ecclesia Christiana nisi prius rogatus, an credat in Deum Patrem, & in Iesum Christum Dei Filium, & in Spiritum sanctum, responderit firmiter sese credere. Quamuis ergo hebes sit, si iudicij aliquid habet, ita rogatur, & ita respondet, prorsusque ita expresse credere iubetur. Namque implicite & involute non isthæc solum, sed quæcunque diuinitatè produnt, credit, de quibus tamen non omnibus interrogatur, quod ea expresse scire omnia, illi minimè opus sit. Præterea cum nemo tam imperitus Christianæ disciplinæ sit, quin & se res cæteras signare salutariter doctus sit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quoniam modo ei ignorare fas erit, quod quotidie frequenter

at ? Nihil ergo est, cur propter Æthyopum In-
 dorumve barbariem nouum dogma cudatur, de
 Trinitate non necessario docenda, quod plures
 grauioresque Theologi, & Ecclesia ipsa, nisi fal-
 sor, in Athanasij symbolo satis redarguit. Sed sub-
 tile est, inquirunt, mysterium, & valde sensum hu-
 manum excellens: istorum verò sensus tam est ob-
 usus, vt ne cogitare quidem Trinitatem queat.
 Primum qui ita disserunt, velim an se fortassis
 cogitare posse respondeant. An præter certos ac
 definitos loquendi modos ex Ecclesiæ, & Theo-
 giæ regulis sumptos, quicquam amplius in tam
 sublimi arcano Theologi norunt ? Nihil opinor.
 Nam de me certus sum equidem. Quid enim sen-
 tendum, & quomodo enuntiandum sit, rustico
 literatus præstat: quid porro id sit, & quomodo
 cogitandum, nihil propemodum inter vtrumque
 interest. Non ergo intelligentia, quæ valde pau-
 orum est, tanti mysterij, quam non tam lectione
 brorum, quam diuinitus luce perfusa mens ca-
 nit, vt Augustinus optimè docuit, sed simplicem
 vnceramque Fidem postulat Sancta mater Eccle-
 a, à qua cur alienare quosvis homines debeat
 nus omnino non video. Quemadmodum enim
 sacrificia olim offerebantur Deo pia populi reli-
 gione, quorum tamen vim, & significationem
 auci admodum satis perciperent, & nihilomi-
 us à suis Deus ista exigebat, quod in iis, quæ vi-
 ebant, ea, quæ non videbant, protestabantur: ita
 tanè in nouo testamento, vbi cruentæ abolitæ
 sunt victimæ, & vituli acceptissimi sunt labia con-
 tentium Domino, vult profectò Deus fideles
 os offerre, & cordis, & oris confessionem se-

*Tho. 2. 2.
 q. 2. scho-
 lastici in
 3. d. 2. 56*

*August.
 l. 14. de
 Trin.*

374 DE PROGVRANDA INDOVRVM
cundum spiritum Fidei, vt Patrem, & Filium, &
Spiritus Sanctum adorent, & colant, quam
quid ore proferant, quid mente credant, vix pl
rique percipiant. Nam & ipsa Fides est argumen
tum non apparentium, quam etiam sacrificium
quodam loco vocat Apostolus. Sed premunt ad
huc nonnulli hæc ipsa amplius. Trinitatis myste
rium in hoc esse aiunt, vt tres diuinæ personæ i
vna eademque essentia credantur. Atqui inueni
quam plurimos, qui neque quid sit distinctio pe
sonarum, neque quid essentiæ vnitas cogita
queant. Ego sanè tales esse non in India & Æthio
pia solum, sed in ipsa Hispaniæ, & Italiæ cur
plurimos arbitror. Hos ergo excludemus ex not
tia Trinitatis? Minimè verò. Quin potius doctissi
mi Cardinalis Hosij, & de Catholica Ecclesie
optimè meriti sententiam valde probo. Distinctio
nem inquit, personarum & vnitatem substantiæ,
qui sunt rudiores, quam vt comprehendere po
sint, non est aded necessarium ad salutem omnib
explicatè credere, vt si quis minus hæc fuerit aff
cutus, de eius salute dubitandum sit. Rectè prof
ac piè. Namque vt rudiores mysterium Trinitatis
quantum satis est, credant, satis omnino est illis
verè credant in vnum Deum Patrem, & Filium
Spiritus sanctum. Neque opus est ista moro
premere apud tales, quæ si subtilius exquirantur
de illorum exiguo sensu elabuntur. Teneant ergo
vnum esse Deum omnipotentem, omnium rerum
creatorem, teneant hunc esse Patrem, & Filium
& Spiritum sanctum. Quod si præterea facul
suppetat, doceri possunt has tres esse distinctas
personas, & æquales per omnia, sed Deum om
ni

Phil. 2.

*Hosius
lib. de Fi-
de, c. 2.*

omino vnum, propter vnam eandemque omnino substantiam. Quicquid enim de hoc mysterio sciendum est, Ecclesia breuiter posuit, Vt in personis proprietates, in essentia vnitas, in maiestate adoraretur æqualitas, ad quæ ferè Augustinus confert omnia à se disputata per quindecim libros in ea epistola, quam scripsit Euodio, sed sicut religiosa diligentia ista plebi exponentium laudanda est, ita improbanda quorundam importuna morositas de distinctione personarum, de vnitate essentia à rudissimis hominibus rationem extorquentium, quæ neque comprehendere satis possunt, & cum utcumque comprehendunt, penitus explicare non possunt, nisi fortè verbis conceptis memoria mandarint, quod vt in puerili ætate non est inuicibile, ita non firmum est intimi sensus indicium. Opus ergo est, vt omnes doceantur credere in vnum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, quemadmodum religio Christiana veneratur, idque & rudibus satis est, & pro eorum tenuitate non impossibile.

August.
epist. 102.

C A P V T VII.

De mysterio Ecclesie tenendo.

DE sancta verò Ecclesia articulus à vulgaribus Catechistis ferè omittitur, causam eam opinor, quod in mysteriis Fidei explicandis non tam symboli Apostolici seriem sequantur, quam vnitatem istam distributionem articulorum Fidei

A a 4 in

376 DE PROCURANDA INDORVM
in septem ad diuinitatem pertinentes, & totidem
ad humanitatem, quæ sanè distributio vt non est
contemnenda, ita nullo modo, aut præferenda
aut comparanda symbolo, quod ab Apostolis esse

*Clemens
epist. 1.
Cypr. in
symb. ex-
po. Leo ep.
13.*

*Aug. ser.
181. de
Temp. &
serm. 115.
Th. in Di-
rect. In-
qui. p. 1. in
Decre. de
summa
Trinit.
Tho. 2. 2.
q. 1. art. 8.*

compositum Cypriani, Clementis totiusque Ec-
clesiæ consensu accepimus (& quidem certis ab
vnoquoque sententiis collatis in medium, si
Leoni, & Augustino clarissimis Doctoribus cre-
dimus) & est omnino non minoris autoritatis
apud fideles, quam Euangelium Ioannis. At vul-
garis ille articulorum ordo, qui in puerorum ta-
bella apud nos circumfertur, in commentario
quodam S. Thomæ Aquinatis inuenitur, (au-
thorem antiquiorem certi nominis me legisse
non memini.) At in hoc ipso Ecclesiæ mysterio
explicando valde deficit. Nihil illic de Ecclesia,
nihil de communionem Sanctorum, nihil de re-
missione peccatorum per Sacramenta, quæ ta-
men nosse summopere refert. Nam quod Tho-
mas in articulum Saluatoris rejicit Ecclesiam
communionem Sanctorum, & peccatorum re-
missionem, non est quidem falsum, sed ita obscu-
rū, vt illo verbo nihil tale populus suspicari queat,
nisi à Doctore commonefiat. Hanc igitur ob cau-
sam opinor hunc articulum vulgo non ita notum

*Aug. sæpe
cōtra Do-
natisstas.*

Est verò per quam necessarius, ab Augustino, cum
de catechizandis rudibus agit ac sæpe alias, vsque
adeo commendatus, vt dicat sæpius & planius in
scripturis Sacris de Sancta Ecclesia, quam de ipso
Christo prophetatum. Adde, quod ab hoc vno, si
non dissentiat Christianus, quamvis in cæteri
fortè labatur, Christianus esse non desinet: huius
vni si sese subtrahat, Fidelis esse non potest. Est
enim

enim Ecclesia Domus Dei viui columna, & fir-
 mamentum veritatis. Doceantur ergo Indi de Ec-
 clesia tria præcipuè. Primum, quid illa sit, congrega-
 tio certè hominum Christum, doctrinamque
 Christi profitentium, non Hispanorum, aut barba-
 rorum, aut nationis, & gentis cuiusdam nume-
 ro, & sorte definita, omnia terrarum spatia, om-
 nes temporum successiones complectens. Hoc
 nihil est aliud quam ipse populus Christianorum,
 singuli enim, vt præclare Augustinus dixit, filij
 sumus, & partes Ecclesiæ, omnes verò simul, ipsa
 met mater Ecclesia. Huius verò caput esse Roma-
 næ vrbis Pontificem Petri successorem, Christi vi-
 carium, plenissima ipsius in terris autoritate pol-
 lentem, cui cæteri omnes Christiani etiam Re-
 ges, & Principes pareant. Hoc est Ecclesiam Ca-
 tholicam credere, & vniuersalem. Secundum,
 hanc eandem Apostolicam, & sanctam esse. Nim-
 mirum huius Ecclesiæ doctrinam à Deo esse pro-
 fectam, neque vnquam errasse, errareve posse: qui-
 cunque verò ab ea recesserint, sine vlla dubita-
 tione grauissimè errare, præterea in hac vna esse
 salutem, vt nemo, qui ab ea alienus sit, saluus esse
 possit, quocunque ille religionis nomine glorie-
 tur, itaque soli populo Christianorum patere cæ-
 lorum aditum. In ea quoque licet plurimi repe-
 riantur, peruersis moribus, esse tamen alios puros
 & sanctos, illosque ipsos prauos ipsius Ecclesiæ
 præceptis non obtemperare, ac proinde graues
 improbitatis suæ pœnas daturos. Postremum sit,
 introitum in hanc Ecclesiam esse per Baptismi
 sacramentum, quo peccatorum omnium remis-
 sio donatur, iis verò, qui in ea iam sunt abluti
 salutari

*August.
 quæst.
 Euang.
 lib. i. c. 18.*

378 DE PROCVRANDA INDORVM
salutari lauacro, alia esse sacramenta diuinitus
data velut pharmaca, & dona cœlestia tum ad
remittenda peccata, si denuo committantur, tum
ad vberiore gratiam promerendam, præsertim
Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, in qua sit Christus
pro nobis oblatus, factus, & hostia pro nobis,
Deo placando, & nostris animis reficiendis ci-
bus suauissimus. Hoc enim magnum est pietatis
sacramentum, id est, Ecclesia Christi, quod ma-
nifestatum est in carne, cum sit Ecclesia visibi-
lis, iustificatum est in spiritu pro internorum do-
norum magnitudine, apparuit Angelis per Ec-
clesiam multiformis gratia Dei, prædicatum est
gentibus eas esse concorporales, & participes
Christi, creditum est in mundo Euangelio
vbique crescente, & fructificante, assumptum est
in gloria, quando mortale hoc absorbeatur à vi-
ta. In tanto ergo diuinæ sapientiæ mysterio, id
est, Ecclesiæ sanctæ articulo novis Fidei tyroni-
bus commendando, & exponendo nullo modo
debet Parochorum diligentiam studiumque ces-
sare.

1. Tim. 3.

Ephes. 3.
ibi.

Col. 1.

1. Cor. 15.

C A P V T VIII.

*Quid in extremo mortis discrimine Indi-
docendi sint, ut baptizentur.*

Quod si cui repentinus morbus incidat, qui
spe vitæ exclusus Christianum se fieri velle
significet, quod sæpe vidimus, is verò & rudis
sit,

fit, & temporum impediatur angustiis, ne Christianæ doctrinæ rudimenta satis accipere possit, meritò quæritur, quidnam satis esse existimandum sit, vt salutari lauacro perfundi possit. Augustin. quidam etiam in tanta temporis coarctatione, de omnibus symboli articulis interrogari vult hominem, & sic baptizari, quod sanè in eo Catechumeno, qui aliquandiu res nostras audiuit, non est difficile, vt rogatus, & ore, & corde respondeat. At si rudis sit omnium, & ad imbuendum mora sit breuis, quid sit agendum adhuc quæritur, ne aut homini salutis aditus præcludatur, aut baptismus detur indigno. De qua re in Synodo prouinciali Limensi decretum est, vt quam possit breuissimè præcipua tantum doceatur. Quorum primum est, vt credat in vnum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: secundum, hunc esse omnium creatorem, & eundem gloriam bonis æternam præstantem in cœlis, & malis supplicia sempiterna: tertium, à peccatis neminem liberari nisi per Iesum Christum Dei filium hominem factum, passum, & mortuum propter nos, hunc esse Dominum & redemptorem nostrum, & spem vnicam, qui regnat gloriosus in cœlis: quartum, Huius Iesu Christi hominem fieri seruum per baptismum, in quo omnia peccata remittuntur, & vita donatur æterna. Hæc si vt potest & credat, & confiteatur, rogandus est, an verè præteritæ vitæ criminum pœniteat, præcipuè idololatriæ, & an in posterum velit rectè viuere secundum Dei, & Christiani populi leges atque præcepta. Si se & præterita dolere responderit, & futura adimplere

*De Fid.
& oper.
c. 9.*

*Synod.
Limen.
c. 31.*

380 DE PROCVRANDA INDORVM
plere cupere ex animo , non est differendus , sed
Christo ex aqua & Spiritu sancto regenerandus.
Illud autem sine vlla dubitatione confirmo, in ta-
libus , si voluntas sit bona , & diuinitus præpa-
rata , qua verè velint esse Christiani , nunquam
intellectui lumen deesse quo quantum oportet
necessaria saluti suæ percipiant , Deo plerumque
illustrante mirificè tenebras mentis humanæ. No-
bis cum in Prouinciis superioribus versaremur,
euenit , vt in Vrum incideremus extremè ægro-
tantem, corporis tanta deformitate , vt vix homi-
nis simulacrum retineret , mentis verò vtpote
Vrus tanta hebetudine , vt truncus magis exi-
stimaretur. Hic petiit instanter , vt fieret Chri-
stianus , breui de Fidei præcipuis mysteriis edo-
ctus tanta alacritate cuncta percepit , vt esset
admirationi. Itaque baptizatus à socio, cum ma-
gno animi gaudio Christum alloquebatur , Do-
mine siquidem me Christianum esse voluisti,
transfer in cælum , atque in his vocibus Deo
gratam efflauit animam , cumque esset abie-
ctissimæ etiam inter suos conditionis, nescio quo
impellente , præcipuo quodam honore tumula-
tus est , & nobis , & ipsis diuinæ bonitatis gra-
tiam celebrantibus. Itaque neque Deus homini
deest, neque homo Deo , quamvis breui temporis
interuallo , si quem Deus efficaciter ad salutem
vocat.

CAPVT IX.

De præceptis Decalogi, & de idololatria barbarorum.

ALtera doctrinæ Christianæ facultas in moribus formandis versatur, ut ambulemus iuxta Apostolum digne Deo, qui nos vocauit uocatione sua sancta, & de tenebris transtulit in admirabile lumen suum. Omnis autem vitæ Christianæ ratio ex charitate dependet, qua Deum amamus & proximum, illum colentes, hunc adiuuantes ut possumus. Huc ergo spectare debet omnis Catechistæ nostri labor, ut Dei vnus verum cultum, hominis quoque in hominem officia opportuna persuadeat. In primis nihil est æquè laborandum, nihil tanti faciendum, quam ut ex futuro, aut iam facto Christiano omnis idololatriæ amor & sensus penitus euellatur. Nam & omnium ea pestis perniciosissima existit, cum sit, ut sapiens dixit, omnium malorum initium & finis, veræ religioni omnibus modis obsistens, & quod est in humana conditione mirabile, nullum virus ita intimis visceribus hæret, cum est semel ebibitum, nullius turpiter amantis in scortum suum tam insanus amor, quam est idololatriæ in idolum defixus animus. Quamobrem fornicationis meretriciisque cuiusdam amoris nomine scriptura sacra idololatriam frequenter notat, cuius cæcum quandam furorem, pertinacemque contentionem

Col. 1.

1. Pet. 2.

Sap. 14.

Hier. 2.

Ezec. 16.

Osc. 4.

Ps. 105.

382 DE PROCURANDA INDORVM
contentionem multarum rerum commemora-
tione demonstrat. Id quam verè sit in diuinis li-
teris commendatum, nostri barbari fati in se de-
clarant. Nescio equidem quibus verbis significem
non tam imbutos, quam in idololatriam penitus
transformatos istorum animos, vt neque in otio,
neque in negotio, neque in publica re, neque in
priuata quicquam peragant nisi idolorum suorum
prius superstitione adhibita. Non letari in nuptiis,
non lugere funus, non epulum præbere aut acci-
pere, non denique aut pedem efferre domo, aut
operi manum admouere sine sacrilegio gentili.
Vsq̄ adeo Diabolus oppressos eorum sensus te-
net seruitute miserima. Quanto verò artificio ista
sua omnia celent, atque dissimulent, cum publicè
agere haud liberum sibi esse perspiciunt, quanta
rursus impudentia, cum licere sibi putant, insa-
niant, mirari potius possum, quam satis dicere.
Scripsit sanè Ioannes Damascenus idololatriæ tria
esse genera. Primum Chaldæis attribuit, qui cœ-
lestes globos, & signa, atque elementa colerent:
quos diuina scriptura cum reprehensione com-
memorat. Neque operibus attendentes, inquit,
agnouerunt, quis esset artifex, sed aut ignem, aut
spiritum, aut citarum aërem, aut gyrum stellarum
aut nimiam aquam, aut Solem, & Lunam recto-
res orbis terrarum Deos putauerunt. Horum
errorem præclare confutat adiungens, Quorum
si specie delectati Deos putauerunt, sciant quan-
to his Dominator eorum speciosior est, speciei
enim generator hæc omnia constituit. Aut si vir-
tutem, & opera eorum mirati sunt, intelligant
ab illis, quoniam qui hæc fecit fortior est illis, à
magnitu

*Damasc.
in his.
Bartham
& Iosa-
phat.
Sap 13.*

magnitudine enim speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri. Secundum genus idololatriæ refert ad Græcos, quo homines mortui coluntur pro diis, in quo genere Iuppiter est, & Iuno, & Saturnus, & Ceres, & cætera Poëtarum cœna. Huius verò exordia, & infœlices progressus graphice scriptura describit. Acerbo luctu, inquit, dolens pater citò sibi rapti filij fecit imaginem. (Belum tamen patrem à Nino filio inter Deos relatum, à quo simulacra primam orta sint, graues authores volunt, ex eoque omne penè idolum apud Hebræos Bel dici solitum.) Itaque adiungit, Et illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter seruos suos sacra, & sacrificia. Deinde interueniente tempore conualescente iniqua consuetudine hic error tanquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta. Et post pauca, multitudo autem hominum abducta per speciem operis, eum, qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat, nunc Deum æstimauerunt. Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quoniam, aut affectui aut Regibus deseruientes homines incommunicabile nomen lapidibus, & lignis imposuerunt. Tertium genus addit Damascenus Ægyptiæ idololatriæ, qua non solum fidera, aut homines habentur pro Diis, sed animantia quoque fordida, & vilia & saxa ipsa, & ligna sensus expertia diuino honore afficiuntur. Nam & bouem, & caprum, & canem ipsum, atque mustellam, & truncos, & lapides inter Deos retulerunt, Osyrim, & Typhonem, & Orum, & mille alia

*Sap. 14.**Hier. inc.
2. Ose.**Aug. li.
22. cõtra
Faussum
c. 17.
Naziã.
orai. 2. de
Theolog.*

384 DE PROCVRANDA INDORVM
alia commenta fabulantes. Hoc totum idolola-
triæ genus grauiffimè infectatur Sapiens, Nam
vbi mentionem illorum fecit, qui solem, & fide-
ra coluerunt, sed adhuc, inquit, in his minor est
querela. Infelices verò sunt, & inter mortuos spes
illorum est, qui appellauerunt Deos opera ma-
nuum hominum aurum, & argentum, artis in-
uentionem, & similitudinem animalium, aut la-
pidem inutilem opus manus antiquæ. Hos ve-
rò ita refellit: Non erubescit loqui cum illo, qui
sine anima est, & pro sanitate infirmum depre-
catur, & pro vita rogat mortuum, in adiutorium
inutilem inuocat, & pro itinere petit ab eo, qui
ambulare non potest, & de acquirendo, & de
operando, & de omni rerum euentu petit ab eo,
qui in omnibus inutilis est. Equidem cum hæc
ipsa lego, & vniuersum pene terrarum orbem an-
te oculos pono tam copiose insanientem, non
fatis constituo, vtrum dolere magis an indignari
oporteat quod qui putantur sapientes stulti fa-
cti sunt, mutantés gloriam incorruptibilis Dei in
imaginem corruptibilis hominis, aut quadrupe-
dis, aut serpentis, aut cæterorum, quæ Aposto-
lus dicit. Neque vulgarem fuisse hunc errorem,
sed excellentissimos quosque non Poëtarum mo-
do & Rhetorum, sed Philosophorum eiusmodi
nugas, & factos, & oratione esse admiratos. An non
diuinus Plato de Diis maioribus, & minoribus
multa differit, vel delirat potius? Quid ter maxi-
mus ille Mercurius, qui tanta de Trinitatis, tanta
de incarnati Verbi mysterio scribit, idem tamen
simulacrorum potentiam, & maiestatem prædi-
cat, & quod ridiculè dictum videri poterat, nisi
tam

Sap. 13.

Ibidem.

Rom. 1.

*Plato in
Timæo.
Trismeg.
in Ascle-
pio. De
quo Aug.
lib. 8. de
Ciu. c. 23.*

tam serio commendaret, miratur artem Deos faciendi mirabiliter hominibus esse collatam? Plane ut noster dixit Apostolus, obscuratum est insipiens cor eorum, & dicentes se esse sapientes stulti facti sunt. Redeo ad causam Indorum, si tot superstitionum genera à Græcis, & sapientibus igne retentaque sunt longo tempore, immerito sanè & indoctè prorsus quidam barbarorum nostrorum ritus indignantur, quos oporteret potius miserari, pro eo quod vani sunt sensus hominis, quibus non subest scientia Dei. Illud magis cogitandum est hæreditarium esse impietatis morbum, qui ab ipsis matrum visceribus ingenuus, ipso vberum lacte nutritus, paterno & domestico exemplo confirmatus, tum diuturna consuetudine & legum publica autoritate munitus, nullo modo nisi copioso Christianæ gratiæ munere & magna doctoris Evangelici, atque indefessa cura sanari queat. Quid igitur accusamus barbarorum in idololatria deserenda tarditatem, & cunctationem, cum debeamus potius nostræ desidiæ irasci, qui pauca quædam, & friuola, contra Guacarum, & Homorum superstitionem susurrantes, victoriam statim canimus, re prorsus infecta. Hic hic ergo oportet Catechistam prudentem pedem figere, & ad idololatriæ intimas fibras euellendas ex Indorum animis omnem cogitationem, industriam, operamque conferre. Nam omnia à nobis eius genera commemorata apud barbaros vigent maxime. Solem quidem nostri Peruenfes in honore primo habent, secundum eum Tonitru, illum Punctum, hoc Illapam vocitantes. Quilam quoque id est, lunam, Cuillor, id est, sidera,

386 DE PROCURANDA INDORVM
terram quoque Pachamamam, & mare Mama-
cocham Chaldaeorum more venerantur. Porro
Reges suos homines præcipui nominis diuinitatibus
donatos colunt, quorum etiam corpora admiranda
arte integra, ac viuida adhuc vsque conseruantur,
primum Mangocapam, & Viracocham, & In-
ga yupangum, & Guaynacapam, & cæteros suos
progenitores religioſſimè ſtatim feſtis, & ſacrifi-
ciis proſequebantur, cum eis iſta liceret, vt cur
omni Græcia ingenio certare poſſent in conſer-
uanda maiorum ſuorum memoria. Iam vero quo
ad Ægyptiorum ſuperſtitionem attinet, tam late
patet apud noſtros barbaros, vt proſuſus enume-
rari nequeant ſacrilegiorum genera, atque Gua-
carum, ſiue montes, ſiue cliui, ſiue ſaxa pro-
minetia, ſiue aquæ commode ſcaturientes, ſiue
fluuij celeriter fluentes, ſiue edita culmina ru-
pium, ſiue arenæ immenſa congeries, ſiue fo-
raminis obſcura vorago, ſiue arboris proceritas
& annofitas, ſiue metalli index vena, ſiue lapis
cuiuſvis minus viſitata, aut paulo elegantior ſpe-
cies, quicquid denique vt ſemel omnia dicamus
cæteris ſui generis inſigniter præſtare deprehen-
dunt, illic protinus numen agnoſcunt, & ſine
vlla cunctatione barbari adorant. Hac idololat-
riæ infeſtiſſima lue pleni ſunt montes, plenæ va-
les, oppida, domus, itinera, nullaque eſt Pe-
ruenſis agri portio, quæ ſit ab eo ſacrilegio liber-
Quot autem victimarum, quot libaminum, quot
ceremoniarum ordine iſtorum omnium cur-
rum perſequerentur Ingarum proceres, inſu-
perum eſt dicere, legat qui volet accuratam ea
re hiftoriam à Polo viro prudenti & graui con-
ſcriptam

scriptam. Inueniet intra vnius Cuzquensis vrbis terminos plus trecentis & sexaginta Guacas numeratas, quibus omnibus diuinus honor haberetur, quibusdam quidem fruges, quibusdam etiam pretiosa vellera & argentum aurumque offerebatur, nonnullis non sine multo innocentium infantium cruore litabatur. Ac re ipsa, certoque visu obseruatum est eas Indorum nationes plures ac grauiores superstitionis diabolicæ species tenuisse, in quibus Regnum ac Reip. maxime potentia & peritia excelluit. Contra qui tenuiorem fortunam, minusque Reip. accommodatam sortiti sunt, in his multo idololatria parcior est, vsque adeo vt nonnullas Indorum gentes omni idolorum religione vacante quidam pro certo confirmet, easque à se esse inuentas atque exploratas, testentur.

C A P V T X.

Contra idololatriam remedia.

HVius verò curandi morbi illa plerisque nostrorum expedita ratio visa est, vt simulacra, & Guacæ, cæteraque superstitionis Indicæ monumenta inuenta quidem extorquerentur inuitis, atque ferro & igne abolerentur, vt inuenirentur verò, si fateri verbis Indi recusarent, verberibus certè, vt proderent, esse agendum. Neque hoc militaris modò turbæ institutum, sed doctissimi, atque optimi cuiusque sacerdotis

388 DE PROCURANDA INDORVM
religiosum consilium fuit. Quod planè, si in nos-
tros, id est, iam baptismo donatos tantum de-
signatum esset, poterat certè ferri, tamen si ita ea
in re peccetur quotide, vt qui religionem Chri-
stianam commendatam & confirmatam volun-
t nihil aliud maxime agant, quam vt eam odiosam
reddant, propterea quòd quæ de manibus Indo-
rum idola eripiuntur inuitis, ea in animis illorum
amplius infiguntur, verum id in Christianis non
est alienum à ratione vt fiat. In iis verò qui Fidem
Iesu Christi neque professi sunt, neque satis perce-
perunt, neque verò edocti sunt, conari per vim
ante idololatriam auferre, quàm sponte Euange-
lium suscipiant, mihi certè cum grauissimis ac
prudenter viris nihili aliud videtur, quam
aditum Fidei Christianæ præcludere, quem maxi-
mè aperire contendunt. Sæpè enim est dictum &
est etiam sæpè dicendum Fidem esse volentium,
neque quenquam Christianum fieri debere per
vim. Quamobrem præclare Augustinus eiusmodi
factum reprehendit, & grauissimè docet prius
esse idola de cordibus paganorum auferèda, quam
de altaribus, quod etiam in hoc Perueni Regno
vir quidam grauis, & prudens multum, ac sæpè
accusabat, cum facillimè fieri posse affirmaret,
vt idololatria omnis funditus euerteretur, si sa-
pienter, & placidè Indorum Proceres deorum
suorum vanitatem edocerentur, atque eos vt con-
temnerent, atque abolendos curarent cum ratio-
ne & autoritate, tum modestia & beneuolen-
tia, atque omni officio adducerentur. Hosce nul-
lo negotio reliquo vulgo quicquid sentiant per-
suadere, quicquid velint efficere. Nam quod mi-
rari

*Auguſt.
ſerm. 6.
de verbis
Domini,
tom. 10.*

ari quispiam iure possit, tanta regum in subditos populos autoritas extitit, ut eos tantum Deos viderent, provinciarumque susciperent, quos rex lingua tribuisset, neque liceret cuiquam aliud nomen colere, quam quod ille statuisset. Itaque deos ipsi, & Guacas toto hoc orbe distribuunt, in hac quidem provincia Illapæ numini, in illa Panchao, in alia Guanacauró aliis atque aliis modis litari imperatum, usque adeo imperita plebs de maiorum suorum autoritate pendebat. Adhibebat Polus huius suæ sententiæ illustre sanè documentum, quod postquam ipse primoribus Ingarum Cuzqui de idolis tollendis legem persuasisset, horum ipsorum opera brevi plusquam trecenta idola ex vicinis oppidis nemine cogente ad se se essent delata. Quo instituto, si cætera processissent, hodie in hoc regno vix idololatriæ vestigium superesset, quam constat passim perinde atque ante annos centum vigere. Hoc igitur idololatriæ tollendæ primum præceptum sit, ut prius de animis aueratur præcipue regum, Præfectorum, Curatorum, quorum autoritati cæteri facillimè, & libentissimè cedunt. Ut autem id noster Carechita præficiat, & simulacrorum non solum condemnandam vanitatem, sed etiam execrandam pestem persuadeat, non erit illi opus apud hostes barbaros exquisitis admodum philosophicisque rationibus, neque Clementis Alexandrini promata, neque Theodoriti Cyrensis morborum Græcanicorum curationes plurimi facier. Sed breues, faciles, & ante oculos omnium positas obiectiones proferet, easque repetendo,

390 DE PROCVRANDA INDORVM
exaggerando, auditorum ipsorum experientiam
interrogando, in animis Indorum insculpet. Ar
gumenta huic rei idonea nusquam melius & ple
nius quam in diuinis literis, in sapientia praefer
tim Salomonis toto capite decimo tertio, & de
cimo quarto, & in Isaia Propheta cap. 44. & 45.
& in Hieremia cap. decimo. Pulcherrime autem
& ad vulgarem sensum accommodatissime in
Propheta Baruch idolorum vanitas confutatur.
Notum, inquit, sit vobis quia non sunt dij, ne
ergo venerimini eos, sicut enim vas hominis con
fractum inutile efficitur, tales sunt dij eorum.
Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt
pulvere à pedibus introeuntium. Lucernas autem
accendunt illis, ex quibus nullam videre possunt.
Sunt autem sicut trabes in domo, nigrae sunt fa
cies eorum à fumo, qui in domo fit. Supra co
pus eorum, & super caput eorum volant noctuae
& hirundines, & aues etiam similiter & catta.
Vnde sciatis quia non sunt dij. Si ceciderint in
terram à semetipsis non consurgunt, sicut mor
tuis munera illorum apponuntur illis. Hostias
eorum vendunt Sacerdotes & abutuntur. Vnde
ergo vocantur dij. In domibus eorum Sacerdo
tes sedent. Neque si quid mali patiuntur ab al
quo, neque si quid boni poterunt retribuere. Ne
que regem constituere possunt, neque auferre
similiter neque dare diuitias possunt, neque retr
buere. Si quis illis votum vouerit, & non redd
derit, neque hoc requirent. Hominem à morte
non liberant, neque infirmum à potentiori er
ipiunt. Lapidibus de monte similes sunt. Quomo
do ergo aestimandum est eos esse deos. A fabris &
auri

Baruch.
cap. 6.

aurificibus facta sunt, nihil aliud erunt nisi id, quod volunt esse Sacerdotes. Nunquid ergo possunt ea, quæ ab ipsis fabricata sunt esse dij? Quomodo ergo sentiri debeat quod sunt dij, qui nec de bello se eripiunt, neque de malis se liberant? Si inciderit ignis in domum deorum, Sacerdotes quidem ipsorum fugient, & liberabuntur, ipsi vero sicut trabes in medio comburentur. Quomodo ergo æstimandum, aut recipiendum quod sunt dij? Non à furibus se liberabunt, quibus iniqui fortiores sunt, & reliqua. Tria ergo hinc argumenta ad idololatriam confutandam capere potest minister Christi. Primum ex natura & substantia Deorum. Siquidem ligna, aut lapides, aut metalla sunt, quibus artis humanæ accessit industria Sacerdotum avarâ prædicatione munita, aut regum violento imperio. Deos autem facere homines nequeunt, cum sint ipsis meliores rebus à se fabricatis. Si idololatria circa cœlestia, aut naturalia corpora versetur, substantia illorum facta, & motibus variis subiecta ostendi facile potest, quod à Dei natura alienum est. Quod si reges priscos adorant homines barbari, eorum corpora nihil sentire, & tabe iam consumpta doceri possunt, neque à cæteris quicquam differre. Alterum argumentum est ex impotentia & ignorantia. Simulacra quippe se ipsa defendere nequeunt ab ignis, aut latronis, aut ruinæ iniuria, neque verò aut vident, aut sentiunt aut mouere se omnino possunt. Naturalia autem corpora nullo suo arbitratu mouentur, sed leges sibi ab authore præfixas semper tenent. Tertium est ab humanarum rerum prouidentia, quod præcipuum est. Vbi ipsa barbaro-

392 DE PROCURANDA INDORVM
rum experientia compungenda, & in medium
procuranda est. Vtrúmne in morbo, aut bello,
aut fame deorum suorum vtilitatem aliquam
fenserint? Vtrum religiose illos colentes, an
pro nihilo facientes melius habuerint? Quo
& quanta mala perpeffi neque tamen à diis ad-
iuti, releuatiq̃ue sint. Ad hæc autem omnia
plenius confirmanda, quoniam sæpe aliqua signa
fensus aut vocis in simulacris apparent, inter-
dum etiam minæ, & præcepta exaudita, do-
cendi sunt barbari, cum res ita tulerit, diaboli
ea omnia esse commenta, tum verò quis diabo-
lus sit, qui illius satellites dæmones, quid agant,
quæ illorum in homines inimicitia, & fraudes,
& nequitia, vt timorem in horum potius o-
dium conuertant. Hoc enim commune apud
omnes pene barbaros est, vt Deum quidem om-
nium rerum supremum, ac summe bonum fa-
teantur, spirituum verò quorundam peruerso-
rum non obscura opinio sit, qui à nostris bar-
baris Zupay vocari solent. Igitur & quis ille
summus idemq̃ue sempiternus rerum omnium
opifex, quem ipsi etiam ignorantes colunt, & quæ
nos annuntiamus, per omnia doceri debent,
mox quantum ab illo illiusq̃ue fidelibus mini-
stris Angelis absint gens pessima cacodæmonum,
hominum generi infestissima, accuratè & dilu-
cide oportet exponere, vt idola omnia sua Indi
vel contemnant, vt vana & inutilia, vel etiam
execrentur, & oderint, quæ dæmonum astu
etiam perniciosa didicerint. Neque satis esse debet
studio Catechistæ, vt communiter idolorum
vanitatem refellat, addat etiam oportet peculia-
rem

rem deorum Guacarum, & superstitionum suae plebi familiarium confutationem, in quibus inuestigandis & perdiscendis vtilissimum quin potius summopere necessarium studium existit. Quare plerique grauiter peccant incuria & socordia, cum morbos, quos non didicerint, rectè curare non possint. Neque verò idolorum tantum formas varias, sed infinitas etiam superstitionum species inde manantes persequi debeat. Exempli causa cum Indus solem Orientem aspicit, & salutatur, cum tranandum fluuium verbis conceptis conciliat, cum garrulus aut gemitus auium nocturnarum, aut ceterorum animantium obseruat, cum sortes de rebus agendis init, cum sementis aut frugum liba quadam offert telluri, cum susceptos liberos sideri consecrat, cum nuptias certis cantibus dedicat, cum comotationibus cantillando identidem studet, cum mortuos lugubri carmine effert, & sepulcrum com meatu instruit, cum aegrotus vates suos accersit & consulit, cum denique cetera facit superstitionis antiquae, cuius tam est omnis istorum vita plena, ut nulla ab ea peste actio libera sit. Sed ut nusquam grauius Indi laborant, ita neque facilius curari possunt, si non desit industria, & studiū salutis ipsorum. Eiusmodi enim omnes nugae simul atque detectae sunt per se se facili negotio euanescent, ac veluti deprehensae erubescunt, si modo barbarorum praefectorum, maiorumque suorum autoritas competatur. In confessionibus verò audiendis omni cura incumbendum est, ut haec omnia minutè ac sigillatim, ubi opus est, sacerdos interroget poenitentē,

&

394 DE PROCVRANDA INDORVM
& confessum doceat atque deterreat. Ferè quia
negliguntur, occidunt: eadem adhibitæ curatio-
ni non difficilè cedunt.

C A P V T X I.

De euertendis idolorum signis, & templis.

*Deuter. 7.
C. 12.
3. Reg. 15.
4. Reg.
13.
2. Par. 14.
C. 34.
4. Reg.
18.*

*August.
Serm. 6.
de verb.
Domini.*

QVamvis autem prima esse cura debeat sacer-
dotis, vt idola de auditorum cordibus au-
ferantur, idque docendo & exhortando maximè
fiat, tamen vt de oculis quoque atque vsu remo-
ueantur, nullo modo negligendum est. Qua in re
diuinæ historiæ illustra & documenta, & facta
proponunt. Aras, inquit, eorum destruite, lu-
colque succidite. In quo genere mirificè Asa &
Iosiam celebrat sacra historia; quin etiam ab Eze-
chia rege Moysis serpentem illum æneum confractum
cum non parua laude commemorat. Illud ergo,
& sacerdotes, & principes studiose curare
debent, vt idololatriæ omnis etiam suspicio
aboleatur. Quod duobus modis rectè & ordine
fit, & secundum Christianæ legis disciplinam.
Primum in ipsis iam Christianis, qui baptismo
perfusi sunt, in quibus gentilitiæ superstitionis
monumentum aliquod ferri minimè debet, sed
idololatriæ species omnis tum acriter insectanda
si deprehendatur admissa, tum præcauenda dili-
genter omnibus illius signis sublatis. Hoc Augu-
stinus, & à se factum commemorat, & fieri debere
demonstrat. Hoc cuiusdam Concilij Canon dis-
sertè

serè præcipit illis verbis, summo decertare debent studio Episcopi & eorum ministri, vt arbores dæmonibus consecratæ, quas vulgus colit, & in tanta veneratione habet; vt nec rammum; nec surculum inde audeat amputare; radicibus excindantur atque comburantur. Lapidibus quoque, quos in ruinosis locis atque syluestribus dæmonum ludificationibus decepti venerantur; vbi & vota voquent, & deferunt, funditus effodiantur; atque in tali loco proiiciantur; vbi nunquam à cultoribus suis venerari possint. Et omnibus adnuntietur; quantum scelus sit idololatria; & qui hæc veneratur; & colit, quasi Deum suum negat; & Christianitati abrenuntiat, & talem pœnitentiam debet suscipere, quasi idola adorasset, omnibusque interdicatur, vt nullus votum faciat, aut candelam, vel aliud quod munus pro salute sua rogaturus alibi deferat, nisi ad Ecclesiam Domino Deo suo, & cætera. Quem canonem libenter recitavi, quod videam in eius generis ritibus, & multum Indos iam baptizatos labi, & parum à sacerdotibus animaduerti. Non solum ergo simulacra ipsa, & insignes idololatriæ notæ, verum etiam vestigia quævis superstitionis veteris eradenda sunt. Atque eam ad rem imperio, & autoritate, si opus sit, vtendum erit. Et hæc ad Christianos Ecclesiæ filios. Ad infideles verò quid? Prorsus distinguenda causa est. Si enim ita suos ritus, & cæremonias agunt, vt fidelibus scandalo non sint, sed vnusquisque lege sua viuere facile sinatur, permittendi sunt cæcitati suæ vsque dum ab Altissimo illuminentur. Huc enim pertinet illud,

Eos

Concil.
Nanne-
tense c. 20.

1. Cor. 5.

Eos qui foris sunt, Deus iudicabit. Quod si Ecclesie principibus subsunt, & Christianis hominibus scandalo sunt, profecto tolerandi non sunt.

*August.**Epist. 48.**ad Vinc.**cent.**Ambros.**lib. 5.**Epist. 31.**ad Valen.**tinianii.**August.**Concil.**Elib.**cap. 4.*

Quo in genere B. Augustinus laudat Constantini magni leges, quibus Paganorum templa clausita & idola detraxit, itemque Ambrosius aduersus Symmachum urbis prefectum, Fortunæ aram à Curia Romana eiecitam magnis viribus eloquentiæ defendit. Concilium quoque Eliberinum, vt domini seruorum idola comminuant, edicit. Atque hoc modo in subditis fidelibus, cum præsertim nouis fidelibus, nocent paganici ritus atque idololatria per potestatem auferri & potest, & debet, nisi maiora inde incommoda, & tumultus consequi sapiens administrator iudicarit. Sed illud summopere curandum est, vt pro noxiis ritibus saluares introducantur, & cæremoniis cæremonia obliterentur. Itaque & aquæ benedictæ vsum, & imaginum, & rosariorum, & granorum, & cereorum, & palmarum, & cæterorum, quæ Ecclesia sancta probat ac frequentat, neophytis perquam opportuum esse sibi persuadeant sacerdotes, atque ea omnia in concionibus popularibus multis laudibus prosequantur, vt pro veteri superstitione nouis religiosisque signis imbutos assuefaciant. Ita fiet, vt melioribus atque elegantioribus occupati obsoletam sectæ suæ superstitionem de manibus ac de mente deponant.

CAPVT XII.

De recta dilectione sui.

Post Dei veri cultum traditum, superest, vt proximi dilectio explicetur. Est verò vnicuique proximus diligendus, sicut ipse sibi. Se autem ipsum nemo, vt oportet, diligit, qui animi corporisque salutem atque constantiam abijcit. Id ergo magnopere Indi præsertim barbari docendi sunt, vt primum vitam valetudinemque suam tueantur, neque vel desperatione, vel obstinatione prodigant, quod sæpe faciunt. Etsi enim naturale est, non homini solum sed cuiuis animali vitam amare, sui perniciem, quoad potest, auertere, tamen irrationali quodam impetu & lege apud plerosque barbaros necis sibi afferendæ consilium iandiu obtinuit, vt vel impendentia mala deuitarent, vel fortiter rem gessisse viderentur, vel diis suis aut regibus alioqui gratificarentur. Quanquam in hoc Perueniensi regno præ aliis minus id vfitatum fuit, quod legibus, & moribus esset ex cultius, Neque miranda est ea barbaries in cæteris cum Græcæ, Romanæque historiæ Themistocles illos, & Mitridates, tum Mutios, & Cato-nes, & Brutos, aliosque innumeros, vt viros fortes non parum ambitiose celebrent, atque ipsi etiam, qui Christiani haberi volebant, Circumcelliones in Africa creberrime ita interierint. Ete-
nim vel laudis amor quidam insanus, vel cæ-
cū vitandi mali consilium complures ingenio
etiam

etiam atque doctrina præstantes viros vsque ad
 suam necem sæpè compulit. Quod cum
 exemplis maiorum apud barbaros pro magno du-
 citur, naturali sensu propemodum extincto etiam
 iucundum mortis genus habetur. Pertinet etiam
 ad rectam sui dilectionem, vt mentis vsus per te-
 mulentiam ne intercipiatur, atque ex homine
 pecus fiat, vel potius maximè noxia, & ferox bel-
 lua. Sed de ebrietate vitanda, quod est præ cæ-
 teris vitium maximè familiare barbaris, satis in
 tertio libro dictum est. Huc etiam pertinet, hu-
 manarum carniū esus, in quo non tam defuncto
 homini, qui nihil aut sensus aut doloris capit,
 quam ipsi humanæ naturæ iniuria fit. Id enim na-
 turali legi ita repugnat, vt nulla quantum ego sen-
 tio, famis inopiæve causa licere possit. Assentior
 enim doctissimo Theologo ita sentienti, quan-
 quam alij aliter sapiant. Genus autem hoc vitij
 apud Indos Carybes dictos, quales sunt Brasi-
 lienses, & Chunchi, & Chiriguanenses, & alij
 plerique in vsu & pretio habitum sacrosanctæ
 literæ grauitè auersantur, quæ veteres illos
 idolorum adoratores inter cætera multum accu-
 sant, tanquam humanarum viscerum comestores.
 Philosophia quoque ferinum id esse docet apud
 Aristotelem, qui eiusmodi facinus inter extrema
 opprobria actionum humanarum numerandum
 putat. Quare vt feminis humani fundendi hone-
 sta causa esse non potest leuatio corporis, nisi alio-
 qui matrimonio legitimo, etiam si ex eiusmodi
 humore coacto interitus cōsequatur, ita profectò
 neque ex humano cadaucre epulas quantacunque
 famis

*Victoria
 relect de
 tempe-
 rantia, n.
 5. & 5
 sed Caiet.
 & Abul.
 aliter
 sentiunt.*

Sap. 12.

*Arist. 7.
 Ethic.
 cap. 5.*

famis depellendæ necessitas iusta esse permittet. Ad communis quoque naturæ dilectionem spectat, vt defunctorum corpora non vió lentur, atque adeo ne sepulchra quidem effodiantur, in quod auaritiæ, & inhumanitatis genus leges Imperatoriæ, & Pontificiæ acerbè animaduertunt, & in hoc regno Concilio Limensi seuerè admodum nostrorum hominum licentia coërcetur. Verum in quo rectam sui dilectionem barbari offendunt maximè, minimèque id putant, illud est, quod ab Apostolo Paulo vno verbo luculenter est dictum, quòd contumeliis afficiunt corpora sua. Ita enim omnes impuditiæ & libidinis præpostera sordes exposuit. Atque est illud quoque ab eodem verissimè ostensum idololatriæ scelus omnia flagitia statim consequi, tanquam riuulos primum fontem, quòd est à Sapiente sapienter etiam animaduersum. In hoc genere sunt concubitus cum maribus, cum bestiis, cum ipsis lignis, incestuosi amplexus cum fororibus, cum matribus, cum filiis apud quosdam barbaros non concessi solum, sed interdum lege sanciti. Nostros Ingas non nisi sororem legitimo sibi coniugio copulare solitos constat, ex quibus duo ad fidem conuersi & baptizati in antiquo matrimonio permanere à præfule quodam permitti feruntur, factumque Paulum quartum Pont. max. grauissimè tulisse, verbisque seuerissimis obiurgasse fama est. Verè à Sapiente scriptum est, Initium fornicationis est exquisitio idolorum, & adinuentio illorum corruptio vitæ est. Et post nonnulla, Neque vitam, neque nuptias mundas iam custodiunt, sed alius alium per inuidiam occidit, aut adulterans

*Conc. Tol.**4. c. 45.**Conc.**Melden.**c. 72.**Conc.**Lim. cap.**113.**Rom. x.**Sap. 14.**Sap. 14.*

400 DE PROCVRANDA INDORVM
adulterans contristat : & omnia commixta sunt,
sanguis , homicidium , furtum & fictio, corruptio
& infidelitas, & cætera, inter quæ natiuitatis im-
mutatio , nuptiarum inconstantia , inordinatio
mœchiæ, & impudicitia. Infandorum enim ido-
lorum cultura omnis mali causa , est & initium,
& finis. Hæc Sapiens , Quæ omnia carnis flagitia
à Catechista assiduè & grauius insectanda sunt,
& seuerius cum violatoribus legis naturalis agen-
dum. Interea verò fornicationem , quam fere
gentes licere putant , multis modis legi Dei &
naturæ ipsi contrariam docere debent , atque vt
persuadeant , non solum sacræ authoritates pro-
ferendæ , verum etiam humana argumenta , quæ
poterunt : illudque præcipuè ab opinione isto-
rum remouendum , vt fœminas non ante matri-
monio sibi iungendas arbitrentur , quam in so-
lutis periculum fecerint , qua ex causa concubi-
nas prius penes se retinent , quam easdem ducant
vxores. Quin etiam adeo virginitas vilis est fœ-
minis , vt opprobrio propemodum detur , si qua
ad nuptias nondum corrupta perueniat , tan-
quam sui amatorem antea inuenire nequiuertit.
Hæc atque id genus alia barbaricæ stultitiæ mon-
stra diligenter ab hominum sensu , & vitæ vsu
quoad liceat releganda sunt , & docendi omnino
barbari , vt se ipsos , sensum , corpusque suum
diligere & conseruare congruenter naturæ
discant.

CAPVT XIII.

De dilectione proximi.

Proximum est, vt qui se rectè diligit, fratrem quoque vt se ipsum diligit. Quod sanè fit duobus modis. Vno, vt ne cui omnino noceat, siue vitam corpusque lædendo, siue vxorem violando, siue fortunas contrectando, siue existimationem opinionemque imminuendo, quibus proximus aut re aut verbo læditur. Et vt sit perfecta iustitia, à quibus perpetrandis abstinet, ab iisdem etiam per libidinem affectandis se se cohibeat. Horum quippe omnium lex naturaliter hominum inserta atque impressa animis est. Vt quod tibi ab alio fieri nolis, id in alterum ipse ne facias. Altero quoque modo diligimus proximum, cum non modo non lædimus, verum etiam opportunè adiuuamus, atque adsumus. Atque hîc planè omnia Christianæ charitatis officia versantur: & quædam quidem salua charitate prætermitti nõ possunt, vt si debitus honor parètibus, si extremè aut grauiter indigenti res familiaris, si periclitanti necessaria vitæ subsidia subtrahantur. Quædam verò etsi non omnino charitatem vitiant, grauiter tamen debilitant, vt si non doceas, quos commodè potes, si hospitio non excipias, si non pascas, cum ipse abundes, & reliqua id genus. Quæ cum dicta vniuerse sint, & omnium mortalium gentibus communia habeantur, tamen illud est proprium Indorum moribus,

*Mat. 7.**Tob. 4.*

404 DE PROCURANDA INDORVM
quantum ego notare potui, accommodandum, vt
mutuis inter se officiis honeste certent, idque &
humanitatis & Christianæ disciplinæ maximum
ac propemodum singulare decus sibi persua-
deant. Etenim cum plerisque in rebus Europæos
homines naturales Indorum mores longe ante-
cellant, quod is facile concedet, qui horum mo-
destiam, lenitatem, auaritiæ fastusque contem-
ptum, laborum tolerantiam contemplatur, ta-
men hac vna valde horum ingenio offendor, quod
parum omnino benignitatem atque humanita-
tem inter se se obseruent. Nam in nostros homi-
nes siue seruitute quadam oppressi, siue admira-
tione commoti, siue ne in se se uerentes expe-
riantur, timore correpti, liberales certè sunt, &
pro sua tenuitate copiosi. At inter ipsos vix est,
qui stipem vilem, aut pugillam frumenti vltro al-
teri præbeat. In ægrotos parum misericordes, in
senes & egentes illiberales, in labore, & ærum-
na oppressos inhumani. Vix filij parentibus de-
ferunt honorem. Senectus ipsa vt aliis est vene-
rabilis pro rerum vsu, & consilij autoritate, ita
his barbaris vulgo fastidio, & opprobrio habetur.
Itaque plerique senes atque anus, quoniam su-
stentandæ vitæ rationem inueniunt nullam, vi-
ribus destituti, & ab aliis contempti, eam po-
tissimum incunt, vt sortibus, auguriis, diuina-
tionibus, veneficiis stipem colligant, & suam
apud cæteros opinionem tueantur. Obserua-
tum est à viris valde prudentibus nullos esse in
natione Indorum istarum superstitionum arti-
fices, & architectos, nisi homines abiectos, ino-
pes, decrepitos, qui omnibus aliis rebus exclu-
si

clusi ad eas se artes vulgò conuertunt. Obseruatum etiam parentes filiis in nullo esse pretio si indigeant, ægotis nihil ferè opis adferri: defunctis multa prodigi, quæ si viuis concederentur, diutius essent in vita retinendi. In nostris verò nihil perinde barbari suspiciunt, & admirantur, nihil æquè apud se commemorant, & laudibus tollunt, atque mutuam beneficentiam, & liberalitatem, cum præsertim eam ad se se redundare perspexerint. Verum est enim Saluatoris elogium: In hoc cognoscent homines, quòd discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinuicem. Hanc ergo Christianæ charitatis partem, quæ in beneficentia sita est, excolendam atque illustrandam, & verbis, & factis sibi præcipuè reputare debet minister Christi. Et certè discunt barbari humanitatem, discunt mores suauiores, discunt effusam etiam in suos liberalitatem, si diligenter & crebro ea de re commonefiant, & exhortationibus Sacerdotum paria exempla non desint.

IOAN. 14.

CAPVT XIV.

*De Catechismo vulgo Indorum
necessario.*

Multa quidem sunt in Christianæ doctrinæ explicatione fusius & vberius Indis repetenda. Verum ea à me commemorata sunt, quæ
C c 2 peculiarem

406 DE PROCURANDA INDORVM
peculiarem videntur habere difficultatem. Nos
verò ex vastissimi orbis innumeris gētibus, quan-
tum est hoc, quod experti sumus? Itaque alij alia
notare, & commendare potius curabunt, quæ no-
uis Euāgelij stirpibus magis opportuna ani-
maduerterint. Ego quod Peruenfibus maximè
conferre existimo, vt potui, exposui hætenus, &
deinceps exponam. Hæc autem omnia vt com-
modius, & Catechistæ doceāt, & Indi percipiant
opus in primis est duplici quodam Catechismo
vno compendiaro & breui, quem memoriter
etiam si fieri potest, addiscant, vbi summa sit eo-
rum omnium, quæ ad fidem, & mores hominū
Christiano necessaria sunt, altero vberiore, vbi ea-
dem amplius dilucidiusque dicantur, & copiosius
confirmentur. Vt ille prior discipulis potius, hic
posterior ipsis præceptoribus vsui sit. Opus est
etiam breui, & absoluto aliquo confessionali, vt
sacerdotes rudiores conscientias Indorum exami-
nare, & purgare sciant, vbi ea maximè peccato-
rum genera explicentur, quæ istis familiaria sunt.
Atque ad eundem modum quæ in matrimoniis
Indorum, cæterisque sacramentis conferendis in-
terrogare opus sit. Hoc vtrumque opus si quis
vtraque lingua, & Indica, & Hispanica simul scri-
beret, ac Theologorum illustrium atque egregie
linguæ Indicæ peritorum autoritate munitum
diuulgandum curaret, salutis profectò vniuer-
sæ Reipub. Indicæ immortale beneficium con-
ferret.

CAPVT XV.

*In instructione Indorum diu esse
perseuerandum.*

IAm verò de residentia Parochorum, deque
missionum auxilio, vt hanc de catechizandis
Indis partem absoluauius, dicendum deinceps
est. Neque magnopere modo incumbendum est,
vt pastoris præsentiam omni quidem gregi in pri-
mis necessariam, etiã Indorum populis deesse
nullo modo debere monstrẽmus. Nam vt pastor
attendat vultum pecoris sui, suosque greges con-
sideret; vt requirat abiectum, & infirmum con-
fractumque alliget, & forte custodiat, vt proprias
oues nominatim vocet, & vadat ante eas, & lu-
pos arceat, & se ipsum, si opus sit, pro ouibus
Christi exemplo offerat discrimini, cæteraque si-
milia, quorum nos diuinæ literæ admonent, hîc
præcipuè desiderari res per se ipsa quouis etiam
tacente loquitur. Quæ verò absentia pastorum
damna fiant, non minus experimur nos, quam fa-
cri Canones prædicant, atque ille præsertim Con-
cilij Parisiensis, inter cætera, inquit, quæ religio-
ni Christianæ aduersa sunt, hoc nihilominus con-
trarium, & periculosum extat, quodd quorundam
prælatorum temerario ausu Ecclesiæ suis ad tem-
pus viduantur sacerdotibus, & post pauca, Non
attendentes quod eorum absentia, & loca Deo
dicata sibi cultu debito priuentur, & homines

Proh. 27.

Ezec. 34.

Ioan. 10.

Conc. Pa-

ris. lib. 1.

c. 29.

408 DE PROCURANDA INDORVM
sine confessione & infantes sine baptismatis re-
generatione plerumque moriantur. Quamobrem
in Parochos sedes subinde commutantes, & præ-
sules eos alio euocantes his statim verbis decer-
nunt. Quanti autem sit discriminis & persona
mittentis, & eius, qui mittitur, animarum pericu-
la, quæ subinde in huius rei causa fiant, liquido
produnt. Proinde omnibus Prælati cauendum est,
ne illicita sibi presbyterorum transfusione ani-
marum suarum habeant damnationem. Presbyteri
porrò qui non sui Prælati imperio coacti, sed po-
tius voluptatum suarum delectatione imo auari-
tiæ æstuatione succensi id facere præsumunt, per-
pendant necesse est quam luctuosam, & quæ se-
quuntur. Quæ ad verbum repetenda duxi, vt tam
perniciosa licentia commutandi subinde Paro-
chias Indorum, & de iis veluti negotiandi, & lici-
tandi aliqua ex parte reprimatur. Sed missa vt fa-
ciam hæc de residentia Parochorum communia
documenta; sunt valde peculiare, & propria
causæ quæ prorsus persuadent, nihil de salute neo-
phytorum sperandum esse, nisi firma, ac diuturna
fuerit doctoris in catechizando diligentia. Vt
enim tenera arbuta nisi assiduè inuisantur, cu-
rentur, foueanturque, facillime vitiantur, dif-
ficile iam vitiata emendantur: ita teneræ neophy-
torum mentes cum infirmas adhuc in Christi Fi-
de radices egerint, vel errore corrumpun-
tur, vel flectuntur libidine, omnesque Diaboli
atque hominum peruerforum impressiones exci-
piunt. Ita enim natura comparatum est in omni
noua disciplina vsque dum consuetudine confir-
mata sit, vt parua negligentia industria omnis, &
labor

labor cito euanescat. Huc accedit harum gen-
 tium minus perspicax ingenium, quod neque
 multa de rebus diuinis breui percipere, neque
 percepta satis retinere potest. Nam mihi quidem
 Indi sæpe videri solent iis persimiles; qui vel æta-
 te, vel morbo stomachum habent debilitatum;
 ægrè coquentem cibos ingestos: quorum si aut
 crassitudine, aut copia obruantur, illico acescit;
 & vitio cruditatis vires potius frangit, quam con-
 firmat. Opus ergo est, quod medicorum ars ha-
 bet infirmo stomacho parum; & sæpe alimen-
 tum instillare. Ita enim & vincit & ad edendum
 excitatur. Haud ergo promittat sibi quisquam
 exigui cuiusdam temporis labore magnos ex In-
 dorum populis fructus; neque existimemus bis
 aut ter de tota Fidei causa edoctos non amplius
 indigere doctore. Quin potius & assiduè dissen-
 dum est & modicè, vt quæ audierint, percipiant
 atque conseruent. Sic enim Christus ipsos suos
 discipulos instruebat, præceptores orbis terra-
 rum, multa habeo vobis dicere, quæ non pote-
 stis portare modo. Præter has autem commu-
 nes ferre infirmitatis humanæ rationes; est illa
 in maxima; & certissima natiuæ cuiusdam isto-
 rum leuitatis, qui cum primum sibi relinquun-
 tur, mirè lubrici omnia accepta deponunt, & aut
 veteres sequuntur errores; aut in obuium quod-
 que, prout fors tulerit, feruntur sicut paruuli
 fluctuantes, & circumferuntur omni vento do-
 ctrinæ. Quamobrem, ne in his frustra labore-
 mus, & ne excidant à simplicitate Fidei corruptis
 serpentis astu sensibus; neve ab iis, qui contradi-
 cunt veritati, consentiant vero iniquitati trans-

Ioan. 16.

Ephes. 4.

410 DE PROCURANDA INDORVM
uerſi agantur, infinitis modis neceſſarium eſt, vt
in iis docendis, arguendis, exhortandis, conſir-
mandis, tuendis, & gremio denique ipſo geſtan-
dis, nutricis diligentia ne momento quidem ab-
ſit, hoc eſt ſpirituales magiſtri, & patres apud eo-
immobiles perfeuerent. Ita fiet vt ex paruis initiis
incrementa magna ſuccedant, ac non contra, quod
ſæpe & videmus, & gemimus, lætiſſimæ ſpes &
fœlicia primordia inepta quadam ſocordia cor-
rumpantur.

CAPVT XVI.

An expediat Parochias Indorum Regu- laribus committi.

Parochias verò Indorum vtrum tenere regula-
res deceat, & vtri accommodatiores ſint neo-
phytorum adminiſtrationi Eccleſiaſticæ ſuſcipien-
dæ, hinc, an preſbyteri ſæculares, inuidioſè, ac
moleſtè quidam ſolent contendere. Sed quam-
vis inter antiquos Canones legamus, Ne religioſi
in Eccleſiis Parochialibus ponantur, vituperari
tamen non debet, neque verò poteſt, quod Apo-
ſtolicæ Sedis authoritate & Regio decreto fit. Cõ-
ſtat verò ſummos Pontifices hanc mendicantium
in Indis adminiſtrandis operam non ſolum pro-
bare, verum etiam multis magniſque priuilegiis, &
conceſſionibus inſigniter prouocare. Neque alie-
num ab inſtituto religioſo cenſendum eſſe, ſi Chri-
ſti amori, fratrumque ſaluti cedat interdum accu-
rata

*In appen-
dice ad
Synodum
Lateran.
ſub Ale-
xand. 2.*

rata illa cōmunis vitæ, & regulæ disciplina, Christi præfertim Vicario ita & publicas, & priuatas leges interpretante. Nemo verò sit adeò absurdus, & à studio Regularium auersus, quin apertè fateatur religiosorum operæ & labori deberi potissimum huius Indicanæ Ecclesiæ primordia. Religiosos autem sumptus & diligentiam in transmittendis nouo orbi religiosorum gregibus vt nulla ab Hispania classis his scelicibus mercibus vacua soluat, quis tam erit ineptus, qui aliorum interpretetur, quam vt curam Indorum hi potissimum suscipiant, regiamque conscientiam, quoad licet, exonerent? Præterea ne illud quidem negari potest à religiosis, religiosius accuratiusque neophytos institui, fereque vitæ exemplo magis, quam à sæcularibus adiuuari. Nam vt nihil aliud, ipsa habitus professio cohibet, vt castius vitam instituant. Quæ cum ita sint, non est cur ab officio cessare monachos, & solum sæcularibus Parochias omnes Indorum quisquam concedere velit. At inter has omnes tot & tantas cōmoditates duo mihi videntur incommoda. Vnum est illud ipsum quod regularibus, cum priuilegiis suis exempti sint, non satis bene cum Episcopis conuenit in administrandis Parochiis Indorum. Hinc quanta mala profecta sint, dici non potest. Primum enim si in officio sunt negligentes, Episcopi, quorum hoc munus est proprium, suis occurrere non possunt Parocho, aut castigato, aut commutato, siquidem neque visitare, neque plectere, neque amouere male meritos possunt. Præfecti vero Provinciales subiectos sibi Regulares corrigere quidem possunt, sed cum oues alienæ sint, vix ad illos

illos serò tandem querela peruenit. Et omnino habet nescio quid perturbationis Parochum Episcopo suo non subesse, ac duplici veluti capite regi. Hinc porrò dissidia acerbæque contentiones inter Episcopos, & Regulares cum Indorum certo magno malo. Hinc querela Episcoporum, quod oues sibi commissas satis pascere nequeant. Denique vestem ex lania linoque contextam, & aream eandem vario semine aspersam, videre est simplicitati Euangelicæ, & sumministrationi spiritus, quam Paulus tanti facit, sæpenumero non parum incommodasse. Hoc igitur detrimentum ex Indorum ratione considero: Alterum verò meo iudicio non isto inferius in ipsosmet regulares recurrere sentio ego, imò verò sentiunt & gemunt ipsi, quorum prudentissimus, atque optimus quisque copiosè deploret propter susceptas Parochias Indorum religiosorum ordines esse collapsos, atque inde & disciplinam extenuatam, quod certè dolendum est. Siquidem hi auxiliares à Christo Domino dati sunt, & fidem iuxta Sapientem, pro amico spondentes, ex officio habent, quod sequitur, festinare, discurrere, amicum suscitare, vt debito satisfaciat. Ac nescio quonam modo in hoc orbe commutata est ratio instituti regularium. Neque enim, vt in Europa, cum prædicant verbum Dei, confessiones populi audiunt, cæteraque faciunt, Parochis adiumento sunt, & professione sua retenta, greges Christi, quoad licet, curant. Quin potius singularia hîc omnia diuisaque sunt, vnusquisque Parochiam suam tenet, & neque suos ab aliis iuuari patitur, neque ipse adducitur, vt alios iuuet. Ita sinibus quisque suis septus est,

Dent. 22.

Leuit. 19.

Ephes. 4.

Prou. 6.

ac si de agro partiendo res esset, alienam ditio-
nem nisi suam faciat, neque adire ipse, neque adiri
suam æquo animo fert. Scripsit ad me ex noua
Hispania quidam de nostris mirari sese tam ab-
surdam, & ab Indorum salute alienam consuetu-
dinem inuectam esse Indiæ Occidentali. Quam-
obrem si sacerdotes sæculares, & merito & nu-
mero pares Indorum Parochiis inuenirentur, for-
tassis esset magis è re Indorum, vt religiosi nostro
muneri non deessemus, sed Parochis ipsis, atque
Episcopis auxiliares manus præberemus, & cum
summa eorum beneuolentia verbum Dei inter
Indos disseminaremus, atque eos audiendis con-
fessionibus cæteroque omni officio prosequere-
mur. Quod si hoc vniuersè fieri nequit, vt certè
nequit, profecto qui ex religiosis hoc instituti ge-
nere militare possunt, omnino plurimum causæ
Indorum conferre putandi sunt.

C A P V T XVII.

*Salutem Indorum Societati I E S V pro
viribus esse procurandam.*

SOCIETATIS autem I E S V èd potissimum institu-
tæ, vt in missionibus obeundis per varios or-
bis terrarum tractus Ecclesiæ Dei seruiat, hoc
tam est proprium munus, vt nihil magis. Atque
id quidem quanquam vbique gentium præstare
debet pro sua virili, tamen nusquam æquè atque
inter nationes Indorum, ad quas Deo concilian-
das

414 DE PROCURANDA INDORVM
das præcipuo, vt ego sanè opinor, studio ditini-
tus instituta est. Ac dabunt mihi æqui omnes li-
benter veniam, si quandiu sum Indorum seruus,
honorificè ministerium meum. Itaque si in hac
parte vel cesset difficultatibus victa, vel desidi-
torpeat societas, non mihi dubium est, quin gra-
uem præ cæteris & Dei, & hominum incurrat of-
fensam. Etenim quo alio pertinet familiare illud
in professionibus solemnibus votum, quod nos
quartum solemus vocare, de parendo Pontifici
circa missiones? Quorsum toties facta mentio in
Sacris Bullis instituti professionis ad Indos? Quid
in beati Patris Ignatij constitutionibus, tantope-
re repetitum, & commendatum, quam vt prom-
pto alacrique animo præsto vnusquisque sit, siue
ad fideles siue ad infideles ire iubeatur, etiam si
remotissima orbis regio lustranda sit? Videre sanè
est ex ipsis primordiis suis huius societatis au-
thores Indicanas professiones potissimum spi-
rantes, easque literis factisque suis, & toto vitæ
genere velut exculpentes. Pauci numero & vix
dum professione sua confirmata cum essent, ta-
men duos ex ipsis ad Orientalem Indiam desti-
nandos putarunt. Quorum vnus Franciscus Xa-
uier, quanta Deo magnificè adiuuante peregerit,
& quale suis exemplum reliquerit, inter abruptis-
simas difficillimasque Barbarorum rupes iter
ostendens Dei verbo planissimum, alij melius lo-
qui poterunt, & tacentibus nobis res ipsæ Dei be-
nignitate non tacent. Hunc cæteri socij secuti,
quantam Christi Iesu in se propensionem experti
sint, quantam in pro merenda salute hominum
vim, nimis durus ingratusque est in nobis, qui non
&

& agnoscit, & cœlesti beneficio gratias immortales agit. Neque ego sanè dubito, quin dulciori quadam ac familiari cura Dominus Iesus eos prosequatur, qui se totos studiaque sua huic operi consecrant, quod eo charius iucundiusque Deo nostro est, quo & per se insuavius, & ab hominibus magis neglectum. De veris operariis loquor, nam mercenariorum, & sua quærentium plena sunt omnia. Etsi verò ad hanc Occidentalem Indiam serius aliquantò, & parcius Societas IESV euocata est, tamen de benignissima Domini providentia certò mihi persuasum habeo, non inferius futurum operæpretium, neque vilo vnquam tempore societatis huc missæ operam cessaturam. Nam cum tot tantisque rationibus rei Indorum procurandæ constricti teneamur, militiæ desertores penè etiam proditores habeamur necesse est, si non omnes neruos in hoc opus Domini, vel prætermisissis cæteris contendamus.

CAPVT XVIII.

Cur multis videatur Societas Parochias Indorum debere suscipere.

QVONIAM verò in hoc orbe nulla alia Evangelizandi ratio hactenus suscepta est præter eam, quam Parochi suis adhibere solent, videntur multis huius Societatis homines nisi Parochias Indorum ipsi vñsitato more suscipiant, nihil ad salutem neophytorum conferre posse, vniuersumque

416 DE PROCVRANDA INDORVM
uersumque eorum aduentum ex Europa esse pro-
permodum superuacaneum putant. Itaque censent
huic omnino oneri ceruices subjiciendas, curam-
que Indorum propriè subeundam. Cùmque in hac
parte cunctationem nostram vident, indulgentiam
nobis deliciasque objiciunt, quod detrectato
labore & vita agrestiori, vrbanam frequentiam
amemus. Quidam timori trepidationique nostræ
substomachantur, amico illi quidem animo, sed
voce libera objurgantes, si Patres Societatis
IESV parochias Indorum sibi vitandas ducant,
de Indorum desperanda salute ferre sententiam.
Quis enim, inquit, discrimini huic objiciet se
se pro salute fratrum, si vos Patres detrectatis,
& tergiuersamini, quorum alioqui animarum
studium, & inflammata in Deum pietas perspe-
cta est? Quorsum verò missionem tantam susci-
pitis, tantum terræ pelagique emensi ad ignotas
terras trajicitis, si Indorum causam deseritis? Au-
qua ratione professioni, nominique vestro con-
sulitis, si quod alij omnes religiosi viri ample-
xati sunt, vos perhorrescitis, non inferiorem alias
animarum zelum præ vobis ferentes? Quod si
Hispanorum nostrorumque hominum salutem
appetitis, nonne satius erat in media Hispania
Europaque consistere, vbi & numero, & gradu
superiores sunt infinitis partibus istæ merces? Alij
quidem aurum argentumque apud Indos quæ-
runt, quod apud suos, si æquè occurreret, haud-
quaquam patria deserta tam longam, tam mole-
stam, tam periculis omnibus plenam peregrina-
tionem susciperent. Vos verò Patres quid auri
quid argenti huic quæsituri aduentastis? Si qui-
dem

dem Hispanorum animas, certè apud vos aurum istud abundabat copiosè. Quod si Indos Christo Iesu lucrifacere in votis erat, & questum maximum, ut est planè, existimantibus pietatem, Euangelij gloria, & propagatio cordi erat, quo tandem consilio vix aggressi rem, terga vertitis? Illi ipsi profani, auarique homines, qui in hunc orbem rei augendæ causa penetrarunt, tamen nihil laboris, nihil periculi recusarunt, modo copia exoptata potirentur: vos verò omnia prius tuta, omnia vndique quadrata circumspicitis, ac velut in umbra res gerenda sit, nihil periculorum adeundum putatis. Atqui vestri socij ij, qui in India Orientali in Malabarica, in Malaca, in Ormucio, in Malucis, in Æthiopia, in Iapponia, in Sina, cæterisque Orientis regionibus tanta præstiterunt, & tanta cum gloria rebus ab iis gestis per ipsorum epistolas cognitis in omnium ore versantur, non sine magnis sudoribus siue ingenti periculo eam sunt laudem consecuti. Quod si vrbes tantum Hispanorum incolas vobis existimatis, si Mexicum, Limam, Cuzcum, ac non in mediis Indorum populis sedem figitis, si Carangas, Collas, Sacacas, Yayos, cæterasque Prouincias barbarorum vitatis, umbratilis tantum ac ludicra vestra omnis de Indis procuratio sit necesse est. Quomodo enim eam gentem Christo expugnare poteritis, apud quam sedem figitis nullam, nulla certa præsidia constituitis, nullas moras ducitis? Cum nulla alia re perinde opus sit ad salutem Indorum procurandam, atque perseverantia & improbo quodam labore. Sic enim habetote Patres, quantum

1. Tim. 6.

418 DE PROCVRANDA INDORVM
tum nos veteranos , & mores horum barbarorum
diuturno vsu edoctos causa admonet , nisi perpe-
tuo , ac constanter verbum vitæ , & curam salutis
harum gentium meditemini , vanos omnes ve-
stros conatus & telæ Penelopes similes profus fu-
turos.

C A P V T X I X .

*Quæ rationes à suscipiendis Parochiis In-
dorum Societatem deterveant.*

HÆc atque horum similia exostulare nobis-
cum solent , qui causæ Indorum studiosi , se-
gniores nos in suscipiendis Parochiis accusant ,
quorum me oratione ita sapenumero perculsum
fateor , vt propemodum victus cederem , omnia-
que alia salutis neophytorum posthabenda existi-
marem , atque equidem pene contemnerem . Sed
contemni profecto non possunt , cum occurrant
nobis tot viri religiosi & pij , qui non minus ami-
co , & sincero animo trepidationem nostram in
suscipiendis Parochiis vehementer probent , con-
firmantque se longa experientia didicisse religioni
suæ plurimum ejusmodi Parochias incommodas-
se . Itaque permulti graues , & pij viri in suis Capi-
tularibus Conuentibus agitarunt de Indorum Pa-
rochiis deferendis , ne & regularibus suis nocere
pergerent , & maximas ab Episcopis , à Patronis ,
à Præfèctis Regiis molestias sustinerent . Quod
& si effectum non est , Rege regiisque ministris
contra

contra nitentibus, tum verò sententia aliorum, vel charitate, vel quavis alià causa obtinente, tamen illud omnes, aut penè omnes experti nobis gratulantur, quod eos scopulos nos præteruecti sumus. Neque enim in nouo orbe antiquam Domini sententiam obliuisci debemus: Quid prodest homini si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Et illud Sapientis: Secundum virtutem tuam recupera proximum tuum, & attende in illis, ne fortè incidas. Præterea illud ante oculos ponere oportet, Qui sibi nequam est, cui bonus erit vnquam? Et illud Pauli, Attende tibi quibus ita salutem fratrum iubemur quærere, vt ne negligamus nostram, imò verò nullam esse ab aliis sperandam, si in nobis prima defecerit. Atque vt omittam reliqua, quæ non leuia sunt, duo manifestè habent Parochiæ Indorum grauissima incommoda. Vnum est continentiæ periculum, propter Parochorum miram solitudinem, ac libertatem quidvis perpetrandi, cum perpetua quadam esca libidinis ex scæminarum aspectu, colloquiis, rei familiaris vsu. Ad quæ accedit, vt cumulum faciat mirarum ipsarum scæminarum facilitas, rarus pudor, resistendi vis propemodum nulla, sæpè etiam spontè oblata copia. Hoc igitur vnum est: alterum verò non leuius iudicio meo, quod ex lucri specie nascitur, cupiditatis opinione siue vera illa siue falsa sit, omnia Parochi studia respergit propemodumque corrumpit. Nam & victus suppeditari solet ab Indis, quod illi Camaricum dicunt, & à Patronis Dominisque Indorum salarium penditur.

Hic cum Indis imperando, exigendo, commo-
 diffimum quodque eligendo, minus copiosum
 Camaricum recusando; quanta turbatio inter ip-
 sorum fraudes, & Parochi cupiditatem. Itaque
 omnem ad Parochi quæstum vel fallendum si
 possunt, vel si non possunt, explendum, salutis
 suæ curam, cogitationemque conuertunt. Cum
 Patronis rursus Indorum, cum prætoribus, quæ
 tragædiæ quotidie? Quot iurgia, & lites, quibus
 Regia subsellia assidue crepant. Hinc simultates,
 hinc odia acerba, hinc calumniæ graues. Coniu-
 rat cum Curaca Patronus aduersus Parochum,
 & quidvis vt obijciat, testes habet ad votum. Hæc
 qui non vidit, ad exaggerationem fortassis cumu-
 lata putabit: qui interfuit, & rem totam oculis
 perlustrauit, rerum fide inferiora testabitur. Igi-
 tur vel continentia naufragium, vel sana certè
 tempestas subeunda est, tum verò auaritiæ gurges
 ipse si euitetur, species profecto auaritiæ, &
 existimationis iactura euadi nullo modo posse
 videtur.

C A P V T XX.

*Quæ in suscipiendis Parochiis moderatio
 adhibenda sit.*

INter has verò tantas difficultates, illa hacte-
 nus sententia mihi magis probata est, vsque
 dum melius, & certius aliquid eluceat, Paro-
 chias Indorum, neque esse societati nostræ temerè
 complectendas,

complectendas, neque vsquequaque tamen repudiandas. Sed siquidem duobus illis incommodis incontinentiæ, & avaritiæ satis occurri queat, tum verò Episcoporum pace, & amicitia retenta, cætera omnia officio aduersus Indos esse posthabenda. Sin verò vitari nulla ratione queant, pro certo esse intelligendum aliam esse adiuuandi has gentes quærendam viam, neque dubitandum hanc vulgarem diuinitus nostris esse præclusam. Nam præter communes Euangelizandi leges est illa societati nostræ vel prima, vel maxima, vt ministerij sui impensi in proximos nullam omnino patiatur mercedem, mercedisve speciem ad se redundare. Itaque quod aliis valde, & licet, & sanctum est, eleemosynas pro missa dicenda, pro funere, pro concione, & accipere & petere, nostris etiam vtrò oblatas admittere nullo modo fas est, idque & constitutionum & literarum Apostolicarum præceptis diserrè, & sæpe cautum est. Quare nihil est quod tantopere quidam mirentur, si Parochias Indorum Camarico, & salario instructas minus cum nostra professione congruere existimemus. Verum ea, quæ dixi, incommoda vitari satis posse videntur mihi in iis præcipuè Parochiis, quæ vel in vrbibus Hispanorum sitæ sunt, vel ab iis non admodum remotæ, qualis hæc Limensis est S. Iacobi, quam nostri tenent. Nam & subesse possent Rectori collegij, qui Indorum doctrinæ dant operam, atque illorum religioni & modestiæ satis consuli potest, cum vita omnis illorum, superiorum oculis subiecta sit, qui vt, & sibi & officio satisfaciant suo, facile curant, Vitæ ergo liberioris licentia superio-

422 DE PROCVRANDA INDORVM
rum cura prope inuigilantium in hominibus alio-
qui probatæ integritatis, satis sublata videri potest.
Etenim & magnum Indorum fructum ita experi-
mur, & incommoda omnia facile anteuertimus.
Sed quoniam sacerdotes doctrinæ, & administra-
tioni Indorum necessarij sine sumptu & quidem
copioso vbi frequentes illi sunt, ali non possunt, nõ
est recusandus moderatus, & congruens victus,
dummodo illud inuiolabile sit, vt ab Indis ipsis ni-
hil exigatur, neque cum præfectis ipsorum sordidæ
contentiones de quæstu aut mercede concitentur.
Id vt fiat, censent plerique magno adiumento fore
eam constitutionem, quam noua lege iam vide-
mus editam, vt de publico ærario sacerdotibus an-
nui prouentus tribuantur, quod si sincere, & can-
dide obseruetur, non dubium est, quin honestis, &
religiosis hominibus percommodum, & iucundū
sit: ipsi vero ædificationi, & salutis neophytorum
magnopere conducant. Hoc genus ergo Parochia-
rum collegiis Societatis vicinarum mihi iis, quas
dixi, conditionibus suscipi minimè displicet. Sed
quoniam maius aliquid homines in societate re-
quirunt, neque eo modo satis vel expectationi
de se conceptæ, vel harum gentium extremæ ne-
cessitati nostri faciunt, ne illud quidem omitten-
dum est, quod nos admonuerunt opportunè viri
primarij. Esse quasdam provincias Indorum fre-
quentes, vbi collegia societatis erigi possent, at-
que inde sacerdos prodire ad parochias procu-
randas, qui tamen superioris, & curæ, & oculis
penè subessent, & religiose iuuari, & inuisi, &
commutari cum esset opus, facile possent. Ita
enim fieret, vt Indorum rationibus consuleretur
ordinaria

ordinaria nostrorum præsentia, & ipsis religiosi instituti nihil deperiret. Atque hoc genus doctrinarum, vt vocant, plerique regulares maximè probant, quod est in Noua Hispania vſitatum, vbi monasteria, vt audio, in oppidis Indorum passim ædificata sunt. Et in hoc ipſo regno Peru sunt non pauca huius exempli. Quanquam & diaboli inueteratæ inuidiæ & hominum fragilitati nihil est vnquam satis tutum. Verum in re ardua atque vni- dique difficultatibus plena, quæ à periculo longius absunt, ea pro tutis consilia reputari debent.

C A P V T XXII.

*Missionum vsus in Ecclesia antiquus
& frequens.*

SI quid in parochiis tenendis minus Indorum salutem præstamus, certè Missionū commoditate copiose rependi potest. Missiones verò intelligo eas excursions, & peregrinationes, quæ oppidatim verbi diuini causa suscipiuntur, quarum & vsus & autoritas longè maior est, & latius patet, quam homines opinantur. Etenim in prima illa florentissima Ecclesia videre est hoc duplex genus Euangelizantium. Alij certas plebes moderandas instituendasque cura propria ac perpetua suscipiebant, de quibus Paulus Apostolus loquitur: Huius rei causa reliqui te Cretæ, vt constituas per ciuitates presbyteros, quos etiam Hierosolymam adiens ex Epheso euocauit Miletum. Tit. 1.
Act. 20.

Attendite, inquit, vobis, & vniuerso gregi, in quo vos posuit Spiritus sanctus regere Ecclesiam suam, quam acquisiuit sanguine suo. Hos quoque Petrus alloquitur: Seniores pascite, qui in vobis est, gregem Dei, non turpis lucri gratia, neque dominantes in clero. Hos Ioannes in sua Apocalypsi Angelos salutatur, Smyrnæ, Ephefi, Philadelphia, & cæterarum urbium. De quorum perpetua residentia apud plebes sibi commissas tam multa sancti Canones edicunt, vt sacra & antiqua Concilia relegendis tædio penè sit eadem causa toties ac tantopere repetita. Hunc ergo locum in Ecclesia Dei parochi tenent Indorum certè nouis fœtibus pernecessarium & salutarem. At fuit alterum genus in Ecclesia sancta Dei ministrorum, qui non firmas sedes tenerent, sed pro temporis opportunitate, & fratrum necessitate postularet, varias Ecclesias odirent, in iis pro re moras traherent, proprios pastores iuuarent, infirmos confirmarent, fortes perficerent, omni ratione Christi rem promouerent. Nam vt in exercitu sapienter instructo præter militares copias certa sede dispositas, quibus nihil magis curæ sit, quam vt locum suum ne deserant, cum in eo victoria sit, vt caput potius ponant, quam semel fixum pedem referant, sunt etiam auxiliares copiarum leuisque armaturæ equites, quorum sit contra munus huc illuc discurrere, vbi discrimen sit, promptè adesse, labantem iam militem confirmare hostem irrupentem excipere, omni negotio adesse, quorum fidei & diligentiarum plerumque victoria accepta referenda sit: ita profectò in hac militia Christianæ velut castrorum terribili & ordinatissima acie,

1. Petr. 5.

Apoc. 2.
c. 3.

acie, duo sunt ordines, vnus eorum, qui certo loco decertant, alter eorum, qui per omnia discurrunt, vt omnibus opem ferant. Quod militiae genus tanti in Ecclesia factum est, vt duces nostros summos; id est, Apostolos sibi sumpsisse videamus. Quid enim aliud agebant Paulus & Barnabas cum inter se dicerent, Reuertentes visitemus omnes Ecclesias, in quibus praedicauius? Quid Petrus dum transiret vniuersos, & deueniret ad sanctos, qui habitabant Lyddae? Hoc prorsus Timotheus, quem mittebat Paulus, vt confirmaret Thessalonicenses. Hoc Titus apud Corinthios egit. Hoc Iudas & Silas Antiochiam ab Apostolis missi. Hoc Paulus ipse cum Sila perambulans Syriam, & Ciciliam confirmans Ecclesias & praecipiens custodire praecipra Apostolorum. Et quamvis hoc Episcoporum, qui hac parte Apostolis successerunt, munus sit, tamen neque Episcopi omnia praestare possunt, & ipsi suarum Dioceseon limitibus conclusi sunt. Quamobrem ad eum cui vniuersalis est Ecclesia commissa à Christo, Romanum inquam Pontificem in Petro oues omnes Christi pascendas suscipientem singulari quadam ratione pertinet, quia per se ipse non potest, vt à se destinet, qui ipsius autoritate hoc tantum munus obeant. Itaque cernimus in Ecclesia multorum Patrum religiosos ordines successisse, qui Apostolica autoritate freti totum terrarum orbem doctrinae luce illustrarint, vitae pietate & ardore inflammarint. Quo in genere societas haec minima nihil sibi aut nouum, aut nimium sumit, si vocationem suam agnoscit, vt in Christo omnibus seruiat, & cum nulli saepe, aut loco, aut per-

Actor. 15.

Actor. 9.

1. The. 3.

2. Cor. 7.

8. 12.

Actor. 15.

Ibid.

Leviti. 24.

426 DE PROCYRANDA INDORVM
sonæ addicta sit, omnes tamen officio prosequatur suo. Neque vlllo modo dubitandum est, quin vocationi si suæ ipsa non desit, eius, qui ad rem tantam vocare dignatus est, gratiam & largitatem vberimè expertura sit.

C A P V T XXII.

Missionum utilitates inter Indos.

Missionum autem utilitates inter Indos multæ magnæque sunt. Prima quòd omni cupiditatis occasione procul remota cum neque ministerij sui mercedem exigant, neque fructum alium expectent, quam salutem Indorum, neque in postulando Camarico molesti sint, deinde continentia, & integritatis lumen præ se ferant, admirabile dictu est, quam in sui doctrinæque suæ admirationem & studium Indos rapiant. Neque enim, quod sæpe dicere soleo, illustriora miracula ad Euangelij commendationem Indis adhiberi possunt, quam vt neque avaritiæ occasione neque libidinis sinistro rumore, doctrina ministri Euangelici decoloretur. Secunda, quòd cum seuerius obiurgare & male facta vindicare ad parochos proprie pertineat, missionū verò ratio ea sit, vt potius consolandi, intercedendi, ac bene de omnibus merendi partes sibi sumat, valde in nostros studia Indorum excitantur, & fit animorum magna coniunctio: ex qua & fidè dictis facile commodant, & se suaque omnia libentissime

bentissime impertiunt atq; communicant. Tertia
 hinc quoque manat, & est copiose vsu comperta,
 quod ad confessiones nostris faciendas, etiam ge-
 nerales, etiam ingentium scelerum, ac diutissime
 contectorum, vltro ipsi non inuitati veniunt, qui
 tamen parochorum omnium vna sententia, raro
 verum in confessione sacramentali ipsis aperiunt,
 quippe qui parochos pertimescant. Eo omni metu
 odioque sublato ad nostros, quos sibi experiuntur
 beneuolos, nihilque læsuos certo sciunt, certatim
 accurrunt, crimina omnia aperiunt, vitæ consilia
 libenter accipiunt, summa deuotione imperata
 exequentur. Hæc vna commoditas missionum,
 quam in prouinciis superioribus cum versaremur,
 abundè sumus experti, tanti est apud me, vt si nul-
 lus alius missionū fructus expectaretur, sola suffi-
 ceret. Ac quemadmodū in sacro Tridentino Con-
 cilio propter fragilem muliebrem sexum sãctimo-
 nialium pudori & metui Patres ita consulendum
 putarunt, vt præter ordinarium voluerint aliquo-
 ties extraordinarium illis confessarium dari: ita e-
 quidem Indis etiam consulendum arbitror, quo-
 rum est fides infirmior, & duriores in se parochos
 experiuntur. Itaque eo missionum auxilio mirifice
 eorum infirmitas recreatur. Quartam demum vti-
 litatem ex ipsa diuini verbi tractatione numero:
 quæ triplex est in missionibus. Vna, qua pueri &
 rudiores simpliciter, & memoriter catechismo im-
 buuntur, idq; statis diebus & horis, partim canen-
 do partim recitando fructuose admodum fit. Al-
 tera, qua docentur, & instruuntur familiariter
 pro suo quisque captu tam in mysteriis fidei per-
 cipendis, quam in moribus honestè instituendis.

Postrema

Concil.
Trid. sess.
25. 6. 10.

418 DE PROCURANDA INDORVM
Postrema est ea, quæ ad exhortationem spectat,
qua pro concione excitantur ad salutaria omnia,
ac vi ipsa dicendi dicentisque autoritate flectun-
tur. Hic mirificè & capiuntur, & cedunt, si con-
cionatorem linguæ bene peritum, & apposite
dicentem nacti sunt. Quod cum rarum, in paro-
chiis sit; vnus eiusmodi Indice bene doctus, mis-
sionum excursione multis parochiis prodesse po-
test. Atque ad has quatuor exempli, Beneficen-
tiæ, Sacramenta administrandi pœnitentiam præ-
sertim, & verbi denique diuini disseminandi
redigi cæteræ possunt vtilitates, quæ ad Indos
pertinent.

CAPVT XXIII.

Quod Parochi Missiones vtiliter & libenter accipiant.

ESt alia quoque his non inferior vtilitas mis-
sionum, cum ad parochos ipsos beneficium
deriuatur. Paulus quidem dicebat, Deo autem
2. Cor. 2. gratias, qui semper triumphat nos in Christo Ie-
su, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in
omni loco, quia Christi bonus odor sumus, quod
suo quoque modo vsurpare possunt, si qui sunt
discursus Apostolici sectatores. Nostri certè ex-
perti sunt sæpenumero parochos ipsos vitæ con-
suetudine colloquiisque captos ad Christum as-
pirasse, neque parum ad virtutis officia commo-
tos esse. Nihil enim vitæ exemplo potentius præ-
sertim

fertim in morum quadam suauitate, tum ipsa familiaris collocutio studia similia parit. Cumque se se adiuuari à nostris sedulo nulla interim mercede expectata vident, atque onere ipso non parum, leuari horum opera, beneficio allec̄ti de se bene meritos amant. Iam verò cum ad conscientiam suam fructum hunc deriuant, ad suos longè diffundunt exemplo instructi, æmulatione excitati, fructu prouocati. Ad hæc omnia illud accedit, quod cum sæpe binæ ac ternæ aut eo plures parochiæ valde inter se etiam disiunctæ vnius parochi curæ commissæ sint, atque adeo neque baptizare, neque confessiones audire, neque in doctrina instruere omnes suos commode potest, fit, vt maximam anni partem oues pastore prorsus careant, qua ex re quot milia periclitentur imo verò manifestè intereant, dici non potest. Possunt ergo qui Missionibus vacant, bonam temporis partem in ea parochia consumere, à qua parochus abest, & omni boni pastoris officio perfungi, quæ res non solum est ipsis Indis salutaris, Verum etiam Episcopis, parochis, patronisque gratissima, quibus omnibus eiusmodi supplementa magnam conscientiæ quietem afferunt. Quamobrem à multis iam agitata est, vt collegia Societatis, aut residentiæ in frequentia maxima Indorum collocarentur, vnde tanquam ex munita arce subsidiarij milites regionem omnem opportunè excurrerent. Ad hæc, vt filios nobilium Indorum à pueritia instruendos educandosque susciperent, in qua vna re totius gentis salus vniuersa posita est. Neque ego sane diffido futurum breui, vt his omnibus modis

430 DE PROCURANDA INDORVM
modis atque rationibus societas nostra saluti In-
dorum procurandæ, quod tantopere cupit, felici-
ter operam nauet.

C A P V T XXIV.

Quid cauere oporteat in Missionibus.

AC missionum commoditates eæ ferè sunt
quas exposui. Vt verò in omni præclaro ne-
gotio euenire solet, non carent suis quoque non
leuibus difficultatibus. Primum enim inuidia pa-
storum, & plebis contemptus eorum præ nostris
diligentissime cauendus est ea vnâ ratione, vt om-
ni, & verborum, & rerum significatione testentur
se nullo modo esse parochos superiores, sed humi-
lium verum legitimumq; pastorem, se verò tantum illius
adiutores, & ministros. Itaque omnem honorem
in illius significatione ne prætermittant, vt & ipsi
intelligat nihil ab iis ambitiosè agi, & populus fa-
ctione nullo modo meditetur, sed subditus sit pe-
omnia Parochò suo. Vix dici potest, quantopere
inter Indos obseruetur is, qui cæteris imperat, &
præest, vt statim oculos in ipsū Apo, vt illi vocant
animumq; conuertant. Qua ex re nisi humilitatem
nostri insinuent, & circumspectè parochorum au-
thoritatem tueantur, atque commendent, certum
est inuidia, & calumnia omnia statim bona studi-
corrumpti. Præterea & illud omnibus modis curan-
dum, ne odiosi parochi simus, dum vel nimiam
integritatem ostentamus, vel reformatorū ac cen-
sorū partes importune assumimus. Meminisse po-
tius illud oportet à Spiritu sancto dictum, Noli esse
iustu

iustus multum, neq; plus sapias quam necesse est,
 ne obtupeſcas, Itemque illud Apoſtoli, Omnibus
 omnia factus ſum, vt omnes faceré ſaluos. Et illud
 Domini, Dicite, Pax huic domui, & ibi manete
 comedentes, & bibentes, quæ apud illos ſunt. De-
 nique vnusquisque proximo ſuo placeat in bono
 ad ædificationé. Etenim Chriſtus non ſibi placuit.
 His aliisq; diuinæ Scripturæ ſententiis docemur,
 ita religionis diſciplinam conſeruare, vt charitati
 fratrum multum demus. Multa toleranda ſunt in
 homine præſertim ſæculari, ſæpe etiam profano:
 nonnulla interdum concedenda ſalua conſciétiâ,
 & ita agendum, vt conſuetudinis ſuauitate allicia-
 tur potius, quam aſperitate offenſus reſiliat ſtatim.
 Itaque neque viſitatores, neque cenſores, aut Mo-
 mos aliquos vel Sycophantas exiſtimare nos de-
 bet, ſed ſibi amiſſiſſimos, & humaniſſimè affectos.
 Nouimus ex prudenti diſſimulatione non paucos
 egregiè captos tandem Dei verbo manus dediſſe:
 quos ſi nimia ſeueritate offenderis, mille cõcio-
 nibus reuocare non poteris. Verum ita humanita-
 tis leges ſeruandæ ſunt, vt neque religionis exiſti-
 matio lædatur, neque conſcientiæ coram Deo pu-
 ritas offuſcetur. Nam & virũ religioſum & Apo-
 ſtolicum munus obeuntem nihil, aut leuitatem,
 aut factum, aut laſciuiam redolés decet. Quoniam
 verò cum ad aperiendas conſcientias ſuas in con-
 feſſione parochi accurrunt, imploranda impenſe
 eſt diuina gratia, vt & officio non deſis tuo, &
 fratris animam grauiffimè interdum ſauciam à
 morte reuoces. Ego fanè in confeſſionibus au-
 diédís nihil æquè formidare ſoleo, quòd Sacerdo-
 tum quotidie cœleſtia ſacramenta tractantiũ vix
 medicina

1. Cor. 9.

Matth.

10.

Rom. 15.

432 DE PROCURANDA INDORVM
medicina vlla morbi curari possunt, cum semel
cœperint peruenire ad cor durum, atque illud
Gregorij plerunq̃, cum eiusmodi duritiem con-
templor, venit in mentem. Plerique eorum à Do-
mino impœnitentis cordis caliginem proiciuntur,
& nulla hominis adhortatione resipiscunt.
Ergo in primis illud tenendum est, vt placendi vo-
luntas, & humanus affectus nullo modo domine-
tur, ne puluillos sub omni cubito, & ceruicalia
sub omni capite statuamus, iuxta propheticam
comminationem, quin potius veritas in omnibus
dominetur, & præsint, propter quam si homines
aliquando scandalizantur, non magnopere curan-
dum est. Dei enim iudicium est, ait scriptura. Ita-
que si is, qui parochus nominatur, concubiniarius
sit, si aleator, si fœnerator, si simoniacus, si liti-
gator, si turpis lucri sectator, si officij sui negli-
gens, si sermonis Indici imperitus, & contem-
ptor, veritatis falce resecauda sunt vitia, ac nisi
tibi ipsi in Domino satisfeceris peruidendum, ne
alienis peccatis ipse communicates manus pœni-
tentia cito imponens. Cæterum hæc ipsa etiam
lethalia, & vetusta vlcera oleo simul foueri pos-
sunt, atque ita vino perfundi, vt pariter, & mor-
deantur, & ferant. Attingit, inquit, à fine vsque
ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter diui-
na Sapientia. Opus forte, modum suauem esse
oportet. Multum interest, qua manu, qua dexte-
ritate vulnus chirurgus infligat. Non imperiose
non duriter, magis monendo, quam minando,
magis iuuando, quam iubendo, vt ait Augustinus
ista tolluntur. Vidimus sæpe Sacerdotum con-
scientias deploratas, de quibus ego planè diffide-
ram

Gregor.
lib. 2. ex
post. in 1.
Reg. c. 3.

Ezech. 13.

Deut. 1.

1. Tim. 5.

Sap. 8.

August.
epist. 64.
ad Aure-
lium.

ram eo quod ad cor durum peruenisse mihi videntur, & iuxta Hieremiam propter multitudinem iniquitatis dura facta esse peccata, ministris tamen nostris, vel potius diuinæ gratiæ ita cessasse, ita respuisse, ita ad cor rediisse, vt magnificas Dei bonitati gratias ageremus, & spem non vulgarem conciperemus, societatis nostræ homines, quorum sunt parochi penè omnes valde studiosi, præclarissimos fructus in lucrificandi Domino eiusmodi hominibus allaturos, Hæc in parochos obseruanda. Porro Indi, ipsi quoque curam quandam mediocritatis efflagitant. Vt enim eos oderunt, qui nimij in exigendo sunt, ita etiam à se auersos putant, qui ab ipsis oblata repudiant. Accipienda ergo sunt humanè munuscula eorum, & benignè vel eadem, vel plura si liceat, pauperibus communicanda. Quod si ipsorum opera interdum opus sit, dum ea moderatione, qua decet, tractatis, nihil offenduntur, imo verò si te alioquibì beneuolum experiuntur, amplius diligunt. Illud quoque obseruatum auctoritatem quandam retinendam esse aduersus eos, paternæ grauitati coniunctam: neque tam summissionis, quam liberalis cuiusdam imperij speciem præferendam. Amant enim hoc modo, quæ istorum est natura, tractari. Sed neque necessario nostrorum apparatus offenduntur, neque paupertatem magnopere admirantur, magisque præclatiora nostros non posse afferre, quam non velle interpretantur. Quamobrem quæ ad vitæ necessitatem aut etiam commoditatem pertinent, prætermittenda non sunt, nam & locorum, & rerum magnæ difficultatis id exigunt ad hac prouinciarum Indicarum

tanta

Hier. 30.

tanta asperitate & inopia, & Indorum ingenia diuinitus ita comparata sunt, vt ædificationis isto necessario vsu nihil amittant. Illud enim non extremo loco cogitandum est, & penitus prouidendum, ne dum Apostolicæ abdicacioni quidam inhærent, vitæ commoditatibus destituantur, atque ita vel labore victi, vel viribus destituti bene institutum cursum reuocent. Nam qui aliquando suis dixerat, Nolite portare sacculum neque peram, idem alio tempore iisdem dixit, sed nunc qui habet sacculum tollet, similiter & peram. Quo in loco Bedam venerabilem audire licet, Nobis quoque, inquit, datur exemplum, iusta nonnunquam causa instante quædam de nostri propositi rigore posse sine culpa intermitteri, verbi gratia, cum per inhospitales porrò regiones iter agimus, plura viatici causa, quam domi habebamus, licere portare. Indicas sanè peregrinationes notasse videri potest. Atque hæc ad difficultates Indicarum missionum considerandas hætenus dixisse sit satis, Illud postremò adiciendum puto. Indicas & commoditates, & difficultates non ex aliarum nationum lege aut consuetudine, sed ex sua ipsarum esse metiendas, & Dei zelo præeunte tum verò experientia duce, illud in omnibus intuendum, vt non quæramus quod nobis vtile est, sed quod multis, vt salui fiant,

Luc. 10.

Luc. 22.

*Beda
lib. 6. in
Euang.
Luc. 6. 22.*

416 DE PROCVRANDA INDORVM
tes Nouatorum calumnias, & ab ipsa Ecclesia in
magno & œcumenico Concilio Tridentino co-
piosè grauiterque definitum, & illustres nostræ
ætatis scriptores nusquam aut vberius, aut felici-
cius quam in illis asserendis, explicandis, com-
mendandisque elaborasse, non ignoremus. Igitur
cum Hæreticis res nobis modo non est, sed ne
Catholicos quidem antiquos, & in religione con-
stantes admonendos, cohortandosve existima-
mus, quorum illud insignem eruditionem, hoc
dicendi facultatem non vulgarem requirit. Tan-
tum breuiter, ac penè cursim ea de Sacramentis
attingemus, quæ rudibus Indorum populis neces-
saria videbuntur, atque in iis maximè insistemus,
quæ per imperitiam, aut incuriam quorundam
contra veterem & Ecclesiasticam disciplinam in-
ter hosce neophytos obrepisse & percrebuisse no-
tauimus.

CAPVT II.

*Multa in his regionibus contra Ecclesiæ
consuetudinem geri.*

NAm ex quo tempore obedientia duce ad
has regiones Indicas venimus, non pauca
in Sacramentorum functione minus conuenien-
ter Ecclesiasticis institutis, nonnulla perturbatè
prorsus atque ineptè geri, & diu mirati sumus, &
dolenter sæpe commemorauimus. Causa mihi
cogi-

cogitanti nulla certior occurrit, quam quòd Euangelium non tam prædicatorum, quàm militum manu in has nouas orbis nationes inuentum sit: quorum socordia cum imperitia coniuncta multa absurdè peperit, quæ accedente consuetudine confirmata tanquam legitima habentur. Ita priores posterioribus errandi viam munierunt, vt vix liceat doctis & piis hominibus veterem totius Ecclesiæ consuetudinem restituere, habeanturque rerum Indicarum imperiti, qui religionem & Sacramenta Ecclesiæ integre, ac pro dignitate Indis tradere cupiant. Quid plura? Cum in Prouinciali Concilio Limensi ab omnibus Peruenibus Episcopis, cæterisque grauibus viris ad ea vitia emendanda multum operæ & studij collatum sit, atque edita extent egregia decreta de reformatione permulta, nihil tamen amplius perfectum est, quàm si ab otiosis nautis de Republ. moderanda consultatum esset. Quis verò non doleat Baptismo plerosque adultos initio passim, & nostro tempore non rarè ante perfundi, quàm Christianam catechesin vel mediocriter teneant, neque an vitæ flagitiosæ, & supersticiosæ pœnitentia tangantur, neque verò id ipsum, quod accipiunt, an velint accipere, satis constet? Quid illud, quod confessiones sæpe ita fiunt, vt neque Indus intelligat sacerdotem, neque intelligatur ipse, quid dicat, tam supinè parochis nonnunquam dormientibus, vt neque peccatorum rationem exigant, neque doloris sensum requirant, nihilque magis curent, quam vt à se quam citissimè confitentes ablegent. Porro Eucharistiam qua le-

438 DE PROCVRANDA INDORVM
ge contra omne & diuinum, & Ecclesiasticum
jus non solum quotannis adulti Indi, verum etiam
morientes ritè confessi prohibentur accipere.
Quam si quispiam nostrum porrigere velit, & via-
tico munire migrantem, nouitatis accusatur, &
facilegij propemodum reus agitur. Quod si hoc
venerationi Eucharistiæ prætextitur, cur saltem
quæso Extrema vnctio subtrahitur? Neque in syl-
uis tantum aut remotis oppidis, sed in ipsa no-
stra vrbe, in ipso sacro Xenodochio morituri
tanto bono priuantur. Horum similia sunt plu-
rima. Etenim matrimoniorum errata vel socor-
dia, vel imperitia ministrorum admissa longum
esset enumerare. Quales sint infidelium nuptiæ,
quibus gradibus apud Indos contractæ valeant,
quæ impedimenta Apostolicis literis his neophy-
tis sublata sint, quæ etiam dum integra restent,
pauci scire laborant. Hanc igitur tam vastam
sylvam ingressi illos tantum errores refellere cu-
pimus, qui & perniciosiores, & magis vulgares
sunt.

CAPVT III.

De voluntate Baptismo necessaria.

Igitur in Baptismo, barbaris præsertim, confe-
rendo, tria spectare debet fidelis, & prudens
dispensator mysteriorum Dei, Voluntatem, Fi-
dem, Pœnitentiam. Voluntas sanè omnino co-
gnoscenda est eorum, qui ad Fidei Sacramentum
aspirant.

aspirant, nec nisi petant, & instent, Christianæ vitæ professione donandi sunt. Ecclesiæ consuetudo tenet, vt priusquam catechumenus baptizetur, ter interrogetur, & tertio respondeat, baptizari se velle, quod intelligerent Sancti Patres magnum esse Christianæ Religionis pondus, magnas Euangelicæ turris expensas, nec nisi re admodum deliberata, & perspecta hominum imbecillitati temerè rem tantam debere committi. Quod profectò non nuda cæremonia obseruandum est, sed multo magis spiritu & veritate. Vt non solum infideles Indi diligenter explorentur, verum cognita iam, & perspecta voluntate diu in catechumenorum ordine teneantur, quò & instructiores veniant & pluris faciant mysterium salutis suæ. Quam Ecclesiæ veterem disciplinam ita in hoc nouo orbe neglectam intuemur; vt nusquam contra Euangelij dignitatem magis irreligiosè, & contra hominum salutem magis perniciosè peccatum esse intelligamus. Dum enim quoquomodo per fas, & nefas, per dolum, & vim gentes barbaras Christianas efficere properant homines imperiti, aut improbi; nihil aliud agunt, quam vt Euangelium ludibrio exponant, & Fidei temere susceptæ defectores certissimo exitio afficiant. Non enim tales, vt est in Decretis Patrum, inuiri saluandi sunt, sed volentes, vt integra sit forma iustitiæ. Equidem censerem Prouinciali Concilio nihil grauius decernendum fuisse; ac fore deinceps, nihil etiam seuerius vindicandum, quam vt Indi adulti ante baptismum per annum, aut etiam amplius, nisi discrimen mortis vrgeret, in Fidei mysteriis perdiscèdis,

*Coc. Tol.
4. c. 55.
d. 45. De
Indiis*

& voluntate bona confirmanda distinerentur. Ita fieret vt serius impetratam baptismi gratiam pro magno haberent, & diligenter conseruarent, quemadmodum in concedenda Eucharistia vsu venisse cernimus. Sed quid agimus de iis, qui contra salutare hoc Ecclesiæ institutum baptizati sunt? Certè si nullam habuisse voluntatem perspicerentur, atque omnino inuiti & repugnantes, & contradicentes baptizati sunt, nullo modo Christianum characterem accepisse existimandi sunt, quemadmodum est ab Innocentio tertio definitum, neque enim sine suscipientis voluntate Sacramentum constare potest, quod accipere non potest, qui non præbet vtcumque consensum. Verum si voluntas nonnulla non defuit, tametsi vel vi, vel minis extorta, quia re vera characterè Christi insignitus est, cogendus est Fidem semel susceptam conseruare, ne Christi Sacramento magna fiat iniuria, si profanum per licentiam reddatur, quod est etiam ab eodem Pontifice secundum Toletani Concilij decreta declaratum. Illud autem habet quæstionem non facilem, vtrum eum barbarus baptismum prorsus ignorat, & tamen non contradicens baptizatur, verè Christianum characterem accipiat necne. Nam rei ignoratæ voluntas esse non potest, cum nihil ametur nisi cognitum aliquo modo. Itaque qui interrogatus, an velit in se fieri, quod fit in aliis, aut etiam nihil interrogatus baptismum perfunditur, nihil inter baptismum, & profanam aquam discernens, nihil ibi religionis agnoscens, is profectò quomodo velit, quod nunquam cogitauit, non facile potest dici. Cum verò Sacri Canones nihil

De baptismo, & eius effec. c. Maiores, §. itē qua.

Ibidem.

nihil aliud tradant obstare baptismo, quàm voluntatem baptismo renitentem, & contradicentem, cumque hoc loco hominem nihil dissentire, nihil reclamare ponamus, iterare postea baptismum, si ille saluus esse velit, difficilis exempli apparet. Quam quæstionem ne quisquam otiosam putet, sciat apud nos esse frequentem in iis præsertim Æthiopibus seruis, qui ex Cabouerde asportantur. Hos enim si conuenias, an Christiani iam sint, audies non raro, sese cum essent impuberes simul cum aliis plurimis in nauis, aut litore deprehensos baptizatos esse, cum certè quid secum ageretur, ignorarent nisi quod multi simul à clerico, aut milite quopiam aqua aspergebantur, & exinde Christianos se fieri audiebant, cum neque hoc etiam ipsum quid esset edocerentur, neque rem ipsam penitus intelligerent, & homines barbari iumentis similes, minimè quid illud esset scire curarent. Diglantur quidam, vtrum si neutra voluntas detur, baptismus sit ratus. Diuus quoque Augustinus non parum hæret in sine librorum de baptismo, vtrum baptismus per jocum & non serio collatus habendus sit certus ac constans. Vbi ita scribit: Solet quæri, vtrum nihil intersit quo animo accipiat ille cui datur, cum simulatione, an sine simulatione; si cum simulatione vtrum fallens an jocans sicut in mimo. Et quibusdam interpositis quibus se Ecclesiæ iudicium expectare ea de re profiteretur, adjungit, Nequaquam dubitarem habere eos baptismum, qui vbiicumque & à quibuscumque illud verbis Euangelicis consecratum sine sua simulatione & cum aliqua fide accepissent, quanquam eis ad salutem spiritualem non

*Caiet. 3.
p. 9. 68.
art. 7.
Sot. in 4.
d. 5. ar. 7.
D. Aug. l.
7. de Ba-
ptismo
cōtra Do-
natisas,
c. 53.
De cons.
d. 4. c. 3.
let.*

prodesse, si charitate caruissent, qua Catholicae infererentur Ecclesiae. Et mox, ubi autem, neque societas esset vlla ita credentium, neque ille, qui ibi acciperet, ita crederet, sed totum ludicre & mimice, & joculariter ageretur, vtrum approbandus esset baptismus, qui sic daretur, diuinum iudicium per alicujus reuelationis oraculum, concordia oratione, & impensis supplici deuotione gemitibus implorandum esse censerem. In hac ergo dubitatione cum de voluntate Indi, aut Aethyopis temere baptizati quaeritur, illud mihi certum est, si satis meminit se sine simulatione, & cum aliqua fide, vt Augustinus dixit, suscepisse baptismum, hoc est, intellexisse illud esse ritum aliquem Christianorum, atque ita in se fieri permisisse, quamvis caetera Christianae religionis non sit edoctus, approbandum esse baptismum, minimeque reperendum. Re enim vera consensus putandus est, qui cum videret in se fieri quod ad Christianam religionem pertinere vtcunque sciebat, non contradixit. Quod si nullo modo quid esset baptismus, agnouit, neque illum a profana & quacunque alia asperione distinxit, penitus Christi, & Ecclesiae Fidem ignorans, non magis voluisse intelligendus est, quam si dormiens, aut amens baptizaretur, cum nulla antea eius significatio extitisset. Quem sane nullo modo baptizatum esse ego non dubito, quemadmodum ne illum quidem, de quo Augustinus valde dubitat, qui per jocum profus, ac non serio baptizaretur. Nam & dissentire, atque abnuere putandus est, qui contra verus institutum suum aliquid noui profus ignarus accipit: & satis est eum nullam baptismi voluntatem habere, neque expressam,

De baptismo, c. Maior. 5. ite quaeritur.

pressam, neque interpretatiuam, quam in adultis ad substantiam sacramenti requiri sanior, & certior Doctorum sententia habet. Ac satis id docuisse Innocentius III. videtur, cum de baptismo dormientis aut infani improbando, si antecedentis voluntatis signa non extant, sententiam tulit. At verò cum neque barbarus ipse satis exploratam habet præteritam voluntatem suam, neque notitiam illius temporis, neque verò iudiciis manifestis percipi res potest, quod frequens est in hac superiorum temporum perturbatione, & barbarie, salutare consilium Alexandri III. sequendum est, & conditione adhibita baptismus iterum conferendus. Porro voluntatem parentum in baptismo paruulorum suorum ad substantiam sacramenti necessariam esse, quamvis asserant quidam, rectè tamen asseri non potest. Sed tamen parentibus inuitis, si infideles sint, eorum paruulos non esse baptizandos, quanquam non sine patrocinio nobilium authorum vtrinque in scholis res agitur, tamen Thomæ sententia & Ecclesiæ consuetudine & Concilij Prouincialis autoritate longè præferenda est, dummodo in mortis periculo constitutū paruulum nulla expectata parentū voluntate baptizare licere & decere quoque cōcedamus, quod authores quidam pij & docti pro illorum salute defendunt, & à nostris aliquando cum laude factum meminimus. Cum verò ex duobus parentibus alter filium paruulum Christianum fieri vult altero repugnante & contra nitente, iuxta Concilij Toletani, & Limensis decreta, baptismo fauendum est, & illius ius præferendum, qui de filij salute melius cogitat. Atque hæc

Ibidem:

*De bap-
tismo, b:
De qui-
bus. Dur.
in 4. dist.
4. q. 6.
Pal. c. 4.
Contra
sentent
Cai. 3. p.
q. 58. ar.
10. & So-
tus in 4.
d. 5. a. 10.
D. Th. 2.
2. q. 10.
a. 11. Con.
Lim. Cōf.
27. Sor.
in 4. c. 5.
ar. 10. in
fine, idem
confirmat
Cōc. Lim.
Const. 27.
Cōc. Tol.
4. c. 51. 28
q. 1. Iudic.
qui.*

444 DE PROCVRANDA INDORVM
hæc de voluntate baptismum suscipientium obi-
ter attigisse sit satis.

C A P V T IV.

*De Fide & Pœnitentia ad baptismi
gratiam necessaria.*

AR. 10.
C. 2.

Fidem verò in Dominum Iesum Christum, & Pœnitentiam in Deum, quam Paulus prædicabat in gentibus, Petrus ab Hebræis exigebat, necessariam esse, vt baptismus non solum Christi militem faciat, sed gratiæ etiam & salutis donatiuo afficiat, nemo est tam ineptus, qui dubitet. Verum quæ Fidei mensura exigenda sit in catechumeno, & quibus modis agendum, vt satis instructus, & firmus veniat ad lauacrum Christi, satis est in libro superiore explicatum. Pœnitentiam autem hoc est antea vitæ veram detestationem, atque in posterum firmum corrigendæ consilium, rarus est certè in Parochis, qui pro dignitate requirat. Nam & pristinae superstitioni vulgo hærent, & concubitus nefarios retinent, & ebriositatem suam non deponunt: plerique honoris causa baptismum ambiunt, ne ab Ecclesia arceantur, nonnulli vt Hispanis Dominis ea in re gratificentur, atque eiusmodi fictionibus apud barbaros plena sunt omnia, nostra certè maxima ignauia, qui supini, atque oscitantes ea de re cogitamus, digni certe, qui tanti sacrilegij pœnas luamus. De hac vitæ emendatio

emendatione curanda & exploranda in competentibus multa antiqui Canones, multa noua synodalia decreta præclare præcipiunt : sed facile omnia contemnuntur ab iis, qui quæstum amant, salutem hominum, & Christi dignitatem non amant. Itaque ex antiqua Ecclesiæ consuetudine perquam commodum mihi videretur, vt catechumeni aliquot dies, si menses longum esset, ieiuniis & precibus aliisque piis operibus pro facultate sua exercerentur ante baptismum, tum verò vt testimonium ferrent temperasse se à flagitioso concubitu, ab omni superstitione gentilica, præcipuéque ab ebrietate, Ecclesiam quoque frequentasse, & omni officio vitæ superioris emendationem declarasse. Ita fieret, vt paratiores venirent, & quam tandiu probati gratiam adipiscerentur, non ita facile reuersi ad vomitum corrupturi essent. De qua re legi Gratianus potest in quarta distinctione de consecratione, & cæteri, qui de catechesi, & præparatione baptismi necessaria copiosè scripsere.

C A P V T V.

*De iis, qui se baptizatos vel negant
vel mentiuntur.*

DE iis verò, qui baptismum vel datum sibi esse mentiuntur, vel acceptum iam à se negant, cum sit vtrumque pars sacrilegij & periculi, merito synodalia decreta cautos esse Parochos

446 DE PROCURANDA INDORVM
chos iubent. Sunt enim qui reuera baptizati non
sunt, cum tamen Christianis nominibus appellen-
tur, & Ecclesiastica mysteria conuentusque fre-
quentent. Hoc ex temporum superiorum pertur-
batione accidisse constat. Atque in horum aliquot
nos incidimus, qui cum diu Christiani haberen-
tur; & Ioannes, aut Francisci, aut Petri vocaren-
tur; tandem concionibus nostrorum permoti si-
mulatione deposita baptizari se postularunt, & re
diligenter discussa; inuentum est eos non fuisse re-
vera Christianos; sed à parentibus Indis subtra-
ctos per Hispanicos Dominos eiusmodi nomini-
bus fuisse donatos. Nonnulli quoque Æthiopes
cum sæpe confessiones annuas peregissent, rogati
aliquando ea de re se nunquam esse baptizatos
apertè confessi sunt: Erit igitur adhibenda non
exigua diligentia, præsertim erga aduenas & igno-
tæ regionis homines: Contra alij ea occasione se
baptizatos sæpe dissimulant; baptismumque sup-
plices petunt, quem re vera iam acceperunt, eo
sanè consilio, vt vxores nouas ducere liceat, cum
veteres displicent. Eum fucum prudentiores Pa-
rochi deprehendere solent. Ne igitur; vel grandi
sacrilegio iterato sacramento contaminentur, vel
à necessariò excludantur; vigilare Sacerdotes
oportet. Et cum res liquido constare non potest,
atque is qui baptismum petit, alioqui testimonium
habet integritatis suæ, probabiliq; vtrinque ratio-
ne dubia prudenti viro causa fit, Beati Leonis de-
cretum salutare seruandum est de iis, qui in
captiuitate positis parentibus nati sunt, & ba-
ptizati sint, certum esse non potest, quorum
potius saluti consulendum docet lauacro regene-
rationis

Leo ep.
34. c. 1.
De Conf.
d. 4. cum
itaque.
Idem in
ep. 90. c.
16. De
Conf. d. 4.
c. si nul-
la.

rationis adhibito. Quia quod non ostenditur gestum, ratio non finit, vt videatur iteratum.

CAPVT VI.

De Sacramento Confirmationis & illius materia.

HÆc pauca de baptismo Indorum; neque verò plura de facti Chrismatis sacramento dicenda sunt. Ac bene habet sanè, quod Confirmationis sacramento neophyti nostri priuati non sunt: tamen partim penuria Episcoporum partim fortassis negligentia, raro eam gratiam Indi consequantur. Illud hoc loco, pro instituto nostro dicendum est, materiam huius sacramenti à Doctoribus, & Florentino Concilio tradi, Chrisma ex oleo, & balsamo ab Episcopo consecratum. Dubitant verò multi, an balsamum re vera ad essentiam sacramenti pertineat: & plerisque assentientibus, Sotus, & Caietanus graues authores negant, qui si de vero balsamo loquuntur, omnino tenendi sunt, cum eorum sententiam satis Apostolica Sedes confirmasse videatur. Extat enim indultum à Pio Quinto Pontifice maximo Episcopo Tucumanensi datum, quod nos ipsi in autographo vidimus, vt in hac Occidentali India, liceat in confectione Chrismatis pro vero balsamo succum quendam adhibere, natiuum his regionibus, qui balsami odorem, & suauitatem maximè

Caiet. 3.

p. 9. 72.

ar. 2. Sot.

in 4. d. 7.

ar. 2.

448 DE PROCVRANDA INDORVM
maximè refert. Non igitur verum balsamum de
essentia est sacramenti, nisi malis materiam sa-
cramentorum Ecclesiæ subdi, quod omnes viri
docti repudiant.

CAPVT VII.

De Eucharistia percipienda diuinum esse præceptum.

Sequitur vt de Eucharistiæ perceptione dica-
mus, à qua genus Indorum latissimè exclu-
sum, adhuc homines docti, & pij frustra con-
queruntur. Quem totum locum vt commodius
explicemus, dicendum erit de ipso iure diuino,
& Ecclesiastico percipiendi Eucharistiam: tum
quid de consuetudine hucusque seruata sentien-
dum sit, & de salute eorum, qui sine viatico cœ-
lesti de vita decedunt: postremo quid deinceps
fieri expediat, admittendine sint an excludendi
à sacris mysteriis Indi? Ac primum non parua
quæstio est inter Theologos, Vtrum re ipsa su-
mere Eucharistiam iuris diuini præceptum sit.
Quidam enim non aliam, quam Ecclesiasticæ
constitutionis vim agnoscunt, quorum potest vi-
deri non improbabilis sententia, quod videamus
Ecclesiam quibusdam dare, quibusdam negare
Eucharistiam, etiam cum supremus agitur spiri-
tus: de qua re & antiqui Canones complures
sunt, & quarundam hodie quoque Prouinciarum
mos

Bona. in
4. d. 12.
art. ult.
q. 1. Alex.
Hales 4.
p. 9. § 1.
memb. 4.
Caiet. 3.
p. 9. 8. ar.
11. & 12.

mos est, vt ij, qui per publicos magistratus ad supplicia ducuntur, non communicentur. Atqui ius diuinum Ecclesia tollere, aut immutare non potest. Non ergo iuris diuini est, vt homines etiam in vitæ sine Eucharistiam accipiant. Adde quodd verba Christi, quibus maximè apud Ioan-nem necessaria ad vitam æternam carnis & san-guinis Christi perceptio perhibetur, æquè de om-nibus loquuntur, adultis, inquam, & paruulis, vt Augustinus sæpissime aduersus Pelagianos con-tendit, præcipuè libro primo de peccatorum me-ritis, & remissione, quod etiam Innocentius pri-mus in epistola ad Concilium Mileuitanum aper-tissime docet. At verò paruulos sacramento alta-ris imbui, quicquid Græci, & Boëmi Hæretici contradicant, vsquè adeo non est necesse, vt contraria potius consuetudo teneatur in Ecclesia Dei, & olim si qui Patres paruulos communicandos putarunt, nulla id salutis necessitate fecisse, sine controuersia credendum est, vt Synodus Tri-dentina commonuit. Hæc igitur cogitanti mihi, tum verò ad huius occidui orbis Ecclesias oculos conuertenti, nihil iuri diuino repugnare, si iam baptizati adulti Eucharistiam nunquam perci-piant, pene persuasum esset, nisi me inde reuoca-ret non modo D. Thomæ illiusque sectatorum authoritas, quæ apud me valet plurimum, sed etiam perspicua atque efficax, quantum ego sen-tio, ratio. Si enim sacramenti cuiusque necessi-tas ex ipsius significatione intelligenda est, vt Ec-clesiæ consensus docet, & baptismum idcirco ad vitam necessarium omnino fatemur, quod spi-ritualis generatio sit, nemo autem viuere queat,

*Aug. lib.
1. de Pec-
cat. meri-
tis, c. 20.
Innoc. 1.
ep. 26. in
Rescript.
ad Conc.
Mil.*

*Conc.
Trid. ses.
21. c. 4.*

*D. Tho. 3.
p. q. 80.
ar. 11.
Dem. Sor.
in 4. d. 12.
q. 1. a. 11.
Petr. Sor.
De Eu-
char. lect.
9. Pal. in
4. d. 9. q. 1.
nisi*

450 DE PROCURANDA INDORVM
nisi nascatur : Pœnitentiæ quoque sacramentum
necessarium agnoscimus lapsis post baptismum,
quòd in eo per clauēs Ecclesiæ ianua aperitur
regni cœlestis, qua occlusa nemo introire possit
in regnum : cum Eucharistia cibus sit animæ,
idque ex ipsa materia, & institutione Domini
apertissimè constet, qua obsecro ratione existi-
mare possumus, nisi insanimus, tam pretiosum,
tam salutarem cibum à Salvatore nostro institu-
tum, & commendatum fidelibus, quibus tamen
liberum sit vel nunquam illum ore contingere?
An est minus necessarius vitæ tuendæ cibus,
quam medicina lethali languori curando? Nam
qui vt hinc euadant, Christum manducari spiri-
tualiter à fidelibus posse aiunt, etiamsi sacra-
mentaliter non manducant, atque eo cibo vitam
animæ ali, vera illi quidem afferent, sed nihil de
argumentationis robore imminuunt. Etenim spi-
ritualis Christi manducatio etiam veteribus Pa-
tribus communis fuit, vt Apostolus sanè confir-
mat, Omnes, inquit, in mari & in nube bap-
tizati sunt, & omnes eandem escam spiritualem
manducauerunt. Attamen populus Christianus in
nouo testamento sicut ad vitæ generationem ac-
cepit baptismum, ita etiam ad vitæ iam acceptæ
alimentum accepit Eucharistiam. Ipsum ergo
Christum sacramentaliter sumere debet ad vitam
spiritualem conseruandâ, sicut in ipso Christo per
baptismum necessariò nascitur. Neque mihi pla-
cet, vt re ipsa atque actu accipere hunc panem
ad vitam animæ sustentandam opus sit; satis esse
non dubito, vt voto accipiatur ab eo, qui non
est idoneus actu accipere, dummodo re ipsa,
atque

1. Cor. 10.

atque actu aliquando suscipiat, quemadmodum de baptismo, & Confessione Sacramentali Fides Catholica sentit. Etenim sicut de baptismo dictum est à Domino, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in Regnum cœlorum, ita etiam ab eodem de Eucharistia dictum est, Nisi manducaveritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis. Et sicut illic legimus, Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti sic etiam hîc: Hoc facite in meam commemorationem. Nam quòd illa Domini verba, de Fidei manducatione tantummodo intelligenda quidam volunt, grauitè & periculosè labuntur. De vtraque enim manducatione & Fidei, & Sacramenti Christum loqui tum ipse contextus aperte docet, tum Ecclesiæ Catholicæ consensus cõstantissimè confirmat, quæ testimoniis illis ex sexto Capite Ioannis ad doctrinam Eucharistiæ confirmandam perpetuo in Conciliis & decretis vsa est. Verè ergo loquitur Christus de Sacramentali manducatione, quæ tantum Fidelibus baptizatis in hac vita positis conuenire potest: beatissimis & antiquæ legis patribus conuenire non potest, qui tamen Christum spiritualiter manducauerunt. Quòd si hæc tam illustria scripturæ verba nulla essent, si nulla etiam cibi significati ratio haberetur, illud tamen abundè esse deberet, quod Ecclesiæ præceptum de communicando ex Concilij Lateranensis tempore legimus, vsu verò & perpetuum & vniuersalè ex ipso Spiritus sancti aduentu cernimus, sentire verò fidelibus liberum fuisse tunc penitus à communione abstinere, vel ad id humano non diuino

*Ioan. 3.**Ioan. 6.**Matt. 28.**1. Cor. 11.*

452 DE PROCVRANDA INDORVM
instituto vocatos esse, magnæ profectò imperitiæ
est. Neque enim Ecclesia de sacramentis perci-
piendis solet ferre leges, sed quibus temporibus
necessariò sumantur, & qua ratione definire, id ad
se pertinere propriè agnoscit. Est ergo est iuris di-
uini præceptum, vt omnes adulti iam baptizati
aliquando communicent. Tempora autem perci-
piendæ Eucharistiæ duo præcipuè sancta mater
Ecclesia definiuit: vnum cum quis mortis angu-
stis, aut periculo premitur, tunc viatico necessa-
rio iuuandum facti Canones statuunt: alterum
quotannis in Dominico Paschate, de quo præce-
ptum extat Lateranensis Concilij, & Tridenti-
nus Canon in hæc verba, Si quis negauerit om-
nes, & singulos Christi Fideles vtriusque sexus,
cum ad annos discretionis peruenerint, teneri sin-
gulis annis saltem in Paschate ad communican-
dum iuxta præceptum sanctæ Matris Ecclesiæ,
anathema sit.

Concil.
Nic. can.
13. 26. 9.
6. De hu-
ver. & in
Cõ. Car-
th. 4. c.
77 Conc
Late. c. 21
Conc.
Tri. sess.
13. c. 9.

CAPVT VIII.

*Quòd quamuis diuinum præceptum sit
de communicando, possit tamen Ec-
clesia pro iudicio suo communionem
negare.*

CUm igitur & diuinum ius secundum sanio-
rem & certiolem doctrinam, & Ecclesiasti-
cum præceptum secundum Fidem Catholicam,
habeat,

habeat, vt omnes adulti iudicij compotes sacramentum altaris accipiant, magna mihi quaestio, & antehac, & modò maxime visa est, quid de seruato hucusque more in hac noua Occidentali Ecclesia sentiendum sit, vbi Indi adulti iam baptizati, iidemque legitimè peccata confessi, neque semel singulis annis, neque verò mortis urgente discrimine communicantur, adeoque id vsu receptum est, vt si contra fieri contingat, non leue scandalum homines putent. An debet consuetudo hæc inter eas numerari, quas Augustinus sapienter pro varietate locorum varias esse in Ecclesijs seruandas docet? At ille in iis tantum eam facultatem tribuit, quæ non sunt contra Fidem Catholicam, & Conciliorum Generalium decreta, quale de communicandis adultis omnibus esse, dubitare non possumus. An verò harum regionum homines tandiu absurde contra Ecclesiasticam disciplinam, & Euangelicam legem errasse arbitrabimur? At multi Præsules, & doctores sapientia, & religione præstantes eiusmodi morem, vel probarunt, vel certè dissimularunt. An potius quod hætenus factitatum est, ita non penitus improbare debemus, vt corrigi tamen & in meliorem vsum transferri oporteat? Mihi sanè ita videtur: vt & modestè de hac Ecclesia noua sentiamus, & tamen veritatem Euangelij, saluti præsertim Indorum tantopere necessariam asseramus. Quod vt facilius intelligatur, oportet illud diligenter aduertere, quòd quamvis diuini & Euangelici iuris sit, vt Christianus aliquando à communione suspendere non solum ad defini-

*Aug. ad
Ianuarii
ep. 118.
c. 119.*

tum tempus, sed etiam per totam vitam, & quod mirabile est, ipso mortis urgente periculo potest priuare viatico, neque tamen vlla ex parte ius diuinum violatur. Id ita esse complures antiquorum Conciliorum Canones apertissime monstrant, quibus propter varias causas etiam vere pœnitentibus cum de vita exeunt, non esse concedendam Eucharistiam legimus. In vno Elyberino Concilio omnium propemodum Prouincialium antiquissimo, plusquam septem aut octo canones ob varia commissa, neque in sine communionem accipiendam esse decernunt. Ac nequis vel Prouincialis Concilij authoritatem, non magni faciat, vel peculiarem alicuius regionis & Ecclesie eam seueritatem putet, legat beati Innocentij Papæ epistolam ad sanctum Exuperium Episcopum Tolosanum, cuius verba recitare placet, Quæsitum est, inquit, quid de his obseruari oporteat, qui post baptismum omni tempore incontinentiæ & voluptatibus dediti, in extremo fine vitæ suæ, pœnitentiam simul, & reconciliationem communionis exposcunt. De his obseruatio prior, durior: posterior interueniente misericordia inclinatio est. Nam consuetudo prior tenuit, vt concederetur eis pœnitentia, sed communio negaretur. Nam cum illis temporibus crebræ persecutiones essent, ne communionis concessa facilitas homines de reconciliatione seguros non reuocaret à lapsu, negata merito communio est, concessa pœnitentia, ne totum penitus negaretur, & duriozem remissionem fecit temporis ratio. Sed postquam Dominus noster pacem Ecclesiis suis reddidit, iam depulso terrore, communionem dari abeuntibus placuit.

*Conc. Elyberinū
m. 1. tom.*

*Innoc. I.
epi. 3. c. 2.*

placuit, & propter Domini misericordiam quasi viaticum profecturis. Quem morem Pontifex ipse Innocentius deinceps retinendum decernit; magnæ Nicænæ Synodi auctoritatem secutus, cuius decimus tertius canon habet: De iis qui excedunt, antiqua & canonica lex nunc quoque feruabitur, vt si quis vitâ excedit, vltimo & maximè necessario viatico ne priuetur. Quamvis ergo hoc decretum Nicænum toto orbe terrarum perpetuo obtinuerit, tamen negare non possumus antiquiores Patres etiam in extremo vitæ fine quibusdam pœnitentibus viaticum detraxisse: neque ea in re sanctissimos viros, atque doctissimos diuino præcepto restitisse sentire sine impudentia possumus, cum præsertim Innocentius primus merito id factum apertè fateatur. At, tu ipse, dicet aliquis, diuinum & Euangelicum de Euchari- stia sumenda præceptum statuis: statuo sanè, sed ita tamen vt Christus Dominus Ecclesiæ suæ commiserit, quando, & quomodo, & à quibus Eucharistia sumeretur. Itaque potest illa legitima ex causa, & tempus prorogare, & omnino suspendere aliquem à communione: sicut potuit eadem aliquando infantes communicare probabili ex causa, & mox id prohibere ex causa: potuit plebem vtraquæ specie communicare, & mox id ipsum lege vetare. Nam vbique quidem illa in dispensatione Sacramentorum potestatem maximam habet diuinitus datam, sed nusquam ita illustrem atque perspicuam, atque in hoc omnium diuinissimo Sacramento, quod profectò præclare docent Tridentini Patres, in illis verbis, præterea declarat, hanc potestatem, perpetuo in Ecclesia fuisse,

26. q. 6. c.
de his vbi
rò.

Seff. 21.
c. 2.

vt in sacramentorum dispensatione salua illorum substantia ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium vtilitati seu ipsorum sacramentorum venerationi pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret. Si quis ergo ex me presse, & scholastice quærat, qualenam sit de Eucharistia percipienda diuinum præceptum, illud sine dubio responsurus sum, vt omnes Christi corpus ab Ecclesia datum accipiant. Neque enim iubentur arripere ipsi, sed de manu ministrorum sumere: à quibus & petere debent, & cum illi tribuunt, non possunt perpetuò reuere, nisi diuino iure violato. Neque verò, in quo quæstionis est nodus, propterea ministri Ecclesiæ, & dispensatores sacramentorum Dei coguntur, aut omnibus, aut omni tempore porrigere Eucharistiam, sed suo iudicio Ecclesia vt diuinitus finitur, vt vel subtrahat in tempore tritici cælestis mensuram, prout in Spiritu sancto expedire iudicauerit. Nam ad hunc ferè modum scholastici scriptores quidam diuinum de satisfactione præceptum interpretantur, vt satisfacere quisque debeat pro modo sibi ab eo qui habet Ecclesiæ claus imposito. Itaque potuit Ecclesia hæc Indicana neophytis suis Eucharistiam subducere, nullo violato neque diuino, neque Ecclesiastico præcepto. Diuinum sanè, vt dixi, non cogit ministros Ecclesiæ iudicio suo non vti: Ecclesiasticum verò licèt magis expressum definitumque sit, tamen cùm Sacerdoti audita pœnitentis confessione facultas tribuatur in magna Lateranensi Synodo, vt si ita expedire censuerit, differat à communione etiam in Paschate pœnitentem, quod olim

*Sot. in 4.
d. 20. q.
2. arti. 2.*

*Conc.
Lat. c. 21.*

olim frequentissimum erat, facile interpretari possumus, non esse sublatam Episcopis, & maioribus Ecclesiæ potestatem differendi per vitam totam hominem, aut hominum aliquod genus, cum ita expedire magnis rationibus iudicauerint. Atque hæc eò à me dicta pertinent, quod huius Ecclesiæ præsulibus, & doctoribus eam notam inuri minimè velim, vt contra diuinum, & Ecclesiasticum præceptum tandiu, & egisse, & agere existimentur. De qua tota re Concilij Limensis sententiam subiiciam: *Quamvis omnes Christiani adulti vtriusque sexus præcepto teneantur sanctissimum Eucharistiæ sacramentum accipere singulis annis saltem in Paschate, tamen huius Prouinciæ Antistites, cum aduerterent gentem hanc Indorum, & recentem esse, & infantilem in fide, atque ita ipsorum saluti expedire iudicarent, statuerunt, vt vsque dum fidem perfectè tenerent, hoc diuino sacramento, quod est perfectorum cibus, non communicarentur, excepto si quis ei percipiendo satis idoneus videretur.*

Conc. Limen. con. sit. 58.

C A P V T IX.

Quòd omnino expediat priori consuetudine emendata, Indos fideles communicare.

Verum hæc hæctenus disputata sunt, vt licere aliqua ratione neophytos à communione differre

458 DE PROCVRANDA INDORVM
differre non improbemus: at hoc ita vniuersè &
perpetuo fieri, vt in his regionibus ferè fit, nullo
modo probare possumus. Itaque corrigenda est
prorsus consuetudo ista, & tam antistitum autho-
ritate, quam virorum literatorum doctrina ab
hoc nouo orbe exterminanda. Quamobrem in
illo eodem Concilij Prouincialis decreto, post-
quam prior consuetudo aliqua ex parte excusa-
tur, in posterum tamen ita mutatur atque cor-
rigitur: Quoniam verò cõplures iam Indorù fidei
Christianæ doctrinam meliùs percipiunt, atq; hoc
diuinum Sacramentum non solum deuotè cu-
piunt suscipere, verumetiam petunt, & vt fiat sibi
copia, importunè efflagitant, placuit huic sanctæ
Synodo monere, prout serìo monet, omnes Indo-
rum Parochos, vt quos audita iam confessione
perspexerint hunc cœlestem cibum à reliquo cor-
porali discernere, atque eundem deuotè cupere
& poscere, quoniam sine causa neminem diuino
alimento priuare possumus, quo tempore cæteris
Christianis solent, Indis etiam omnibus admini-
strent. Quæ pia sanè, & satis consulta constitutio
nihilò magis, ex quo edita est annos iam nouem
obseruatur, quam reliquo retro tempore: vt hinc
satis appareat, non venerationi Sacramenti cœ-
lestis aut neophytorum saluti plerosque sacerdo-
tes consulere, sed otio & ignauia indulgere,
cum religionem, & prudentiam in neganda Eu-
charistia perquam ambitiosè prætexant. Quam
ergo magnopere expediat nouos Christi milites
communicare illo pane, qui cor hominis verè
confirmat, etiam si rudes illi sint, & tyrones,
ostendit in primis totius Ecclesiæ Catholicæ ab
ipsis primis exordiis cõsuetudo, qua Spiritu sancto

*Eadem
const. 58.*

duce omnes Christiani ex ipso fonte Baptismi ad Sacrosancta mysteria percipienda perducebantur. Adeo in Ecclesia Dei certum fuit, quibus esset la-uacrum regenerationis legitimè datum, eis cœleste alimentum concedi debere. Testes multi produci possent, sed vnus nobis Dionysius Apostolici, & temporis, & Spiritus satis erit, is sacros ritus baptisimi enarrans, ita scribit, Sacerdotes illum vestem baptizati munditiæ congruam induunt, sicque indutum rursus ad Pontificem ducunt, ille diuino ac deifico prorsus vnguento virum signans sacratissimæ communionis participem facit. Et mox tractata intelligentia baptisimi mystica, ita rem absoluit, In fine autem omnium Pontifex ita perfectum ad sacratissimam Eucharistiam vocat, atque consummantium illi Sacramentorum communionem deificam tradit. Hæc Dionysius. Quod vsque adeo in Ecclesia seruatum est, vt eos etiam quos minus consideratè baptismo ablutos esse constaret, tamen à communione non prohiberent tanquam suo iure id exigentes. Constat hoc ex Concilio Toletano, vt alia omittamus, Qui autem iam pridem ad Christianitatem venire coacti sunt (sicut factum est temporibus religiosissimi Principis Sisibuti) quia iam constat eos Sacramentis diuinis associatos, & baptisimi gratiam suscepisse, & Chrismate vnctos esse, & corporis Domini, & sanguinis extitisse participes, & cætera. Hæc sanè Ecclesiæ consuetudo inuiolata fuit, quòd nimirum Sancti Patres censerent sine Eucharistia neminem esse perfectum Christianum atque constantem. Adeoque id verum est sententia illorum, vt beatus Augustinus eos, qui non

*Dionys. de
Eccl.
Hier. c. 2.
p. 1.*

c. 2. p. 3.

*Conc. Tol.
4. c. 55.*

commu

communicant non plenos Christianos, sed semi-Christianos; aut nondum Christianos definire videatur: Ita enim scribit in Ioannem, Si dixerimus Catechumeno, Credis in Christum; respondet, Credo; & signat se cruce Christi, portat in fronte & non erubescit de cruce Domini sui. Ecce credit in nomine eius; interrogemus eum, manducas carnem filij hominis, & bibis sanguinem filij hominis? Nescit, quid dicimus, quia IESVS non se credidit ei. Et post pauca, Accessit ad illos IESVS, facit in illis salutem, quia ipse dixit, Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit in se vitam, & mox; Quò trājicit per baptismum IESVS, cuius figuram gerebat Moyles; qui per mare trajiciebat? Quò trajiciebat? Ad Manna; quid est Manna? Ego sum; inquit; panis viuus, qui de cœlo descendi: Manna accipiunt fideles jam trajecti per mare rubrum: Significabat mare illud rubrum baptismum Christi; quò ergo perducit credentes & baptizatos? Ad manna. Et nesciunt Catechumeni, quid accipiant Christiani, erubescant ergo; quia nesciunt; transeant mare rubrum; manducant manna, vt quomodo crediderunt in nomine IESVS, sic se ipsis credat IESVS. Hactenus Augustinus. In eorum ergo numero reponendi sunt, qui non accipiunt cœleste manna, quibus IESVS se ipsum non credit, hoc est inter semi-Christianos; & qui Catechumenorum ordinem non excessere. Quantopere autem referat ad fidem confirmandam, ad spem augendam, ad charitatem dilatandam, ad omnem denique Christianæ vitæ rationem promouendam, cœlestis illius panis frequentatio, ne-

August.
tract. 11.
in Ioan.

Ioan. 6.

mo est prorsus qui dicendo satis consequi possit. Vnde, obsecro, tantus fidei ardor initio nascentis Ecclesiæ? Erant, inquit, perseverantes in doctrina Apostolorum, & orationibus, & fractione panis. Vnde ad calcandum mundi fastum, vnde ad sustinenda martyria inuicta virtus? Vnde ad glorificandum Christum inter gladios & ignes tanta illa alacritas animorum? Ex illa, ait Chrysofomus, mensa tanquam Leones ignem spirantes ipsi diabolo formidabiles discedamus. Quid Cyprianus? Idoneus esse non potest, inquit, ad martyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælium: & mens deficit, quam non recepta Eucharistia erigit, & accendit. Multum planè, & supra quam dici potest baptismus homini confert, multum cætera Sacramenta: sed sine hoc omnium Sacramentorum summo, imperfecta cætera sunt, neque vitam Christianam, quam inchoant aut promouent, perficere possunt. An non Dionysius idoneus author est, cui fidem habeamus? At ille sic scribit: Dicimus ergo cætera sacrarum rerum signa, quorum nobis societas indulgetur, hujus diuinis profectò consummatibusque muneribus perfici. Neque enim fermè fas est sacerdotalis muneris mysterium aliquod peragi, nisi diuinum istud Eucharistiæ augustissimumque Sacramentum compleat. Vsq; adeo Sancti Patres nolunt Christianos Sacramentis cæteris esse contentos. Quid ergo nos tam stolide, vel querimus, vel miramur Indorum gentem nondum firmas in fide, & religione Christiana egisse radices? Baculum panis auferimus, vt Propheta loquitur, & imbecillitatem miramur? Famelicis alimenta diuina subtrahimus, & maciem gressusque titubantes

*Aff. 22**Chry. hoæ
61. ad
pop. Ant.
Cypr. l. 12
epist. 21**Diony. de
Eccl. Hie.
c. 3. p. 1.**Exec. 4.*

tes

Pfal. 101. tes accusamus? Propheta se percussum, vt fœnum & aruisse cor suum dolet, quod oblitus sit comedere panem suum: quid agent, qui nunquam illum etiam degustarunt? Nos tamen nihil tot in Christo paruulorum seruitutem interitumque dolemus. Cum deficiat paruulus, & lactens in plateis oppidi, hoc est, cum recens in Christo nati nobis spectantibus; & tacentibus in media Ecclesia intereant præ fame, & quidem cum instent ipsi, atq; auidè diuina Sacramenta poscant, non est qui porrigat, omnes dedignantur, omnes auersantur miseros, vt verè videamus impleri, quod sermo diuinus statim adjungit, Matribus suis dixerunt: Vbi est triticum & vinum? Cum deficeret quasi vulnerati in plateis ciuitatis, cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum. Quod si panis hic cœlestis propriè cor hominis confirmat; si sensum mentis illustrat; si aduersus pericula & hostiles impetus munit, si denique virtus vitam spiritualem conseruat & perficit, quid aliud quærimus, cur deficientes pane corruant isti vnusquisque ad proximum suum, & contabescant in iniquitatibus suis? Re vera deficiunt in via Domini, quia contra Domini præceptum sinuntur abire jejuni. Contra quicumque hoc cibo reficiuntur, à facie frumenti multiplicantur, & vires quotidie nouas sumunt. Docuit hoc vsus ipse copiosè. Nam quotquot ex Indorum genere à nostris (qui contradicentibus cæteris id ausi aggressique sunt) communicantur hæctenus ea puritate, eo animi robore, eo fidei sensu, iis denique vitæ vniuersæ studiis, cæteris præstant, vt meritò sacerdotes ipsi mirentur, atque ingenuè cõfiteantur ampliores, & illustriores hujus supercœlestis

cœlestis panis fructus in neophytis cerni, quam in cæteris, neque immerito. Nam & fide & deuotione nos vincunt; quod nos ipsi abunde sumus experti. Ferè commune prouerbiū Indis est eum, qui semel Eucharistiam acceperit, nullum amplius crimen debere committere: quod si quando humana fragilitate admissum sit, tanto animi dolore tanta in seipsum indignatione commotum ad pœnitentiam venire Indum conspeximus, & tam duras de suo scelere pœnas exigere, vt ardorem fidei admirati simus. Neque enim tantam inuenimus in Israël: Scimus aliquot per simulationem diuino obrepissè conuiuio non indutos veste nuptiali, sed abeant simulatores: nos de verè Abrahæ filiis loquimur, quos non dubitamus ab extremo hoc Occidente in mensa Domini cum Abraham, & Isaac, & Iacob præclare recumbere. Certè Eucharistia ipsa pro sua benignitate, & magnificètia nouos mensæ suæ conuiuas largius locupletiusque videtur excipere. Quare cum perpetua totius populi Christiani consuetudine, cum majorum notrorum ac Sanctorum Patrum autoritate, cum ratione ipsa perspicua, cum testatissima experientia doceamur nouis Indorum gentibus supersubstantialem panem communicare, quis deinceps tam erit cœlesti beneficio ingratus, tam negligens salutis fratrum, tam ipsius Christi Iesu gloriæ inuidus, qui non inepto hoc more longissimè relegato, sacram Eucharistiam auidè præsertim petentibus fratribus arbitretur esse tribuendam?

Matth. 2.

CAPVT X.

Confutatio opinionis contrariae.

AT perfectorum, inquit, panis est ille cœ-
Aug. 1.7. *Confes.* lestis, cibus grandium, vt Augustinus audi-
 uit, crescant, & manducabunt. Imò verò man-
 ducent, vt crescant. Neque enim ego Angelo-
 rum panem, & supersubstantialem viroꝝ at-
 que perfectorum cibum esse nego: verum idem
Psou. 9. cibus est paruulorum, idem infirmorum aliment-
 um. An non diuina sapientia postquam ædifica-
 uit sibi domum, & excidit columnas septem, &
 immolauit victimas, & miscuit vinum, & pro-
 posuit denique mensam suam, ita alloquitur con-
 uiuas suos. Si quis est paruulus veniat ad me, &
 insipientibus locuta est, Venite comedite panem
 meum, & bibite vinum, quod miscui vobis, re-
 linquite infantiam, & viuite & ambulate per vias
 prudentiæ? Paruulos ergo alloquitur, paruulos
Euc. 14. inuitat ad cœlestis mensæ conuiuium. Nam cum
 diuites illi ac præpotentes variis ex causis venire
Matt. 22. vocati recusassent, Rex qui lautas & splendidas
 epulas appararat, seruos suos, vt debiles & clau-
 dos, & pauperes accerferent, misit, vsque dum
 conuiuis domus regia impleretur: atque illud so-
 lum in conuiuis exposulauit, quod quidam ve-
 stem nuptiis dignam non attulisset. An verò quos
 Dominus libenter vocat, & gratos habet, hos
 ministri

ministri iure fastidiant ? Certè Sancti Patres, qui panem hunc perfectorum, & viſorum in Christo cibum esse volunt, iidem debilium, & paruulorum viribus augendis, & confirmandis, & medicinam, & alimentum esse aptissimum copiosè testantur. Non ergo quoniam minus perfecti in fide, & charitate neophyti sunt, repellendi sunt, sed multo magis inuitandi, & alliciendi, vt vsu ipſo panis huius qui cor hominis confirmat, perfecti fiant. Alij stoliditatem & imperitiam barbarorum nobis objiciunt, indignum esse dicentes, si canibus & porcis margaritas projiciamus. Sed qui Christi lauacro purificati legitime sunt, canes certè, & sues illi non sunt. Quod si sensus horum exiguus est, ne tales quidem à se repellit benignissimus Dominus. Diuus sanè Thomas tantæ authoritatis vir iis, qui debilem habent vsu rationis, non esse denegandum hoc Sacramentum, apertè scribit. Vt enim sensu & ratione parum valeant, multum tamen præstabunt amentibus, & phreneticis, quorum si anterior deuotio testata sit, instillandam illis atque infundendam Eucharistiam Sanctorum Patrum Canones iubent. Vsq̄ue adeo pluris fuit fructus, quem hoc Sacramento homines percipiunt, quam species quædam religionis, quam multi hoc tempore præ se ferunt. Ac re vera non est tam Indorum sensus exiguus ad percipiendam Eucharistiam, quam Parochorum magna desidia ad porrigendam. Nam vt curam laborèmq̄ue docendi, & præparandi plebem à se reiiciant, ruditatem & imperitiam

*Tbo. 3.p.
q.80.4.2.*

*Coc. Car-
thag. 4.c.
76. 26. q.
6. Is qui
in infir-
mitate.*

466 DE PROCURANDA INDORVM
tiam istorum obtendunt. Non satis discernit
Indus inter cibum sacrum & profanum, inquis.
At qui potest ille discernere, si tu nunquam hoc
docuisti? Non eam deuotionem affert, quam
oportet. Quomodo verò afferet, si tu ad cœle-
ste Sacramentum nunquam inuitas? Si neque
dignitatem commendas, neque immensam vti-
litatem doces? Omnino experti sumus ipsi,
quam vehementer excitentur Indi, cum hæc
illis commemorantur, quam omnia & pol-
liceantur, & præsent, vt liceat eis de illo
pane edere. Quanta verò inuidia, quo do-
lore pulsentur cum intuentur Hispanos com-
municantes: quod si quem suorum hac men-
sa dignatum conspiciunt, omnium studia ar-
dent, atque ad sese diffundi eam liberalitatem
vehementer efflagitant. Itaque ad docendam
fidei catechesin, & ad turpia quædam vitia pro-
figanda ebrietatem præsertim, nullum reme-
dium præsentius experti sumus, quam vt Sacra
communio præmium proponeretur iis, qui & fi-
dei dogmata optimè tenerent atque exponerent,
& mores Christianos atque honestissimos præ se
ferrent. Certant inter se, cum ista audiunt, & gra-
tissimum habent, cum admittuntur, refectique se-
mel cibo cœlesti puritatem mentis, & corporis
multò studiosius quàm Hispani conseruant, vt
redire liceat ad mensam illam, ardentè exoptant.
Hoc Parochi complures minus credunt. At nos
non longè posita loquimur, faciant ipsi pericu-
lum, si zelum Dei habent, ac non negligentia
prætextum quærant. Sed qui grauius & proba-
bilius videntur morem istum suum defendere,
illud

illud obijciunt, quòd non tutò præbeatùr Eucharistia neophytis, quippe qui veterem superstitionem non satis exuerint, fierique possit vt indignum aliquid in Christi corpus designent, cum non constet satis animo an sint fideles. Istorum flagitia vñtata commemorant, sordes præsertim carnis, & temulentia. Talibus porrigere sacramentum nihil esse aliud quam in cloacam aut sentinam projicere. Quibus equidem respondebo non absque probatione, & examine panem illum præbendum esse neque nouis, neque veteribus Christianis. Quod si quis est fornicator, aut ebriosus, aut idolis seruiens, cum eiusmodi etiam communem cibum capere Apostolus vetat, nedù cœlesti mensa communicare. Verum hoc neq; omnium neophytorum est, neq; si illorum tales sunt aliquando morbi aliter in illis curandi sunt, quam in cæteris fidelibus, quorum nouimus corruptos mores, & vitam admodum flagitiosam legitima pœnitentia & confessione detergi, atque ita salubri satisfactione purgatos, vt ait Leo Papa, ad cõmunionem admitti. Cur igitur non idem apud Indos indulgentiæ erit, quibus eo magis cum labuntur venia danda est, quod ignorantia potius, & imbecillitate quadam, quam animi peruersitate laborant. Itaq; vel ad ipsa istorum vitia amputanda & tollenda singularis remedij est, diuinã communionẽ iis, qui ab ebrietate, & cæteris sordibus diligenter cauent, præmium ponere. Neque enim vbi perspecta est superstitionis antiquæ aut ebriositatis, aut fœdæ consuetudinis macula, ad altare Indus debet admitti, nisi contraria opera illam manifestè & diligenter eluerit. Nam etsi veniam

1. Cor. 5.

Le. I. De
pœnit. d.
t. c. multiplic.

2. Reg. 14.

Abfaloni filio, Ioabo interpellante sapientissimus David negare non potuit, ingressum tamen Hierusalem à suo conspectu per biennium abstinere iussit. Intelligant Indi quod communione priuantur non esse nationis, sed criminis: & vniuersum Christianis concedatur, sed non Christiano dignis moribus subtrahatur. Neque ego nimiam modo frequentiam Eucharistiæ in Indis probo, fortassis enim facilitas contemptum pariet. Sed illud contendo, vt quotannis nisi ex certa causa communicentur, vt Ecclesia præcipit, tum præcipuè, vt cum de vita exeunt, & ritè sacerdoti confessi sunt, viatico necessario ne priuentur, quemadmodum habet Nicænus Canon. Quinam autem indigni, ineptive sint, quibus Angelorum panis præbeatur, sacerdotum ipsorum audita confessione cæterisque perspectis, iudicium esto. Sacrilegiorum verò, quæ quidam aut metuunt, aut insimulant, profectò periculum nullum est, aut perquam rarum. Neque enim Indi Iudæorum more auersi sunt à mysterio Christi, neque est timendum, ne contumelia afficiant sumptam Eucharistiam, quam reuera venerantur, neque eius generis exempla hæctenus certa vidimus, quin potius quod ad æternum cultum attinet, multò quam veteres Christiani ad religionem propensiores sunt. Quod si pueris olim, & phreneticis Eucharistia dabatur, vt Ecclesiasticæ historiæ copiose restantur, neque id contra religionem censebant sancti Patres, cur illi sacramento fiat iniuria, si pauperes & egentes iuxta Psalmum edant, & saturentur, qui si iudicio aut doctrina minus interdum vigent, id

Psal. 21.

satis

fatis animi pietate, & fidei necessitate compen-
sant? Paruuli sanè panem petunt, & ad sacra-
mentum desiderio, & Fide anhelant, sed qui
frangat docendo, & comminuendo eorum ca-
ptui conuenienter, rarus omnino est. Præparare
ergo debemus Indorum mentem & Fidem, at-
que ita probatis, & præparatis panem cœlestem
dare: sed (quod plerique facimus) quia præpa-
rare piget, ad accipiendum indignos acculare
magis placet.

C A P V T X I.

De necessitate Confessionis.

AD Pœnitentiæ sacramentum venio, quod
à patribus quartum numeratur, quamvis
vulgò Eucharistiam præire soleat. Est autem Con-
fessio peccatorum post baptismum lapsis non mi-
nus necessaria, vt est à Spiritu sancto in Concilio *Ses. 14.*
Tridentino definitum, quam nondum regeneratis *cap. 3.*
ipse baptismus. Quod si vbique gentium sin-
gularis hæc medicina imbecillitatis humanæ co-
gnoscenda prædicandaque est, nouis certe Indo-
rum populis post fidem Christi, nihil est & cre-
brius & accuratius repetendum, quod vna hæc
salutis illorum spes supersit. Paulus prædicabat *Aff. 10.*
Fidem in Iesum Christum, & pœnitentiam in
Deum. Christi ille quidem tantam volebat apud
homines authoritatem existere, vt non tam cre-
brò in Deum credere eos admoneret, quod faci-

le sensus humanus admittit, quam in Iesum Christum, vt eius diuinitas esset testata, eoque fides perfectior quo sensu humano superior. Contra, Pœnitentiam in Deum maluit dicere quam in Christum, vt cum criminum quisque suorum meminisset, Deum ipsum non hominem solum sibi offensum, & iratum cogitans, vehementius doleret. Quoniam vero pœnitentiam etiam ante baptismum ita necessariam esse constat, vt tamen sine baptismo vel re vel voto suscepto non sufficiat, consequens est prorsus, vt qui primam regenerationis stolam maculauit, & pœnitentia indigeat, & per clauas Ecclesiæ gratiæ restitui debeat, sine quibus salutis aditus nemini post baptismum lapsio patere potest. Barbaris autem, quorum est sensus natura imbecillior, Fides verò non admodum excitata, rarum est valde, vt perfectus ille dolor, quem contritionem dicimus, de criminibus commissis hæreat, quo magis diuinæ medicinæ auxilio excipiendi adiuuandique sunt, vt quod hominis operi deest, cœlestis sacramenti vis suppleat. Nam quoddam Absolutionis beneficio dolor ille non vsquequaque perfectus, qui à plexisque attritio, à nonnullis imperfecta contritio vocatur, valeat ad salutem & primam iustificationis gratiam consequendam, tam mihi certum est, vt inter Catholica dogmata propemodum numerandum putem. Neque obscure Tridentini Patres id docuisse videntur, cum eam attritionem, quæ per se non iustificat, ad iustificationis gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam valere declarant. Mihi verò & ratio

aperta

*Conc. Tri.
ses. 14.
cap. 4.*

aperta persuadet, cum per claves Ecclesiæ detur
 vera absolutio culpæ, idque per se & ex propria
 institutione, cum sit etiam morbi lethalis medici-
 na præsens, sit lepræ ostensæ purificatio operato-
 ria, sit denique mortuæ animæ à morte pecca-
 ti excitatio, quemadmodum sanctorum Patrum
 liberæ produnt: tum maximè me confirmat quo-
 tidiana diuinæ operationis experientia, si tamen
 occultæ operationis experientia dici debet, fi-
 ducia quædam de multorum hominum salute cer-
 tissima. Cernimus planè innumerabiles animas
 minus perfecto dolore pro scelerum magnitudine
 commotas ad hoc sacramentum accedere, qui-
 bus postquam quod in nobis situm est, præsta-
 mus, & de Dei immensitate confisi sacramen-
 tum absolutionis impendimus, adeo cœlestium
 donorum, quantum homini conijcere datur, testi-
 monia non obscura succedunt, vt nihil aliud
 cogitare possimus, quam quod verissima boni-
 tas dixit, Quæ solueritis in terris in cœlis soluta
 erunt. Quamobrem non est cur quisquam de In-
 dorum salute desperet, neque eorum tenues co-
 natus, & examinationes conscientiæ, & minus
 accuratas peccatorum enumerationes, & dolo-
 ris non vsque adeo expressa signa, & cætera pro
 eorum captu non magna contemnat: sed quan-
 tum potest, ipse adiuuet fratrem, & infirmum,
 vt ait Paulus, in fide assumat, agat denique quod
 potest, id verò omne, quod restat, diuinæ cle-
 mentiæ committat securus, qui exiguo facile con-
 cedit misericordiam, & laborantem ac lassum refi-
 cit, & hoc habet ipse refrigerium, si reficiamus
 ægrotum, & sciamus animam lassam sustentare

*Mat. 18.
Ioan. 10.*

Rom. 14.

Sap. 6.

Esai. 28.

Esai. 50.

472 DE PROCURANDA INDORVM
fermone, & de tenui offerentem Domino, quod
habet, non aspernemur. Equidem horum mise-
rorum confessiones imperitas securius audio,
quam hominum præpotentum expolitas, & ma-
gna doloris significatione profusas. Cum ergo in
hoc sacramento vnica sit spes salutis Indorum, præ
omnibus & diligentius & crebrius meditandum
prædicandumque erit.

CAPVT XII.

*Confessionis peccatorum vsus Indis in sua
superstitione fuisse.*

Illud autem merito mirari quispiam possit,
Confessionem peccatorum etiam occultorum,
& grauium celebri vsu apud hosce barbaros lon-
gè ante Christi Euangelium auditum, frequen-
tatam. Erant sacerdotes non pauci huic ipsi mu-
neri assignati, qui plebis audiendis confessioni-
bus vacarent. Atque ad singula deprompta pec-
cata ex manipulo quodam fœniculum frangens
sacerdos, ab eo videlicet crimine liberum pronun-
tiabat. Vnde apud superiores Prouincias Ychu-
syres eiusmodi sacerdotes vocabantur. Ac vt mi-
hi quidem narrabant Chucuiti Parochiarum præ-
positi, non omnes omnium criminum absoluen-
dorum parem potestatem habebant: sed grauiora
quædam facinora apud primarios veluti Pon-
tifices deponere vsus erat. Hanc ergo consuetudi-
nem inter idololatrias barbaros religiosè obser-
uatam

uatam mirari, vt dixi, merito possis. At illud non admirationem sed stuporem mihi propemodum affert, valuisse tantum Diaboli hominumque mendacium apud homines, vt non solum occulta crimina proderent, sed sæuas etiam pœnas sibi pro iis iniungi æquo animo paterentur. Iuebantur sæpe expiandi adulterij aut alterius sceleris causa, durissimo saxo ad scapulas tundi fortiter, interdum à iuuenibus diu virgis cædi, non raro si sceleris magnitudo acerbius aliquid postulare videretur, in excelsam atque omni solatij genere destitutam rupem secedere, & longum ibi æuum, ferarum more traducere. Complura iam eius generis narrant, quæ fabulis similia videri possent, nisi nobis superstites adhuc senes, quosdam decrepitos eo munere olim apud suos functos viri fide digni ostendissent. Causam ego huius consuetudinis, barbarorum illam potissimum probo, quod Diabolus per omnia in Dei similitudinem etiam nunc insaniens, sicut se Deum adorari & salutari mortalibus illis persuasit, ita Dei veri sacramenta religiosaque instituta transferre ad se falsa quadam imitatione contendit. Nam quò aliò spectat, quod in Cuzquensi vrbe Ingarum imperio celebri, Eucharistiæ nostræ vmbra quadam & simulachrum adhibendum curauit? Cum ex massa sacrificij nescio cuius sanguine aspersa buccellas quasdam solemnes singuli acciperent, atque comederent, quibus Principis Ingæ fidem, & societatem sibi cordi esse vique ad fundendum pro ipso sanguinem testarentur. Atque ad eum modum festo quodam die peregrini præsertim atque aduenæ communicabant.

Prætereo Trinitatis imaginem in Tangatanga apud Sacacas veteri more cultam, omitto alia complura, quæ curiose huc accersere possem: quibus cum fidem olim barbari haberent, minus difficiles ad credendum, cum nostra narramus, se præbent. Sed dissimulari profectò non potest, quàm nobis erubescendum sit, quod à Satanæ ministris superemur, cùm ad salutare & diuinitus institutas confessiones persuadendas pigriores simus quam illi ad sæuas illas suas carnificinas. Gratulandum verò est in tanta mentis humanæ cæcitate, esse aliquem scelerum sensum, nonnullum conscientiæ aculeum, quo tranquillitatem suam occulto veneno exposito quærere quodammodo cogitur. Et quia vera remedia minus occurrunt, falsis se saltem, vt potest, recreat, atque sustentat. Tanta est culpæ intus latentis vis. Quo magis fidere debet Christi seruus, & veram peccatorum omnium medicinam pœnitentiam per salutarem confessionem ostendere. Facile sibi persuadent Indi Confessionis Sacramentalis vsum & vim, neque reculant certè medicum (& si plerique contra calumniantur) modo eum esse perspiciant, qui verè medicus sit, non infestus carnifex, aut auarus prædo animarum.

C A P V T XIII.

*De peritia Indicæ linguæ confessionibus
audiendis necessaria.*

Qualem vero esse oporteat medicum, quo salutis animarum zelo feruere, qua peritia apeririendis

riendis curandisque vulneribus præditum, satis
 vt arbitror, supradixi. Attamen sermonis Indici
 peritia quantopere desideretur, hoc maximè loco
 apparet. Cum neque pœnitentium crimina agno-
 scere neque salutariter prouidere nisi linguæ mini-
 sterio possit. Cuius qui expers sit, turrim Babeli-
 cam non Euangelicam is ædificet, necesse est. Et
 quamvis inter viros Theologos satis conueniat,
 confessionem etiam per interpretem reddi,
 atque accipi posse, ijdem tamen æque consen-
 tiunt, nulla aut diuina, aut Ecclesiastica lege ho-
 mines ad eum confessionis modum compelli,
 quippe cum lex Dei suaui & æquitatis plena no-
 lit cum tanta sua molestia ad confitendum pecca-
 torem cogere, cum præsertim pudore metuque
 humano, qui vbi tertius adest testis aut arbiter,
 maximè yrget, ne confessiones integræ since-
 æque fierent, merito verendum esset. Quam-
 robrem consultè satis in Limensi Synodo Pa-
 tres ne Indorum confessiones per interpre-
 tem Parochi exciperent, graui proposita mul-
 cta vetuerunt. Quod tamen decretum non eo
 pertinet, vt non liceat sponte sua volentes In-
 dos per interpretem confiteri morbo præsertim
 periculoso oppressos audire, vbi sacerdotis Indi-
 cè docti copia deest, atque eo saltem modo ho-
 rum saluti consulere, quod à quibusdam religio-
 se factum nouimus, & ratio ipsa monet, vbi
 pœnitens ipse iacturam eam omnem præ salu-
 tis suæ desiderio contemnit, non oportere spi-
 ritualem medicum labori, vel suo, vel illius par-
 cere. Neque verò hoc Sancti Leonis antiquo

S. Th.
 & reliquis
 in 4. d.
 27.

Concil.
 Lim.
 Con. 49.

Leo epi-
 stol. 78.

476 DE PROCURANDA INDORVM
Canoni contrarium est, qui solum reprehendit, & vetat: Ne populi auribus professio publicè recitetur, cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Nam & nonnullas confessiones cum alij plures interessent ab antiquis Christianis factas esse historiæ produnt, & hi ipsi barbari scelerum suorum notitiam falsis sacerdotibus reddere frequente corona non verebantur. Verum quia hoc & rarum est, vt pœnitens libenter accipiat, & quæ necessitate fiunt, præter legem sunt, nullo modo potest salua conscientia Parochi munus vsurpare, qui per se ipsum Confessiones populi sibi commissi hoc est sine interprete audire non possit. Quod si bona fide præfecturam non tam à se quæsitam quam ab Antistite suo sibi impositam agat, & quamvis non omnia optimè intelligat quæ pœnitens loquitur, plurima tamen & communiora & grauiora non ignoret, atque ipse vicissim opportuna consilia adhibere mediocriter possit, non erit deterrendus ab eo officio sacerdos, cum peritiores præsertim defunt, & zelo ipse spiritus sermonis inopiam abunde compensat. Tutissima res obedientia est, & sola, vt Damascenus ait, citra periculum.

*Damasin
Hisor.*

C A P V T XIV.

De prudentia Sacerdotum & tolerantia.

SERmonis ergo Indici peritum oportet esse Sacerdotem: verum non minus morum & ingenij

nij Indici peritum. Idololatriæ genera & flagitiorum & cæterorum, in quibus frequentiores sunt, vel experientia ipsa discet, vel aliorum commemoratione cognoscet. Sunt etiam nonnulla commodè litteris commendata. Ex quibus omnibus ipse sibi Indicem conficiet, ad quem confessiones examinet, quatenus opus esse prudentia persuaserit. Neque enim omnes eodem modo examinandi erunt. In eum vsum tum ab aliis, tum à nostris nuper Confessionalia quædam perscripta sunt, vtraque lingua his regionibus communi Quichua, & Aymara, quæ rudibus, & tyronibus magno adiumento esse possunt. Quamvis autem & peritia sermonis, & industria opus sit, tamen ad confessiones audiendas neophytorum sacerdos longè sibi ampliorem patientiam, & animi tranquillitatem comparare debet. Hæc enim præcipua supellex est, cuius maximè inopia fit, vt nihil propemodum in curandis conscientiis Indorum plerique proficiant, plurimi etiam deteriores reddant. Atque in nostris sanè sacerdotibus illud miraculi loco inter se se Indi vulgò & suspiciunt & celebrant, quòd Patres ij sint, qui confitentem audiant libenter, quantumcunque ille in suis explicandis criminibus immoretur, & postquam quæ in mentem venerint, finem dicendi fecerit, tum præclaris quibusdam interrogationibus, quæcunque memoriam effugerunt, meminisse cogant, atque ipsas viscerum fibras veluti aperiant. Cuius rei nouæ scilicet, atque inusitatæ adeo celebris fama plerosque commouit, vt longissimis itineribus ad nostros venientes viderimus, nihil aliud præferentes, quam vt contingeret peccata

478 DE PROCURANDA INDORVM
cata apud hosce Dei ministros (ita enim illi lo-
quuntur) deponere , qui libenter audiant , quæ
quisque confiteri cupiat , & se se accusantem pec-
catorem benigno sermone , recreent , atque eri-
gant , & quod omnium maximum prodigium
putant , audita confessione nihil sibi neque pretij,
neque eleemosynæ loco dari patiantur , quin po-
tius si qua re Indus indigeat , opem ipsi libenter
ferant. Qua opinione incredibile est quantum In-
di profecerint , vt nullo modo dubitare possimus
pœnitentiam his gentibus à Domino Deo datam,
ministorum culpa fuisse minus hactenus fructuo-
sam, eandem futuram fructuosissimam, si vel me-
diocrem animi alacritatem in excipiendis infirmis
medici spirituales præferant. Sunt ergo Indi au-
diendi toleranter , sunt inuitandi benigne , eri-
gendi sapienter , sunt denique in omnibus æquo
animo ferendi. Charitas enim omnia sustinet, om-
nia suffert, & in spiritu lenitatis præoccupatum
aliquo delicto instruere docet.

*i. Cor. 13.
Gal. 6.*

C A P V T X V.

*Quòd Confessiones non sinceræ fiant ,
potius sacerdotum, quam Indo-
rum fieri culpa.*

QVibus ex rebus facile intelligere possumus,
quòd plurimi Indorum malignè sacramen-
to pœnitentiæ abutantur , non sinceras , neque
integras peccatorum confessiones facientes , sed
fuga

fucatas ad speciem, & mutilas, non tam ad ipsorum referendum esse malitiam, quam ad Parochorum sæuos mores, & imperiosam quandam austeritatem, qua infirmum & scabiosum pecus fastidiunt, & calce abijciunt, qui errantes oves funda potius & baculo terrent, quam sibilo leni colligunt, immemores profus illius magni pastoris, qui dixit, Sibilabo eis, & congregabo illos, quia redemi eos. Profecto si fideles Hispani confessorium nacti essent talem, sævientem & magis finire properantem, quam audire omnia curantem, rarus omnino, qui integras confessiones faceret. Metus ergo Parochorum, & quod ex metu oritur odium, cogit Indos nihil veri & sinceri apud illos dicere. Cuius rei nullo alio testimonio opus est, quàm quòd sacerdotem nacti benignum, patienter audientem, & commiserantem potius, quam superbè indignantem, certatim ad Confessiones faciendas nullo urgente accurrunt illi ipsi Indi, qui Parochis suis vix vi post annum, vt confiteantur, adduci possunt. Incredibile est quot millia confessiones generales fecerint apud eos religiosos, quos sibi vere patres arbitrantur, quam sponte, quam apertè, quo animi dolore, qua sui detestatione infandissima etiam scelera totius antea vitæ detegant, quibus lachrymis, quo gemitu, & singultu corpus suum acerbe tundentes ac vellicantes, & sese totos intimo mœrore conficientes, quod iam tandem Parochi non pauci, & agnoscere, & admirari cœperunt. Quid oro est, Cur Indus cum ita ægrotat, vt mortem sibi impendere existimet, vltro accersit Parochum, & intimas con-

Ezech.

34.

Zach. 10.

scientiæ

480 DE PROCVRANDA INDORVM
scientiæ plagas exponit ? Profectò Fidem suam
satis Indus , cum fingere nihil est opus , ostendit.
Itaque moriturus libenter crimina omnia etiam
immania prodit , quod tamen sospes sæpe facere
recusat. Hic quis non videat metum hominis me-
tu mortis superari ? Quod si sanus , & saluus ho-
minis asperitatem & minus sibi æquum animum
minimè offenderet , facilius ac libentius res ipsas
vt sunt , proditurus esset.

C A P V T X V I .

*Contra errorem illius , qui scripsit Con-
fessiones ab Indis esse tollendas.*

QVò magis ridenda est (si modo risu ac non
potius acri dolore tam absurda blasphemia
excipi debet) Theologi illius sententia , qui op-
timè consultum iri Indis & dixit , & scripsit , si con-
fessionum obligatio tolleretur , Ne tot , inquit ,
& tam graua sacrilegia perpetrare cogantur .
O stultam hominis vocem , qui cum sibi sapienter
Indorum saluti consulere videatur , nihil aliud
agat , quam vt illos interire vnico sublato reme-
dio cogat ! Si peruersis remedio quouis abutenti-
bus ista est ratio medendi , tolle matrimonia , ne
adulteria fiant , aufer Ecclesias & sacra omnia , ne
sacrilegi sint , denique nullū sit humanæ imbecil-
litis remedium , ne malitia conuertat in virus .
Quin potius apud rectè ac sapienter æstimantem
omnia est , pluris quod pauci electi per medici-
nam

nam sanantur, quam quòd plurimi reprobi per illius abusum deteriores fiunt. Atque hæc quidem ita dicuntur, quasi consultationis humanæ esset de Pœnitentiæ Sacramento censere: cum vero vt sacrosancta Concilia tradunt, totiusque consensus Ecclesiæ, diuini iuris illud sit, diuinæ authoritatis, neque aliud post baptismum lapsis remedium superesse Christus Dominus sanxerit, quam insanè, imo verò quam hæretice prorsus dicitur, vt confessionis faciendæ obligatio abrogetur iis, quibus nulla est alia salutis relicta spes? Quin nos ipsos potius accusamus, atque emendamus, & animarum medici efficimur, & patres nos non satellites esse meminimus? Hæc enim expedita, & certa ratio est ad euitanda sacrilegia, quæ in confessionibus Indorum perpetrantur.

*Conc Tri.
sess. 14.
can. 6.*

C A P V T X V I I .

Quas satisfactiones Indis iniungere oporteat.

Quas autem satisfactiones iniungere conueniat, prudentia docebit. Cum intimo ipsi scelerum suorum dolore pulsantur, vltro pergraves sibi imponi flagrant: & si sacerdos indulgentius forte se gesserit, ipsi eas arripiunt. Adeò feruor spiritus, vbi semel accensus est, magnos conatus excitat. At plerique imbecilliores sunt, neque ea animi firmitudine, vt tam graues pœnas

482 DE PROCVRANDA INDORVM
nas de se exigant. Quid ergo? Abiiciendine erunt?
An expectandū vsque dum spiritus ita incalescat.
vt pares delictis pœnas exoluere velint? Id quidem
est, & Dei potius dono, quam hominis industria
sperandum. Ergo quod Christus oui erranti præ-
stitit, vt vix dum ab errore conuersam, vt Dio-
nysius dixit, in humores sacros attolleret, id
ipsum Christi imitatori faciendum est, si salutem
hominum amat, vt non plus imponat oneris,
quam ferre illum posse viderit, atque in se, quod
fratri deest, suppleat & peragat, adimplens ea,
quæ defunt passionum Christi pro membro ip-
sius. Nam sicut alienorum peccatorum participes
efficiuntur, qui leuissimas satisfactiones pro
grauissimis delictis iniungunt, vt sancti Pa-
tres tradiderunt: ita Phariseorum est, alliga-
re onera grauia, & importabilia. Christi san-
guinem non infideliter dispensare is credendus est,
qui se se viribus pœnitentium accommodat, cum
præsertim non tam animi prauitate quam infirmi-
tate quadam maiora non audent, mitiora libenter
subeunt. Salutare igitur satisfactiones Indis in-
iungere oportebit ex iis præsertim, quæ aut con-
suetudine, aut commoditate freti non mendaci-
ter se se peracturos polliceri videantur: ita pror-
sus vt excitentur potius quam terreantur, ne odio
in sacramentum concepto, cum opus deinceps
fuerit, redire ad medicum perhorrescant.

*Dion.
epist. 8.*

*Conc. Tri.
ses. 14.
cap. 8.
Matt. 23.*

CAPVT XVIII.

De Extrema-unctione.

Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum vngentes eum in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit, dimittentur ei. Hoc sacramentum Extrema-unctionis à Patribus sacramentum exeuntium vocatum est, & totius vitæ Christianæ consummationum existimatum, quo Dominus clementissimus finem vitæ tanquam firmissimo præsidio munuit. Nam etsi aduersarius noster occasiones per omnem vitam quærat & capter, vt deuorare animas nostras, quoquomodo possit, nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes virtutis suæ neruos intendant, ad perdendos nos penitus, & à fiducia etiam, si possit, diuinæ misericordiæ deturbandos, quàm cum impendere nobis exitum vitæ perspiciat. Vnctio ergo hæc sacra delicta, si qua sunt adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleuiat & confirmat, magnam in eo diuinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus subleuatus, & mali incommoda, ac labores leuius fert, & tentationibus Dæmonis calcaneo insidiantis facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, vbi salutem animæ expedierit, consequitur. Hæc sunt quæ Fidelibus omnibus ex tam salutari sacramento percipiente bona conferri sancta Synodus Tridentina

H h docet:

*Luc. 5.
Ex Cons.
Tri. ses.
14. c. 1. &
cap. 2. de
Extre.
unct.*

docet : à quorum consortio & fructu cur obsecro excludantur nouæ stirpes Indorum , cum baptizati sint sicut & nos , & Fidem eandem profiteantur , & in mortis discrimine sibi ab Ecclesia auxilium præberi vehementer cupiant ? Magnæ hoc inhumanitatis in fratres genus est , cum præsertim si qui omnium mortalium,hi maximè cum extremi temporis tenentur angustiis, præsidio Ecclesiastico indigeant. Etenim idolorum pontifices & venefici, quorum hodie quoque magna copia superest, qui summopere Christianæ religioni obsistunt, cæterosque decipiunt , ij omnia opera & ratione ægrotis periclitantibus persuadent , vt iuxta priscam suam superstitionem apud ipsosmet confiteantur, atque idolis sibi placandis & conciliandis sacrificia offerant : multaque alia impiè & sacrilegè præcipiunt miseris , qui vt sunt natura timidi , minusque ad Diaboli fraudes cognoscendas instructi , tum antiqua consuetudine alliciente, & mortis periculo territi facile eiusmodi fallacibus promissis animum adhibent. Quamobrem aduersus hos filios Belial , veritatis inimicos, qui vias Domini rectas nõ cessant peruertere, & alliciunt animas instabiles in æternam damnationem, opus est Christi tyronibus firmissimo aliquo præsidio: nullum verò excogitari potest diuino Extremæ-vnctionis Sacramento præstantius.

Ex Concil. Lim. const. 75. Quibus rebus adducta Synodus Prouincialis discernit , & præcipit, vt sacerdotes nullo modo Indos fideles iam rite confessos, aut si minus id licuit, contritionis signa præ se ferentes sine hoc tam salutis remedio de vita exire patiantur. Et decretum quidem totius Ecclesiæ ad omnes fideles in generali

*Act. 13.
2. Pet. 2.*

Const. 75.

nerali Concilio legimus, peculiare verò ad Indos fideles in Prouinciali Synodo repetitum, & magnopere commendatum cernimus: vtrumque vero re ipsa vsque adeo neglectum vt pene sacrilegij loco sit, si quis de Indo infirmo yngendo cogitet. Neque ego sanè intelligo quovsque tam stollida nostrorum consuetudo ferenda sit.

CAPVT XIX.

De Sacerdotio.

DE Sacerdotio inter Indos pauca sanè præcipienda sunt. Nam quod ad ipsos attinet, sciunt ordinem esse ministrorum à Domino institutum, vt & Deo seruiant, & populo præsent, illi ad altaris sacrosancta mysteria, huic ad remittenda peccata, & verbum Dei proponendum, autoritate diuinitus data. Atque vtinam vt hi sacerdotium venerantur, & tanquam munus cœleste suspiciunt, ita nos vitæ sanctitate tanto muneri pares essemus. Illud autem prudenter est à maioribus constitutum, vt nemo ex Indorum genere, sacerdotio aut gradu aliquo Ecclesiastico donetur, neque sacras vestes in ministerio induat: tantum vt liceat Indis fidelibus inseruire altaribus acolythorum more, in choro psallere, ædituorum officio fungi, superpelliceis inter hæc tantummodo indui. Nam inferiora hæc ad eos cohortandos, & in religione Christiana confirmandos plurimum valent. Mirificè his delectantur, &

*Con. Lim.
Const. 74.*

primores ipsi libentissimè filios suos Ecclesiasticis ministeriis, & literis imbuendos tradunt, idque pro gloria non parua ducunt. Quòd verò ad superiores gradus sacros præsertim Indos euehere minimè oporteat hac ætate Ecclesiæ

1. *Tim. 3.* antiquissima instituta satis docent. Paulus Apostolus vetat neophytum Ecclesiæ præfici, ne in superbiam elatus, instar diaboli corruat ex alto. Sacra Concilia vehementer detestantur

Adrian. 2. in epist. ad Tarass. in 2. Nicena syn. ordinationes eorum, qui in fide tyrones sunt. Nam cum ipsis tum populo damnum fit, tum verò ministerio ipsi non leuis iniuria. Quocirca admirabile est, quam seuerè sacra litteræ reprehendant sacerdotes factos de face populi, idque cum agatur non de sacerdotibus veri & summi Dei, sed falsorum potius: quia tamen Deorum nomen etsi non numen habebant, iis attributos esse ministros plebeios, & viles, pro magno scelere ponunt, quemadmodum iurisiurandi religionem etiam diis mendacibus non seruatam cædem diuinæ litteræ

Sap. 14. 3. Reg. 13. damnant. Sic enim scriptum in libro Regum legimus: Non est reuersus Hieroboam de via sua pessima, sed è contrario fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsorum, quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos

4. *Reg. 17.* excelsorum. In quarto quoque libro de Samaritanis loquens Scriptura, Fecerunt autem sibi de nouissimis sacerdotes excelsorum, & ponebant eos in fanis sublimibus, & cum Dominum colerent, Diis quoque seruiebant iuxta consuetudinem Gentium, de quibus translati erant Samariam. Quod planè documentum non ad hoc solum valet,

valet, vt Indi non initientur, cum sint & in fide noui, & genere obscuro, verum etiam qui ex harum foemina & Hispanis viris concubitu praefertim flagitioso gignuntur, quoad fieri potest à sacris mysteriis contractandis abstineant, ne sacerdotium vile habeatur, nisi cum vitæ diu probatæ grauitate, & morum splendore natalium obscuritatem superant. Tales esse nonnullos negare non possumus, qui & vitæ honestate, nostris pares sunt, & sermonis Indici commoditate superiores. Verum rari hoc exempli est. Quamobrèm antiqui Canones & Prouincialia decreta seruanda sunt, vt sacerdos omni ex parte populo spectabilis, & honore dignus existat.

C A P V T X X .

De ritibus Matrimoniorum apud Indos.

IN matrimonio tractando latior campus occurrit, in quo parochio multa necessariò cognoscenda erunt, non solùm quòd sit Ecclesiae sacramentum excipiendæ, & sanandæ multorum infirmitati necessarium, sed quòd infideles quoque sua coniugia habeant, quorum vsum & ritum, abusum quoque & errores cognoscere oporteat, ne quod non rarò contingit, aut vera matrimonia dirimantur, aut pro matrimoniis flagitia teneantur. In omnibus docendi sunt, vt *Heb. 13.*
 custodiant immaculatum torum & honorabiles

488 DE PROCVRANDA INDORVM
nuptias. Vsum autem & vim connubiorum apud infideles, si omnia dicenda sunt, oratione complecti, molestissimi negotij est, cum in tanta barbarorum illuue non possint non infiniti esse & ritus, & leges matrimoniorum valde inter se discrepantes. Sed tamen illa ego præcipuè attingam pauca de multis, quæ huic Perueni regno ex Ingarum disciplina communiora sunt. Alij de suis regionibus & barbaris, aut etiam de aliis latius pro eruditione sua dicere poterunt. Igitur vera coniugia apud barbaros nostros erant, tamen quod sæpe miratus sum, nomen non esset adeo, vt Hispanico, & nostri, & ipsi vtantur. Erat tamen sua cuique vxor, & Socraticam rempublicam barbari naturali ductu oderant, & damnabant. Sicut vxori fas non erat alteri nubere, ita neque viro vxorem semel ductam repudiare. Adulteria siqua deprehenderentur, acerbissimo supplicio vindicabantur. Nam quanquam cælibum apud istos maior licentia est, fornicationisque labe impune habetur, tamen coniugatorum adulteria seuerius quam apud nos vindicatur. Stuprum quoque virginibus vel Soli, vel Pachayachachi, vel Ingæ ipsi consecratis, quas Mamaconas vulgò vocant, Vestalibus professione persimiles, si quando constaret illatum, tam immane sacrilegium habebatur, vt viui vterque defoderentur in terram. Et vulgo sanè vnam vni tantum habere licebat vxorem, cum qua vitam omnem degeret. Atque hæc quidem naturali legi conuenienter barbari hi tenebant. Sed his paucis plurima iam miscebantur absurda, & à naturali lege valdè abhorrentia. In primis summus ipse Princeps Ingarum,
plurimis

plurimis stipabatur vxoribus, quamvis vna esset præcipua, quam ipsi Coyam vocant, reginam nos dicere possumus. At hæc ipsa Coya iisdem erat parentibus genita, vt instar Iouis Iunonij, regis eadē esset, & soror, & cōiux. Adeo sanctum erat, vt præcipua vxor eadem esset sanguine coniunctissima. Cæteri verò proceres, & ipsi plures sibi coniugio copulabant, præcipuamque eandem si non sororē at consanguinitate maximè propinquam habebāt. Erat enim id regium. Vulgus reliquum vnam, vt dixi, nisi priuilegio Ingæ ob aliquid fortiter, aut strenuè gestum, plures liceret accipere, vxorem habebat. At illam non pro suo quisque arbitrato eligebat: sed aut Principis, aut Ducum illius, aut populi ipsius voluntate capiebat sibi assignatam. Idque intra suam semper tribū & familiā, quod Ayllo vulgo dicitur. Ex qua pristina consuetudine infidelium, duo apud fideles absurda manarunt: vnum vt Curacæ siue primores Indorū, pro arbitrato suo suis vxores dent, neque liberā illis eligendi facultatem permittant: alterum vt vix de alia tribu aut gente vxorem audeant Indi accipere, eamque ob causam sæpe cōsanguineas aut etiā sorores, & nouercas violent pro vxoribus. Quæ sanè incommoda diligentium parochorum studio magna ex parte abolita sunt: & Concilij animaduersione plerique vigilare cœperunt. Fuit miserima seruitus Peruensium sub Ingarum tyrannide, vt neque vxorem ducere, neque siceram bibere, neque cocam mandere, neque carnibus vesci sine illius volūtate fas esset. Nunc verò qui in libertatem Evangelij vocati sunt, gratias agunt, & durissimo iugo

*Con. Linn.
const. 64.*

490 DE PROCURANDA INDORVM
excusso, leuem Christi sarcinam alacriter por-
tant. Est etiam pessimus quidam error, & ex
errore maximus abusus coniugiorum, (mon-
strum dicere possis) tam robuste in animis bar-
barorum inharēs, vt inter Christianos etiam rarus
sit, quem non teneat. Virginitas, quæ apud om-
nes mortales in pretio & honore est, apud hos
barbaros vilis, & indecora habetur. Exceptis enim
iis quas vel Soli, vel Ingæ consecratas septa sa-
cra custodiunt, cæteræ quandiu virgines sunt,
contemptas se arbitrantur, atque ita cum primum
vacat, obuium quemque corrupendæ virgini-
tati suæ vltro accersunt. Mariti quoque violatas
offendunt, adeo non moleste ferunt, vt virgini-
bus, si quæ tales ad coniugia peruenerint, pro-
bro vertant, quod à nemine adamatæ sunt, quale in
BARUC. 6. Baruch scæminarum opprobrium legimus. Itaque
quod vbique gentium maximo ac diuino prope-
modum honore afficitur, inter has belluas ho-
minum, virginitas dedecori, & ignominia est. Quo
ex errore abusus quoque ille scdissimus exortus
est, vt nemo prorsus vxorem sibi ducendam pu-
tet, cuius per complures dies aut menses non
ante periculum fecerit. Ita, quod dicere quoque
puder, nulla est idonea vxor, quæ non prius fuerit
concubina. Hæc tanta matrimoniorum labes adeo
obtinuit, vt à nostris patribus pro magno refera-
tur, quod Indi iam vxores virgines ducunt. Et
re vera diuini verbi falce vitiosa hæc omnia am-
putanda quotidie sunt. Et matrimoniorum iura
dicenda, & virginitatis decus ornandum at-
que illustrandum, quod iam tum concioni-
bus tum exemplo Christiani populi admonitæ
barbaræ

barbaræ quoque sæminæ colere & seruire cœperunt. Illud postremo dicendum est, priuilegia ac facultates à Sede Apostolica concessas in neophytorum gratiam peculiari studio debere cognosci, ne cum alias sæpe, tum in matrimoniis iungendis Indorum labi cōtingat. Nève per imperitiam præpositorum imbecilles Indi ea cogantur seruire, quæ fortes & antiqui Christiani yix seruant. Nam cum multa iis similia quæ diximus, barbari in sua superstitione seruarent, ne religionis nostræ moribus contrariis prorsus deterrerentur à fide, Romani Pontifices nonnihil de Ecclesiasticarum legum rigore imminuendum existimarunt, imitati profecto Gregorium illum magnum, cuius erga recens conuersos Anglos paterna indulgentia literis ad Augustinum datis expressa tenetur.

Greg. lib.
12. Re-
gist. epi-
stol. 31.

CAPVT XXI.

*Quid agendum sit de coniugiis infidelium
cum ad fidem Catholicam
conuertuntur.*

SEd habet frequentem apud nos, & dignam scitu quæstionem, cum infidelis coniugatus fide nostra suscepta baptizatur, quid de illius matrimonio sentiendum sit. Ac primum, eum qui Christianus effectus est, non posse vxorem denud ducere infidelem, neque fidelem infideli nubere, sine vlla dubitatione ex Ecclesiæ vsu, & consensu

492 DE PROCVRANDA INDORVM
fensu certissimum est. Nam & scelus ingens com-
mittitur, & matrimonium nullum est iuxta no-
strorum doctorum concordem sententiam, ta-
meti, quæ illi recitant, Ambrosij & Augustini
cæteraque decreta non id satis efficiant. Sed con-
sensus, vt dixi, Ecclesiæ satis est. De eo verò qui
ante baptismum vxorem habuit (sunt enim inter
infideles vera coniugia, si secundum leges suas
naturali legi non repugnantes peragantur, ta-
meti sacramenti vim nullam habeant nisi in Ec-
clesia Catholica rata fiant,) quid acturus sit, in-
telligendum est Pauli Apostoli præceptum. Pri-
mum enim per baptismum non soluitur matri-
monium cum infideli, quin potius, & potest, &
debet cohabitare cum illo, si coniux infidelis vl-
tro consentiat, & spes sit lucrandi illum Christo.
Ita enim docet Apostolus, Si quis frater vxorem
habet infidelem, & hæc consentit habitare cum
illo, non dimittat illam, & si qua mulier habet vi-
rum infidelem, & hic consentit habitare cum illa,
non dimittat virum, & mox: Vnde enim scis mu-
lier, si virum saluum facies? aut vnde scis vir, si
mulierem saluam facies? Hoc modo Monica Pa-
triturium Augustini patrem saluum fecit. Quam-
obrem Synodus Limensis iuxta eiusdem Augu-
stini contra Pollentium sententiam, præcipit fi-
delem coniugatum cum infideli legitima con-
iuge cohabitare, neque alias nuptias inire per-
mittit, quovsque illa Christianam religionem pe-
nitus repudiare intelligatur. Secundum docu-
mentum sit: Si coniux infidelis fidelem deserat,
aut ita cohabitare velit, vt illi vel fidem, vel cha-
ritatem rebus, aut verbis deserere suadeat, tunc
temporis

Ambr.
28. q. 1.
cap. Cai.
Aug. ea-
dem qu.
cap. Sic
enim
Concil.
Chalc.
cap. 14.
1. Cor. 7.

Aug. 9.
lib. Conf.
Con. Lim.
const. 61.
August.
contra
Pollentiū,
et de ser.
Domini
in monte.

temporis non cogitur fidelis cum infideli vitam ducere, quin potius licebit, si ita placuerit, fidelem aliam coniugem sibi copulare diremptam priori coniugio. Ita statuit Innocentius tertius, & ad hunc modum intelligendum dicit, & Pauli Apostoli verbum, & Gregorij decretum. Quod si infidelis discedit, discedat, ait Paulus: non enim seruituti subiectus est frater aut soror in eiusmodi: in pace autem vocauit nos Dominus. Tertium quoque sit. Cum dubium est, an coniux infidelis fidei impedimento futurus sit, & an potius illum peruersurus à vera religione sit, quam ab ipso lucrifaciendus, quidnam agendum est? Nam neque contumelia creatoris manifestè apparet, neque spes etiam satis elucet illum saluum faciendi. Huic dubitationi occurrendum existimarunt Patres hoc modo: vt coniux infidelis admoneatur, quantum satis est, vt religionem Christi suscipiat, quod si conuenienter admonitus, omnino renuerit, intelligatur obstinata esse voluntate, & fidelem confortio suo potius lædere quam ab illo adiuuari. Itaque separandum esse. Ad hunc modum Tolentianum Cencilium decernit, Iudæi qui Christianas mulieres in coniugio habent, admoneantur ab Episcopo ciuitatis illius, vt si cum eis permanere cupiant, Christiani efficiantur. Quod si admoniti noluerint, separentur. Huius Concilij auctoritatem secuti Patres in Synodo Limensi, ita præcipiunt, Si alter cõiugum baptizari renuerit, Sacerdos adhibito notario, & testibus illum admoneat, vt intra sex menses Christianus fiat, & baptizetur, atque eandem admonitionem repetat sæpe intra

*Innocen.
c. Quan-
to, de Di-
uorij.
Gre. 20.
quæst. 2. c.
si infide-
lis.*

*Conc. Tol.
4. cap. 61.
28. q. 1.
ca. Iudæi
qui.*

*Con. Lim.
const. 36.*

494 DE PROCURANDA INDORVM
 intra illud temporis spatium saltem semel sin-
 gulis mensibus. Quod si transacto iam semestri
 tempore, adhuc baptizari renuerit, exinde iam
 in sua secta obstinatus reputandus est. Quamob-
 rem Antistitem suum Parochus certiore faciet,
 vt ipse statuat, quid facto opus sit. Separationem
 autem illā Concilij Toletani ego non solum quo-
 ad rorum intelligo sed etiam quoad vinculum.

Itaque licebit, vt graues quoque authores confir-
 mant, fidei iam tunc alias nuptias conciliare
 sibi. Contumelia enim creatoris & periculum
 fidei intelligitur, cum animus coniugis infide-
 lis adeo est in sua superstitione obstinatus. Præ-
 terea illud ex eodem Innocentio animaduerten-
 dum est, nuptias infidelium non teneri Canonis
 legibus, quare illa solum matrimonia irrita
 erunt, quæ cum lege naturali pugnant, quem-
 admodum apertè repugnat pluralitas vxorum,
 atque etiam repudium primæ, vt Euangelium, &
 Prophetæ docet. Quamvis ineptus quidam Theo-
 logus, vt multa alia, etiam hoc hæretice & stul-
 tè asseruerit, Indis pluralitatem vxorum esse con-
 cedendam in Ecclesia. At verò quæ lege solum Ec-
 clesiastica prohibita sunt, vt secundo aut tertio
 gradu contracta, ea rata fieri, cum vterque ba-
 ptizatur, Canones facti iubent. Cum verò plures
 habuit vxores, si verè vt vxores habuit adhibitis
 cæremoniis, & ritu patrio nuptiis adhiberi soli-
 to, illam tantummodo retinebit, quam primam
 esse meminerit, aut si ignorat, quænam fuerit
 prima, accipiet ex Indulto Pauli tertij, quam
 ex omnibus ipse delegerit. Quod si etiam prima
 illa abest, & baptizari differt, licebit ex aliis, quam
 velit,

*Sop. in 4.
 d. 30. q.
 art. 2.
 c. 4.
 Aug. 28.
 quæst. 1.
 cap. vxor.
 Innoc.
 cap. gau-
 demus de
 diuortii.*

*Mat. 19.
 Luc. 16.
 Mal. 2.*

*C. Gaudemus de
 diuortii.*

*Const. 37.
 Concil.
 Lim.*

velit, sumere, ita concedente Pio quinto Pontifice Maximo, qui nullo modo Innocentio tertio contrarius est. Quandoquunque autem vxor infidelis ad fidem conuertitur, si nondum aliam Christianam accepit, tenetur illam fidelis accipere. Hæc pro regionum harum difficultatibus ex sanctorum Patrum decretis perstrinxisse sufficiat: plura & clariora authores tradent.

*Eodem e.
Gaude-
mus.*

CAPVT XXII.

De impedimentis Matrimonij explicandis, & iuuenibus collocandis.

IAm verò in matrimoniis celebrandis summo-
pere Parochi curare debent, vt impedimenta
Ecclesiastica sæpe & proponantur, & explicentur,
ne quod crebro fit, per ignorantiam illegitimas
Indi nuptias iungant. Quod si quando de indu-
stria & malitiose impedimentum dissimulatum,
aut tectum esse deprehenderint, vt Prouincialia
decreta habent, grauitè in reos animaduertant,
præsertim Curacas cæterosque primores, quo-
rum nequitia solent incestuosæ nuptiæ frequen-
ter conciliari: vt reliqui exemplo asperiore do-
cti discant in solemnibus monitionibus aut Ban-
nis explorata impedimenta manifesta facere. Sunt
autem monitiones in sacro Concilio Tridentino
præceptæ, inter Indos potissimum obseruandæ, vt
nuptiæ publicentur eorum qui coniugari volunt,
inter eos, quibus maximè noti sunt. Impedimenta
verò

*Con. Lim.
con. 66.*

496 DE PROCURANDA INDORVM
verò apud hos sigillatim exponenda sunt, quibus
& ignotum est ius, & pro vetusta consuetudine
frequens est prohibita coniugia appetere. Itaque
explicabit Parochus, quod faciunt peritiores, qui-
bus gradibus consanguinitatis, quibus etiam affi-
nitate, quibus spiritualis cognationis nefas sit
coniugia inire. Maximè verò insistet in declara-
ndo impedimento ex fornicatione primo, aut secun-
do gradu admissa. Vulgare quippe est Indis earum
sorores, aut neptes, aut materteras, aut consobri-
nas ducere, quas flagitiose polluerunt. Atque equi-
dem perquam optarem, ut in iis gradibus, sicut duo
reliqui à Tridentino Concilio sublatis sunt, esset
penes Episcopos Indicanos dispensandi facultas
cum neophytis, præsertim cum essent iam matri-
monia contracta, & aut uterque coniux impedi-
mentum nesciuit, quod fieri potest, aut saltem
vnus eorum. Hos enim iubere profus, se contine-
re, aut Romam vsque petendæ dispensationis cau-
sa proficisci nimium profectò est. Atque in secun-
do saltè gradu ex fornicatione occulta posse Epi-
scopos nostros dispensare, quia Sedes Apostolica
commodè adiri non potest, & periculum est in
mora, authores non ignobiles sentiunt, quorum nos
iudiciù secuti Archiepiscopo Limensi, ut nonnun-
quam dispensaret persuasimus. Illud quoque experi-
entia docet Indos à prima adolescentiæ ætate
collocare percommodum esse, ac multo magis ado-
lescentulas Indas, quod re ipsa compertum sit, ma-
ritatas fœminas omnium esse castissimas, quæ si
cœperint ante nuptias libidini fræna laxare, per
reliquam ætatem præcipites ferantur necesse est.
Erit ergo non mediocri officij, ut Parochus ho-
nestas

*Sess 24.
cap. 4.*

*S. Ange-
lus Syl-
uest. dis-
pens. q. 9.
Nauarro
cap. 22.
n. 86.*

nestas nuptias suadeat atque conciliet, parentes
 de liberis collocandis admoneat, metum omnem
 Curacarum adimat: iuuenes ipsos conueniat, &
 Christiani coniugij sanctitatem doceat, fidei &
 catechesis Christianæ rationem exposcat, peccata
 ritè confiteri moneat: statim vt mutuo consensu
 contraxerint matrimonium, in Ecclesia solemnes
 benedictiones impendat, vt simul, quemadmodū
 est à nostris Præsulibus ordinatum, & nuptiæ
 fiant, & ab Ecclesia benedicantur. Mox vt nuptia- *Const. 68.*
 lia omnia legitimè peracta fuerint, omni illa su-
 perstitiosa temulentia & comotatione amputa-
 ta, in qua diabolo per suos Areitos, aut Taquies
 initiantur, honesta tantum religiosi conuiuij læri-
 tia concessa paterne grauitèrque monere, quæ sint
 Christiani matrimonij leges, quæ disciplina do-
 mestica, quomodo Ecclesia frequentanda, mane
 & vesperi quotidie orandum, filij educandi in fide,
 & timore Domini, vt quamvis pauperem vitam
 degant, multa bona habeant, si timuerint Deum, *Tob. 4.*
 & illius mandata seruauerint. *Ecclesi. 12.* Hoc est enim omnis
 homo reliqua omnia vanitas vanitatum. Hacten-
 nus de Sacramentis Indis administrandis, pro in-
 stituto nostro pauca de multis: quæ certè pro ex-
 plorata harum regionum conditione magis op-
 portuna existimauimus.

CAPVT XXIII.

*Quibus ex rebus Indorum salus maximè
pendeat, peroratio.*

CVM de procuranda Indorum salute satis multa, vt potui, dixerim, tamen illa omnia non magni ponderis futura scio, nisi tria quædam veluti capita vniuersi huius instituti, pro rei dignitate seruentur. Primum, vt Christiani Principes & Præfecti, & Magistratus Christi iugum suauè, & onus leue Indis ad fidem se recipientibus, vt est, esse permittant, id est, vt tributorum, exactio num, laborumque onera valde moderentur, sciâtque Barbari se ipsos potius quam sua quæri, & quod habent Caroli Cæsaris regia edicta, rebus ipsis intelligant, Christiano dominatu se potius leuari, quam premi, Leges quoque non prorsus duras, & insuetas barbaris ferant: sed quoad per Christianam, & naturalem legem liceat, sinantur institutis suis viuere, atque in iis ipsis, & dirigantur, & perficiantur. Etenim perdifficile est omnes leges, & consuetudines patrias, & gentilitias mutare: & satis profecto est, vt illa abrogare cogantur, quæ sunt Euangelio & Ecclesiæ Christianæ contraria, quæ in tam corruptis moribus, in tantis ignorantia tenebris satis multa sunt. Cætera si protinus auferre contendas, ac non tempori ipsi optimo magistro vt emendet committas, reddes Christianismum odiosum, & grauem. Omitto quod

quod prudentissimus quisque & rerum Indicarum peritissimus eiusmodi nouas leges, & mutationes censeret ipsi reip. temporali, & Indorum, & Hispanorum admodum perniciosas, quòd barbari neque nostra tenent, neque sua sinuntur agere: ex quo rerum omnium perturbatio consequatur necesse est. Sed ut hoc omittam, certè fides, & amor Christi cum dura tributorum, & operarum, & legum seruitute Christianitatis prætextu non bene constat. Migravit Itidas, id est, fidei confessio, ut sancti patres interpretantur, propter afflictionem, & multitudinem seruitutis. Sefaci Ægyptio regi traditi sunt diuinitus Iudæi, ut sciunt, ait Deus, distantiam seruitutis meæ, & seruitutis regni terrarum. Nisi ergo Christianis principibus & magistratibus prima cura sit salutis Indorum, ac non prouentuum censusque regalis (nam honestè ista quoque quæri possunt sed secundo loco) parum admodum apud Indos religio Christiana proficiet. Hoc igitur primum est. Deinde illud, ut præfules Ecclesiæ Indicanæ ij præficiantur, qui zelum Dei habeant, & filiis potius thesaurizent, ac non solum sua libenter impendant, sed se ipsos etiam superimpendant pro animabus suorum, licet plus diligentes minus diligentur à suis. Denique quorum esset insigne verbis rebúsque expressum, Non uestra sed vos. Quod si Deus, ut apud Prophetam loquitur, daret pastores iuxta cor suum, Episcopos inquam, & Parochos, quales describit Apostolus, plurimos ac lætissimos greges ex hoc agro Indicano pascua cœlestia quotidie exciperent. Ut essent autem pastores eiusmodi, (nusquam enim tantò opere oportet esse lectissimos) examinanda

*Tren. 1.**2. Par. 12.**2. Cor. 12.**Hier. 3.**1. Tim. 3.**Tit. 1.*

esset doctrina, explorandi mores sine avaritia, perspicendus animarum zelus, & laborum pro Christo tolerantia. Verè enim in his nouis Ecclesiæ populis antiqui temporis, & Apostolici pastores esse debent. Postremo, religiosi qui ad has regiones pro regia liberalitate, & fide, copiosè transmittimur, non fortuito, aut pro libidine, aut etiam avaritia cuiusque sed cœlesti vocatione ducti veniamus, quantum referat, vix dici potest. Nihil perinde nocet huic Ecclesiæ atque mercenario- rum, & sua quærentium turba. Quid verò in causa Dei agant homines animales, spiritum vix habentes? Pauci numero, virtute præstantes opus Domini potius promouent. Quandiu ergo religiosi, auxiliares his regionibus dati, non mittentur diuinitus, neque prædicare, neque audiri fructuosè satis poterunt, si Paulo Apostolo credimus. Qui verò in primis humiles, animarum amantes, Christum sibi imitandum existimantes, illius crucem, & mortificationem in corpore suo circumferentes huc venerint, cœlestes thesauros, deliciâsque omni opinione maiores certissimè inuenturi sunt. Sed quando hoc fiet? Quando homines esse homines desinent, & humana sapere, humana quærere, humanis inhiare? Apud homines planè hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia. Nunquid quia hoc difficile est in oculis populi huius ideo difficile erit in oculis meis? Dicit Dominus. Indorum certè copiosissimam, & paratissimam segetem cernimus, neque aliud quam falcem Euangelicam expectantem, & si hætenus fortassè quibusdam minus Dominico horreo idoneam existimatam, sed iam rebus ipsis, fide,

Luc. 1.

Rom. 10.

Matth.
19.

Zach. 10.

fide, constantia, ardore animi, alacritate admirabili se se cœlorum Regno aptissimam proclamantem, inuidorum & segnium calumnias facile propulsantem, operarios ipsos lætissime allicientem, & multitudinem, & vbertate oculos omnium ad se se atque animos conuertentem. Quid ergo superest? Nisi vt impensissimè oremus Dominum messis, vt mittat ipse diuinitus operarios in messem suam. Plus preces lachrymasque nostrorum, vbicunque illi sunt, apud Deum efficere, quam nostros omnes conatus, & operas, certum est. Ferant igitur opem quicumque Dei amantes, & salutis hominum studiosi apud benignum Redemptorem haberi volunt, & quibus possint modis, sacrificiis, precibus, lachrymis, tum consilio, opera, sudoribus, & sanguine ipso si opus sit, charissimam Christo Iesu, tot gentium salutem prosequantur.

Matth. 5.

INDEX

RERVM PRÆCIPVARVM,

quæ in hoc opere continentur,
copiosissimus.

A

ABDICATIO, quæ necessaria operario Evangelico. 55. Laudatur & continentia & pecuniarum contemptu. 322. Qui Apostolicæ abdicationi inhærent, caveant ne vitæ commoditatibus destituantur.

pag. 434

Abraham. Longanimiter ferens laborem adeptus est repromissionem. 71

Abusus. Indicorum Parochorum abusus. 310. Non debent consortio suo, & vitæ vsibus fœminas adhibere. *ibid.* Nihil cum fœnore accipiant. 311. Ludus alius abusus est. 312. Venatio. *ibid.* & seq.

Administratio. De ciuili administratione Indorum discursus. 151. & seq. Quales administratores res Indicæ postulent. 161

Africa. Quædam pars Africæ, tempore D. Augustini Christum ignorabat. 7

Apostoli. Ad remotissimas nationes penetrarunt, vt

Index Rerum.

vt gentes ferocissimas Christo lucrifacerent. 4.
Qui dici debeant Apostoli. 7. Ipsos non debet
terrere prædicationis difficultas. 12. & seq.
Antiqua Apostolorum euangelizandi ratio,
non potest exactè seruari apud Barbaros. 110.
Christus loquitur de vera manducatione Eu-
charistiæ. 451
Atabalipa, Ingarum Princeps occisus. 147. De
eius nece etiam eius successores conquereban-
tur. ibid.
Auaritia. Odiosum facit operarium Euangelicum.
57. Illam damnat Christus, sed præcipuè con-
cionatoribus. ibid. Charitatis venenum est. 83.
Væ, qui congregat illam. 84. Quomodo Hispa-
norum auaritia Indi percussi sunt. 114. Væ aua-
ris. 183. Incentiua auaritiæ quæ. 308

B

B*aptismus*. Nullo modo infideles Indi Baptif-
mum aduersantur. 201. Laodicensis Conci-
lij Decretum pro Baptismo. 370. Per Baptif-
mum introitum Ecclesiæ esse, debent doceri
Barbari. 377. Doctrina de Baptismo in articulo
mortis. 379. Plerique adulti Baptismum reci-
piunt, antequam Fidei principia teneant. 437.
Baptismo voluntas necessaria est, 438. & seq.
Quæritur vtrum si nulla detur voluntas, Ba-
ptismus sit validus. 441. Discutitur propositum.
ibid. & seq. De Fide & Pœnitentia ad Baptismi
gratiam necessaria. 444
De his qui se baptizatos vel negant, vel men-
tiuntur. 445

Barbari. Fructuosa apud Barbaros Euangelij prædicatio, etsi multum difficilis. 1. & seq. Quæ apud ipsos Fidei notitia. 8

Ipsorum ineptitudo, non tam à natura, quam ab educatione. 41. Debent paulatim emendari mores Barbarorum. 44. Vtrum possint debellari propter infidelitatem. 85. Vel propter crimina naturæ contraria. 89. Responsio ad obiectiones pro ipsorum expugnatione. 99. Permulti inuenti sunt Barbari, qui diu addubitarunt nos homines esse. 113. Nihil mutabilius Barbarorum ingenio. 143. Miro modo Barbari Regibus & Ducibus suis addicti sunt. 147. Qui Fidem suscipiunt ad curam & ditionem Christianorum Principum pertinent. 153. Qui inter Barbaros versantur, humanis ad virtutem auxiliis destituuntur. 306. Barbarorum idololatria, quæ. 381

Apud Barbaros virginitas contemnitur, nisi in virginibus Soli consecratis. 490

Bellum. Non possunt bello domari Barbari propter infidelitatem. 85. Hoc Scripturæ, & SS. Patrum auctoritate curiosè admodum discutitur. ib. & seq. Propter crimina naturæ, quibusdam visum est illud licere. 89. Fortiter confutatur. 94

Quando liceat Barbaris infidelibus bellum inferre. 136

Sententia de bello infligendo Barbaris damnata. 99. De illo, qui aggreditur propter defensionem innocentium, qui à Barbaris trucidantur. 105. Omnia ista non solum diuina, sed etiam regia lege firmantur. 108

Beneficentia. Explicatur quid sit. 322. Quomodo
debeat exerceri, curiosè & fructuosè proponi-
tur. 323-324

Bonzi. Gentilium in Iapponia Sacerdotes. 147

Brachmanes. Indiarum sacrificuli præstigiatores.
ibid.

Brasilienses. Et si Barbari sint, Christiana tamen
mansuetudine sunt domiti. 81

C

Castitas. Quæ necessaria Castitas ad Euange-
lizandum. 55. Admirantur castos barbari. 56.
Vita pura Diaboli os obstruere potest. 120.
Exemplum castitatis quod esse debeat. 321. Ca-
stitas vilis est foeminis Barbaris. 400. Sacrile-
gium contra Virginum castitatem punitur. 488
Catechismus. Quis catechismus Indis vulgò ne-
cessarius sit. 405. Opus est duplici catechismo.
406

Catechista. Quæ catechistæ tædium faciunt. 335.
Ex quo oriatur fonte tale catechistæ tædium.
336. Multa proponuntur tantum catechistæ tæ-
dium alleuandi gratia. 337. & seq. De fructu
sperando ex catechizandis Indis. 341. Quare
Ecclesiæ articulus sæpè à catechistis omittat-
tur. 375. De præceptis Decalogi ad quæ spe-
ctare debet catechista. 381

Charitas. Quid agit in operario Christi. 17. Cha-
ritatis verum testimonium. 22. Quæ ipsi pro-
pria. 40. Prudens charitas pro magistra haben-
da. 85. An charitatis Christianæ sit Barbaros
bello domare. ibid. Magna præstat charitas. 143.
Pauli charitas à Christo originem sumpsit. 317.
Discat à Christo charitatem, prædicator. 320.

Exemplum charitatis, quæ debeat esse. 321. Vera charitas in quo consistit. 347

Christiani. Quo iure possint expeditiones facere, in regna Barbarorum. 130. Quid in terris Barbarorum ipsis liceat. 133. Christianus qualiter Christianus Christum profitetur. 365. Quæ continentur in symbolo scire omnes Christiani tenentur. 368. & seq. Quid docendum iis qui Christiani cupiunt fieri, mortis articulo. 379

Christus. Ad ipsum omnes Gentes conuocandæ sunt. 4. Fidei auctor est & consummator. 15. Ad ipsum debent auertere operarij vineæ Domini. 16. Charitatis Christi fidelissimum testimonium. 22. Christi cognitio & dilectio vniuersæ Christianæ doctrinæ summa est. 346. Christus nobis omnia. 348. Christi annuntian- di cura præcipua debet esse. 349. Nihil quam Christum loquebantur Apostoli. 349. In Christi cognitione vera salus posita est. 351. Opinio illorum, qui sine Christi noticia posse aliquem saluum esse, ridiculè ab aliquibus defenditur. 352. & seq.

Communio. Potest Ecclesia pro Iudicio Communionem negare. 452. Probatur assertio Conciliorum Decretis, & antiquæ Ecclesiæ consuetudine. 454. & seq. Expedit tamen emendata priori consuetudine, Indos fideles communicare. 458. A Communione non prohibebantur, qui etiam minus consideratè Baptismo erant abluti. 459. Eos qui non communicant semi- Christianos vocat Augustinus. 460

Comparatio. Indorum cum Samaritanis. 60. Item. 62. 63. Regni Peru, toties intestinis armis con- cuss,

Index Rerum.

cussi, cum pulmone agrotante. 164. Vt arbuta, nisi assidue foueantur, facillime vitiantur, sic teneræ Neophytorum mentes, corrumpuntur errore; si negligenter relinquuntur. 408

Concilia. Decreta Concilij Limensis. 297-379-443. Tridentini de iustificatione. 360. Laodicensis. 370. Bracharensis. *ibid.* Eliberitani. 396. Parisiensis. 407. Toletani. 443. Florentini. 447. Tridentini. 449. Lateranensis. 451. 452

Confessio. Sæpius ita fiunt confessiones, vt neque Indus intelligat Sacerdotem; neque intelligatur ipse. 437. Confessio quid sit. 469. De necessitate istius Sacramenti. *ibid.* & seq. Confessionis peccatorum vsus Indis in sua superstitione fuit. 472

Magna lingue peritia confessionibus audiendis necessaria est. 475. Confessionem per Interpretem reddi posse putant multi Theologi. 475. Sacerdotum prudentia magna esse debet audiendis confessionibus. 477. Si non bene fiant Confessiones, sæpè Sacerdotis potius quam Indi est culpa. 478. & seq. Error Theologi qui confessiones tollendas esse iudicauit, refellitur. 480

Confirmatio. Hoc Sacramento Neophiti Indi non sunt priuati. 447. Huius materia quid sit, ex Concilio Florentino. *ibid.*

Constantia. Quod potest dari firmissimum constantiæ testimonium. 22

Conuersio. Veram Indorum conuersionem retardant sæpè pessimi exempli mores. 146. Aliqua alia impedimenta maxime Barbarorum saluti obstantia. *ibid.* & seq.

Correctio.

Correctio. Modeste debent corrigi, qui resistunt
veritati. 59

Christianæ adlectionis est correptionem exer-
cere. 328. Quid obseruandum sit in corre-
ptione Indorum, notatur & curiosè propo-
nitur. 333

Cretenses. Ipsorum vitia commemorat Apostolus:
42

Crux. Quorum in frontibus ponitur signum Cru-
cis. 31

Cura. Maxima semper cura fuit Romanis Ponti-
ficibus, operarios mittere in vineam Domini,
pro reducendis Ethnicis ad Fidei agnitionem.
154. Moderatoris cura quid efficere possit.
229

Oratio ad Deum, & homines, Apostolica cura
definitur. 318. Cura præcipua quæ esse debet.
348

Curaca. Qui apud Indos. 68

Cupiditas. Charitatis venenū est singulare. 83. Eius
suffragio Fidem periclitari necesse est. 84. Bo-
norum cupiditas quam nociua sit rebus In-
dicis. 168. Perniciosæ cupiditatis mater pec-
catum. 175

D

D*Ecalogus.* De præceptis Decalogi, quæ Ca-
techistæ Indos docere tenentur. 381. Varia
præceptorum Decalogi consideratio. 381. & seq.

Deus. Ipsius voluntas de vocatione Gentium. 4.
Non est personarum acceptatio apud Deum. 5.
Verè humilibus dat gratiam. 13. Spes ponenda
in

Index Rerum.

- in illo qui dat verbum euangelizantibus. 19.
Iam vocat Indos ad Euangelium. 29. Dei est vincere. 76. Occasiones benefaciendi Deus caprat. 225. Dei zelus missionum Indicarum difficultates debet superare. 434
Dilectio. Doctrinæ Christianæ finis Christi cognitio ac dilectio est. 346. Quæ vera dilectio sit. 348. De vera sui dilectione. 397
Quomodo diligitur proximus. 403. Nulla est vera dilectio apud Indos. 404. In hoc cognoscuntur verè Christi discipuli, si dilectionem habeant ad inuicem. 405
Doctrina. Aliqua non sana doctrina agnitionem Christi ad salutem nullo modo necessariam esse, docente. 351. Alia circa fidem explicitam, erronea. 363. & seq. Quid docendi Indi in extremo mortis articulo vt baptizentur. 379

E

- E***Brietas.* Malum est Barbaris familiare. 230.
Multa quæ ebrietatem causant. 232. Quæ mala ex ebrietate oriantur. 234. Excludit à Regno Dei; & innumerabilium malorum fons perhibetur. ibid. Nocet moribus, corpori, fidei. ibid. Mala quæ ex ipsa procedunt. 235. Sensum hominis reddit stupidum, corpora infestat; & nulla morum corruptela maior. 236. Animalium omnium libidinum fœditatem superat. 237. Ebrietati plerumque sacrilegium coniunctum est. 239. Quibus modis ab ebrietate Indi compesci queant. 240. Consilium Augustini pro exterminanda ebrietate. 242. Opus est potestate

Index Rerum.

testate ciuili, vt finis imponatur tanto malo.
243. Exemplo illud confirmatur. *ibid.* & seq.
Ecclesia. Animæ salus fides Ecclesiæ. 371. Quid
Ecclesia doceat pro mysterio Trinitatis omni-
bus tradendo. 373. De mysterio Ecclesiæ te-
nendo. 375. Sæpiùs de Ecclesia quam de Chri-
sto prophetatum ex Scripturâ. 376. Tria debent
doceri Indi de Ecclesia. 377. Missionum vsus
in Ecclesia frequens. 423. Multa contra Eccle-
siæ consuetudinem geruntur apud Indos. 436.
Potest Ecclesia pro iudicio suo communionem
negare. 452. Hoc demonstratur Conciliorum
Decretis, antiquitate, & traditione. 454. & seq.
Constat etiam Concilij Limensis auctoritate.

457

Episcopus. Non tam se iudicem quam Episcopum,
zelo, benignitate, & cura demonstrabat D. Am-
brosius. 166. Ad quid tenentur Episcopi. 197.
Salutem populorum debent curare. 202

Error. Illorum error, qui sine Christi notitia posse
aliquem saluum esse putant. 351. & seq. Cuius-
dam error, Christianos rudiores sine Fide Chri-
sti explicita saluari non posse asserentis. 362.
& seq.

Euangelium. Prædicatio Euangelij Barbaris ne-
cessaria. 1. & seq. Quomodo consideretur ab
his qui longe positi sunt, ab illis qui rem prop-
ius tractant. *ibid.* Nullus ab ipsius commu-
nicatione seclusus. 2. Hoc probatur Scripturæ
& Patrum testimoniis. 2. 3. 4. & 5. Cur videatur
apud Indos multum difficilis, & parum fru-
ctuosa Euangelij prædicatio. 6. 7. & seq. Quo-
modo debeat prædicari per totum mundum. 7.

Ad

Ad Euangelium iam Indi vocantur. 29. Quid curare debent Ministri Euangelici, ne Euangelio impedimentum ferant. 51. Quæ necessariae expeditiones ad prædicandum Barbaris Euangelium. 128. Qui Euangelium Indis prædicare volunt, ipsorum idioma diligenter edificere tenentur. 293. In Ministro Euangelij, vitæ probitas à Deo & hominibus requiritur.

301

Eucharistia. Adulti Indi cur prohibentur accipere. 438. Diuinum est præceptum Eucharistiam percipiendi. 448. Quæritur vtrum parvulos, & adultos obliget præceptum istud. 449. Cibus est animæ Eucharistia. 450. Duo Ecclesia definiuit pro Eucharistiæ sumptione. 452

Exempla. Fœminæ in suæ infidelitatis errore obstinata, quæ tandem baptizatur. 33. Viri, cuius corpus triduum integrum iacuit. 34. Diui Xauerij pro edificendis Barbarorum linguis. 48. Patientiæ D. Malachiæ. 43. Melliti à D. Gregorio cum Augustino Monacho in Angliam missi. 75. Laurentij. ibid.

Exemplum. Vitæ exemplum laudatur. 319. Christi exemplo debent agere operarij Euangelici. 320. Quantum valeat tale exemplum ostenditur. 321. 322. Exemplum in omnibus virtutibus, quæ esse debent iuxta Apostolum. 329. vitæ integræ, exemplum pro captu Indorum. 343

Expeditio. Quæ sint necessariae expeditiones ad prædicandum Barbaris Euangelium. 128. Quo iure Christiani expeditiones facere possint in regna Barbarorum. 130. & seq.

Extrema-Vnctio. Subtrahitur sine causa Extrema-vnctio

vñctio Indis. 438. Extrema-Vñctio vocatur à
Patribus Sacramentum euntium. 483. Concilia
prouincialia statuerunt, vt nullus Sacerdos In-
dos fideles ritè confessos, vel saltem contritos,
hoc Sacramento priuet. 484

F

F ides. Quomodo ex auditu. 10. Ad fidem Indo- rum conuersio. 14	14
Fidei auetor & consummator est Christus Do- minus. 15	15
Fidei prædicatio nunquam sine ingenti la- bore peragi potuit. 19	19
Fidei officit violentia. 58	58
Vera fidei apud Indos spes est magna. 61	61
Indorum morbo laborantium fidem miraba- tur Episcopus Popajansenfis. 68	68
Qui Fidem asperitatibus propagare contem- dunt, suas potius quam Christi causas agunt iuxta D. Gregorium. 98	98
De his qui Fidem iam receperunt, curiosa dis- quisitio secundum regulas Scripturæ & Con- cilioꝝ. 126. 127	126. 127
A Fide omnia sunt inchoanda. 347	347
De fide ad Baptismi gratiam necessaria. 444	444

G

G entiles. Paulatim debent ipsorum mores emendari. 44	44
<i>Gloria.</i> Qui verè gloriam Dei quærunt. 63. Egre- gia Lusitanorum gloria, in quo posita. 134	134
<i>Gratia.</i>	

Index Rerum.

- Gratia.* Auxilio gratiæ non destituuntur Indi, et si
Barbari. 23. & seq. Curiosissimè discutitur pro-
positum, Scripturæ & Patrum testimonio. ibid.
Sine gratia Christi nemo potest iustificari. 360.
De Fide & pœnitentia ad Baptismi gratiam ne-
cessaria. 444
- Guaca.* Quid sit Guaca apud Indos. 64. Ipsorum
superstitio. 78

H

- H***Abitatio,* Quid de habitatione inter Indos
causatur. 49. Et quæ sit. 50
- Historia.* Mira loquitur inuenti noui orbis. 33
- Humi.* Piru sacrificuli, populos ad alienos ritus
transire grauitè ferunt; & quare. 147
- Humilitas.* Caput est virtutum. 13. Quid operatio
Euangelico verissima humilitate agenti. 17.
Ipsam subleuat humilitas. 22

I

- I***Dololatria.* Barbarorum idololatria. 381. Fornica-
tionem idololatriæ vocat Scriptura. ib. Tria
idololatriæ genera ex sancto Ioanne Damasce-
no. 382. 383. Idololatriæ remedia varia. 387. Prius
de animis Regū auferatur. ib. & seq. Ex natura
& substantia Deorum idololatriæ remedium
potest sumi. 391. Ex impotentia simulachrorum.
ibid. Ex humanarum etiam rerum prouidentia.
ibid. & seq. De auertendis Idolorum signis &
templis. 394. & seq.
- Impudicitia.* Despicibilem reddit prædicatorem.
57.

57. Quæ libidinis & auaritiæ incentiua occurrant, notatur. 308. 309. Nemo castus nisi fugiat. ibid. Idololatria vocatur impudicitia. 381

Indi. Illorum salus non est desperanda; & quare. 1. & seq. Apud illos & si difficilis Euangelij prædicatio, fructuosa tamen est & necessaria. ibid. Cur videatur apud illos parum utilis illa prædicatio. 6. & seq. Cur tot annorum millibus, Dei notitiâ caruerunt. 6. Quæ apud quosdam Indorum populos fidei sit notitia. 8. Ipsorum cum antiquis Chananæorum populis comparatio. 9. Gens Indorum tota sordida, tota feruilis. 10. Ipsorum ad fidem conuersio quomodo difficilis. 14. Indorum gentes quantumvis Barbaræ, auxilio tamen gratiæ ad salutem non sunt destitutæ. 23. & seq. Indos iam vocat Deus ad Euangelium. 29. & seq. Ipsorum ingenia quomodo tractanda, vt Christo lucrifiant. 35. De habitatione inter Indos. 49. Qualis ex magna parte sit Indorum Religio. 60. Spes magna veræ salutis apud Indos. 62. Multi apud illos urgente metu mortis Sacerdotem petunt. 67. Vtrum possit inferri bellum Indis, discutitur, à pag. 85. vsque ad 109. De ciuili administratione Indorum saluti necessaria. 151. & seq. Non oportet falsos titulos comminisci dominationis Indorum. 159. Difficile idonei inueniuntur rebus Indicis præfecti; & quare. 167. Quomodo debeant Indi exerceri. 182. Cur Hispani commendandi sunt. 189. Circumspectè onerosæ leges fortunis Indorum sunt indicendæ. 205. Quibus modis salus Indorum per sæculares Ministros procurari potest. 227.

Ebrietas

Index Rerum.

Ebrietas Indis familiaris. 230. Quibus modis ab ipsa compeſci queant. 240. Indi testimonium non est pro integro accipiendum. 250. Mores Indorum Christo non repugnantes sunt permittendi. 251. Contra eos qui Indorum tarditatem accusant differitur. 263. Qui peruerſitatem morum Indorum ; fidei non receptæ causam afferunt , damnantur. 267. Non sunt tam infideles Indi, vt plerique iactant. 273. Tria debent doceri Indi de Ecclesia. 377. Parum sunt misericordēs in ægrotos , in senes & egentes illiberales. 404. Vehementer excitantur Eucharistiæ sumptione. 466. Non Iudæorum more à mysterio Christi sunt auersi. 468. Confessionis peccatorum vsus Indis in sua superstitione fuit. 472. Quibus de rebus Indorum salus maxime pendeat. 498. & seq.

Infantes. Multi quotidie de interitu æterno, apud Indos salutari lauacro eripiuntur. 66. Quæ fuerit gentium consuetudo nomen imponere infantibus, iuxta Aristotelem. 67

Infidelitas. Propter infidelitatem etiam pertinacem , non licet Barbaros debellare. 85. Variè asseritur propositum ex Scripturæ & Patrum auctoritate. 86. & seq. Quid dicant Theologi de infidelitate etiam pertinaci. 89. Varia infidelitatis genera , ex Ioanne Damasceno. 382. & seq. Infidelitatis remedia. 388

Insula. Hispanica , Cuba , & sancti Ioannis insula olim frequentissima , nunc penè deserta , & horrida. 224. Insulam Mori, ex immanissima feritate ad miram cōsuetudinem traduxit sanctus Xauerus. 229. In quadam Insula, quid didice-

ut Author.

Iudæi. Multa Iudæis legi affuetis Apostolica Ec-
clesia condonauit. 44.

Iudicium. Diuinum fuit iudicium innumerabiles
Indorum populos, tot annorum millibus Dei
notitia caruisse. 6.

Ius. Quod ius habeant Christiani in Barbaros,
etiam infideles. 85. & seq. Ius habere Roma-
num Pontificem, Ethnicorum crimina plecte-
re, quidam statuerunt. 90. Quomodo ius pe-
nes dominos manet. 177.

Iustificatio. Quid Tridentina Synodus docuerit
de iustificatione. 360. Doctrina D. Thomæ &
Theologorum. *ibid.*

L

L *Aurentius.* In Anglia Episcopus, flagellis per
somnia cæsus: & cur. 75.

Leges. Christianorum Imperatorum leges latae.
203. Circumspectè onerosæ leges Indorum for-
tunis sunt indicendæ. 205. Lex quatenus obli-
gat, consuetudine contra obtinente. 221.

Lingua. Ferunt genus mortalium olim Septua-
ginta duabus linguis confusum fuisse. 11. Quæ
lingua generalis introducta in Ingarum Impe-
rio, à Rege Guainacapa. *ibid.* Ipsarum diffi-
cultas. *ibid.*

Non deterrere debet ab Euangelij propagatio-
ne, ista linguæ difficultas. 45. Mirabile D. Xa-
uerij exemplum pro ediscendis Barbarorum
linguis. 48.

De peritiâ Indicæ linguæ necessaria. 276. Qui
indici

Index Rerum.

Indici sermonis ignari sunt ; parum profunt. 279. Quidam non rectè inscitiae sermonis Indici consulunt. 284. Indicum idioma diligenter ediscere tenentur , qui ad Indos veniunt prædicandi Euangelij gratiâ.

283

Peritia summæ linguæ necessaria , confessionibus audiendis. 474

Ludi. Ipso sacri Parasceues magno die , flagitiosissimi ludi ab ebrüis Barbaris , Satanæ artificio , more solemni aguntur. 240. Christianis à Synodo Prouinciali, prohibiti. *ibid.*

M

M *Agi.* Aduersus Magos acrius pugnare debent Christi operarij. 147

Magistratus. Respublica quæque benè ordinata debet habere Magistratum. 162. Publicorum Magistratum culpæ abscondi non possunt. 165. Non vocari debent ad Magistratum egentes. 168

Mansuetudo. Perutilis est operario Christi ad euangelizandum. 55. Præcipuè commendatur viris euangelicis. 59. Ex immani feritate ad miram mansuetudinem, Insulam Mori traduxit S. Xauerius. 229. A Christo discenda mansuetudo. 320

Matrimonium. Ingas non nisi sororem legitimo sibi coniugio copulare constat. 339. Ritus matrimoniorum apud Indos , qui. 487

In Matrimonio vnica, contenti Barbari vxore. 488. Verum apud illos matrimonium. *ibid.*

Consuetudo diuersa circa matrimonium principum & plebeiorum. 489. Quid agendum de coniugiis infidelium, cum ad Christum conuertuntur. 492. Patrum & Conciliorum Decreta de proposito. 492. & seq. De impedimentis matrimonij. 495. & seq.

Merces. Quæ merces debeat requiri à Sacerdotibus. 54

Merces vera est fructus animarum. 64

Messis. Copiosissima est apud Indos, modo operarij idonei non desunt. 272. Varia multorum zelo fidei illustrium messis. 274

Metalla. De metallorum operatione. 222. Seruitus per operationem metallorum, rudis fatis. 223. Debet celebrari Missa his qui metalla operantur. 226

Miracula. Cur in conuersione gentium, minime hodie fiant miracula, vt olim à Christi prædicatoribus. 115. Per multa in conuersione Anglorum edita fuerunt per Monachos à Gregorio Magno missos. 117. Vnum & singulare miraculum necessarium est pro conuersione Indorum; mores cum fide congruentes. 119. Exiguo prædicatorum merito signorum parcitas, aliqua ex parte est attribuenda. 121. Qui sine miraculo fidem doceri non posse asserant. 360

Missa. Debet celebrari his qui metalla operantur. 226

Missio. Ius missionum in Ecclesia antiquus & frequens. 423. Quas Missiones semper Apostoli, & Apostolorum Discipuli susceperint. 424. Vtilitas missionum inter Indos. 426. Parochi missiones

Index Rerum.

- missiones vtiliter & libenter suscipiunt. 428.
& seq. Aliqua quæ cauere oportet in missionibus. 430. Missionum difficultates. 434
- Missionarij.* Ipsorum humilitas, prima debet esse virtus. 13. Ipsi proponitur Christi exemplum. 16. & 17. Pauli. 18. Quibus virtutibus indigeant. 22. Quid curare debeant ne impedimentum Euangelio ponant. 51. Patientia & labore copiosos fructus possunt colligere. 70. Quod optimi Christi ministri officium. 73. Quibus indigeant miraculis. 120. Illorum exiguo merito signorum paritas, magna ex parte attribuenda est. 121. Quales erga socios itineris. 137. & seq. Quales in conuersione infidelium. 141. Indicum idioma diligenter discere tenentur, qui ad Indos veniunt. 283. In Ministro Euangelij vitæ probitas à Deo & ab hominibus requiritur. 301. Apostoli & Apostolorum Discipuli Missionarij. 425. & 426. Veri Missionarij virtutes, quæ esse debent. 426
- Modestia.* Cum modestia debent corripi qui resistunt veritati. 59. Parochorum modestia Indorum vitiis opponi debet. 310
- Mores.* In Barbaris quomodo debeant emendari. 44. Sensim in melius mutantur, & quomodo. 45
- Mysteria.* Quæ mysteria scire teneantur Christiani. 368. De mysterio Trinitatis omnibus tradendo. 372. & seq. In quo esse aiunt aliqui, mysterium Trinitatis. 374. De mysterio Ecclesiæ tenendo. 375

O

Oratio. Instantes orationi debent esse Christi operarij. 141. Hoc probatur exemplo Christi & Apostolorum. ibid. & seq. Oratio euangelizantibus necessaria. 314. Quid proficiat si bene sit ordinata. 315. Duabus functionibus, oratione ad Deum, & oratione ad homines Apostolica cura definita est. 318. Quid orationis præsidio impetretur. 319

P

Paræcia. Quid statuerint Synodi circa paræcias Indiarum. 197. Paræcia permutari non potest iuxta Decretum Concilij Limensis. 297. Possintne committi Regularibus Indorum Parochiæ. 410. & 411. Multis videtur Iesuitas debere tales parochias suscipere. 415. & seq. Quæ rationes illos deterreant à tali onere. 418. & seq. Quæ moderatio adhibenda in suscipiendis Parochiis. 420

Parochus. Quid agere debeant qui Indici sermonis sunt ignari. 279. Parochorum obligationes pro ediscenda lingua Indorum. 282. & 283. Parochi in India si quis munus obeat Catechismo Concilij Tridentini studeat. 296. Concilij Limensis Decretum pro parochis. 297. Abusus Indicorum parochorum. 310. Non debent cum fœminis habitare. 311. Nec Usuras quærere. ibid. Ludus è domibus penitus expellatur. 312. Venationes exercere honestum non est. ibid. De residentia Parochorum. 407. Parochi

Index Rerum.

- rochi missiones vtiliter & libenter accipiunt.
428. Caueant Regulares ne Parochis sint odio-
si. 430. Quædam Parochis obseruanda. 434
- Patientia.* Operariis Christi perutilis virtus est. 22.
Ipsa sola efficitur, vt copiosi fructus apud In-
dos colligantur. 70. Etiam apud Barbaros pa-
tientia mirabilis inuenitur. 78. Primum Apo-
stolatus signum est patientia. 121
- Patronus.* Doctrinam Fidei & moribus sufficien-
tem patroni Indis susceptis præbere tenentur.
195. Multa patronorum onera. 197. 198. & 199.
Quid erga nondum baptizatos Indos Patronis
liceat. 200. Verba Patronis dicta. 202. De tem-
porali Prouidentia Patronorum in suos. 204.
Quantum Patronis assignare par erit, Legisla-
toris est, statuere. 206. Quid confessionibus
Patronorum audiendis, Sacerdoti prouiden-
dum. 208
- S. Paulus.* Proponitur exemplum operariis in vi-
nea Domini. 18. & 19. Inquisitionem suam de
gratia & electione ad inscrutabilis sapientiæ
excelsa suspendit. 24. Epimenidi Poëtæ subscri-
bit de Cretensisibus. 42. Quomodo castitatem
extollit. 56. Auaritiam damnat. 58. Sui muneris
excellentiã multum facit. 256. & 257. graui-
simè de eligendis fidelium præpositis admonet
Titum. 302. Incredibili studio orationem co-
luit & prædicauit. 316. In quo gloriatur. 350
- Peccatum.* Multi Indorum peccant vel ignoran-
tia, vel carnis infirmitate. 69
- Piaches.* Noui regni incolarum venefici Sacerdo-
tes. 147
- Penitentia.* De necessitate salutis est. 280. Debent

fcire idioma Indicum prædicatores, pro tanti Sacramenti administratione. 280. & 281. Veræ pœnitentiæ exemplum in Iapponensi quodam. 360. & 361. Vix medicina pœnitentia valet quibusdam quotidie cœlestia Sacramenta tractantibus. 431. De pœnitentia ad Baptismi gratiam necessaria. 444. Pœnitentiæ Sacramentum quid sit.

469

Pontifex. Romani Pontifices operarios in vineam Dominicam miserunt. 154. & 155. Quem casum sibi referuant.

207

Prædicatio. Ipsius difficultas non debet terrere Christi seruos. 12. & seq. Quibus modis apud Barbaros Euangelij prædicatio aggredienda sit. 82. Triplex prædicandi modus apud Barbaros. 110. Mores cum fide congruentes, singulare miraculum. 119. Quæ debet esse prædicatio inter eos, qui iam fidem receperunt. 124. Prædicationum vsus in Ecclesia frequens. 432. & seq.

Prædicator. Euangelico prædicatori proponitur Christi exemplum. 16. Pauli. 18. Quid curare debeat ne Euangelio impedimentum ponat. 51. Quibus indigeat miraculis. 120. De officio ipsius erga socios itineris. 137. Quales se præstare debent in conuersione infidelium. 141. Qui ad Indos veniunt Indicum idioma diligenter ediscere tenentur. 283. 284. & seq. Prædicatoris Christiani munus.

347

Præfecti. Difficilè inueniuntur rebus Indicis præfecti. 167. Quidquid peccant Indiarum præfecti sine emendatione peccant. 165. Non est iniquum tributa Indos pendere administratoribus

bus

Index Rerum.

- bus & præfectis suis. 172. & 173
Prætores. Indorum prætores qui debent esse; &
ad quid teneantur. 248. & 249. Concordia præ-
toris cum Sacerdote quanta esse debet. 252
Probitas. Vitæ probitas in Ministro Euangelij à
Deo & hominibus requiritur. 301. Curiosè mul-
ta pro hac re afferuntur ex Scriptura & Patri-
bus. 302. & seq.

R

R*Eges.* Miro modo etiam Barbari Regibus suis
addicti sunt. 147. Barbari fidem suscipien-
tes ad curam, ditionemque Principum Chri-
stianorum pertinent. 153. Regibus & Regum
Ducibus obediendum monet Petrus. ib. & seq.
Reges suos multi populi, diuinitatis nomine
colunt. 386

Religio. Qualis in Religione Christiana sit ex ma-
gna parte Indorum natio. 60. De Religione
Christiana scire debent noui fideles. 368. Vari-
æ Indorum adhuc Ethnicorum Religionis,
superstitiones. 473

Respublica. Qualis in omni Republica Magistra-
tus esse debent. 162. Rempubicam Moyse sua-
dente Ietro socero, sapienter ordinauit. 168.
Qui ciuitatem aliquam administrant, statum
præsentem Reipublicæ debent amare. 169. Non
tam dilatandæ apud Indos Reipublicæ causa,
res geritur, quam fidei amplificandæ. 170. Illu-
stre præceptum de Republica gubernanda. 251

Sacerdos.

Sacerdos. Canonibus definitum est, quot Sacerdotes in Indorum oppidis habere oporteat. 197. Ad se dicta accipere debet Sacerdotes verba Gregorij Magni. 202. Quid Sacerdoti providendum confessionibus Patronorum audiendis. 208. Concordia Prætoris cum Sacerdote quæ debet esse. 253. Sacerdotalis officij excellentia. 255. & seq. Inter Indos maximè Sacerdotes præstare possunt. 260. Quæ scientia Sacerdoti est necessaria. 294. & seq. Nihil in Sacerdotibus Plebeium. 301

Sacerdotum sæpissimè videntur conscientie deploratæ, eo quod ad cor durum peruenierint. 434

Sacerdotum prudentia magna esse debet audiendis confessionibus. 477. Sæpè Sacerdotis potius quam Indi est culpa, si non bene fiant confessiones. 478. Sacerdos omni ex parte debet esse spectabilis. 487

Sacerdotium. Pauca præcipiuntur de Sacerdotio inter Indos; & cur. 485. Concilia detestantur ordinationes illosum ad Sacerdotium qui in fide tyrones sunt. 486. Cauendum ne Sacerdotium vile habeatur. 487

Sacramenta. Pro nefariis & impuris Idolorum cultibus, Deo iuuante apud Indos celebrantur. 70. Doctrina de Sacramentis, contra Nouatorum calumnias. 435. & seq. Multa circa Sacramenta contra Ecclesiæ consuetudinem in India geruntur. 437. Voluntas cognoscenda eorum qui ad Fidei Sacramentum aspirant. 439

Index Rerum.

- Sacrilegium.* Seuerè punitur apud Barbaros ; & præsertim quod est contra virgines suis diis dicatas. 488
- Samaritani.* Qui dicuntur Samaritani. 61. Iphis iure merito Indi comparantur, & quare. 62
- Satanas.* Fremit se pulsùm esse; & toris viribus agit vt possit redire ad pristinum statum apud Indos. 70
- Satisfactio.* Prudentia docet, quas satisfactiones Indis licet iniungere. 481. Qui Christi imitator est, non plus debet imponere oneris, quam ferre pœnitentem posse viderit. 482. Peccatorum efficiuntur participes, qui leuissimas iniungerent satisfactiones. *ibid.* Salutare iniungendæ sunt ex iis quæ aut consuetudine, aut commoditate fiunt. *ibid.*
- Seruitus.* Ad seruitutem non possunt redigi Indorum populi à Christianis. 176. De seruitio personali Indorum. 212. Genus seruitutis inhumanum. 210. Non iniqua seruitus, quæ. 215. Seruitutis multa genera; & quomodo permitti possunt. 218. & seq. Dura seruitus in extrahendis conchiliis. 223
- Sol.* Peruenies aliqui Solem iu honore primo habent. 385. Tonitru, Puncharum & Cuillor illum vocitant. *ib.* & seq. Ipsi virgines consecratæ. 488
- Spes.* Veræ Fidei, spes magna est apud Indos. 61. Spes non solum futuri fructus, sed etiam præsentis. 76
- Symbolum.* Quæ continentur in Symbolo scire omnes Christiani tenentur. 368. Symbolum disci oportet, & reddi Episcopo siue Presbytero, ex Concilio Laodicensi. 370. Totum Symbolum Catechu

Catechumeni doceri iubentur Bracharenſis
Decreto. ibid.

Synodus. Quid Synodi ſtatuertint circa Paræcias
Indiarum. 197. Synodo Prouinciali compota-
tiones damnatæ; tanquam idololatriæ fomen-
ta. 240. Decretum Concilij Limenſis pro Paro-
chis. 297. Quid contra abusus Parôchorum à
Conciliis præſertim Gallicis ſancitum ſit. 313.
Quid docuerit Tridentina Synodus de iuſtifi-
catione. 360. Synodi Laodicenſis & Bracharen-
ſis Decreta. 370. Prouincialis Limenſis Synodi
Decretum. 379. Eliberitani. 396. Pariſienſis. 407.

T

T*Aqui.* Celebres Barbarorum cantilenæ, in-
ter potandum potiffimum adhiberi ſolitæ.

240

Theologus. Quid docuerint Theologi de expu-
gnatione Barbarorum. 99. Oportet vt in nouo
orbe aliqui ſint præſtantes Theologi. 298. &
ſeq. Sententia veri non digna Theologi. 352.
Theologorum ſententia; de myſterio Trinitatis
omnibus tradendo. 373. Eruditi Theologi ſen-
tentia. 398: Queſtio inter Theologos circa Eu-
chariſtiæ ſumptionem. 448

Tributum. Non eſt iniquum tributa Indos pen-
dere ſuis administratoribus. 172. Quid docuerit
de hac re Apoſtolus. 173. Tria Tributorum ge-
nera improbata. 174. Exempla illorum qui ex
tributo ſeruierunt. 175. Iosephus vniuerſam ter-
ram Ægypti Pharaoni ſubdidit ſub tributo.
177. Vulgaris ratio tributa imperandi. 179. An
propter

Index Rerum.

propter reuocandos ab otio Barbaros, tributa grauiora sint imperanda. 181. Quis modus in tributis laxandis tenendus. 185. Pastores animarum iure diuino tributa, seu proventus possunt accipere. 187. Etiam Principes. 188

Trinitas. Error cuiusdam circa Fidem explicitam de Mysterio Trinitatis. 363. Mysterium Trinitatis omnibus est tradendum. 372. Nemo baptizatus, nisi credat in Patrem, Filium & Spiritum sanctum. *ibid.* In quo quidam credunt esse Mysterium Trinitatis. 374

V

Violentia. Quantum officiat Fidei ostenditur. 58. & 59. Quorum violentia miseri suo labore frustrantur. 211

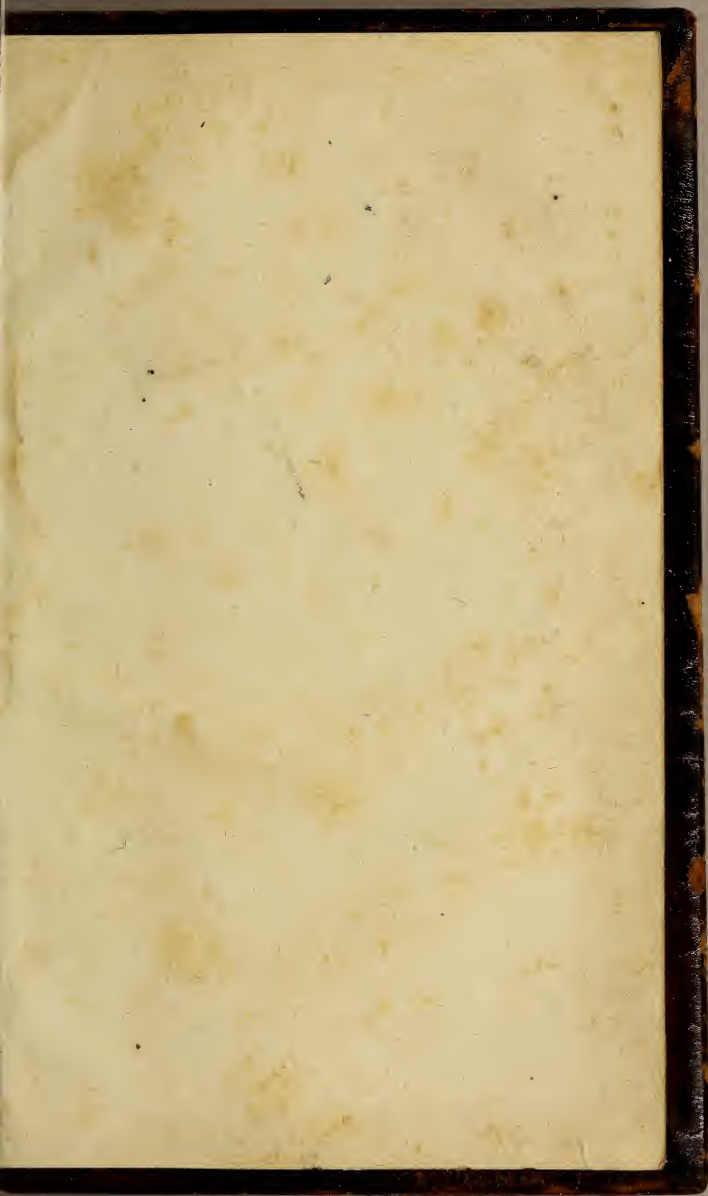
Virginitas. Apud Barbaros vilis virginitas, quæ apud omnes mortales in pretio est. 490. Contempta virginitas apud Barbaros, nisi in iis quæ soli consecrantur. *ibid.*

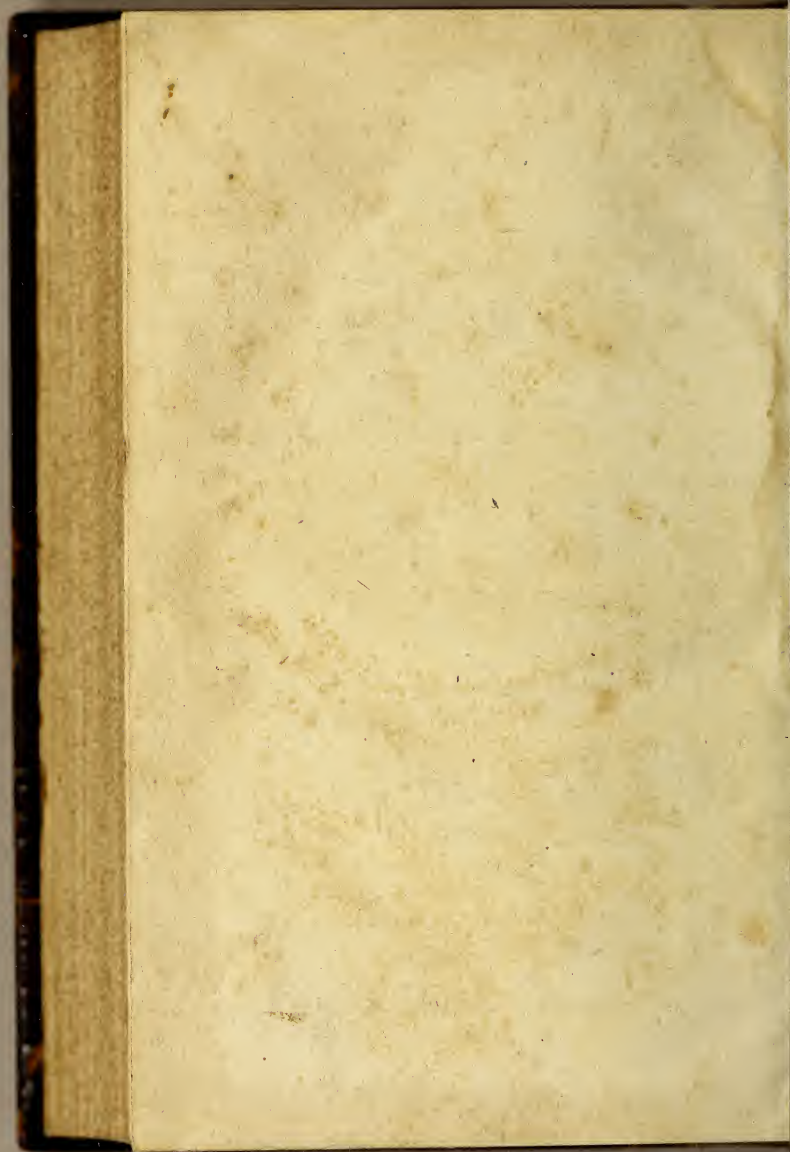
Z

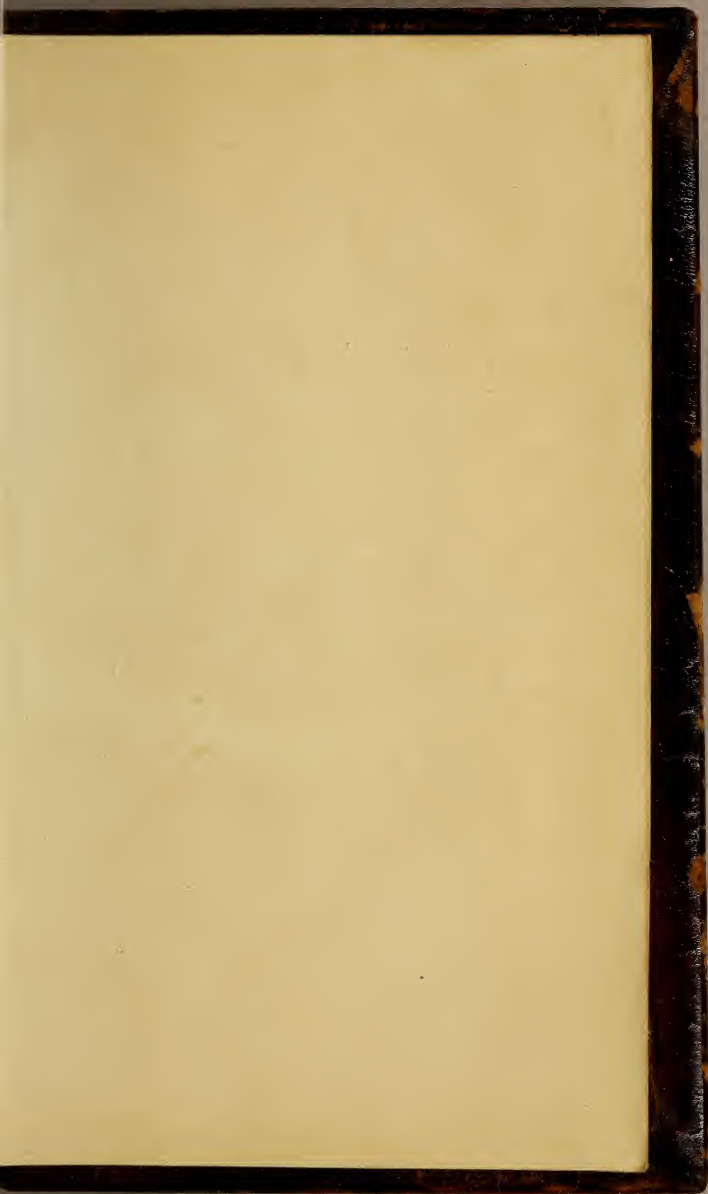
Zvpains. Num colunt vt Deum Indiarum Barbari. 64. Diabolus est, qui multa de Christianis, persuadet Indis. 220

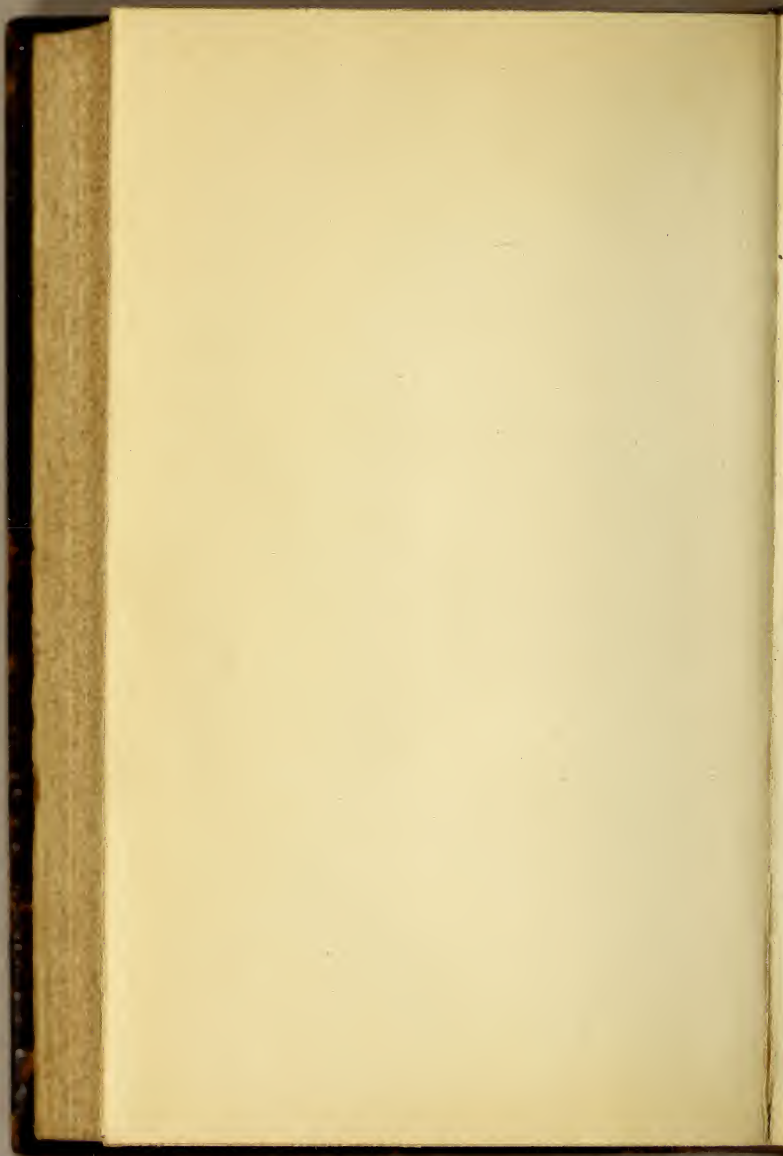
F I N I S.

03977.

BAG 70
A 185d

